

ISSN 1811-900X

Biblio POLIS

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 52 (2014) Nr. 2

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the words "Biblio" and "Polis" in a white, stylized, serif font. "Biblio" is positioned above "Polis".

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 52 (2014) Nr. 2

Director fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga);

Elena BUTUCEL (*Activități rețea, Manifestări culturale*);

acad. Mihai CIMPOI;

Iurie COLESNIC (*Bibliologi, bibliofili și colecționari*);

Tatiana COȘERIU (*Dezvoltare și servicii*);

Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române;

Elena DRAGALIN (Raleigh, NC, SUA);

dr. Iulian FILIP;

conf. univ. dr. Natalia GOIAN (*Cartea de specialitate*);

Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

Valeriu HERȚA (*Design*);

Tatiana ISCHIMJI (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Studii și cercetări*);

conf. univ. dr. George LATEȘ (Galați);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse, Traduceri*);

Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*);

dr. Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

Genoveva SCOBIOALĂ (*Imagine, Relații publice*);

prof. univ. dr. Ion STOICA (București);

conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU;

conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*);

prof. univ. dr. Dumitru URSU (Odesa, Ucraina)

Secretariat:

Tatiana BORODATÎI;

Valeriu RAȚĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Machetare:

Valeriu RUSNAC

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 022 210 812; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ / EDITORIAL

Vlad POHILĂ

- Despre topuri, ca modalități de promovare a lecturilor
Топы лучших книг как способ продвижения чтения
About the top of the best books as a way of reading promotion..... 7

STUDII ȘI CERCETĂRI / ИССЛЕДОВАНИЯ / STUDIES AND RESEARCH

Lidia KULIKOVSKI

- Instruire pentru inovație la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”
Обучение для инноваций в Муниципальной Библиотеке им. Б.П. Хашдеу
Education for innovation at the Municipal Library B.P. Hasdeu 11

Mariana HARJEVSCHI

- Cărțile electronice – context și dileme
Электронные книги – контекст и альтернативы
E-books – contexte and dilemmas 14

Lidia KULIKOVSKI

- Munca noastră-i teatru, iar tot ce facem e spectacol
Наш труд это театр, а все что мы делаем – спектакль
Our work is a theater, all we are doing is a show..... 17

Lola MARIA PETRESCU, GEORGETA TOPAN

- Servicii inovatoare în biblioteci
Инновационные услуги в библиотеках
Innovation services in libraries 25

Nelly ȚURCAN

- Autodezvoltarea bibliotecarilor – condiție sine qua non a evoluției profesionale
Саморазвитие библиотекарей – обязательное условие для профессионального развития
Self-development of librarians – a sine qua non for the professional development..... 43

Natalia CHERADI

- Impactul mediului de marketing asupra funcționării bibliotecilor universitare din Republica Moldova
Влияние маркетинговой сферы на деятельность университетских библиотек в Республике Молдова

- The impact of marketing on the university libraries' activities..... 53

Vera OSOIANU

- Anul integrării informaționale a bibliotecilor publice: bilanțuri
Год информационного интегрирования публичных библиотек: итоги
Te Year of information integration of public libraries in Moldova: results 68

Veronica BOLDIȘOR

- File din viața unei biserici și a unui mitropolit (II)
Страницы из деятельности бессарабской церкви и ее митрополита (II)
Pages from the life of one church and one metropolitan (II)
Pages from the life of one church and one metropolitan (II) 74

Victoria FONARI

- Fericirea cunoașterii și încredințarea tezaurului gnostic
Счастье познания и передача гномического наследия
The happiness of knowledge and custody of gnostic heritage..... 88

TEORIE ȘI PRACTICĂ / ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА / THEORY AND PRACTICE

Lidia KULIKOVSKI

- Biblioteca Publică Modernă – prispa comunității
Современная публичная библиотека – лицо сообщества
The modern public library is a community face 94

Mariana HARJEVSCHI

- Context internațional și provocări pentru politica bibliotecilor cu privire la împrumutul electronic în biblioteci
Международный контекст и проблемы, связанные с правилами электронной книговыдачи в библиотеках
The international context and issues related to the library policy on the e-lending..... 97

Silvia HABAȘESCU

- Bibliotecarul universitar – mediator în procesul de studiere și cercetare
Университетский библиотекарь – посредник в процессе обучения и исследования
The academic librarian a mediator in the process of learning and research 100

- Geneveva SCOBIOALĂ*
Un nou concurs – o nouă provocare
Новый конкурс – новый вызов
A new contest – a new challenge 103
- Liliana JUC*
Ora de lectură: aspecte practice
Час чтения: практические аспекты
The library reading hour: practice 105
- DE ZIUA BIBLIOTECARULUI / ДЕНЬ
БИБЛИОТЕКАРЯ / LIBRARIAN'S DAY**
- Valeriu RAȚĂ*
Profesia de bibliotecar merită mai multă
atenție
Профессии библиотекаря заслуживает
большого внимания
The librarian profession worths more
attention 109
- Catherine ROUSSY*
Nouvelles competences, nouvelles
formations?
Competențe noi, forme noi de instruire?
Новые компетенции, новые формы
обучения? 115
- VIAȚA FILIALELOR / ЖИЗНЬ ФИЛИАЛОВ /
LIBRARY'S BRANCHES LIFE**
- Elena CALDARE*
Buiucănenii au sărbătorit a 50-a aniversare a
sectorului Buiucani
Сектор Буюкань отпраздновал свой юбилей
The Buiucani borough celebrated its
anniversary 120
- Elena BUTUCEL*
Biblioteca „Ovidius” – refugiu cultural
Библиотека «Овидиус» – оазис культуры
The Ovidius library – an oasis of culture 123
- Liuba CIOBANU, ION BORȘ*
Biblioteca din șoseaua Hîncești la ceas
aniversar
Годовщина Библиотеки «Овидиус»
Anniversary of the Ovidius Library 125
- Natalia GHIMPU*
O Conferință națională biblioteconomică de
succes
Успешная национальная библиотечная
конференция
A successful national library conference 131
- Margareta CEBOTARI*
Dumitru Matcovschi în destinul Basarabiei
Писатель Думитру Матковски в судьбе
Бессарабии
The writer Dumitru Matcovschi for the destiny
of Bessarabia 135
- Diana UNGUREANU*
Noi orizonturi de dezvoltare în sala de carte în
limba engleză
Новые горизонты развития личности в Зале
книги на английском языке
New horizons for personal development in the
English Book Room 137
- Valeria BEȚIVU*
La Biblioteca „Ștefan cel Mare” scriitorii români
te fac faimos
В Библиотеке «Штефан сел Маре» писатели
сделают тебя известным
The Roumanian writers make you famous at
the library branch „Ștefan cel Mare” 140
- MANIFESTĂRI CULTURALE / КУЛЬТУРНЫЕ
МЕРОПРИЯТИЯ / EVENTS**
- Andrei BUTUCENEANU*
Lansarea unui album ce ne inspiră încredere în
victoria persistenței noastre ca neam
Новый альбом Румыны, проживающие
вокруг Румынии
The new book about the Roumanian
diaspora 143
- Petru PARASCHIVU*
Avem nevoie de astfel de cărți!
Нам нужны такие книги!
We need these books 149
- Cristian ZIDARU*
Miturile lumii antice în receptarea unor
scriitori contemporani
Мифы античного мира в произведениях
современных писателей
The myths of the ancient world in the
reception of contemporary writers 153
- Valeriu RAȚĂ*
De la text la hypertext în 280 de pagini
От текста к гипертексту на 280 страниц
From texte to hypertext in 280 pages 156
- Diana UNGUREANU*
Intimitate lirică între paranteze sentimentale:
Radmila Popovici
Презентация новой книги стихов Радмилы
Попович

The lyric privacy within sentimental poems:
Radmila Popovici 160

Cristina ROGALNICOV

Cuvîntul înălțării Neamului
Слово о возвышении нашего народа
A word of nation ascension..... 163

OMAGIERI / ГОДОВЩИНЫ / ANNIVERSARY

Valeriu RAȚĂ

O aniversare în magia limbii române
Годовщина окруженная волшебством
румунского языка
An anniversary in the magic atmosphere of
the Romanian Language 167

Vlad POHILĂ

Totul e să ajungi la timp...
Главное – прийти вовремя
It's important to be on time 169

Ioan CALINIUC

Viu tricolor
Триколор
The tricolor 173

Gheorghe PÂRLEA

Aniversară
Годовщина
The anniversary 174

Vlad POHILĂ

Înălțarea prin Cuvînt a lui Ionel Căpiță
Хвала поэтическому слову Ионела Кэпицэ
The praise to the poetic word
of Ionel Capita 174

Vitalie RĂILEANU

Lidia Codreanca – poeta cuvintelor latine
Лидия Кодрянка – поэтесса
латинских слов
Lidia Codreanca – a poet
of Latin words..... 176

Liuba POHILĂ

A merge cu demnitate pe Drumul Cărții...
Достойно пройти по выбранному пути...
To walk with dignity on the Book Road 178

Alexandru Burlacu: „Dacă peste o sută
de ani își va aminti cineva...”
(A intervievat: Vitalie RĂILEANU)
Александр Бурлаку: «Если через
сто лет кто-то вспомнит...»
Alexandru Burlacu: If in a hundred years
someone will remember... 179

EMINESCIANA 2014 / ЭМИНЕСЧИАНА 2014 / EMINESCIANA 2014

Laura TUGAREV

Publicistica lui Mihai Eminescu: problematică
și relief stilistic
Публицистика Михая Эминеску:
проблематика и стилистика
The publicism of Mihai Eminescu: problems
and style 182

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL / НАШ ДУХОВНЫЙ ВДОХНОВИТЕЛЬ / OUR SPIRI- TUAL PATRON

Radu MOȚOC

Etymologicum Magnum Romaniae, lucrare
fundamentală a învățatului B.P. Hasdeu (II)
Etymologicum Magnum Romaniae, фунда-
ментальный труд ученого Б.П. Хашдеу (II)
Etymologicum Magnum Romaniae,
fundamental work of the scholar
B.P. Hasdeu (II) 186

MALURI DE PRUT / ПРУТ, ОБЪЕДИНЯЮЩАЯ РЕКА / PROUTE, THE UNION RIVER

Gheorghe PÂRLEA

Generalul și scriitorul Radu Theodoru, un
model uman nealterat de timp și de timpuri
Генерал и писатель Раду Теодору, модель
незапятнанной репутации
The general and writer Radu Theodoru – a
human unspoiled model 200

Petre Dinescu: „M-am îndrăgostit de Basarabia
înainte de a o vedea!...” (Consemnare: Tamara
GORINCIOI)
Петре Динеску: «Я влюбился в Бессарабию
перед тем как ее посетил!...»
Petre Dinescu: „I fell in love
with Bessarabia before see it...” 202

Ioana PRUTEANU

Un conte al simțirii rafinate la Bran
Художник-мечтатель у подножия замка
Бран
The exquisite artist-dreamer
at the Bran Castle 208

CULTURA PE GLOB / КУЛЬТУРА НА ГЛОБУСЕ / AROUND THE WORLD

Vlad POHILĂ

Voema armeană pe malurile Senei
Армянская бозма на берегах Сены
The Armenian Boehm on the banks
of the Seine 212

REMEMBER

Vlad POHILĂ

Fidel și înțelept străjer al românismului
В память о прекрасном учителе и писателе
A faithful and wise watchman
of Romanism..... 217

BIBLIOLOGI, BIBLIOPHILI ȘI COLECȚIONARI / БИБЛИОЛОГИ, БИБЛИОФИЛЫ, КОЛЛЕКЦИОНЕРЫ / LIBRARIUS, BIBLIOPHILES, COLLECTORS

Iurie COLESNIC

De la Cahul la Cahul
Из Кахула в Кахул
From Cahul to Cahul 219

RECENZII ȘI CONSEMĂRI / РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ / REVIEWS AND NOTES

România văzută prin obiectivul lui Vasile
Șoimaru (*Valeriu RAȚĂ*)
Румыны в объективе Василия Шоймару
The Romanians in focus
by Vasile Soimaru..... 220

Nebănuitele căi (*Nicolae RUSU*)
Неисповедимы пути писательского таланта
The mysterious ways of writer's talent 226

Ministerul cunoașterii sau Înfruntarea
spațiotimpului epic (*Tudor PALLADI*)
О повествовательном таланте поэтессы
Нина Слуту-Сорочану
The narrative talent of the poet Nina Slutu-
Soroceanu..... 231

Îndemn la ascultare (*Ana SOFRONI*)
Побуждение к послушанию
A motivation to obedience 236

Reflecții asupra poeziei reflexive a lui Nicolae
Bălțescu (*Ana BONDARENCO*)
Размышление о поэзии Николае Бэлцеску
The reflexions about the Nicolae Bălțescu's
poems 239

O carte de zile mari sau Strigăt durut
(*Eugenia MANEA-CERNEI*)
Книга выше всяких похвал или
Болезненный крик
The painful cry or an excellent book 243

Sensei sau Viața unui antrenor
(*Tamara COTOMAN*)
Сэнсэй или Жизнь тренера
Sensei or a Coach life 245

IMPRESII DE LECTURĂ / О ПРОЧИТАННОМ / IMPRESSIONS

Valeriu Rață: un cântăreț al înălțării Neamului
prin demnitate (*Lidia GROSU*)
Валериу Рацэ: певец достойно
воспевающий свой народ
Valeriu Rață: a singer of his people 249

Spovedanii ce ne vor ajuta să înțelegem mai
bine epoca în care trăim (*VI. PRISĂCARU*)
Исповеди, благодаря которым мы лучше
сможем понять время, в котором живем
The confessions by which we can better
understand the time in which we live..... 251

PROCESUL LITERAR CONTEMPORAN / СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС / THE CONTEMPORARY LITERATURE PROCESS

Un panoramic al aparițiilor editoriale (II)
(*Vitalie RĂILEANU*)
Панорама издательских новинок (II)
A panoramic of the new
publications (II) 254

IN MEMORIAM

Îngerii l-au luat pentru totdeauna pe Gabriel
García Márquez în lumea lor
Умер колумбийский писатель, титан
всемирной литературы
Gabriel García Márquez, the titanum
of World Literature dies 257

S-a stins poeta trăirilor reconstituite
Не стало поэтессы и переводчицы Нины
Кассиан
Nina Casian the poet and translator dies 258

Sfătosul de la Colonița a tăcut... (*Ionel CĂPIȚĂ*)
Мудрый писатель из Колоницы умолк
навсегда
The wise writer from Colonita died 260

MISCELLANEA

Secvențe cotidiene (IV) (*Zina CENUȘĂ*)
Обывательские заметки писателя (IV)
Daily notes (IV)..... 261

Revista *BiblioPolis* (*Valeriu RAȚĂ*)
Журнал *БибlioПолис*
Magazine *BiblioPolis*..... 262

DESPRE TOPURI, CA MODALITĂȚI DE PROMOVARE A LECTURILOR

Vlad POHILĂ

Pentru a deschide mai ușor acest subiect – altfel, demn de toată atenția noastră –, să deschidem pe o clipă DEX-ul, ca să ne amintim ce înseamnă „top”: *„Clasament al preferințelor pentru spectacole, actori, bucăți muzicale, manifestări artistice etc., pe baza punctajului oferit de publicul spectator sau de specialiști, direct sau prin corespondență; din engl. top.”* Definiția din DEX ar fi perfectă dacă, înainte de faimosul **etc.**, am fi găsit barem unul, încă, din aceste cuvinte: *cărți, apariții editoriale; creații literar-artistice; lecturi, scrieri demne de atenția cititorilor; eventual, sugestii de lectură sau idei pentru lectură.* (Curios că celelalte accepții ale cuvântului „top” sînt prezentate impecabil în dicționarele explicative: **1.** pachet de hîrtie sau de carton (cuprinzînd un anumit număr de coli). **2.** (*pop.*) pachet de bumbac (cu un anumit număr de legături). **3.** (*inv.*) val de postav. – Din turcă **top**.”)

Deși cuvîntul însuși, **top**, în accepția care ne interesează, este un neologism, noțiunea redată este veche „de cînd lumea”. Într-o formă specifică, desigur, topurile – ca niște repere de culturalizare, inclusiv sugestii de lectură pentru societatea cultă – existau și în Antichitate. În Evul Mediu, în epoca Renașterii, în Secolul Luminilor aceste liste-sugestii se completau și se desăvîrșeau, totodată extinzîndu-și continuu destinatarii. În secolul al XIX-lea rolul de propagator al performanțelor culturale a revenit revistelor literare și culturale. Așa era nu numai la Paris, Londra, Berlin, Viena sau Petersburg, dar și în marile centre culturale din țările române: la București, Iași, Galați, Arad, Timișoara, Sibiu, Cluj etc.

ziare și reviste ca *Albina* (și *Alăuta*) românească, *Curierul românesc*, *Dacia literară*, *Familia*, *Tribuna*, *Telegraful*, *Convorbiri literare* etc. recenzau, adică recomandau noi creații literare românești sau noi traduceri. Totodată, ele întocmeau și liste ale unor scrieri din trecut ce meritau atenția contemporanilor. În secolul al XX-lea formula topurilor a ajuns la gradul de perfecționare pe care îl cunoaștem și noi.

La drept vorbind, în veacul trecut topurile au devenit o modă, poate chiar o adevărată epidemie. Nu există domeniu al activității umane în care să nu se facă clasamente, acestea urmărind, de regulă, scopul de a promova, de a populariza ceva: genuri de artă, competiții (festivaluri, concursuri, ateliere), personalități, opere... Auzisem mai de mult despre *The Top Ten: Writers Pick Their Favorite Books*, organizat în SUA, de redacția faimosului ziar *The New York Times*. Mai exact – de J. Peder Zane și echipa suplimentului literar *Book Review* al acestui prestigios cotidian newyorkez, prestigiu ce asigură o difuzare pe scară mondială a laudabilei inițiative din SUA. Acest J. Peder Zane și colegii săi au făcut (continuînd să-l înnoiască, să-l perfecționeze) un top al celor mai bune cărți și al celor mai buni autori din toate timpurile. Și mai exact, au solicitat opiniile a 125 de scriitori din SUA și Marea Britanie: fiecare din aceștia urma să alcătuiască o listă proprie cu zece cărți preferate, scrise din antichitate pînă în prezent (romane, povestiri și nuvele, piese de teatru, poezii). Ar fi trebuit să iasă o listă cu 1250 de opere (capodopere!) de tot atîția autori, dar s-au produs firești intersecții: în listele de prefe-

rințe ale multor dintre scriitorii antrenați în sondaj adeseori au nimerit aceleași opere, aceeași autori. Astfel încât, topul, apoi și volumul ce a apărut, *The Top Ten: Writers Pick Their Favorite Books*, include aproape 550 de titluri de circa 300 de autori. Menționăm că scriitorii ce aveau să devină autori ai topului au acordat și puncte (de la unu la zece) operelor recomandate, însă diferențierea aceasta, de zece puncte, nu ni se pare relevantă. Credem că merită atenția noastră specială compartimentele cumva generalizatoare ale *Top Ten: Cele mai bune cărți din toate timpurile, Cele mai bune zece cărți ale sec. XIX, Cele mai bune cărți ale sec. XX, Top autori după numărul de titluri propuse, Top autori după punctajul obținut* etc. Cei care cunosc engleza (și se interesează sincer de lecturi, de soarta cărții în genere) pot afla mai multe, inclusiv amănunte surprinzătoare, vizitând acest portal: <http://www.toptenbooks.net/>

544 de titluri este, indiscutabil, o listă enormă, bănuim că include cărți de citit pentru zece, poate chiar 20 de ani. Opere extrem de diferite – ca gen, specie, curent literar sau apartenență etnolingvistică. Deși... tocmai la acest ultim punct – în urma unei studieri (recunosc: destul de superficială) a listelor din *Topul* lui J. Peder Zane –, ne-a și pus pe gânduri. De fapt, nu ar fi trebuit să ne pună pe gânduri: și englezii, și americanii au nu numai gusturi specifice (în raport cu noi și cu oricare alte popoare), dar au și viziuni, atitudini, preferințe... chiar și ciudățeniile specifice. O manifestare a acestor particularități rezidă în preferința netă pentru valorile lor (în cazul dat – pentru autorii, cărțile lor). Shakespeare, D. Swift, Ch. Dickens, Mark Twain, Herman Melville, Henry James, Fr. Scott Fitzgerald, W. Faulkner, J. Joyce, Hemingway, Jane Austen, George Eliot, Flannery O'Connor, Virginia Woolf și alți scriitori britanici și americani se află în capul, în cel mai rău caz – la mijlocul multor liste,

foarte rar sau niciodată la capătul acestora. Avînd în vedere faptul că listele acestea de recorduri literare (tot ele, și sugestii de lectură) au fost făcute de britanici și americani (fie ei și scriitori), este firesc să-i fi plasat în prim-plan pe autorii lor – pentru că îi cunosc mai bine, pentru că operele acestora le sînt mai dragi, pentru că e bine să-ți cunoști și să-ți iubești primordial ce e al tău, apoi ce e străin. În acest sens, literaturii din Marea Britanie și din SUA, oferă eventualilor cititori ghidați de *Top Ten* și o lecție de patriotism.

Și ce formă frumoasă de patriotism! – să propagi în lume scriitorii preferați și operele lor cele mai de seamă.

Nicio altă literatură de pe mapamond, decît cele două amintite, nu e prezentă în *Topul* lui J. Peder Zane cît de cît onorabil, cuprinzător sau măcar reprezentativ. Cam cîte zece la sută din liste (cu scriitori, respectiv, cu opere) revin germanilor și rușilor. Feodor Dostoievski și Lev Tolstoi apar în cam fiecare a patra listă de recomandări, acești clasici ruși fiind urmați, ca frecvență / preferință / recomandare de lectură, de Cehov și Gogol. Îi surclasează însă Vl. Nabokov (ah, *Lolita!* mai în centrul atenției decît *Anna Karenina!*), cu statutul său dedublat, de scriitor ruso-american, lista rușilor fiind încheiată de Al. Soljenițin. Prezența lor relativ mare este o dovadă a popularității de care se bucură acești scriitori din Rusia dincolo de hotarele patriei lor. Lumea pare a fi la fel de frapată și de moralitatea romanelor lui Lev Tolstoi, și de schizofrenia (numită atît de elegant: „polifonie”) inerentă a prozelor lui Dostoievski. Dar mai e la mijloc ceva: printre cei 125 de scriitori atrași în sondajul lui Peder Zane aflăm un număr deloc neglijabil de evrei cu rădăcini în Rusia. În fine, această prezență a scriitorilor ruși e o dovadă că americanii și britanicii nu suferă defel de rusofobie, spre deosebire de ruși, care nu-și pot imagina existența fără a da ripos-

te unei închipuite dușmăanii a Londrei și Washingtonului.

Revenind la reprezentativitatea dezechilibrată a literaturilor altor popoare decât britanicii și nord-americanii, nu putem să nu semnalăm, cu regret, limitarea, reducerea pînă la minimum a scriitorilor și capodoperelor din trei mari literaturi: franceză, spaniolă și italiană. Poate cea mai nedreaptă este reprezentarea literaturii italiene. Și cînd te gîndești că Dante, Petrarca sau Boccaccio au impresionat nu numai patria lor, dar și Europa cu mult înainte de Shakespeare!... Ar fi incredibil de nu ar fi adevărat că literatura franceză este reprezentată, în *The Top Ten: Writers Pick Their Favorite Books*, prin Flaubert (*Doamna Bovary*, și abia după ea *Educația sentimentală*), Balzac, Maupassant, Proust, Camus și... cam atît! Dar, orice s-ar spune, tocmai francezii, prin scrisul lor, au oferit veritabile modele – artistice, estetice, ideatice, morale etc. – înainte de reformele din învățămînt desfășurate de Oliver Cromwell și hăt înainte de apariția, pe harta lumii, a Statelor Unite ale Americii. Spaniolii în acest top au, de fapt, un singur sol: Cervantes, cu al său *Don Quijote*. Nimic de mirare, în fond, căci modelul literar și etic oferit de Cervantes prin *Don Quijote* a impresionat puternic numeroși scriitori din secolele următoare. Dostoievski, bunăoară, îl pune pe Cavalerul de la Mancha alături de Iisus Cristos și Cervantes era unul dintre scriitorii lui cei mai dragi. (Între paranteze fie spus, alături de faimosul spaniol, o altă mare simpatie literară a acestui extraordinar rus era... franțuzoica George Sand! – asta, à propos de surprizele ce le pot oferi gusturile scriitorilor!). Undeva, în chestionarul unui scriitor participant la *Top Ten*, apare și contemporanul lui Cervantes – Lope de Vega, cu o piesă, una din cele peste 400 cîte a lăsat el în patrimoniul cultural al patriei sale. În secolele XIX-XX spaniolii au avut numeroși poeți și roman-

cieri de seamă, însă aceștia au rămas dincolo de atenția popului american.

Alte literaturi decât cele trecute de noi în revistă mai sus (britanică, americană, germană, rusă, franceză, spaniolă, italiană) există și mai nesigur în accepția scriitorilor ce au contribuit la apariția *Top Ten*. Poate cu o excepție: Franz Kafka, marele narator și psiholog cu un statut atît de confuz-cosmopolit („praghez”, evreu, austriac, „germanolingv”...), prezent în liste cu trei romane (*Procesul*, *Castelul*, *America*) și cîteva nuvele (*Metamorfoza*, *Colonia penitenciară*, *Verdictul* etc.). Este prezent cu trei romane și tot atîtea nuvele Gabriel García Márquez, flancat, într-un fel, de Mario Vargas Llosa. Cineva și-a amintit de romanele lui Henryk Sienkiewicz, altcineva a recomandat niște poezii de Rabindranath Tagore și (culmea!) o piesă dramatică de Eugen Ionescu, un al treilea participant la sondaj a evocat figura bravului soldat Švejk, adică și pe cea a autorului, Jaroslav Hašek...

Pe scurt, literaturile „mici”, cum sînt numite pe nedrept literaturile popoarelor nu prea numeroase și relativ mai timid prezente la masa istoriei europene sau mondiale, nu că ar fi neglijate, dar nu prea au avut șanse de a nimeri într-un top alcătuit de oameni ai scrisului din țări cu un vechi și solid (Marea Britanie) și pur și simplu solid (SUA) patrimoniu spiritual. Din acest motiv, superbul *Top Ten* ar fi recomandabil și la noi, însă utilizabil – doar într-o anumită măsură. Căci nimic nu poate fi bun, eficient, folositor fără a include și valorile naționale, în cazul nostru – literatura română, cu patrimoniul ei funcțional mai bine de patru secole.

În această situație, nu ne rămîne decât să elaborăm topuri proprii, în care literatura universală va fi obligatoriu prezentă, dar rezervînd – în eventualele liste cu recomandări pentru lectură – cel puțin un sfert de locuri pentru opere create de autori din întreg spațiul românesc.

Nu am putut da de urma vreunui top românesc, asemănător cu al lui J. Peder Zane. Dacă o fi fost, nu a lăsat urme prea vizibile – bunăoară, vreo carte cu sugestii de lectură, formulate de Biblioteca Națională (de la București sau de la Chișinău), de vreo asociație scriitoricească sau de vreo societate a bibliofililor – ca să mă refer la doar trei foruri ce ar fi cel mai indicate pentru organizarea și impunerea unui astfel de top. Dar poate că surpriza o va face „a patra forță” – Biblioteca Municipală, de exemplu? Adică angajații ei,

evident, în colaborare cu unii oameni de cultură, de creație, ai scrisului. Necesitatea unui top se simte din două puncte de vedere, cel puțin: pentru a avea ce recomanda utilizatorilor bibliotecii, oamenilor cititori în genere, mai ales celor tineri. Și pentru a testa, și la nivelul nostru, gusturile, preferințele, sugestiile de lectură ce ar merita să aibă o răspindire mai largă, dacă nu generală.

Am putea intra într-o nouă fază a definirii topurilor în domeniul cititului de cărți? Nu este defel exclus.

INSTRUIRE PENTRU INOVAȚIE LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
Departamentul comunicare și teoria informării,
Universitatea de Stat din Moldova*

Abstract

In order to promote the innovation, at the Municipal library "B.P. Hasdeu" was held some trainings FedEx Days @ Hasdeu. The activity is a non-formal learning method, which is destined to collect, to develop and to promote employees' ideas. Motivating employees to generate ideas is part of the key components, and it's also an element of motivation 3.0. Invented in 2002 in Australia, the training for innovation is spreading around the world, reaching the Republic of Moldova.

Keywords: *training for innovation, key skills, information gathering, development and promotion of new ideas and initiatives.*

* * *

Inovațiile sunt motoare de dezvoltare și succes pentru orice tip de activitate, ele rămânând tema principală de preocupare și dezbateri, astăzi, în biblioteci. Specialiștii, printre care și cei din domeniul nostru, susțin că inovația în bibliotecă reușește doar dacă există un mediu loial inovării pentru dezvoltare, dacă biblioteca are orientare novatoare și potențial inovațional. Prin potențial inovațional înțelegându-se *capacitatea organizațională și profesională a bibliotecii de a susține activitatea inovațională*. Aceasta presupune că biblioteca deține *structura și resursele necesare pentru activitatea inovațională*. Una din componentele definitorii ale potențialului inovațional, ca resursă de bază a activității inovaționale, este personalul bibliotecii (organizator și executor al activității inovaționale). În

această ordine de idei la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” se investește în instruire pentru inovare, pentru a asigura viitorul.

Ne putem imagina produse și servicii care ar putea să schimbe așteptările utilizatorilor? Ne putem imagina modele de activitate cu totul noi? Și strategii neconvenționale care să dea un suflu nou vechilor modele de activitate? Putem concepe descompunerea unei activități și apoi refacerea sa, astfel încât să se creze valori noi? În cadrul fiecărei biblioteci există câteva persoane care pot gândi holistic și radical despre ideile inovatoare în activitatea bibliotecii. Majoritatea însă, nu. În acest caz, rolul instituției, rolul managementului instituțional este: (1) să asigure medii de lucru încurajatoare pentru angajați să evolueze către perfecționare continuă; (2) să ofere angajaților un cadru generator al inovării; (3) să conceapă și să susțină un cadru generator al posibilităților (viziune); (4) să nu încurajeze sindromul viorii a două!; (5) să construiască un sistem de instruire după modelul „O mie și una de nopți”; (6) să abandoneze practica evaluării pe criterii de performanță ca unica corectă și eficientă; (7) să dezvolte o cultură a inovației; (8) să catalizeze constituirea unei comunități de inovatori.

Învățarea la BM este orientată spre căutarea excelenței prin inovație. Zilele FedEx@Hasdeu este o metodă nonformală de învățare prin care se colectează și se promovează ideile angajaților. Colectarea, promovarea și valorificarea ideilor an-

gajaților sunt, astăzi, competențe-cheie, esențiale pentru managerii instituțiilor. Motivarea angajaților să genereze idei la „comandă”, la fel este în lista competențelor-cheie, dar și unul din elementele conceptului de motivație 3.0. *Oamenii se bucură de autonomie în privința a patru elemente: sarcinile, timpul, metoda și echipa lor* (Daniel Pink), iar *libertatea absolută pentru grupurile creative este libertatea de a experimenta idei noi*.

FedEx a fost inventat în 2002, de doi tineri absolvenți, programatori, Scott Farquhar și Mike Cannon-Brookes, din Australia. Ei au instituit o zi în care angajații firmei lor lucrau la orice își doresc, chiar dacă nu avea nicio legătură cu afacerea și responsabilitățile lor. A doua zi angajații trebuiau să prezinte o idee, un produs, un serviciu, orice, dar nou să fie. Numele de FedEx provine de la poșta rapidă pentru că funcționează pe principiul: azi pregătesc, împachetez, mâine livrez*. Ideea lor s-a dovedit sustenabilă, devenind o componentă permanentă a culturii companiei de software pe care aceștia doi o conduceau. O dată pe lună, rezervă o întregă zi în care inginerii ei pot lucra la orice problemă de software doresc.

Noi, bibliotecarii, am văzut viitorul bibliotecii. Am văzut chiar cum funcționează, cum se exprimă Seth Godin, „am văzut viitorul și funcționează”. L-am văzut în postări pe Facebook, pe YouTube, la Next Library, la Future Library, la Aarhus, la Copenhaga, la Singapore, la Amsterdam... În mici secvențe, la noi – la filialele „Adam Mickiewicz”, „Ițic Mangher”, „Transilvania” și „Onisifor Ghibu”. Dar suntem nemulțumiți. Scânteile noastre mici nu ne conturează viitorul în culorile pe care le-am văzut în alte biblioteci... Managerii bibliotecii sunt nevoiți să muncească în condiții de supraviețuire neavând timp să se gândească decât la rezolvarea unui șir de probleme co-

tidiene și, după cum recunosc ei înșiși, nici timp nu au să se gândească mai departe de rezultatele săptămânii, lunii în curs. Metoda de a li se da direcțiile de activitate, formele, metodele prin care pot realiza obiectivele, până și datele comemorabile ale anului care urmează, i-au dezvățat de a gândi creativ, de sine stătător. Ei sunt plafonați de cerința de a face mai mult cu mai puține mijloace... Consumându-se la „foc continuu” și străduindu-se să răspundă solicitărilor pe termen scurt, le rămâne foarte puțin timp să se gândească la dezvoltarea capacităților bibliotecilor.

Ideile sunt motorul progresului pentru că oferă modalități de acțiune. Ideile construiesc și dezvoltă biblioteci sănătoase. Fără capacitatea de a obține idei noi, o bibliotecă stagnează... O idee apare atunci când cineva devine conștient de existența unei probleme sau a unei oportunități, oricât de mică. În fiecare zi bibliotecarii, cei ce realizează produsele, cei ce servesc utilizatorii văd o mulțime de probleme și oportunități și pot veni cu idei bune despre cum să le abordăm. În context general biblioteconomic, BM nu este o bibliotecă cu grave probleme, dar este o neobosită căutătoare de soluții pentru dezvoltare. Fiind un sistem viu, interconectat și integrat în comunitatea chișinăuiană, BM reacționează la orice problemă și oportunitate generată de schimbările acestui mediu. Măsura în care problemele și oportunitățile sunt identificate și se iau măsuri în privința lor, iar schimbările rezultate sunt înregistrate în memoria instituțională, înseamnă că instituția „învață” (ne-am declarat instituția care învață). De aceea, a obține idei de la oamenii bibliotecii este o componentă-cheie în coordonarea învățării organizaționale. Învățarea este un proces de acumulare – implică în mod natural pași mici de investigare, colectare de informații, testare și feedback. Deci, un sistem de idei care poate încuraja și pune în aplicare ideile minore este un in-

* Vezi mai detaliat *Caietul metodologic „Ziua FedEx@Hasdeu”*.

strument eficient de învățare și dezvoltare. Fiecare idee, chiar și una proastă, conține o formă de descoperire.

Zilele FedEx sunt recomandate de Seth Godin, Tom Peters, Daniel Pink, Jonas Ridderstrale și alți guru ai managementului și inovării susținând că comportamentul inovațional se manifestă atunci când oamenii se bucură de autonomie în privința a patru elemente: sarcinile, timpul, metoda și echipa lor. Zilele FedEx, prin concept, răspund anume acestor patru elemente. La BM ele sunt organizate pentru a dezvoltă bibliotecarii de așteptarea indicațiilor, pentru a-i scoate din rutina zilnică, pentru a-i învăța a face ceva diferit de munca lor obișnuită instituim zile speciale de colectare a ideilor marca BM – Zilele FedEx@Hasdeu. „O dificultate reprezintă o problemă numai dacă se poate face ceva pentru rezolvarea ei”, spunea analistul Aaron Wildavsky. În cuvinte comune, acest citat transmite că problemele și oportunitățile rămân invizibile pentru oamenii care nu sunt conștienți de existența unor alternative mai bune sau de faptul că acestea ar putea exista. Scopul Zilelor FedEx@Hasdeu: *provocarea reală a angajaților la inovarea activității, ajutându-i să vadă dincolo de ce este evident și să facă din idei esența activității lor.*

Prima ediție a Zilei FedEx@Hasdeu a fost despre inovație – încercări, experimente, idei, eșecuri, proiecte. Dar a fost și despre dragoste, cultură, biblioteconomie, schimbare și teamă. Teama de a depăși conspirația seculară de a submina creativitatea bibliotecarilor. În trecut bibliotecarii își făceau meseria așa cum li se cerea și cât li se cerea. Acum bibliotecarii au conștientizat că lumea care le trece pragul vrea altceva de la ei și de la instituția lor. Angajații BM, prin Ziua FedEx@Hasdeu, deprind un nou mod de a vedea lucrurile

din jur, un altfel mod de a gândi, de a aborda realitatea și de a acționa în acest reality show. Experimentul FedEx i-a provocat să regândească modul în care își desfășoară activitatea. O astfel de formă de colectare a ideilor ridică ștacheta. Poate pentru unele filiale aceasta a fost prea ridicată – au prezentat 12 biblioteci din 30 (de aici și teama pe care am evidențiat-o ca pe o componentă a primei ediții FedEx).

Impact: ne-am convins că BM nu este un loc în care oamenii așteaptă ca managerii de vârf să le spună ce să facă; ne-am convins că BM are destulă perspicacitate și creativitate de a-și reinventa activitatea; ne-am convins că timpul evaluării prin statistici a trecut și ne orientăm pe abilități și interacțiuni care ne permit să ieșim în evidență. Ziua FedEx, după cum s-au exprimat participanții la prezentări, a fost epuizantă, dar a meritat, a fost – ca experiență și produs – valoroasă. FedEx pune în lumină echipa și limpezește ideile... O zi FedEx reprezintă șansa de a crea ceva, de a oferi ceva, de a face ceva ce contează pentru bibliotecă.

Referințe bibliografice

1. HAMEL, Gary; BREEN, Bill. *Viitorul managementului*. București: Publica, 2010. 338 p.
2. KULIKOVSKI, Lidia. *Biblioteci versus inovații*. În: BiblioPolis. 2009, 1, 29, 33-36.
3. KULIKOVSKI, Lidia. *Inovația în management – soluția schimbării în domeniul infodocumentar: introspecție teoretică*. În: Bibliotheca septentrionalis, 2011, 2 (37), 127-129.
4. KULIKOVSKI, Lidia. *Inovația în management – responsabilitatea managerilor. Provocări, gânduri și îndemnuri*. În: BiblioPolis. 2011, 4, 41, 9-16.
5. SHARMA, Robin. *Ritualul creativității și al inovației*. În: Atinge măiestria în leadership cu călugărul care și-a vândut „Ferrari”-ul: cele opt ritualuri ale liderilor vizionari. București: Vidia, 2010, pp. 251-269.

CĂRȚILE ELECTRONICE – CONTEXT ȘI DILEME

Mariana HARJEVSCHI,
director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Abstract

The article explores a number of issues on ebook lending models applied in different countries. It also discusses the efforts of librarians in finding solutions for delivering ebooks for its users. The author cites different research resources and international guidelines to get a better picture of the situation on the market of ebook development and delivery.

Keywords: *electronic book, ebooks, libraries.*

* * *

Conținutul digital a devenit o componentă importantă a colecțiilor de bibliotecă în ultimele decenii. Până relativ nu de mult acesta se referea la bazele de date create sau abonate de către biblioteci și oferite în final utilizatorilor. Însă, dezvoltarea noilor produse electronice pe piața editorială, în mod special a cărților electronice în diverse formate (de ex., HTML, Adobe Portable, Kindle, iBook, ePUB, DjVu, DAISY), au provocat numeroase discuții, atât de ordin tehnic, privind furnizarea serviciilor de împrumut și livrare a documentelor către utilizatorii de bibliotecă, cât și juridice, referitoare la asigurarea confidențialității utilizatorilor și a drepturilor exclusive ale titularilor de drepturi de autor. Bibliotecarii se află în fața câtorva dileme: *primo* – ce cărți vor achiziționa bibliotecile și cum le vor oferi spre împrumut?; *secundo* – reticența editorilor: biblioteca intermediază pirateria?! Împrumutul electronic este o afacere directă a editorului, și nu a bibliotecii?!; *tertio* – responsabilitatea protejării confidențialității utilizatorilor: a bibliotecii, a furnizorului.

Mai multe organizații internaționale, printre care Federația Internațională a Asociațiilor Bibliotecare (IFLA), Asociația Americană pentru Biblioteci (ALA), Fundația Informații Electronice pentru Biblioteci (eIFL) și altele, și-au arătat îngrijorarea față de politica pe care și-au asumat-o editurile și distribuitorii de carte vis-à-vis de biblioteci. Deși piața cărților electronice în Republica Moldova este abia la început și nu se adresează bibliotecilor ca instituții potențiale de achiziție a acestor produse, devine iminent pentru comunitatea bibliotecară de a iniția demersuri privind elaborarea unor politici și mecanisme eficiente pentru industria cărților electronice.

Cartea electronică, deseori numită și *e-book (ebook)*, *carte digitală* sau chiar *e-ediție*, este o publicație în format electronic, ce include text, imagini sau pe ambele, citită pe calculator ori alte dispozitive portabile de lectură. Deși *Dicționarul Oxford al limbii engleze* definește cartea electronică ca fiind varianta unei cărți tipărite, aceasta poate exista, de asemenea, fără niciun echivalent imprimat, fiind editată doar digital. Avantajele sunt multiple, printre care: portabilitate, ușurința în folosire, economie de timp și bani, protecția mediului, durabilitate și spațiu mic de stocare.

Într-un studiu realizat în 2013, Book Industry Study Group menționează că piața cărților electronice este în creștere: dacă în 2011 preferau doar 16% de utilizatori, atunci în prezent numărul lor a crescut până la 23%. Același studiu anunță că procurarea cărților tipărite a scăzut din 2011, de la 72% până la 67% în 2013. Reticența editorilor de a colabora cu bibliotecile a fost resimțită la începutul anului 2010, pri-

mele biblioteci din Statele Unite ale Americii implementând cartea electronică încă din 2003. Un studiu realizat în 2011 de către BookRepublic cu privire la industria globală a cărților electronice a relevat că SUA le revin 18%, Asiei 2,2%, și Europei 1,1% din piața editorială a cărților electronice. Deși compania „Amazon” domină această industrie, constatăm doar șase edituri mari care și-au oferit disponibilitatea de a colabora cu bibliotecile: „Hachette”, „HarperCollins”, „Macmillan”, „PenGuin”, „Random House” și „Simon & Schuster”, inclusiv distribuitori precum „OverDrive”, „3M”, „Ingram” și „Baker & Taylor”.

Analizând preferințele utilizatorilor, Book Industry Study Group relatează că circa 60% din utilizatori preferă romanele de dragoste, aceștia fiind urmași de cei care optează pentru romanele de mister și polițiste – 50%. În comparație cu cele tipărite, în topul preferințelor utilizatorilor se află cărțile de bucate și cele de călătorie. Acest argument este confirmat de două studii: unul efectuat de Centrul Pew Internet Research, comunicând că de la 24% la 31% din utilizatori conștientizează că bibliotecile sunt instituții ce livrează carte electronică, și celălalt de ChangeWave’s, care arată că numărul deținătorilor de tablete și de alte echipamente ce permit lecturarea cărților a crescut de la 18% la 33%, chiar avansând și cifra de un milion de dolari cheltuiți pentru cadouri Kindles, Nooks, Ipad etc.

Editurile, alături de distribuitorii de carte din SUA și UE, se confruntă cu problema dezvoltării modelelor de afaceri care abordează foarte diferit cărțile electronice de cele tipărite, ceea ce influențează activitatea bibliotecilor. Dacă anterior achiziția de carte tipărită prin intermediul bibliotecilor presupunea epuizarea drepturilor asupra cărții procurate, aceasta rămânând în colecția bibliotecii pentru totdeauna, atunci, în mediul electronic, bibliotecile sunt afec-

tate, deoarece acestea nu pot intermedia împrumutul fără acordul editorilor.

Modelul propus de „HarperCollins” oferă ideea de a limita împrumutul până la 26 de ori utilizatorilor bibliotecii, ulterior propunând același titlu la un preț redus. Un alt model, sugerat de „Random House”, a fost de a mări prețul de două-trei ori pentru bibliotecii în comparație cu publicațiile tipărite, ceea ce le-a prins să oscileze între bugetele austere și cererea mereu în creștere la cărțile electronice din partea utilizatorilor. La fel, modelul ce presupune achiziționarea cărților conform taxare per vizualizare, impune bibliotecilor de a stabili un sistem de puncte, pentru a varia taxele de împrumut pentru cele mai bine vândute titluri și cele mai puțin vândute. Pentru bibliotecile mari, modelul permite acces concomitent la un număr extins de cărți pentru perioada de care se bucură de o popularitate mai mare, obligând în acest fel bibliotecile mici să achiziționeze un număr stabilit de cărți de care nu au nevoie. Un model mai puțin cunoscut este modelul care sugerează de a închiria cartea pentru un număr stabilit de împrumuturi sau limită de timp în funcție de condițiile impuse de editor. În continuare modelul de închiriere a cărților la pachet dictează bibliotecilor de a plăti pentru un set stabilit de cărți selectate la discreția editorilor sau distribuitorilor de carte. În final, modelul tip embargo impune bibliotecilor de a se abona la cărțile electronice înainte ca titlurile acestora să fie achiziționate într-un număr stabilit în formatul tipărit. Aceste scenarii privind comerțul cărților electronice, propuse de editori, constrâng capacitatea bibliotecii de a achiziționa cărți pentru colecțiile sale, limitând totodată rolul bibliotecilor la informație și prezintă amenințări semnificative pentru confidențialitatea utilizatorilor. Astfel, negocierile între editori și biblioteci sunt pe poziții diferite – bibliotecile mizează pe respon-

sabilitatea morală pe care o dețin acestea în societate, pe când editurile, ca entități comerciale – pe interesul economic.

Deși nu există dovezi că bibliotecile ar afecta negativ piața de vânzări, se cunoaște că persoanele care împrumută cărți sunt de asemenea și cumpărători de carte. Un studiu realizat în aprilie 2012 de către Centrul Pew Internet Research, intitulat *Rise de E-Reading*, a constatat că utilizatorii de cărți electronice tind să citească mai multe cărți pe an, în comparație cu cartea tipărită, deși unii dintre aceștia decid să citească abia după ce vizitează biblioteca sau librăria. Deci, biblioteca rămâne locul preferat pentru a descoperi și a promova cărțile pentru lectură, acestea fiind puncte de acces atât pentru cei care împrumută, cât și pentru cei care cumpără.

Bibliotecile, editurile, autorii, agențiile de distribuție și alte părți interesate au aceleași obiective în comun, dar au, de asemenea, puncte evidente de conflict în abordarea acestei probleme. În acest context IFLA a format un grup de lucru pentru a pregăti o strategie cu privire la chestiunile legate de cărțile electronice pentru a ajuta la formularea unei politici în domeniu. Se cunoaște că și ALA a inițiat un studiu pentru a demonstra că disponibilitatea cărților electronice nu trebuie să fie limitată prin licențe sau contracte juridice. Astfel, provocările la care sunt supuse bibliotecile în furnizarea accesului la cărțile electronice este de a nu submina disponibilitatea acestora în cadrul instituțiilor, iar modelul propus de edituri – să permită bibliotecilor de a continua funcțiile lor de bază, inclusiv: prezervarea pentru posteritate, împrumutul cărților (inclusiv cel interbibliotecar) pentru utilizatori, oferirea unor formate alternative pentru persoanele cu deficiențe de vâz. IFLA a elaborat câteva reguli generale pe care le propune bibliotecilor să le ia în considerație în vederea achiziției de carte: biblioteca trebu-

ie să aibă dreptul de a acorda licențe și / sau să cumpere orice eBook disponibil în comerț fără embargo; biblioteca trebuie să aibă acces la cărțile electronice în termeni și condiții rezonabile și la un preț corect; opțiunile de licențiere / cumpărare a eBookurilor trebuie să respecte limitările de drepturi de autor și excepțiile disponibile pentru biblioteci și utilizatori conform legislației naționale; cărțile electronice disponibile pentru biblioteci ar trebui să fie o platformă neutră și dezvoltată, cu standarde de accesibilitate; strategia trebuie să asigure conservarea pe termen lung a cărților electronice de către biblioteci, iar serviciile de eBook trebuie să protejeze confidențialitatea utilizatorilor.

În Danemarca, Agenția Daneză pentru Biblioteci și Media și șase biblioteci publice împreună cu editorii autohtoni au creat site-ul *eReolen.dk*, inițiind și reguli generale de livrare a cărților electronice: pentru o carte descărcată editorul primește o taxă per utilizator, aceasta fiind achitată de bibliotecă. Taxele sunt diferențiate în funcție de cât de nou este titlul, precum și de câte ori cartea a fost împrumutată (suma fiind de la doi la trei euro per carte împrumutată). Bibliotecile pot stabili un număr maxim de împrumuturi per utilizator pentru o lună, ceea ce le permite să-și gestioneze bugetele. Pe parcursul lunii mai 2014 *eReolen.dk* anunța 4204 de cărți împrumutate și 22 463 utilizatori (5,3 cărți per utilizator).

În Suedia, în 2013, a fost creată o entitate juridică separată „Atingo”, prin intermediul căreia editorii primesc o plată pentru fiecare împrumut lansat de către un utilizator făcut din partea unei biblioteci. Împrumutul este nelimitat și simultan la un titlu (în timp ce în SUA modelele impun, de obicei, restricții de împrumut – care limitează numărul de împrumuturi la numărul de copii autorizate de bibliotecă). Astfel, costurile reprezintă numărul de tranzacții de împrumut, iar editorii decid

când pot oferi cărțile electronice bibliotecilor (de ex., când vânzările titlului tipărit s-au epuizat din stoc).

Pe de altă parte, sistemul aplicat de Olanda permite mai multor persoane simultan să împrumute, actualmente propunând circa 5000 de e-cărți, ceea ce reprezintă 1/3 din totalul de e-cărți disponibile în olandeză. Titlurile sunt plasate în două categorii: de până la trei ani, și publicate mai devreme. Din aprilie 2014, utilizatorii de bibliotecă, care doresc să împrumute titluri mai recente, pot opta pentru un pachet oferit de editură. Aceasta le permite să citească 18 cărți electronice pentru 20 de euro.

Bibliotecile din Belgia au la dispoziție un catalog de 300 de titluri de cărți în limba flamandă, posibilitatea de împrumut fiind simultană, iar accesul nelimitat, pe când lectura on-line la sediul bibliotecii și în afara ei este taxată cu cinci euro per trei titluri (numit modelul 345).

În urma acestui fapt, este inevitabil de a elabora un model unic internațional pentru includerea cărților electronice în colecțiile bibliotecii, necesar atât țărilor

dezvoltate, cât și celor în curs de dezvoltare. Este necesar de a construi o relație de încredere și de durată, care a existat de secole între editori și biblioteci. Un dialog constructiv este esențial între bibliotecile și editurile din Republica Moldova în vederea elaborării unei strategii în domeniul culturii, care ar avea în vizor și industria cărții. Acest document ar asigura în egală măsură disponibilitatea cărților tipărite și a celor electronice în biblioteci.

Referințe bibliografice

1. IFLA *Statement on Legal Deposit* [citat 2 iun. 2014]. Disponibil: <http://www.ifla.org/en/publications/ifla-statement-on-legal-deposit>
2. IFLA *E-Lending Background Paper* [citat 2 iun. 2014]. Disponibil: <http://www.ifla.org/en/news/ifla-releases-background-paper-on-e-lending>
3. KENNEDY, A. *Do Readers Dream of Electronic Books, Publishers Launch Conference, Frankfurt, 10 October 2011* [citat 2 iun. 2014]. Disponibil: <http://www.ifbookthen.com/wp-content/uploads/2011/10/research.pdf>
4. MAIER, Robert; RUSSELL, Carrie. *Warning: You are about to enter the eBook Zone*. In: *American Libraries*. 2012, May-June, pp. 8-12.

MUNCA NOASTRĂ-I TEATRU, IAR TOT CE FACEM E SPECTACOL

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Abstract

The theatre is no stranger to the library, it's from the same area – culture. The connection with the theater refers to the librarians work, library activity in general, because any action of the librarian and the library contributes to the experience putting on Municipal Library stage: headquarters, branches, departments, services... The author brings relevant examples of the Municipal Library „B.P. Hasdeu” activity, on each component of this concept, dem-

onstrating that terms like theater production, performance, method, role, screenplay and a number of other terms are very familiar to librarians and library and are naturalized in domain vocabulary. When the theater is an operational library model, says the author, even the most ordinary tasks can conquer users, and any work directly observed by a user should be recognized as a theatre act. Now the libraries should more than once, to capture users. The show must go! The theatre is made of

creative, talented librarians, which plays their role with passion, giving memorable performances!

Keywords: theater, stage, library scenario, representation, show, performance, strategy, libraries actors, library community.

* * *

Tema ori subiectul mi-a venit dintr-o asociere, în 2012, când se apropia aniversarea a 135-a a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (în continuare BM). A fost perioada în care foarte des mă gândeam la viitorul BM trecând în revistă momentele și evenimentele remarcabile, semnificative din ultimii douăzeci de ani. Prin acest exercițiu am conștientizat faptul că fiecare acțiune a noastră, a instituției, contribuie la experiența care se pune în scenă, în scena BM, care este Sediul Central, filialele, departamentele, serviciile ei... De fapt, orice acțiune sau interacțiune a omului cu alți oameni este teatru, indiferent de scenă – a Teatrului Național, a Teatrului de Operă și Balet, a Teatrului Municipal „Satiricus – I.L. Caragiale” sau BM, piață ori stradă.

Am revenit la subiect în martie curent susținând o conferință către Ziua bibliotecarului cu titlul *Munca bibliotecarului ca teatru*. Sunt convinsă că întreaga noastră activitate, ca și efortul care o definește, de la birourile conducerii până la postul bibliotecarului de la sala de lectură, infobirou, împrumut sau compartimentul înregistrare utilizatori, necesită același tip de performanță, precum cel prezentat pe Broadway sau la Naționalul nostru. Bibliotecile au fost identificate ca importanți *actori* comunitari, iar bibliotecarii ca importanți *actori culturali, educaționali*... în care și prin care se produc sute, mii de interconexiuni, interrelații. Astăzi, cei din domeniul economic abordează această temă ca importantă pentru interrelația lor

socială. Actori de toate tipurile – conducători de mari concerne economice, din domeniul serviciilor, manageri, precum și bibliotecile și bibliotecarii – trebuie să aibă o perspectivă diferită asupra muncii lor. Munca este spectacol. Gândindu-ne atent la muncă în acest secol virtual, ne convingem că altfel nu putem munci. Da, munca noastră este spectacol.

În continuare voi schița câteva lucruri despre teatru, apropiind conceptul de munca noastră, astfel încât, împărțându-le, să vă conving să gândiți diferit în legătură cu munca dumneavoastră și să îmbrățișați câteva principii teatrale ca model al activității pe care o desfășurați.

Domeniul nostru a fost considerat întotdeauna un domeniu static, rutinar, în care nu prea se producea nimic diferit de ce se făcea anterior. Această supoziție a devenit stigmat și a contaminat generații de bibliotecari. Acum, lumea din jur ne cere abandonarea lui, schimbarea pe altceva ce ne-ar poziționa în rând, în pas cu lumea reală, ca să nu fim, cum consideră mulți, anacronici timpului. Precizăm din capul locului că nu prezint munca sub forma teatrului – teatrul aici nu este metaforă, teatrul aici este un model.

Să ne concentrăm, așadar, asupra naturii esențiale dramatice a bibliotecii. Cuvântul *dramă* derivă din grecescul *drao*, ceea ce înseamnă, pur și simplu, *a face*. În toate bibliotecile, fie că directorii recunosc acest lucru, fie că nu, angajații joacă, nu într-un joc, ci în ceea ce ar trebui să fie o dramă a lui *a face*, bine concepută, având o distribuție corectă și portretizând în mod convingător viața profesională adevărată. Înțelegerea acestui punct aduce o semnificație complet nouă a termenilor frecvent utilizați în activitatea noastră, împrumutați din sau împărțșiți cu artele spectacolului, cum ar fi producție, performanță, metodă, rol, scenariu și o serie de alți termeni foarte familiari bibli-

otecarilor și încetățeniți în vocabularul domeniului biblioteconomic.

Noțiunea de *intrigă* – ceea ce Aristotel numea *aranjamentul incidentelor* – formează baza oricărei activități puse în scenă și a secvenței de elemente sugestive necesare pentru a crea impresia dorită. Iar componentele intrigii enumerate de el – răsturnări surprinzătoare, dezvoltarea progresivă a informațiilor, unitatea și echilibrul evenimentelor și efectul emoțional – explică multe în legătură cu ceea ce face ca o activitate să fie memorabilă – or, aceasta urmărim printr-un eveniment aniversar. În același sens, condițiile sale indispensabile pentru crearea unui portret captivant – alegerile bune, adecvarea la rol și consecvența personajului – schițează calificările potrivite unui post pentru toți cei care sunt distribuiți în punerea în scenă a unei activități.

Primul concept teatral introdus de Aristotel este *alegerea*. Implicația lui asupra muncii noastre: care sunt elementele semnificative și cele nesemnificative ale activității ce o desfășurăm? Cum trebuie să discearnă, între ele, bibliotecarul din toate piesele în care joacă? Trebuie să se înțeleagă că ori de câte ori bibliotecarii lucrează în fața utilizatorilor, are loc un act de teatru – și să distingă ce ar trebui să se desfășoare pe scenă și ce ar trebui să rămână în spatele cortinei? Pentru un bibliotecar care stă de vorbă cu un coleg în fața unui utilizator, despre ce vor face după orele de muncă sau despre ce i s-a întâmplat aseară, faptul ar putea fi nesemnificativ, însă pentru utilizator este un act de indiferență. Exemple de acest fel întâlnim la toate nivelele ierarhice ale bibliotecii. Așadar, ce fel de roluri fac ca teatrul biblioteconomic să fie interesant? Bibliotecarul ar trebui să se întrebe cum să organizeze cu pricepere, mai inovant și mai atractiv sectorul de responsabilitate – fie secțiile copii, bibliografice, fie tineret, fie

sala de lectură; ce voce dramatică, ce cuvinte amuzante ar putea folosi atunci când cere documentul utilizatorului pentru eliberarea cardului de utilizator, cum să se comporte atunci când are o interacțiune cu utilizatorul, cu ce voce, gesturi și ce scuze va avea atunci când îi va comunica utilizatorului că nu-i poate satisface solicitarea de informare, expunere, socializare etc.?

În al doilea rând, luăm în *considerație secvența, progresul și durata evenimentelor*. În ce mod sunt aranjate activitățile de muncă? Ce continuuuri există în organizarea evenimentelor? În ce punct începe munca, când atinge punctul culminant și când are loc deznodământul? Cel mai de groază teatru la BM este teatrul raportării... Ce nu merge bine: scenariul, distribuția, regia? Interpretarea... sau, pur și simplu, nu este genul de teatru care se aplică raportării? Iată un scenariu al raportării la BM:

- noiembrie – ședința șefilor (de departamente, servicii, filiale); tema – raportarea care include: graficul prezentării rapoartelor de către subdiviziunile BM;

- decembrie – receptarea rapoartelor de la filiale prin **google.doc**; lectura rapoartelor de către departamente (fiecare departament de profil comentează, intervine, își face raportul său, de profil, de exemplu, *Cercetarea în 2013*, compilând diverse stiluri (umane, mentale, de analiză, sinteză și viziune...) – e un infern, e punctul culminant sau deznodământul?... Nu, deznodământul e tocmai în luna februarie... De fapt, deznodământul e chiar în luna martie;

- februarie – prezentarea raportului BM la: Consiliul Municipal, Direcția cultură, Biblioteca Națională, Ministerul Culturii;

- martie – prezentarea raportului la ședința generală a angajaților (până la 8 martie);

- martie-iunie – editarea variantei prescurtate de promovare a raportului de activitate.

Ce sau cine lipsește în acest scenariu? Cititorul, utilizatorul! În ce lună ar trebui să raportăm realizările, dificultățile sau viziunile utilizatorilor? Doar ei sunt „rațiunea noastră de a exista”. Acesta ar fi deznodământul unui an de efort pentru ei, utilizatorii.

În final, luăm în considerație *ritmul*, și *tempoul* muncii, deoarece acestea definesc relația dintre elementele dramatice. Ce tranziții de care trebuie să ne ocupăm apar? Ce construcție, diminuare, contrast și eliberare îmbogățesc nivelul energetic al scenei? Câte incidente și la ce intensitate au loc de-a lungul unor perioade specifice de timp? Noi, de exemplu, ne grăbim în mod deliberat să transmitem impresia de promptitudine ca element esențial al BM. În relația de servire a utilizatorului – da! Dar cu referire la scenariul raportării s-a creat, artificial, impus din afară, de Biblioteca Națională care cere prezentarea rapoartelor în februarie, Ministerul Culturii – în februarie-martie, un ritm lenturos și nimeni nu-l scoate din amorțeală.

De reamintit, în contextul *ritmului* și *tempoului* muncii, alt aspect, al experienței unui nou venit la bibliotecă – fiecare proces – înscriere, prezentarea BM, căutarea în catalog, adresarea la infobirou, bucuria regăsirii, dezamăgirea negăsirii... Cum trece utilizatorul de la un proces la altul? Când se adresează la infobirou? Cum și în ce moment se face prezentarea bibliotecii? Cât timp ar trebui să dureze fiecare pas în drumul utilizării bibliotecii? Ce face bibliotecarul atunci când nu are ce-i oferi utilizatorului? Cum se despart? Pentru totdeauna sau pentru data viitoare? Răspunsurile la aceste întrebări deosebesc interpretările captivante de cele monotone, plicticoase, pe de o parte, și de cele extrem de intruzive, pe de altă parte. Răspunsurile la aceste întrebări pot ridica biblioteca și ceea ce facem la matricea lumii reale sau ne pot conserva, pe un termen nedefinit, ca inutile, ca retardați, ca plicticoși sau ca structuri care

nu se înscriu în niciun model amintit, care au teatrul lor numit *Indiferență*...

Atunci când teatrul este modelul operativ chiar și cele mai banale sarcini îi pot cuceri pe utilizatori într-un mod memorabil, loializându-i. Orice muncă observată direct de un utilizator trebuie recunoscută ca act teatral. Chiar și atunci când acțiunea nu se desfășoară în fața utilizatorului, dar în fața colegilor, a șefului, tot act teatral trebuie recunoscut. Aceasta-i munca din spatele cortinei, care afectează conexiunile formate cu utilizatorii, deoarece performanța internă influențează relațiile externe. O propunere făcută șefului aduce cu sine desfășurarea unui act teatral. La fel o prezentare în fața colegilor. Bibliotecile trebuie să-și dea seama ce să facă, astfel încât munca – fie că se desfășoară pe scenă, fie că în spatele ei, să devină captivantă. Exemplele de prezentări la Zilele FedEx@Hasdeu ne-au convins că bibliotecarii noștri știu a juca teatru, știu a pune în scenă orice idee, însuflețind-o.

De aici, putem spune că ceea ce diferențiază activitatea memorabilă de activitatea umană obișnuită este *actul de interpretare* a unui rol. O interpretare nu este altceva decât o reprezentație. Componentele reprezentației sunt: *drama, scenariul, teatrul, interpretarea*. După cum vedeți interpretarea însumează toate celelalte dimensiuni ale punerii în scenă – *teatru, scenariul, drama*. În mod clar, cu referire la bibliotecă, oferta este *interpretarea* – valoarea pe care activitatea bibliotecii o creează pentru utilizatori. Egalând spectacolul de teatru cu spectacolul activității noastre, adică convertind spectacolul de teatru în termeni comuni domeniului nostru de activitate avem următoarele: (1) *strategia* este *drama*; (2) *procesele* sunt *scenariul*; (3) *munca* este *teatru*; (4) *oferta* este *interpretarea*. Toate ofertele bibliotecii sunt rezultatul trecerii unei biblioteci de la dramă, prin scenariu, la teatru care pune

în scenă spectacolul. Delimitând componentele, putem spune că: drama este domeniul conducătorului, el face strategia, este domeniul lui de responsabilitate; scenariul – domeniul managerului, liderului de echipă, care are responsabilitatea de realizare, de punere în scenă a strategiei; teatrul – domeniul actorilor (fie că joacă în piese de teatru, fie că execută activitatea bibliotecii); spectacolul – domeniul publicului, utilizatorilor, care acum vor spectacole, reprezentații artistice – nu rutină, nu activități comodificate.

Indiferent ce loc ocupăm în cadrul bibliotecii, indiferent de lucrurile cu care ne ocupăm noi ori colegii noștri – *suntem un actor*. Munca noastră este teatru și trebuie să ne jucăm, corespunzător cu dorințele utilizatorilor, rolul. Utilizatorul vrea experiențe. Nu vrea doar oferte, vrea ca însăși oferta să fie experiență memorabilă. Avem de ales? Trebuie să ne jucăm rolul ca și cum munca noastră ar depinde de asta. Experiența ca fundament al unei noi activități va înflori doar dacă munca va fi pusă explicit în scenă pentru public (utilizatori). Am în memorie și acum, la distanță de jumătate de an, eșecul unei lansări dintr-o zi de vineri de martie la Sediul Central... un eșec pe care nimeni nu și l-a asumat, niciun angajat nu-și mușca coatele, se comportau de parcă nu erau angajații sălii de lectură, dar se aflau într-o gară străină, unde nimănui nu-i pasă de nimeni și de nimic... La întrebarea mea mi s-a răspuns: „A fost pusă în scenă de utilizator... nu de noi!” Deci, acționăm pe principiul: ai vrut – fă! Implicare, grijă din partea bibliotecii – nimic! Ai sala, ce mai dorești? Interpretări de tipul „ca și cum” constituie însăși esența caracterizării unui rol. Au pus bibliotecarii pe scenariul lansării parafa „*Ca și cum*” *facem lansare?* Astăzi, vremurile, circumstanțele ne cer să privim domeniul nostru de activitate ca reprezentând mai mult decât simplul împrumut de cărți, mai mult decât simpla îndrumare, mai mult de-

cât simplul ajutor în regăsirea informației, mai mult decât bibliotecari-portari ai unor depozite de cunoaștere, mai mult decât efortul de automatizare, digitizare și virtualizare. Obiectul nostru de activitate este livrarea de informații și de experiențe interactive veridice.

Activitatea noastră depinde din ce în ce mai mult de ideile inteligente ale oamenilor din bibliotecă, ale bibliotecarilor. Noua morfologie a creativității, susține Charles Leadbeater, ne sugerează că trebuie să ținem cont de faptul că de-acum „utilizatorii” nu se mai mulțumesc cu rolul de spectator. Își doresc să fie jucători, iar motto-ul lor este: „Gândim, deci existăm!” Chiar dacă au o zi proastă, bibliotecarii trebuie să se poarte ca și cum ar fi bine dispuși. Ilustrăm cu un banc din realitatea bibliotecară:

– Doamnă (unei bibliotecare), am observat că discuțiile în contradictoriu cu dvs. decurg într-un mod foarte civilizată. Cum reușiți?

– Secretul meu ține de diplomație. Când discut cu cineva în contradictoriu, am grijă să nu-l aduc în starea în care și el să mă considere dobitoc. Ca urmare, am răbdare și aștept până când respectivul se contrazice singur.

Seth Godin spune că, dacă o persoană extraordinară, care lucrează în domeniul asistenței utilizatorilor, folosește o conversație pentru a transforma un om furios într-un admirator înfocat, aceasta înseamnă artă. Când se confruntă cu un utilizator dificil, actorii trebuie să se comporte de parcă nu i-ar deranja. Îmi puteți replica: sunt prea mulți! Vă răspund: asta-i societatea noastră, cu acest contingent lucrăm, pe acest contingent biblioteca trebuie să-l educe... Serviciile oferite cu zâmbetul pe buze pregătesc scena pentru experiențe memorabile, iar utilizatorii nesuferiți ajung, adesea, să își regrete comportamentul și să se învelesească.

Aceasta depinde de modul în care cineva își joacă rolul.

Se spune că Stanislavski l-a întrebat odată pe Rahmaninov în ce constă secretul măiestriei sale atunci când cântă la pian, la care marele pianist și compozitor a răspuns: „În a nu atinge clapa vecină.” Lui Stanislavski i-a plăcut răspunsul, căci l-a transformat în standard teatral. Cum noi, bibliotecarii, să nu atingem clapa vecină și care este clapa vecină în activitatea noastră, dar mai ales în interrelațiile cu utilizatorii? Cum s-o atingem cu gentilețe, eleganță, bonomie? Să țină doar de diplomație, cum spune bibliotecara în bancul amintit? (Mai mulți dintre noi ating doar clapele vecine de aceea nu au cântecul și nici interpretarea lor.)

Astăzi, datorită influenței larg răspândite a managementului total al calității și restructurării proceselor de activitate, majoritatea bibliotecilor îmbrățișează ideea de refacere și îmbunătățire a proceselor de muncă. Desfășurarea activității conform standardului de calitate nu este suficientă: interpretarea trebuie să fie animată de o motivație intrinsecă, astfel încât aceasta să îl contamineze în ultimă instanță pe utilizatorul ofertei bibliotecare. Sunt bibliotecari care interpretează astfel munca. Munca lor dedicată unui scop se revarsă în pasiunea pentru personajul pe care îl joacă, în fidelitatea pentru biblioteca la care lucrează și în empatia manifestată față de utilizatori. Ei sunt buni actori.

Natura ofertei și circumstanțele în care o bibliotecă își implică utilizatorii – sau în care orice bibliotecar / actor își implică colegii de echipă – determină care dintre cele patru forme de teatru ar trebui utilizată: teatru improvizțional, teatru-platformă, teatru al corespondențelor, teatru de stradă. Mai există teatru forum (pe care bibliotecile nu-l practică) ca activitate cu publicul, cu comunitatea, dar și ca învățare nonformală ar fi bun... Forma de teatru

practicată face distincția dintre biblioteci. Să le trecem în revistă.

Teatru improvizțional – implică imaginație, creativitate și interpretări inedite; este un mod de lucru spontan, eliberator și imprevizibil. Multora dintre bibliotecari le place, îl practică involuntar, uneori cerut de circumstanțe. În orice situație, teatrul improvizțional implică un anumit set de abilități dobândite, ca și diverse instrumente și tehnici care preiau noțiuni aparent nelegate, combinându-le în moduri neobișnuite pentru a face descoperiri până atunci nearticulate. Astăzi oamenii au interes sporit pentru gândirea creativă. Aceasta introduce nevoia reală privind existența unor abilități improvizationale mai dezvoltate, la locul de muncă. Bibliotecarii, erau (pe alocuri mai sunt) considerați, pe nedrept, conservatori pentru că erau oamenii regulii, oamenii ordinii. Or, aici, parcă nu se regăsește și improvizationalul... Teatrul improvizțional se joacă în tandem cu alți membri ai echipei, cu trupa... De fapt, convingerea mea este că improvizatia este meseria bibliotecarilor... dacă încă nu știați că trebuie să fie...

Teatru-platformă – munca de platformă, liniară și fixă, permite variații nesemnificative. Cei care joacă teatru de platformă se străduie să stabilizeze totul, prin intermediul repetițiilor, dublând, în cele din urmă, cea mai bună variantă de lucru. Jucăm teatru de platformă atunci când pregătim un eveniment mareț – o aniversare, o ședință importantă – alte biblioteci își aleg ca standard al lor această formă de teatru. Noi îl acceptăm doar atunci când și doar în locurile în care angajații nu interacționează cu utilizatorii! Un exemplu poate servi deschiderea Centrului Național de Excelență de Dezvoltare profesională în colaborare cu *Novateca Global Library Program*, Asociația Bibliotecarilor din RM și Primăria Municipiului Chișinău, pentru

care s-au făcut câteva repetiții, iar rezultatul a întrecut orice așteptări.

Teatrul concordanțelor – munca dinamică cu *modificări ad-hoc*, care integrează rezultatele muncii, prin reunirea unor cadre independente. Produsul final rezultă din punerea laolaltă, alcătuind un tot unitar, a unor segmente distincte ale muncii, efectuate în momente și adesea în locuri diferite. Ori de câte ori o bibliotecă integrează rezultatele muncii din cadrul a numeroase performanțe disparate din domeniul activității sale, avem a face cu aplicarea unui teatru al concordanțelor. Este teatrul BM care, jucat bine, pune în evidență rezultatele, creează puterea, imaginea BM – practicăm teatrul concordanțelor lunar, anual – raportarea, planificarea.

Importanța concordanțelor dintre oameni, a sincronizării lor este resimțită tot mai mult în vremurile de azi și nu este străină bibliotecilor. Angajații bibliotecii ar trebui să utilizeze teatrul concordanțelor ori de câte ori se străduiesc să îmbunătățească aceleași rezultate de bază din punctul de vedere al calității. Bibliotecile ar trebui să adopte tehnicile *teatrului concordanței* ori de câte ori interacționează în mod repetat cu aceiași utilizatori. Noi trebuie să îi lăsăm utilizatorului impresia unei interpretări armonizate, consecvente. De asemenea, necesită a fi create concordanțe mai ales între bibliotecarii care lucrează în bibliotecă și trebuie să interacționeze de-a lungul timpului cu aceiași utilizatori. Bibliotecile utilizează *teatrul concordanței* atunci când aceiași utilizatori și aceiași actori / bibliotecarii interacționează în mod repetat și până la urmă dezvoltă o cultură a relațiilor, a miturilor, ritualurilor... Un exemplu: „*La Hasdeu îmi place... aici e altă atmosferă... modernă, altă metodologie, totul este altfel...*” – iată părerea unui utilizator / scriitor, care așa a motivat de ce alege BM pentru a-și lansa cartea. Pentru

el e metodologie, modernitate, dar pentru noi – scenă și scenariu.

Teatrul de stradă – cea mai captivantă formă de teatru și imperativ necesară astăzi bibliotecilor. Actorii *teatrului de stradă* mai întâi trebuie să își atragă publicul să participe la spectacolele pe care le oferă, pentru ca, apoi, să-i uimească cu priceperea și abilitățile lor. Actorii de stradă demonstrează o mare pricepere și abilitate. Actorii de stradă nu improvizează – își personalizează spectacolele. Avem exemplul Teatrului „Eugène Ionesco” – „Teatru în troleibuz”. De ce iese Teatrul „Eugène Ionesco” din teatru? Pentru a oferi alt cadru, unul aproape de cetățeanul din stradă, grăbit, fără interes și timp de teatru, pentru a-l sensibiliza față de teatru și frumos..., gratuit, răspunde directorul teatrului Val Butnaru.

Actorul *teatrului de stradă* își dezvoltă competențele, ajungând la un standard ridicat de performanță înainte de a încerca să-i uimească publicul, trebuie să se concentreze asupra felului în care le va lega dinamic în moduri noi și incitante și, cel mai important, asupra abilității sale de a sesiza și de a răspunde caracteristicilor unice ale indivizilor ce îi traversează scena, care, de altfel, ar fi goală. Exemplu de Oscar a fost până nu de mult spectacolul de promovare și încurajare a lecturii *Crăiasa zăpezii* la Filiala „Transilvania”. Alt exemplu, de dată recentă, este proiectul „Trolleybook”. De ce a ieșit Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în parc, în troleibuz? Pentru a oferi, într-un cadru neformal, inventiv, toate metodele accesibile de cunoaștere – *lectură, joc, ateliere de creație, concursuri, urmărind și atragerea la lectură noi și diferite categorii de potențiali utilizatori*, răspunde la această întrebare directorul general al BM Mariana Harjevschi. BM își propune să fie, pe vară, stradă – să-și măsoare potențialul de a interpreta teatru de stradă. E chiar, într-adevăr, teatru de stradă și fiecare bibliotecă are interpretarea sa. Foarte

atent urmăresc și monitorizez activitatea „Trolleybook-ului”. Unele filiale fac minuni, își pregătesc din timp rechizitele teatrale, scenariile, în sensul adevărat al cuvântului, actorii – rolurile... de potențialul profesional al fiecărei bibliotecii-filiale, al actorilor / al bibliotecarilor (unii sunt, chiar, actori talentați!) depinde reușita, atractivitatea, cu alte cuvinte, spectacolul, interpretarea.

Așadar, depinde de fiecare actor de stradă și de biblioteca care utilizează personalizarea dacă scena lor goală va fi literalmente strada unui oraș / sector sau doar strada bibliotecarilor / angajaților bibliotecii? Situația de astăzi arată că bibliotecarii și bibliotecile trebuie să învețe să joace roluri diferite atunci când pun în scenă experiențe, în loc să furnizeze, pur și simplu, bunuri și servicii. Cum spunea alt celebru pianist, David Owen Norris, cu privire la reprezentațiile muzicale: *„Trebuie să facem astfel încât experiențele să fie relevante pentru public, satisfăcând sau luând prin surprindere așteptările acestuia.”* Alexandru Didilescu, managerul Bibliotecii Județene „A.D. Xenopol” Arad, care e și conducător al unei trupe de teatru, e convins că teatrul poate schimba biblioteca: *„Preocuparea mea, spune dl director, este de a schimba percepția pe care concitadinii mei o aveau despre bibliotecă ca fiind o instituție «anostă», «ternă», «liniștită», «timidă»... Mi-am propus și cred că mi-a reușit să-mi conving colegii că pot să facă din cel mai mic gest profesional cotidian un «ceva» care să iasă în evidență, un «ceva» care să se adreseze ochiului și, prin aceasta, minții și sufletului celor care ne trec pragul. De la zâmbetul și tonul amabil cu care își întâmpină cititorii, de la expozițiile curente de pe holurile bibliotecii, de la dezbaterile, conferințele, concursurile, de la lansările de carte și editarea lucrărilor bibliotecii, de la cartea rară și simpoziioanele internaționale, toate trebuie să atragă atenția ochiului și implicit să stârneasă interesul publicului larg.”*

Bibliotecile au nevoie acum mai mult, mai mult ca altădată, să surprindă utilizatorul. Fără teatru nu se poate! Bibliotecile trebuie să devină necesare, omniprezente în viețile oamenilor... Un mare dirijor iese grăbit din teatru, oprește un taxi, se așează... și tace... „Unde mergem?” întrebă șoferul taxiului... „Oriunde! răspunde dirijorul. Oriunde este nevoie de mine!” Exce-lent banc! Îl putem parafraza: oricine are nevoie de bibliotecă! Oriunde este nevoie de bibliotecari inventivi, talentați, care-și joacă rolul cu pasiune, oferind interpretări memorabile!

Recapitulare prin exerciții:

1. Pentru a vă regăsi într-o tipologie sau alta de teatru faceți următorul exercițiu: gândiți-vă la activitatea dvs. în ansamblu și atribuiți-o unui model de teatru. Găsiți și expuneți cinci argumente pentru a vă convinge că ați ales tipul de teatru corect.

2. Pentru a îmbunătăți ședințele de planificare / raportare faceți următorul exercițiu: închipuiți-vă că mergeți la o zi de dezvoltare cu tema *Planificare / raportare a activității pe anul 2014*. Scrieți scenariul, doar cunoașteți agenda, e stabilă. Într-o coloană treceți în revistă așteptările dvs. de la ședință. În altă coloană scrieți cu ce v-ați ales de la ședința de planificare (abilități, informații utile, noutăți, inovații, experiențe, recomandări sau altceva). În final, scrieți cărui tip de teatru se asociază ședința de planificare / raportare la BM? Acum expediați-le ca feedback în „Boxa de sugestii”.

Referințe bibliografice

1. HAMEL, Gary. *Ce mai contează acum: cum să câștigăm într-o lume a schimbărilor implacabile, a competiției feroce și a inovației de nestăvilnit*. București : Publica, 2012. ISBN 978-606-8360-08-9.
2. KULIKOVSKI, Lidia. *Modelul experiențial al activității bibliotecare*. În: BiblioPolis, 2012, 4, 45, 9-17.

3. MOLDOVAN, Liliana. *Pași prin bibliosferă*. Vol. I. Pref.: Teodor Ardelean. Cluj-Napoca: Ecou Transilvan, 2013. ISBN 978-973-8099-09-8. Vol. I. ISBN 978-973-8099-05-0.

4. PETERS, Tom. *Cercul inovației: drumurile bătătorite nu duc spre succes*. București : Publica, 2011. ISBN 978-973-1931-82-1.

5. PINE, B. Joseph; GILMORE, James H. *Economia experienței*. București : Publica, 2010. ISBN 978-973-1931-30-2.

6. GODIN, Seth. *Vaca Mov: transformă-ți afacerea prin idei remarcabile*. București : Brandbuilders, 2007. ISBN 978-973-1740-08-9.

7. LEADBEATER, Charles. *Noi gândim: inovație de masă, nu producție de masă*. București : Publica, 2011.

SERVICII INOVATOARE ÎN BIBLIOTECI

Lola Maria PETRESCU, Georgeta TOPAN,
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

„Biblioteca viitorului necesită viziune, tehnologii, servicii, dar în primul rând are nevoie de creativitatea oamenilor.” (Phyllis B. Spies)

Abstract

The works studied and used during the elaboration of the article show that libraries around the world are in constant motion, renewal, modernization – processes due to many challenges coming from outside of the institutions. The issues arising interest to library specialists are the same: the expansion and diversification of innovative and qualitative, user-driven services, but the opinions are divided in applying their trade loyalty strategies. The co-participation of users in offering service and promoting news, the library „3rd place”, the hybrid library that offers traditional services and Web 1.0 services, Web 2.0 and, in the future, maybe Web 3.0 and Web 4.0, determine the adoption of the model of participatory library and other new models for libraries of the future.

Keywords: library, hybrid library, modernization, innovative services, users.

* * *

Bibliotecile din România, ca și celelalte biblioteci din statele Uniunii Europene și din întreaga lume, sunt și în prezent într-un amplu proces de schimbare și modernizare, proces generat atât de globalizare, cât mai ales de provocări-

le și posibilitățile oferite de societatea informațională.

Mai mult ca oricând bibliotecile, alături de alte instituții culturale, s-au implicat, și era și firesc să o facă, în condițiile în care materia primă a celui „deal Treilea Val”, cea care oferă avantajul de a fi inepuizabilă, este *informația*, ce se găsește, în primul rând, în biblioteci, depozitarele și gestionarele milenare ale acesteia.

Cu ajutorul *informației* și îndeosebi a *imaginației*, bibliotecile pot găsi soluții pentru multe din problemele lor. Un model demn de urmat vor găsi bibliotecile și în Uniunea Europeană, „ce posedă un potențial extraordinar pentru inovație și care a pus bazele uneia din cele mai mari piețe unice din lume, în care produsele și serviciile inovatoare pot fi realizate prin eliminarea obstacolelor din calea transformării ideilor în produse și servicii”¹.

Cuvântul *serviciu* provine din latinescul *servitium* și este echivalentul termeni-

¹ Comisia Europeană. *Este nevoie de mai multe eforturi în materie de inovare*, http://ec.europa.eu/news/business/130326_ro.htm

lor *acțiune și rezultat*. Deși cuvântul *serviciu* a fost cunoscut și utilizat în literatura de specialitate de foarte mult timp, încă de la începuturile literaturii economice, nici până în prezent nu s-a ajuns la un consens și nu avem o definiție universal valabilă.

Definirea termenului *serviciu* este încă foarte diversă, complexă, controversată și foarte greu de realizat și din cauza eterogenității serviciilor. De aceea, acest concept a primit un număr foarte mare de definiții. În dicționarul *Webster*, *serviciul* este definit ca „o contribuție la bunăstarea altora” și „ca o muncă utilă prin care nu se produce un bun material”.

Asociația Americană de Marketing definește *serviciul* ca fiind „activitatea oferită la vânzare care produce avantaje și satisfacții fără a antrena un schimb fizic sub forma unui bun”.

Cea mai clară și reușită definiție a termenului *serviciu* este aceea a profesorului emerit Philip Kotler: „Un *serviciu reprezintă orice activitate sau avantaj pe care o parte îl oferă alteia și care are în esență un caracter intangibil, neavând drept rezultat transferul proprietății asupra vreunui lucru.*”²

Din domeniul serviciilor, cele mai uzuale sunt:

- serviciile de transport;
- serviciile turistice;
- serviciile de sănătate;
- serviciile bancare;
- serviciile culturale;
- serviciile publice.

Serviciile culturale pot fi definite ca „activități prestate în beneficiul consumatorilor de cultură, cu sau fără participarea lor directă, cu scopul de a le împlini anumite nevoi și a le produce satisfacțiile așteptate de ei”³.

² KOTLER, Philip; ARMSTRONG, Gary; SAUNDERS, John; WONG, Veronica. *Principiile marketingului*. București: Teora, 1998, p. 699.

³ MOLDOVEANU, Maria; IOAN-FRANC, Valeriu. *Marketing și cultură*. București: Expert, 1997, p. 15.

Ca oricare din cele câteva categorii de servicii amintite, menționăm că și cele culturale constituie o clasă deosebită de servicii, a căror tipologie se poate diferenția după mai multe criterii: piețele, conținutul prestațiilor și multe altele.

Pentru exemplificare am ales criteriul: sistemul instituțional de promovare a culturii la nivelul colectivităților umane, conform căruia amintim:

- universitățile populare;
- filarmonicile;
- teatrele;
- muzeele;
- bibliotecile.

Specialistul francez Bertrand Calenge definește noțiunea de *serviciu de bibliotecă* astfel: „*est service tout ce qui, dans l'existence et l'activité de la bibliothèque, est rencontre entre un des éléments de l'organisation et le public*”⁴, adică *serviciu este tot ce există în activitatea bibliotecii, este întâlnirea între membrii organizației și public*.

Știm că relația dintre utilizatori și bibliotecari este foarte importantă și contribuie la structurarea evoluției modelului de bibliotecă, de aceea aceasta trebuie mereu adaptată schimbărilor culturale, sociale, politice și economice din societate.

Această relație de serviciu într-o bibliotecă se realizează între utilizator (destinatarul și co-creatorul serviciului), bibliotecar (prestatorul serviciului) și bibliotecă (locul), fiind înțeleasă ca un sistem de elemente interdependente: spațiul fizic și digital, produsele, bibliotecarii, proiectele derulate în bibliotecă, serviciile care ocupă o tot mai mare însemnătate în bibliotecă și altele.

„În cuvintele *a servi* și *serviciu* se regăsesc noțiunile de acțiune și rezultat, însă

⁴ GILBERT, Raphaële. *Services innovants en bibliothèque: construire de nouvelles relations avec les usagers*. Ecole nationale supérieure des sciences de l'information et des bibliothèques, 2010, p. 22. <http://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/notice-48197>

nu există cuvântul echivalent lui *producție* pentru a exprima procesul de creare a serviciului. Inexistența unui astfel de cuvânt a fost înlocuită cu neologismul *servuction* (din limba franceză) exprimând procesul de creare a serviciului.⁵

Servuction este un termen apărut între anii 1980 și 1987 și a fost dezvoltat de către Pierre Eiglier și Eric Langeard. La noi, unii autori folosesc în locul cuvântului *servuction* termenul *procesare*, care înseamnă același lucru – *un proces de creare a serviciului*, dar este de origine română. Pentru clarificarea noțiunii de *servuction*, respectiv *procesare*, vom analiza două modele de bază ale *procesării* serviciilor, modele la care participă, în primul exemplu, două persoane, iar în al doilea exemplu, o persoană și un produs.

Situația 1 este ipostaza clasică dintr-o bibliotecă: cele două persoane (utilizatorul și bibliotecarul) și serviciul, ceea ce rezultă din conversația și faptele lor. În acest caz, elementele fundamentale necesare procesului de creare a unui serviciu în bibliotecă sunt cele două persoane: *utilizatorul (beneficiarul serviciului) și bibliotecarul (prestatorul serviciului)*, *serviciul* fiind ceea ce se obține din interacțiunea celor două persoane.

Observăm că atât utilizatorul, cât și bibliotecarul au un rol activ în procesarea serviciului, deoarece realizarea acestuia (a serviciului) depinde în foarte mare măsură de informațiile transmise de utilizator bibliotecarului.

Calitatea serviciului și timpul necesar pentru *procesare* depind nu numai de pregătirea și experiența bibliotecarului, ci și de cât de clar formulează utilizatorul cerința – dacă este înțeles de la început de către bibliotecar sau dacă sunt necesare întrebări ajutătoare. Deci, și utilizatorul are un rol foarte important, alături de bibliotecar, în

procesul de furnizare a serviciului, chiar și în calitatea serviciului, pentru că bibliotecarului i-ar fi mai simplu să acționeze dacă lucrurile ar fi bine și clar expuse, decât atunci când are nevoie de timp suplimentar pentru a analiza ce vrea de fapt utilizatorul. În situația în care utilizatorul nu spune clar ce dorește, riscă să nu fie înțeles de bibliotecar, care, aglomerat cu alți utilizatori, poate să nu aibă foarte mult timp disponibil pentru utilizatorul confuz, iar serviciul să nu fie de calitate dorită de amândoi, deși ambii erau foarte bine intenționați. Serviciul va fi evaluat ca slab de către utilizator, bibliotecarul va fi nemulțumit, iar relația de serviciu dintre aceștia, va avea de suferit. Din fericire pentru toată lumea, aceste situații sunt izolate și, dacă utilizatorul confuz are „puțintică” răbdare și așteaptă să fie serviți rapid utilizatorii care știu clar ce doresc, ca apoi bibliotecarul să reia interacțiunea cu el până la clarificarea cerințelor, *procesarea* se încheie în condiții amiabile.

Printre avantajele coparticipării utilizatorilor la realizarea serviciilor ar fi și faptul că aceștia au posibilitatea de a controla realizarea serviciului și, dacă nu sunt mulțumiți, pot solicita imediat anumite schimbări și pot contribui la motivarea personalului, exprimându-și satisfacția sau recunoștința față de acesta.

Situația a 2-a este cea în care *elementele de bază sunt o singură persoană (utilizatorul) și un produs (Info Touch-ul)*, iar ce se obține este al treilea element, *serviciul*. Această situație, spre deosebire de prima, este o ipostază modernă, un serviciu inovativ, în care bibliotecarul este înlocuit de către utilizator și de către Info Touch-ul ce-l ajută pe utilizator să-și realizeze singur serviciul de care are nevoie și pentru care s-a deplasat la bibliotecă.

În privința participării active a utilizatorului la realizarea serviciului, există păreri diferite: și pro, și contra.

Sistemul de autoservire poate determina un spor de rentabilitate direct pro-

⁵ SOMEȘAN, Cornel. *Marketingul serviciilor de afaceri*. Cluj-Napoca: Ed. Sincron, 1997, p. 80.

porțional cu numărul de operații executate de utilizator și de complexitatea lor.

Acceptarea autoservirii și participarea cu plăcere la aceasta poate fi stimulată prin diverse compensații pe plan:

- „emoțional, adică le face plăcere să participe la anumite activități;
- *economic*, obțin o reducere de preț;
- *temporal*, economisesc timp;
- *social*, se află în contact cu alți clienți în cursul procesului de prestare;
- *intelectual*, fac noi descoperiri în timpul participării la procesul de prestare.”⁶

În acest context, avem *utilizatorul (instruit dinainte de bibliotecar), ca element activ, și un produs, un aparat Info Touch cu RFID, cu ajutorul căruia utilizatorul poate să-și facă pe loc, în bibliotecă, prin așezarea cărților pe el, autoîmprumutul, auto restituirea și autoprelungirea, orice tranzacție dorește, primind de la aparat un bilețel cu tranzacțiile efectuate: titlurile cărților restituite și termenul de restituire pentru cărțile prelungite sau împrumutate.*

Pentru a se putea realiza tranzacțiile dintr-o secție de împrumut la domiciliu, cărțile sunt dotate cu etichete inteligente, iar utilizatorii primesc permise speciale, care sunt citite de către cititoarele optice ale Info Touch-urilor. Bibliotecarul are un rol secundar, nu participă la procesarea serviciului, supraveghează doar modul de desfășurare, fiind pregătit să acorde sprijin utilizatorului, în cazul în care acesta nu se descurcă singur.

În acest caz observăm că utilizatorul este persoana activă, iar obținerea unui serviciu reușit, slab sau deloc depinde de modul în care acesta utilizează aparatul. În această situație, calitatea serviciului este mai ușor de remarcat, deoarece la realizarea lui participă o singură persoană (utilizatorul), se testează calitatea serviciului prin participarea directă a lui, iar aparatul a fost

folosit înainte de mai mulți bibliotecari. Constatăm că în ambele situații este vorba de un sistem de *procesare*, cu elementele și relațiile sale și cu rezultatul final – serviciul.

Reiese că *servuction* este un element de bază pentru observarea schimbărilor în servicii, în general, și în serviciile de bibliotecă, în cazul de față, în special.

Dacă bibliotecarul realiza împrumutul cu Info Touch-ul, acesta ar fi fost un serviciu de împrumut obișnuit pentru utilizator, dar, realizându-l singur, utilizatorul are posibilitatea să simtă *schimbarea, inovarea* care s-a produs în serviciul de împrumut, să observe că rolul lui s-a schimbat, din co-creatorul serviciului a devenit creatorul acestuia.

Deci, inovarea nu se referă doar la serviciu, ci și la *procesare (servuction)*. Un astfel de proiect, în care utilizatorii au fost propriii realizatori ai serviciilor dorite, s-a derulat și în Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, în perioada 2005-2006. Denumirea proiectului internațional a fost de „*LIBER-IMMS: Servicii interactive de transmitere de mesaje prin internet și telefonie mobilă, bazate pe tehnologia RFID, destinate bibliotecilor publice (Public Library RFID based system for interactive Internet & Mobile Messaging Services)*” și a fost finanțat de către Comisia Europeană și Consiliul Județean Cluj.

Info Touch-urile utilizate în bibliotecă au fost niște terminale infochioșcuri cu ecrane touchscreen, legate în rețea cu calculatoarele bibliotecarilor. Pe aceste Info Touch-uri utilizatorul își așeza cărțile și atinge ușor numele tranzacției dorite.

„Scopul proiectului a fost de a furniza cetățenilor un acces mai facil la depozitele culturale și de a facilita relația dintre instituțiile publice și cetățeni. Pentru a atinge acest scop, proiectul a localizat și a testat noi servicii în trei etape, trecând de la scopul intern al bibliotecilor, la cel de-al doilea pas focalizat pe serviciile destinate cetățenilor și încheind circuitul cu un al treilea pas dedicat în întregime îmbunătățirii

⁶ VORZSÁK, Álmos. *Marketingul serviciilor: Probleme de ansamblu ale terțiarului*. Cluj-Napoca: Ed. Alma Mater, 2006, p. 173.

comunicării dintre cetățeni și organismele instituționale, datorită serviciilor de transmitere de mesaje interactive.”⁷

Unii specialiști consideră că, după ce atenția managerilor a fost atrasă de productivitatea muncii, costuri, calitate, *mi-leniul acesta va fi al serviciilor*, poate, completăm noi, chiar al *serviciilor inovatoare*.

Servicii și produse inovatoare există din cele mai vechi timpuri, omul fiind prin definiție o ființă inovatoare, creativă, care agreează schimbările, mai ales cele calitative, progresiste, benefice, care-l ajută în activitate și-i deschid noi perspective, dar conceptul de *inovație* a apărut târziu, doar în prima jumătate a secolului al XX-lea și ceva și mai târziu, cel de *inovație accelerată*.

Secolul al XXI-lea este foarte diferit de celelalte secole, caracterizat înainte de orice de inovare, de amploarea, frecvența mai mare decât în alte perioade și de viteza cu care se produc înnoirile. Economistul austriac Joseph Schumpeter definește inovația ca fiind un „act de aplicare a nou-tăților în activitatea economică”.

Într-o altă opinie din contemporaneitate, inovația este tratată ca fiind „ea însăși schimbare, inovarea este generată, la rândul său, de schimbare, adică de o modificare, mai mult sau mai puțin amplă, mai mult sau mai puțin profundă, cu localizare diferită în timp și spațiu, cu grade diferite de impact asupra mediului de marketing”⁸.

Rezultă că inovațiile pot apărea sub multe forme: acte, idei, procese, produse, servicii etc.

„Cuvântului *inovare* i se pot da, bineînțeles, diferite interpretări – el poate însemna orice și nimic. Unii l-ar putea înțelege ca pe o deschidere creatoare față de ideile

excepționale, alții ca pe o activitate de creare a unor produse noi, ca pe o strategie de afaceri și ca o reînnoire, ori ca pe o îmbunătățire minoră realizată în activitatea de zi cu zi. Inovarea are legătură cu implementarea comercială a celor mai bune idei, fie acestea produse și servicii noi.”⁹

Regândirea relației firmă-client, respectiv bibliotecă-utilizator, cunoaște schimbări spectaculoase, care constau mai ales în creșterea importanței utilizatorilor, aceștia devenind, cum foarte bine afirmă Eppo Van Nispen Tot Sevenaer, directorul bibliotecii publice municipale din Delft, Olanda: „*Colecția cea mai importantă a bibliotecii, este publicul!*”¹⁰

De aici reiese schimbarea majoră a orientării bibliotecilor, dinspre colecții, spre public, spre utilizatori, în detrimentul colecțiilor. Printre motivele acestei reorientări ar fi:

- conștientizarea de către biblioteci și bibliotecari a importanței utilizatorilor;
- creșterea și diversificarea ofertei de servicii pentru utilizatori, atât de către instituția bibliotecară, cât și de piața culturală, având în vedere posibilitățile utilizatorilor de comparare a serviciilor oferite de alte biblioteci;
- internaționalizarea și mondializarea piețelor culturale amplifică competiția și pretențiile utilizatorilor.

„Consumatorul de cultură este poate cel mai greu de definit dintre toate categoriile de consumatori de servicii posibile. Acesta este rezultatul unui proces în timp, care începe încă din copilărie. În cazul instituțiilor culturale, prestatorul pune accentul pe creație, iar beneficiarul delimitează și percepe serviciul primit, mai mult decât în cazul altor servicii, în raport cu

⁷ Site-ul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj: <http://www.bjc.ro/new/index.php?proiecte-anterioare/>

⁸ BOIER, Rodica A. *Inovare și succes: strategii de marketing pentru produse noi*. Iași: Ed. Sedcom Libris, 1997, p. 23.

⁹ FISK, Peter. *Geniu în marketing*. București: Ed. Meteor Press, 2006, p. 204.

¹⁰ GILBERT, R. *Services innovants en bibliothèque*, op. cit., p. 14.

educația, nivelul de cunoștințe”¹¹ și dacă are sau nu posibilitatea de a compara calitatea acestui serviciu.

Alături de utilizatori și competiție, schimbarea este o altă putere ce a impulsionat și va stimula întotdeauna evoluția vieții politice, culturale, sociale și economice a societății și asupra acesteia trebuie să se concentreze activitățile unei bibliotecii care dorește să ajungă și să se mențină la standarde internaționale.

Regândirea orientării unei instituții trebuie concepută „în perspectiva sporirii capacității firmei de a răspunde în condiții superioare cererilor clienților și de a-și spori, pe această bază, forța competitivă pe piață, precum și de a înfrunta cu succes schimbarea”¹².

Nevoia de schimbare, de inovare, apare și de la diferența dintre ceea ce utilizatorii, în general, *ar dori* să achiziționeze și ceea ce, de fapt, *le-ar trebui*. Analizând mai bine aceste situații, observăm că este o mare diferență între ele: în primul caz, *ar dori*, adică ei cunosc ofertele și trebuie doar să decidă; când analizăm formula *le-ar trebui*, ajungem la concluzia că ar fi nevoie de produse, respectiv de servicii noi, mai generoase, mai inovatoare.

Serviciile noi pot apărea accidental, întâmplător sau ca urmare a unui proces specific de dezvoltare, care, conform afirmațiilor lui Peter Drucker, ar cuprinde șapte surse fundamentale ale inovării:

- „surpriza, produsă de un succes sau de un eșec neașteptat;
- *discordanțele*, care apar atunci când lucrurile nu se potrivesc conform opiniei îndeobște acceptate;
- *disperarea*, când este imperioasă o soluție mai bună;

- industriile sau activitățile *învechite*, care așteaptă o schimbare;

- *stilul de viață* sau schimbări demografice, precum creșterea numărului pensionarilor;

- schimbările de *atitudine*, cum ar fi schimbarea percepției și așteptărilor clienților;

- *descoperirile*, când cunoștințele sau capacitățile noi oferă noi ocazii favorabile”¹³ realizării de *servicii inovatoare*.

Valorificarea acestor surse fundamentale determină o instituție să depășească concepțiile tradiționale și să se orienteze spre lucruri, servicii și abordări noi, moderne, actuale, în pas cu cerințele și trebuințele, să transforme lucrurile vechi în ocazii noi, interesante, favorabile, eficiente și într-un timp cât mai scurt.

Inovarea este legată și de piețele în care are loc, astfel că instituțiile care inovază trebuie să înnoiască, în primul rând, piețele proprii, pentru ca inovarea respectivă să poată avea efectul scontat, adică să poată fi înțeleasă și acceptată de marea majoritate a beneficiarilor.

Conform profesioniștilor în marketing, în economia digitală, orice instituție de succes este prezentă atât pe piața fizică (marketplace), cât și pe piața virtuală (marketspace), posibilități datorate internetului și tehnologiei digitale, iar dintre factorii de bază care afectează piețele actuale sunt:

1) „valoarea pentru client, care are ca cele mai importante principii de acțiune:

- operează ca o companie centrată pe client;

- concentrează-te asupra valorii și satisfacției clientului;

- obține profituri din servirea clientului pe toată durata vieții sale;

2) competențele esențiale:

- fă o comparație cu cele mai bune practici existente în lume;

¹¹ VORZSÁK, Álmos. *Marketingul serviciilor: Ramuri și domenii prestatoare*. Cluj-Napoca: Ed. Alma Mater, 2006, p. 436.

¹² VERBONCU, Ion; ZALMAN, Michael. *Management și performanțe*. București: Ed. Universitară, 2005, p. 102.

¹³ FISK, P. *Geniu în marketing*, op. cit., p. 205.

- inventează permanent noi avantaje competitive;
- 3) rețelele de colaboratori:
  - fi generos, răsplătindu-i pe partenerii companiei.¹⁴

Lansarea unui serviciu nou implică riscuri atât pentru instituția prestatoare de servicii, în cazul nostru pentru bibliotecă, cât și pentru beneficiarii noului serviciu, respectiv pentru utilizatorii bibliotecii.

Riscurile bibliotecii ar putea fi proporționale cu efortul financiar necesar pentru implementarea noului serviciu, eventual cu pierderea unei părți din clientelă, care nu este de acord cu noul serviciu sau cu compromiterea imaginii instituției respective și, posibil, și alte riscuri.

Riscul pentru utilizatorii bibliotecii, în cazul unui serviciu nou, constă în faptul că aceștia trebuie să se adapteze noului serviciu, ceea ce pentru unii va părea interesant și util, iar pentru alții incomod și dificil, trebuind să se străduiască și să învețe utilizarea noului serviciu.

Condițiile de bază pentru ca un serviciu inovator să fie bine primit sunt de a răspunde unor cerințe insuficient acoperite pe piața căreia i se adresează și de a asigura beneficii și avantaje substanțiale utilizatorilor lui.

Serviciile inovatoare aduc schimbări benefice instituției respective, revitalizând-o, punând-o mai mult în atenția utilizatorilor ei, oferindu-i un ceva în plus, ajutând-o nu numai să supraviețuiască, să reziste mai ușor în fața concurenței, ci și să se dezvolte, să devină mai cunoscută, mai importantă și mai competitivă în domeniul ei de activitate.

Principalele avantaje ale existenței de servicii inovative într-o instituție ar fi:

- diversificarea ofertei de servicii, ceea ce înlătură dependența de un singur serviciu;

- diversificarea posibilităților de atragere a utilizatorilor, care își pot alege mai comod varianta convenabilă, serviciul care le convine;

- îmbunătățirea imaginii instituției inovative, crescându-i și poziționarea pe piața respectivă;

- dezvoltarea și îmbunătățirea calitatii a serviciilor deja existente;

- creșterea gradului de utilizare a surselor de informare;

- o mai bună, mai rapidă și mai agreată modalitate de rezolvare a cererilor utilizatorilor ei;

- amplificarea satisfacției utilizatorilor, a încrederii lor în instituție;

- sprijinirea instituției pentru a face față instabilităților sociale, economice și tendințelor de globalizare.

În relația cu comunitatea deservită, care conferă specificitate și existențialitate bibliotecii publice, rolul decisiv îi revine atitudinii societății față de cultură, educație și tot ce reprezintă, sau ar trebui să reprezinte, bibliotecile în general și *bibliotecile publice* în special.

În statele unde *cultura este considerată un pilon de bază al societății*, unde stabilitatea economică și politică permit și respectă strategiile și politicile necesare pentru minimalizarea continuă a riscurilor și schimbărilor pe care le poate prezenta viitorul, bibliotecile sunt foarte bine cotate, apreciate, valorizate social și considerate sectoare importante de activitate culturală și socială în care merită tot mai mult de a investi.

Nivelul atins de colecțiile și serviciile *bibliotecilor publice* reflectă importanța ce se acordă acestei categorii de biblioteci, dar și culturii și învățământului formal și informațional al comunităților deservite de aceste instituții, sau că serviciile și colecțiile acestor instituții reflectă calitatea culturii acelor comunități.

Și *Uniunea Europeană* este interesată de inovare, consideră că pe ansamblu se

¹⁴ KOTLER, Philip; JAIN, Dipak; MAESINCEE, Suvit. *Marketingul în era digitală*. București : Ed. Meteor Press, 2009, pp. 32-33.

fac eforturi, se văd și rezultate, dar că unele dintre statele membre trebuie să facă eforturi mai mari pentru depășirea obstacolelor din calea transformării ideilor și resurselor în produse și servicii inovative.

Un serviciu nou, inovator, este o activitate pe care instituția, biblioteca respectivă nu a mai prestat-o până în acel moment.

Sunt servicii noi, care de fapt sunt noi numai pentru instituția respectivă, nu și pentru utilizatorii și piața, cărora le sunt adresate, de aceea ei (utilizatorii și piața) nu le consideră inovații. Unele servicii noi devin în timp servicii inovatoare, deoarece noțiunea de *serviciu*, respectiv de *serviciu nou*, încă nu este, din păcate, pe deplin clarificată.

Caracterul interactiv al serviciului oferă utilizatorilor posibilitatea observării diferenței între serviciile *vechi* și noutatea oferită de serviciul nou, determinându-i să considere că acea *schimbare* aplicată unui serviciu existent deja ar fi un serviciu inovant, ceea ce consideră nu numai instituția creatoare, ci și piața de desfacere.

În prezent se consideră trei tipuri de inovare a serviciilor:

„1) inovarea în produse pentru servicii: produse noi sau îmbunătățite pentru servicii (articole, bunuri, servicii publice);

2) inovarea în procese pentru servicii: moduri noi sau îmbunătățite de proiectare și producere de servicii;

3) inovarea în firme de servicii: inovare organizațională (în organizații și industrii furnizoare de servicii).

O inovare de serviciu: a) include întotdeauna elemente replicabile ce pot fi identificate și reproduse sistematic în alte situații sau medii; b) aduce beneficiu atât producătorului, cât și clientului; c) este un produs al serviciului sau un proces al serviciului, bazat pe o tehnologie sau metodă sistematică.”¹⁵

¹⁵ *Prezentarea proiectului CRIS. Inovarea în servicii: oportunități și bariere*, p. 8. Disponibil: [http://](http://iesc.unitbv.ro/cris/pdfs/Prezentarea_proiectului_CRIS.pdf)

Dar noutatea unui serviciu nu este determinată numai de schimbarea unui element structural ori a unei dimensiuni a acestuia. Pierre Francastel, în lucrarea *Program pentru o sociologie a artelor*, afirma că: „Prea adesea noțiunea de noutate este căutată în descoperirea elementului novator. În realitate, un principiu de complexitate suplimentar modifică raporturile la nivelul structurii și conferă operei valoarea de noutate.”¹⁶

Focalizate pe schimbare, creativitate și noutate, multe din bibliotecile publice din România au luat „inițiativa de a organiza, după modelul occidental, centre de cooperare și furnizare de servicii specializate pentru biblioteci, încă din anul 1996”¹⁷.

Tot mai multe servicii inovative oferă bibliotecile și în prezent, când s-au axat pe un model bazat pe servicii tot mai modernizate, informatizate și fac eforturi continue tot mai mari pentru a oferi utilizatorilor servicii mai diversificate, mai bine organizate, dezvoltate, mai de calitate, mai pe gustul tuturor categoriilor de public, respectiv atât al publicului infantil, adolescentin, adult, cât și al celui de vârstă a treia, și în ton cu factorii politici, economici, culturali, sociali și tehnologici.

Această orientare progresivă către un model de bibliotecă tot mai apropiată de utilizator – și datorită internetului și posibilităților oferite de acesta, inclusiv de păstrare a unei legături permanente cu utilizatorul – se realizează printr-o și mai mare deschidere a bibliotecilor către înțelegerea și rezolvarea problemelor și dorințelor de informare ale publicului deservit.

Din această orientare tot mai evidentă către utilizatori, care este de fapt și primul

iesc.unitbv.ro/cris/pdfs/Prezentarea_proiectului_CRIS.pdf

¹⁶ MOLDOVEANU, M. ș.a. *Marketing și cultură*, op. cit., p. 159.

¹⁷ BRAD, Traian. *Lectura și biblioteca publică la Cluj-Napoca*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2001, p. 150.

principiu al managementului calității, se observă că bibliotecile înțeleg tot mai mult că nucleul oricărei activități, punctele de plecare și de sosire, deci de bază, sunt utilizatorii, prioritar fiind realizarea intereselor și satisfacția lor, facilitarea dreptului la informare, la cunoaștere, acestea fiind de fapt rosturile existenței instituțiilor bibliotecare.

Prin apropierea de utilizatorii lor, bibliotecile au posibilitatea de a-i cunoaște mai bine, de a le evalua nevoile și pretențiile pe care le pot avea de la ele, pentru a le putea asigura servicii tot mai inovatoare, mai performante, care să vină în întâmpinarea și împlinirea cerințelor și trebuințelor atât de diversificate și tot mai sofisticate ale unui public tot mai exigent, tot mai bine informat, cum este acest public, în majoritate de internauți, de reprezentanți ai generației Y sau Web, sau Google, de viitori cetățeni, vrem sau nu, mondiali.

Referitor la cunoașterea tot mai exactă a exigențelor de bază, specifice tuturor utilizatorilor de servicii, indiferent de domeniu, specialiștii americani au ajuns la concluzia că factorii cei mai importanți care definesc calitatea serviciilor ar fi:

- *accesibilitatea*: utilizatorii să poată contacta instituția și să se poată, ușor și rapid, deplasa la aceasta oricând doresc;
- *comunicarea*: serviciul să fie comunicat printr-un limbaj comun, să poată fi înțeles de toți utilizatorii și potențialii utilizatori;
- *competența*: angajații instituției trebuie să fie la nivelul așteptărilor publicului în ceea ce privește cunoștințele, studiile, dexteritatea și alte cerințe prevăzute și de fișa postului serviciului respectiv;
- *amabilitatea*: bibliotecarii, mai ales cei de la relații cu publicul, trebuie să se caracterizeze prin politețe, prietenie, respect, tact;
- *responsabilitatea*: atât personalul, cât și instituția trebuie să fie tot timpul atenți și să țină cont de interesele utilizatorilor;

- *corectitudinea*: serviciile trebuie furnizate întotdeauna în cele mai bune condiții, corect, atent și prin onorarea tuturor promisiunilor făcute utilizatorilor;

- *receptivitatea*: instituția și personalul trebuie să răspundă rapid și creativ la toate cerințele utilizatorilor;

- *încrederea*: instituția și personalul trebuie să câștige și să se străduiască să păstreze încrederea în relațiile cu publicul lor;

- *credibilitatea*: numele instituției, renumele acesteia, comportamentul personalului acesteia trebuie să fie de așa manieră încât să poată inspira și menține credibilitatea în relația cu utilizatorii;

- *siguranța*: realizarea serviciilor să nu reprezinte un pericol pentru sănătatea fizică sau psihică a utilizatorului, iar serviciile să fie confidențiale;

- *personalizare*: serviciul să fie cel potrivit și dorit de utilizatorul respectiv, să fie tratat fiecare utilizator cu atenția necesară și stabilite relații cât mai amicale cu fiecare, separat;

- *înțelegerea și cunoașterea utilizatorilor*: bibliotecarul trebuie să înțeleagă cerința, problemele și exigențele utilizatorului;

- *elementele tangibile*: sălile să fie atractive, luminoase, bine și frumos aranjate, personalul agreabil, îmbrăcat adecvat și altele.

Pentru a oferi servicii la nivelul așteptărilor acestor utilizatori, care au posibilitatea deplasării oriunde în lume și, apoi, a comparării serviciilor naționale cu cele din statele vizitate, bibliotecile românești sunt într-o continuă schimbare, modernizare, pe cât este posibil de adaptare a serviciilor inovative preluate de la bibliotecile lider internațional cum ar fi bibliotecile franceze sau cele anglosaxone, germane sau americane și adaptate cerințelor și specificului nostru, străduindu-se prin toate posibilitățile de care dispun să ajungă și ele la noile standarde impuse de acestea,

deoarece în prezent ideile circulă tot mai mult, iar experiența altora trebuie exploatată, armonizată și utilizată.

Reiese că eficiența bibliotecii publice poate crește și prin abilitatea ei de a se face tot mai utilă cititorilor săi, prin identificarea elementelor care o individualizează ca instituție, a celor care sunt proprii comunității utilizatorilor săi fideli și prin intensificarea activităților de obținere a satisfacției acestora, care este unul din componentele de bază ale succesului instituțional și pentru obținerea căruia J. Kelada sugerează modelul numit QVALITY, adică:

„Q = calitate: clienții doresc ca serviciile să corespundă nevoilor și să fie fiabile;

V = volum: clienții doresc o anumită cantitate din acel serviciu și ea trebuie livrată;

A = achiziționare: clienții doresc ca procedura de obținere a serviciului să fie simplă și rapidă;

L = locul: clienții doresc ca locul unde se prestează să fie apropiat și accesibil;

I = imagine: clienții sunt atenți la imaginea prestatorului, la modul cum organizația este percepută din punct de vedere al protecției mediului și al drepturilor omului;

T = timpul: promptitudinea serviciului îl satisface pe client, întârzierea îi poate aduce daune;

Y (yield) = eficiență: clientul este satisfăcut când cumpără un serviciu eficient (valoarea percepută raportată la efortul de achiziționare).¹⁸

Alături de serviciile inovatoare, o altă problemă care preocupă în prezent specialiștii și profesioniștii din cele mai renumite asociații și biblioteci din lume este și cea a *fidelizării utilizatorilor bibliotecilor*.

Părerile specialiștilor francezi sunt foarte diferite și împărțite: unii propun ca

activitatea bibliotecilor franceze să se concentreze în continuare pe servicii de calitate, inovatoare și personalizate și să nu se aplice strategii comerciale de fidelizare a utilizatorilor, deoarece biblioteca nu este un serviciu ca oricare altul, cultura nu este o marfă, iar utilizatorul nu este un client care trebuie păstrat prin orice mijloace; alții ar fi interesați, ca pe lângă dezvoltarea de servicii noi și adaptate cerințelor publicului, să se urmeze și exemplul colegilor din țările anglo-saxone și americane, care par să aplice strategii de fidelizare a publicului și chiar cu rezultate foarte bune.

La fel, se pare că și Germania are aceleași arii de interese. În lucrarea *Bibliotecile în 2000*, se face o analiză a publicului bibliotecilor, se recomandă orientarea spre utilizator și adaptarea tuturor serviciilor instituției în funcție de necesitățile acestuia, precum și se pune accent pe nevoia păstrării utilizatorilor, adică a fidelizării acestora. „Fidelizarea clienților cuprinde ansamblul măsurilor unei întreprinderi prin care se urmărește orientarea pozitivă a intențiilor comportamentale ale clienților actuali și viitori față de un ofertant și/sau oferta / prestările acestuia pentru a obține o stabilizare, respectiv dezvoltare a relațiilor cu clienții.”¹⁹ Fidelizarea utilizatorilor unei biblioteci, ca și fidelizarea clienților oricărei instituții, atrage o mulțime de beneficii, dintre care mai importante ar fi, în primul rând, faptul că utilizatorii sunt satisfăcuți de serviciile oferite, de modul în care au fost primiți și tratați de către personalul bibliotecii, dovadă stând utilizarea serviciilor oferite o perioadă îndelungată de timp; ei vor transmite această informație și celor apropiați: prieteni, familie, vecini sau chiar îi vor aduce și pe aceștia la bibliotecă, determinând creșterea numărului utilizatorilor acestei biblioteci; unii dintre cititorii fideli vor face donații de cărți, crescând și fondul bibliotecii etc.

¹⁸ *Cursuri marketingul serviciilor*. Disponibil: <http://www.google.ro/#psj=1&q=esenta+marketingul+ui+serviciilor>

¹⁹ VORZSÁK, Á. *Marketingul serviciilor*, op. cit., p. 216.

Și „satisfacția clientului este un factor decisiv pentru manifestarea fidelității clienților”²⁰.

Alături de furnizarea unor servicii de calitate (tradiționale și inovatoare), pentru creșterea gradului de mulțumire, de satisfacție a cititorilor noștri, fidelizarea utilizatorilor devine tot mai necesară și în bibliotecă, nu numai în domeniile comerciale, deoarece utilizatorii noștri sunt tot mai bine informați și mai exigenți în ceea ce privește îndeplinirea cerințelor lor, iar satisfacția lor este tot mai dependentă de calitatea relației personale cu prestatorul serviciului și de imaginea pe care o are instituția prestatoare pe piața serviciilor culturale.

Apoi, în prezent, bibliotecile și alte instituții culturale sunt obligate de situația economică și politică să se afirme pe piață, să supraviețuiască și să găsească modalitățile de a fi apreciate și utilizate de către public, iar soluții pentru aceste probleme se găsesc, în special, în marketingul cultural, care prinde tot mai mult contur și căpătă importanță.

Specialiștii în marketing propun tot mai multe strategii de fidelizare, care aplicate în practică realizează „lanțul cauză-efect al fidelizării clienților, constituit din cinci faze:

- primul contact: solicitarea unui serviciu;
- satisfacția clientului: aprecierea, prin comparație între dorință și realitate;
- loialitatea clientului: acceptare, încredere, atitudine favorabilă;
- fidelizarea clientului: revenire, recomandarea altor clienți;
- succesul”²¹ mult dorit de toate instituțiile.

²⁰ DRĂGULĂNESCU, Nicolae. *Evaluarea satisfacției clienților: tehnici, metode, instrumente*. București: Ed. Standardizarea, 2011, p. 12.

²¹ VORZSÁK, Á. *Marketingul serviciilor*, op. cit., p. 217.

Dintre multele modalități de fidelizare, ce diferă de la un domeniu la altul, pentru bibliotecă cea mai adecvată ar fi atașarea emoțională realizată prin satisfacerea cerințelor clientului.

Fidelitatea presupune servicii și, respectiv, relații personalizate, bazate pe încrederea utilizatorilor în prestatorii serviciilor, pe o cât mai bună comunicare, pe respect reciproc, pe promisiuni care se pot realiza, pe onestitate, pe o durată cât mai îndelungată de colaborare și altele.

Internetul și noile tehnologii digitale ajută bibliotecile și toate instituțiile interesate să ofere servicii personalizate, adaptate cererii fiecărui utilizator, adică să găsească răspunsul potrivit fiecărei întrebări, să satisfacă tot mai mult nevoile individuale și ale celui mai pretențios utilizator, și ale celei mai neașteptate cereri.

Orientarea către utilizator se realizează și prin studierea comportamentului acestuia, prin identificarea și definirea în permanență a pieței pe care ne aflăm, prin flexibilitatea, varietatea, rapiditatea realizării serviciilor, calitatea, diferențierea și personalizarea serviciilor oferite. Această cunoaștere este foarte necesară deoarece alegerile oamenilor sunt influențate de foarte mulți factori, printre care vârsta, nivelul de educație, obiceiurile, tradițiile culturale, ocupația, motivația, atitudinea, interesele, credințele lor.

La începutul revoluției electronice au fost și opinii care prevesteau sfârșitul erei Gutenberg și, respectiv, al bibliotecilor ca instituții.

Serviciile inovatoare, adaptate noilor cerințe și schimbarea rapidă în pas cu mileniul trei, maleabilitatea sistemelor de bibliotecă, faptul că n-au fost rigide, închistate într-un oarecare tipar sau pierdute într-un loc uitat de lume, au făcut ca bibliotecile să supraviețuiască, ba chiar să aibă un rol și mai important în informarea și comunicarea din noua eră, aceea a

societății informaționale, bibliotecile devenind instituții de referință datorită utilizării noilor tehnologii ale informației și comunicării și faptului că au fost prezente, interesate, interesante și deschise la noile provocări ale unei piețe tot mai dinamice și mai abundente în informații.

Alte opinii au fost pozitive, mai realiste, constructiviste, optimiste, de exemplu, cea a istoricului cunoașterii și utilizării culturii scrise, Roger Chartier²², care, referitor la tendințele bibliotecilor la începutul erei digitale, ale societății celui „de-al Treilea Val” (Alvin Toffler), a afirmat că „bibliotecile vor trebui să fie instrumente prin intermediul cărora cititorii să-și poată găsi propriul drum în lumea digitală. Ele pot avea un rol esențial în familiarizarea acestora cu instrumentele și tehnicile de utilizare a noilor forme ale scrierii”. O previziune identică cu realitatea!

Bibliotecile vor fi întotdeauna acele instrumente sau instituții care au ghidat, alături de familie și de școlile de toate nivelurile, pașii elevilor, studenților, respectiv ai tuturor utilizatorilor, chiar și ai seniorilor, prin labirintul Autostrăzilor Informaționale, prin intermediul numeroaselor și generoaselor servicii inovatoare, al diverselor cursuri oferite cetățenilor europeni ai comunității deservite, al proiectelor culturale, al manifestărilor culturale. Biblioteca oferă spații de joacă, de învățare, de alfabetizare digitală, de întâlnire și socializare între indivizi și diverse grupuri, organizează concursuri pe diferite teme, în funcție de vârstă, serate diverse, nocturna bibliotecilor, expoziții proprii sau le găzduiește pe cele ale instituțiilor partenere, încercând mereu să se adapteze noilor tendințe europene și mondiale.

Datorită acestor oferte mereu în consens cu schimbările economice și sociale,

cu piața care este într-o permanentă mișcare, fiind mereu cu un pas în fața așteptărilor utilizatorilor, datorită permisivității de care dau dovadă, datorită strategiilor inovatoare și creative, importanța instituțiilor bibliotecare va crește tot mai mult, iar funcțiile lor de informare, de formare și de socializare vor fi tot mai cunoscute și mai apreciate de utilizatori.

Clasificarea serviciilor se poate face după diferite și numeroase nomenclatoare românești sau internaționale, dar o clasificare strictă, clară, nu este posibilă la nivel național, din cauza eterogenității și diversității serviciilor, iar la nivel internațional este și mai dificilă, deoarece diferă atât gradul de dezvoltare a serviciilor, cât și a țărilor.

O clasificare a serviciilor de bibliotecă este foarte dificilă din cauza faptului că și acest domeniu, al serviciilor de bibliotecă, ca și celelalte sectoare ale serviciilor, este foarte variat, compus dintr-un mare număr de activități într-o continuă schimbare și diversificare.

Dintre cele mai utilizate clasificări internaționale enumerăm:

- Clasificarea Schimburilor Invizibile (CSI), clasificare specializată pe servicii;
- Clasificarea Centrală pe Produs (CCP), elaborată sub egida ONU;
- Clasificarea Centrală pe Produs a Comunității Europene, similară cu CCP, dar aplicată numai la nivelul Uniunii Europene.²³

În România, clasificarea serviciilor se face în conformitate cu *Ordinul 296 din 1.07.2003, privind Clasificarea produselor și serviciilor asociate activităților CPSA 2007*, emis de Institutul Național de Statistică și publicat în *Monitorul Oficial* nr. 553 din 31.07.2003, prin care se recomandă o clasificare ierarhică, ordonată pe secțiuni,

²² BULUȚĂ, Gheorghe; CRAIA, Sultana; PETRESCU, Victor. *Biblioteca azi*. Târgoviște: Ed. Bibliotheca, 2004, p. 63.

²³ BEDRULE-GRIGORUȚĂ, Maria Viorica. *Managementul serviciilor publice*. Iași: Ed. Tehnopress, 2009, p. 26.

subsecțiuni, diviziuni, grupe și clase, notate cu litere și cifre, pentru a face posibilă prelucrarea electronică a informațiilor.

Documentul menționat cuprinde 17 secțiuni, iar în subsecțiunea OA – Alte servicii colective, sociale și personale, diviziunea 92, grupa 925, clasa 9251, subclasa 9251.11 sunt servicii ale bibliotecilor. „Această subclasă elementară include:

- servicii de strângere, catalogare, conservare și regăsire a cărților și materialelor similare;
- servicii de împrumut ale cărților, discurilor, casetelor video etc.

Excepții:

- servicii de închiriere a benzilor video, clasificate în 7140.12;
- servicii de închiriere a cărților, clasificate în 7140.16.”

Pentru a extinde aria clasificării serviciilor de bibliotecă, apelăm la ajutorul specialiștilor din diverse domenii. Philip Kotler, propune o clasificare după mai multe criterii, care, adaptate serviciilor de bibliotecă, ar fi:

1. *După prezența utilizatorului:*

a) *servicii care necesită prezența utilizatorului* în timpul prestării serviciului: toate serviciile de împrumut pe loc sau la domiciliu, de carte, periodice sau documente electronice etc.;

b) *servicii care nu necesită prezența utilizatorului:* prelucrarea tuturor documentelor, achiziția acestora etc.

2. *După adresabilitatea serviciului:*

a) *servicii care se adresează nevoii personale;*

b) *servicii care se adresează nevoilor sociale.*

Consider că serviciile de bibliotecă se adresează atât nevoii personale, când serviciul este prestat atât unui utilizator, cât și nevoilor sociale, deoarece, prin definiție, biblioteca deservește o mulțime de utilizatori, o comunitate de cetățeni mondiali.

3. *După natura nevoilor satisfăcute:*

a) *servicii private* – serviciile care satisfac nevoia unui utilizator sau a familiei lui;

b) *servicii publice* – serviciile care satisfac nevoi sociale, nevoile unei comunități și care sunt organizate și autorizate de către o autoritate administrativă.

Cele două clasificări se aseamănă foarte mult, dar nu sunt identice și diferă criteriul clasificării.

4. *După natura instituției prestatoare:*

a) *servicii private* – servicii oferite de instituții private;

b) *servicii publice* – servicii oferite de instituții publice (bugetare): biblioteci, muzee etc.

5. *După momentul apariției în sfera economică:*

a) *servicii tradiționale sau vechi:* serviciile de împrumut de documente și altele;

b) *servicii moderne:* catalogul on-line, prelungiri efectuate de către utilizatori prin internet și multe altele.

6. *După distribuția serviciilor, când consumatorul (utilizatorul) se deplasează la sediul instituției:*

a) *un singur loc de prestare a serviciilor*, când utilizatorii se deplasează ori numai la sediul central al bibliotecii, ori numai la una din filialele bibliotecii;

b) *mai multe locuri de prestare a serviciilor*, când utilizatorul poate apela la fiecare filială să împrumute câte o carte sau le poate grupa câte două, ori câte trei.

7. *Când prestatorul (bibliotecarul) se deplasează la domiciliul consumatorului (utilizatorului):*

a) *un singur loc de prestare a serviciului*, când bibliotecarul se deplasează la domiciliul unui singur utilizator, fie pentru a recupera cărțile nerestituite, fie ca un nou serviciu care se numește *Întâlnire la domiciliul nonutilizatorilor valabil pentru toți*, adică poate fi pentru oricine; în această situație bibliotecarii se deplasează pentru a duce cărți nonutilizatorilor bibli-

otecii, împrumut pentru trei săptămâni, la un singur domiciliu;

b) *mai multe locuri de prestare a serviciilor*, când bibliotecarii se deplasează la mai multe domiciliile ale utilizatorilor sau nonutilizatorilor.

Serviciile culturale pentru comunitatea deservită sunt²⁴:

a) *servicii de bază*: împrumutul de publicații (sub cele două forme: pe loc și la domiciliul utilizatorului), lansări de cărți și altele;

b) *servicii auxiliare*: achiziția de carte și de periodice, informarea bibliografică și documentară etc.;

c) *servicii suplimentare*: cenaclurile literare, multiplicarea sub diverse forme a documentelor și altele;

Conform lui Raphaële Gilbert²⁵, sunt posibile și alte clasificări, dintre care amintim:

8. *După modul prestației: servicii fizice (au loc într-un spațiu) și servicii digitale*:

a) *servicii fizice*:

– întâlnire la domiciliul utilizatorilor sau nonutilizatorilor: bibliotecarii se deplasează la unul sau mai mulți utilizatori sau nonutilizatori din cartier pentru a-i propune un împrumut pentru trei săptămâni, perioadă după care bibliotecarii vor reveni pentru restituirea împrumutului;

– bibliotecar referent pentru o familie sau un singur utilizator: un bibliotecar deservește întotdeauna familia sau utilizatorul respectiv;

– biblioteca împrumută utilizatorului la domiciliu și alte produse, de exemplu: calculatoare, laptop-uri, aparate de fotografiat, camere video, instrumente muzicale, MP3 etc.;

– biblioteca pune la dispoziția publicului pentru utilizare pe loc sau la domiciliu: costume de carnaval, de teatru etc.;

– ajutor pentru școală: catalog de cursuri, pregătirea pentru diverse concursuri, site-uri și baze de date educaționale, ateliere de dans, redactarea de articole etc.;

b) *servicii digitale*:

– portaluri tematice sau site-uri web asociate: informații într-un anumit domeniu;

– portaluri și acces la catalogul adaptat pentru copii, adolescenți sau persoane cu handicap;

– noi tipuri de selecții documentare: tematici și rezumate de lucrări și critică literară necesară pentru pregătirea examenelor de capacitate, bacalaureat, licență, pentru gradele didactice etc.;

– divertisment online: expoziții virtuale, conferințe on-line etc.;

– consultare și împrumut de documente numerice: cărți, muzică, filme, jocuri etc.

9. *În funcție de rolul și de locul utilizatorului* – gradul de personalizare a serviciului:

a) *servicii generice*:

– închirierea spațiilor disponibile pentru săli de clasă, grădinițe, săli de sport (ca și în Marea Britanie);

– activități culturale, cum sunt cele organizate de universitățile populare;

– prezența pe rețelele sociale: Facebook, MySpace, YouTube;

b) *servicii specializate* (pentru anumite categorii de public):

– portaluri și acces la catalogul adaptat pentru copii, adolescenți sau persoane cu handicap;

– noi tipuri de selecții documentare: tematici și rezumate de lucrări și critică literară necesară pentru pregătirea examenelor de capacitate, bacalaureat, licență, pentru gradele didactice etc.;

c) *servicii individualizate (personalizate)*:

²⁴ BANCUI, Doina; BULUȚĂ, Gheorghe; PETRESCU, Victor. *Biblioteca și societatea*. București Editura Ager, 2001), p. 97.

²⁵ GILBERT, R. *Services innovants en bibliothèque*, pp. 25-27.

– cont de utilizator online: poate prelungi un împrumut, rezerva un document împrumutat, poate face sugestii de achiziții etc.;

– flux RSS (știri, achiziții etc.);

– spații multimedia: acces gratuit la resurse, la diverse ateliere de lucru etc.

Numărul mare de criterii de clasificare a serviciilor de bibliotecă evidențiază pluralitatea tipologică a acestor servicii. Ținând cont de multitudinea, diversitatea clasificărilor serviciilor și de neclaritatea și repetabilitatea acestora, este foarte utilă „elaborarea unui sistem de clasificare *mai riguros, suficient de detaliat*, pentru a cuprinde un număr cât mai mare de activități; *elastic-flexibil*, capabil să integreze noile servicii apărute și să reflecte schimbările intervenite în procesele social-economice; *compatibil* – care să realizeze armonia între grupările naționale și internaționale; *operațional* – care să permită *standardizarea* activităților și să satisfacă nevoi de evidență și conducere cu ajutorul tehnicilor de calcul”²⁶.

Exemple de alte servicii inovatoare:

1. *Cataloagele online ale bibliotecilor* fac cunoscute colecțiile instituțiilor tuturor celor interesați. Ar fi utilă:

– editarea acestora măcar într-o limbă de circulație internațională (de exemplu, documentele Uniunii Europene) ar extinde și mai mult colaborarea cu alte instituții similare din lume, deoarece și instituțiile bibliotecare trebuie să fie precum alte piețe, tot mai accesibile, nu numai la nivel național sau european, ci tot mai mult la nivel global;

– prezentarea și video a cataloagelor online, cum este cel al Bibliotecii Naționale a Franței, oferă puțină viață (prin vocea umană care-l prezintă) și-l face mai atractiv și mai plăcut celui care-l consultă.

În plus, pe site-ul bibliotecii este o pagină de bun-venit și o succintă prezentare

video a bibliotecii în șase limbi de circulație internațională: franceză, engleză, italiană, germană, portugheză, rusă.

2. *Spațiul de autoformare dedicat auto-învățării pe tot parcursul vieții*. Printre misiunile bibliotecii publice prevăzute în *Manifestul UNESCO pentru Biblioteca Publică*, la loc de cinste se numără și: „2) *susținerea autoformării și a învățământului la toate nivelurile*.”

Acest spațiu dispune de tot felul de documente necesare învățării unei limbi străine, învățării informaticii sau pregătirii pentru diverse concursuri (școlare ori pentru ocuparea unui loc de muncă), teste, examene etc. De exemplu, zona de studiu individual din cadrul Bibliotecii Naționale a Franței este echipată cu 120 de stații multimedia, dicționare, ghiduri și tot felul de alte instrumente de care cel care studiază poate avea nevoie și care rămân tot timpul în acel spațiu. O cabină de studiu poate fi rezervată anticipat, telefonic sau online, pentru o anumită perioadă de timp, de obicei, o sesiune fiind cu durata de o oră. De multe ori, în parteneriat cu alte instituții, unele biblioteci permit și accesarea de la domiciliu a unor cursuri interactive, necesare dezvoltării de practici culturale și de cunoștințe ce facilitează învățarea pe tot parcursul vieții. Bibliotecile franceze acordă mai mare importanță acestui tip de spațiu și acestei *misiuni a bibliotecii*, decât bibliotecile din România.

Dezvoltarea acestui serviciu este foarte importantă, deoarece „bibliotecile publice au un viitor potențial ca centre de autoinstruire și educație permanentă pentru toate nivelurile societății, de la absolventul de facultate specializat care vrea să-și actualizeze cunoștințele, la tehnicianul care vrea să deprindă noi abilități și la meseriașul care vrea să se perfecționeze. Aceasta a fost întotdeauna o funcție a bibliotecii publice, dar niciodată până acum

²⁶ BEDRULE-GRIGORUȚĂ, M.V. *Managementul serviciilor publice*, op. cit., p. 26.

nu a existat o astfel de oportunitate de a o îndeplini”²⁷.

3. *Spațiul personal* este un spațiu oferit de bibliotecă gratuit, printr-un serviciu astfel denumit, menționat pe site-ul ei, oricărui utilizator pentru a-și păstra lucrările sau însemnările personale. Acesta este un spațiu care poate fi activat de oriunde de către utilizatorul respectiv, cu o parolă proprie, și poate fi personalizat, prin completarea datei nașterii și a e-mailului utilizatorului. Inactivarea spațiului personal timp de aproximativ 45 de zile duce la pierderea acestuia, printr-o ștergere automată efectuată de către soft, ca și în cazul conturilor de e-mail neutilizate.

4. *Extinderea serviciilor de împrumut la domiciliu*. Unele biblioteci își propun ca, treptat, să-și extindă serviciile tradiționale prin *împrumutul la domiciliu a periodicele (reviste și ziare)*, la cererea utilizatorilor. Motivația acestei cereri a utilizatorilor ar fi faptul că unele periodice necesită timp de studiu și aprofundare mai mare, comparabil cu al unei cărți.

5. *Adoptă o carte!* Asociația Prietenii Bibliotecii Naționale a Franței, foarte preocupată și interesată de a contribui la dezvoltarea cât mai rapidă a fondului bibliotecii digitale Gallica, au propus acest proiect celor care doresc să contribuie personal la sprijinirea digitizării patrimoniului scris al Franței. Aceștia, prin intermediul catalogului online, pot alege o carte (din miile de cărți păstrate în colecțiile Bibliotecii Naționale a Franței), din listele tematice propuse de bibliotecă, care va fi scanată, disponibilă online și va purta timp de 10 ani mențiunea că digitizarea, respectiv citirea online a acestei cărți a fost posibilă datorită aceluși bibliofil. Adoptarea cărții se poate face și cadou, adică acea carte scanată să poarte numele unui prieten, nu a

celui care adoptă (achită) digitizarea cărții. Operațiunea este posibil de efectuat și de pe site-ul web al Asociației Prietenii Bibliotecii Naționale a Franței.

Alte exemple de servicii inovatoare²⁸:

După bibliotecile deschise în gări, pe plaje, în piețe, pe nave s-au mai inaugurat:

– *Prima Bibliotecă deschisă într-un aeroport din Schiphol, Olanda*. La Schiphol, în Olanda, s-a deschis prima bibliotecă, într-un aeroport, încă din 5 noiembrie 2010, care funcționează șapte zile din șapte și 24 ore din 24, dar împrumută documente doar pe loc și oferă multe informații.

– *„Biblioteca fără ziduri” dintr-o stație de tramvai, din Philadelphia*. În perioada 14-20 aprilie 2013, cu ocazia Săptămânii Bibliotecii Naționale din Philadelphia, s-a sărbătorit, într-un mod cu totul inedit, libertatea lecturii. Serviciul de transport și stația de tramvai au găzduit o bibliotecă digitală bazată pe accesarea unui cod QR afișat pe pereții stației. „Biblioteca fără ziduri” a fost dotată cu 80 000 de e-book-uri, 8 000 de cărți audio și podcasturi pentru călătorii cu tramvaiul din acea zonă.

– *„Biblioteca Digitală Vodafone” – Prima bibliotecă digitală globală, în metroul ce traversează subsolul unor orașe mari din întreaga lume*: După New York, Tokyo, Seul, București, urmează ca biblioteca digitală să se extindă în metrourile din subsolul orașului Buenos Aires și, probabil, în alte metrouluri ale marilor orașe din lume.

În mai 2012, s-a deschis Biblioteca digitală de la metrourile din București, din Piața Victoriei, a cărei existență se datorează colaborării Librăriei „Humanitas”, foarte cunoscută și apreciată în România, cu una dintre cele mai mari firme de telefonie mobilă din lume – „Vodafone”. În această

²⁷ *Managementul informației și al bibliotecilor în mileniul III*. București: Asociația Bibliotecarilor din Învățământ – România, ABIR, 2004, p. 79.

²⁸ *Le monde de l'édition. Bibliothèque. Actualité*, Disponibil: <http://www.actualite.com/bibliothèques/bibliothèques-sansfrontieres-et-bibliothèque-derniere-ligne-droite-44151.htm>

Biblioteca digitală sunt puse la dispoziția celor interesați un număr de 49 de cărți și zece audiobookuri. Dintre autorii disponibili în această bibliotecă digitală, îi enumerăm pe: Milan Kundera, Gottfried August Bürger, Franz Kafka, Neagu Djuvara, Mircea Cărtărescu, Constantin Noica, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Mateiu I. Caragiale. Lista completă a fondului bibliotecii este disponibilă pe www.bibliotecapemobil.ro care se poate accesa și studia de oriunde.

Dacă sunteți la metrou în Piața Victoriei din București, trebuie să intrați în „Biblioteca Digitală Vodafone”, apoi folosiți telefonul mobil / tableta să scaneze QR, codul disponibil de pe cotorul cărții dorite, aflată pe unul din rafturile bibliotecii. Veți fi redirecționați pe site-ul www.biblioteca-pemobil.ro, de unde veți putea descărca în format pdf, epub sau audio, un capitol din fiecare carte. Singura carte care poate fi descărcată integral este *Sub pecetea tainei* de Mateiu I. Caragiale. Dacă dorim să descărcăm integral o altă carte, vom fi redirecționați către site-ul Editurii „Humanitas”, de unde se poate achiziționa (contra cost, între 16 și 20 de lei) oricare carte.

– „*Biblioteca îmbarcată într-un metrou*”. Trei studenți din Miami au dezvoltat un nou mod de comunicare a publicului din New York cu bibliotecile locale, o nouă modalitate de promovare a bibliotecilor în rândul publicului lor. Principiul Underground al bibliotecii este simplu: cei trei studenți au realizat niște postere reprezentând bestselleruri de toate tipurile, cum este și *Harry Potter*, *Hobbit*, și au decorat metrourul cu ele. Integrat în afișe, Near Field Communication (NFC) permite utilizatorilor accesul la dispozitive compatibile pentru a descărca zece pagini din e-bookuri, după scanarea unui cod QR.

– *Biblioteca Hanno (Japonia) utilizează tehnologia NFC*, adică tehnologia comunicării în câmp apropiat. Cărțile sunt prevăzute cu etichete NFC, de dimen-

siuni miniaturale, ca și etichetele de la dispozitivele RFID, acestea constituind componenta pasivă, putând fi citite de la distanță cu ajutorul tabletelor sau al telefoanelor mobile inteligente, considerate dispozitivele active, deoarece au sursă proprie de alimentare și o antenă necesară la transferul datelor. Printr-un simplu contact al smartphone-urilor cu etichetele NFC are loc un schimb de conținut digital, utilizatorii putându-se astfel informa despre situația cărților de care au nevoie, dacă sunt sau nu disponibile, putându-și face și rezervări. Deoarece experimentul cu această tehnologie a oferit rezultatele scontate, bibliotecile japoneze vor extinde utilizarea ei.

„Chiar dacă în prezent nu toți producătorii de smartphone și tablete au implementat tehnologia NFC, potențialul este uriaș și, în viitorul apropiat, acesta va fi adoptat de toți jucătorii importanți de pe piață. Timpul va demonstra cât de bine au fructificat retailerii această oportunitate extraordinară de a conecta lumea reală la cea virtuală.”²⁹

Concluzii

Observăm că și bibliotecile, ca și alte instituții, oferă o tot mai mare diversitate de servicii, care, grupate după *criteriul importanței activității prestate*, pot fi servicii de bază sau principale, ori servicii tradiționale, alte activități secundare sau auxiliare și chiar servicii suplimentare.

Rezultatul studiilor în domeniu menționează faptul că serviciile inovatoare în bibliotecă ar trebui să se concentreze încontinuu și masiv pe perfecționarea serviciilor deja existente și prestate în mod curent, adică asupra conținutului acestor servicii, a proceselor și modului de prestație, îmbunătățirea echipamentelor folosite, a proceselor de comunicații, atitudinea personalului etc.

²⁹ *Sos electronic Europe. De ce tehnologia NFC reunește toate tehnologiile fără fir?* Disponibil: <http://www.soselectronic.ro/?str=1260>

Dezvoltarea unui număr tot mai mare de servicii noi schimbă profilul bibliotecii, determinând-o să treacă de la modelul clasic de bibliotecă, bazat doar pe împrumutul de documente, spre bibliotecă hibrid, iar apoi spre un model mai recent, acela de bibliotecă prestatoare de servicii.

Modelul actual de bibliotecă modernizată, care agreează și favorizează toate noutățile, bibliotecă „locul al 3-lea”, (locul unde te simți cel mai bine, după domiciliu, „locul 1” și locul de muncă, „locul al 2-lea”), bibliotecă hibrid care oferă și servicii tradiționale, și servicii Web 1.0, Web 2.0 și, în perspectivă, poate și Web 3.0 și Web 4.0, a trecut deja la dezvoltarea modelului de *bibliotecă participativă*, termen introdus de Bertrand Calenge pe blogul său.

Participarea activă a utilizatorilor la realizarea serviciilor de bibliotecă, respectiv coparticiparea lor, constituie o tendință tot mai puternică, oglindită în noile servicii ale acestor instituții.

Cocreativitatea utilizatorilor constituie o ipostază prin care ei își pot reexperimenta valoarea și potențialul, atât în serviciile desfășurate în spațiul bibliotecii, cât și în serviciile online.

Prezența activă a utilizatorilor denotă noi schimbări în relația utilizator-bibliotecar, oferă noi metode, noi modele, noi perspective, constituie un prim pas spre tot mai multe servicii inovatoare.

Implicarea activă a utilizatorilor trebuie orientată în direcția corectă, trebuie să li se ofere posibilități de exprimare liberă a creativității individuale și de grup, utilizatorii trebuie mobilizați, încurajați să aibă o poziție proactivă, să participe prin utilizarea tot mai eficientă a propriilor aptitudini, alături de bibliotecari, la realizarea unor servicii tot mai de calitate și mai inovatoare.

Bibliotecarii trebuie să fie tot timpul receptivi la noutățile din domeniu, la cerin-

țele mereu în schimbare ale publicului, să amplifice comunicarea prin aprecierea și acceptarea diversității, a rețelilor de cooperare și de socializare între cititori, să susțină și să adopte o viziune globală a înnoirii, să promoveze egalitatea între toți cei care accesează serviciile instituției, fără deosebire de sex, vârstă, naționalitate ori statut social etc. (conform *Manifestului IFLA/UNESCO*).

Bibliotecile vor continua, prin serviciile lor tot mai inovatoare să-și împlinească menirea, aceea de a asigura accesul la cultură (atât la cea tradițională, cât și la cea digitală), informație, educație și loisir, orientate mereu spre viitor, într-un continuu proces de modernizare, răspunzând mereu nevoii de informație, de economisire a timpului utilizatorilor în găsirea acestora, contribuind ca întotdeauna la dezvoltarea și bunăstarea comunității deservite.

În prezent, în era Societății Informaționale, bibliotecile trebuie să-și extindă rolul, preocupându-se tot mai mult de formarea utilizatorilor lor, pentru ca aceștia să poată utiliza varietatea tot mai mare de surse de informare care li se pun la dispoziție, iar succesul relației dintre bibliotecă și utilizatorii săi fiind condiționat de cunoașterea și recunoașterea reciprocă.

Schimbările economice, politice, sociale, culturale, globalizarea generează creșterea cererii de servicii de toate categoriile, inclusiv de bibliotecă; extinderea și diversificarea gamei ofertei de servicii este posibilă și datorită noilor media care apropie oameni și idei la nivel planetar. „Caracteristica zilelor noastre este orientarea către client (utilizator), către fidelizarea lui și, în final, către un marketing care pornește de la client (utilizator).”³⁰

(După „*Bibliotheca septentrionalis*”, 2014, nr. 1/42)

³⁰ ARMS, Brigitte. *Marketingul local*. București: Editura All, 2008, p. 24.

AUTODEZVOLTAREA BIBLIOTECARILOR – CONDIȚIE SINE QUA NON A EVOLUȚIEI PROFESIONALE

*Conf. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN,
Universitatea de Stat din Moldova*

Abstract

The field of librarianship is ever expanding and changing, from exploding information technologies, to diverse groups of users with increasingly complex information needs. Library professionals need to be as savvy as the clients they serve, and the most productive and effective way for librarians to keep up with these changes is to seek out professional development opportunities. This paper seeks to address the changing trends of the library profession, including the changing nature of library and information science self-development as a method of continuing education, and to exemplify the importance and necessity of self-development for librarians. The paper presents several results of the survey regarding professional competences of librarians and continuing professional education that has been conducted in libraries of the Republic of Moldova.

Keywords: *self-development, the librarian profession, professional education, continuous professional education.*

* * *

Secolul al XXI-lea este un secol al unor schimbări rapide, provocate, în mare parte, de tehnologiile informaționale care, la rândul lor, creează noi provocări și oportunități. În societatea bazată pe cunoaștere, profesia de bibliotecar și specialist în servicii de informare îmbină expertiza în gestionarea informațiilor cu competențele în tehnologiile de informare și comunicare (TIC). Este, credem, una din cele mai dificile profesii. Tehnologiile informaționale au un impact foarte mare asupra resurselor,

serviciilor, personalului și utilizatorilor, cu alte cuvinte, asupra funcționării bibliotecii. Profesioniștii în biblioteconomie și știința informării se confruntă cu o provocare dinamică a mediului tehnologic care cere utilizarea extensivă și eficientă a TIC în scopul supraviețuirii și pentru îndeplinirea necesităților informaționale complexe ale utilizatorilor. Totodată, provocarea schimbării vine și din partea societății, care solicită de la biblioteci servicii noi și inovative, creativitate și consiliere. Schimbarea este inevitabilă pentru supraviețuirea și succesul oricărei biblioteci în lumea tehnologică. Profesioniștii din biblioteconomie și știința informării trebuie să dezvolte competențele profesionale necesare pentru a oferi acces la o gamă cât mai largă și variată de resurse și servicii informaționale, educaționale, socioculturale.

După cum menționează distinsul profesor Ion Stoica, „sunt puține profesiile în perimetrul cărora s-au produs schimbări atât de esențiale și atât de profunde cum este cazul biblioteconomiei și științei informării” [10, p. 79]. Particularitatea activității bibliotecilor este caracterizată prin mobilitate care este asociată cu modificarea resurselor și tehnologiilor informaționale. Totodată suntem conștienți că și competențele profesionale anterioare foarte rapid pot deveni depășite, trebuie implementate forme și metode inovative de activitate în bibliotecă, sunt necesare cunoștințe teoretice din științe conexe. În jurul nostru totul s-a schimbat, inclusiv mediul educațional și informațional, iar cel mai important, s-au schimbat

utilizatorii noștri, nevoile și cerințele lor. Pentru a ține pasul cu aceste procese, bibliotecarul trebuie să învețe permanent.

În aceste circumstanțe, calea principală a evoluției profesionale a bibliotecarilor constă în realizarea celor trei „auto”:

- autoeducație;
- autoinstruire;
- autodezvoltare.

Deși, la prima vedere, aceste concepte sunt asemănătoare, există anumite diferențe. Autoeducația se definește ca fiind activitatea conștientă și complexă a ființei umane desfășurată în scopul desăvârșirii propriei personalități. Prin autoeducație omul dobândește conștiința identității de sine. Se caută pe sine, se cunoaște, se identifică și se evaluează. Prin autoeducație individul se modelează pe sine în plan cognitiv, afectiv, atitudinal, se construiește pe sine dezvoltându-și calitățile și corectându-și defectele. Funcția principală a autoeducației angajează transformarea obiectului educației în subiect al educației care implică valorificarea unui ansamblu de acțiuni educaționale, proiectate și realizate permanent.

Conceptul de autoinstruire, de obicei, este perceput ca o dorința de învățare de sine stătătoare, de învățare auto-dirijată. În dicționarul enciclopedic *Științele educației* [7, p. 79] se evidențiază că „principala formă prin intermediul căreia se concretizează autoperfecționarea este studiul individual”. Se consideră că auto-dirijarea învățării exprimă cel mai bine libertatea individului cu privire la: deciziile privind propriile nevoi de învățare; prioritățile în domeniul nevoilor și interesului de a învăța; motivația obiectivelor învățării; alegerea unor stiluri și strategii de învățare; evaluarea rezultatelor învățării [2, p. 41].

Succesul autoinstruirii depinde de mai multe componente ale activității cognitive, printre care:

- persoana trebuie să conștientizeze necesitatea acumulării unor cunoștințe suplimentare;
- persoana trebuie să posede competențe intelectuale pentru a putea percepe problemele, a formula și a planifica măsurile relevante de soluționare a problemelor;
- persoana trebuie să poată actualiza și identifica cunoștințele și competențele necesare pentru soluționarea problemelor concrete;
- totdeauna trebuie să existe dorința de soluționare a problemelor.

De asemenea, trebuie să punem unele accente privind înțelegerea conceptului *autodezvoltare*. Fenomenul autodezvoltării a inspirat mai mulți oameni de știință (de ex.: C. Rogers, A. Maslow, E. Frome), care au ajuns la concluzia că fiecare persoană se dezvoltă după legile sale proprii, iar manifestarea potențialului depinde de inițiativa personală, curajul și ambiția persoanei.

Conceptul privind dezvoltarea a fost foarte bine studiat în filosofie și se abordează ca o direcție, ca o schimbare firească în urma căreia apare o stare nouă a obiectului (calitativă sau cantitativă, de conținut sau de structură). La fel de importantă este înțelegerea dezvoltării ca un anumit set de schimbări: este imposibil să schimbăm o calitate fără să schimbăm și alte calități interconectate cu prima. Filosofii, de asemenea, au constatat că dezvoltarea este un rezultat al soluționării de sine stătătoare a problemelor personale complicate, precum și faptul că dezvoltarea este întotdeauna o „luptă a contradicțiilor”.

Subiectul discuției de astăzi este autodezvoltarea, deci să vedem care este rolul ei în evoluția profesională. De ce încercăm să ne autodezvoltăm? De unde începe autodezvoltarea unei persoane? În general, este necesar să ne dezvoltăm prin forțe

proprii? Într-adevăr, este greu, durează o viață întreagă și necesită angajamentul deplin și muncă perseverentă zi de zi.

Trăiește omul destul de confortabil, dar într-o bună zi înțelege: „Ceva nu merge! Vreau să fac schimbări!” El începe să citească cărți inteligente, să caute experiențe pozitive. Pentru ce toate acestea? Pentru a fi ca toți ceilalți sau pentru a fi mai bun? Poate lăsăm totul baltă sau totuși avem nevoie de autodezvoltare?

Dacă nu toți, atunci majoritatea din noi ne-am pus astfel de întrebări. Și totuși, ce este autodezvoltarea? Autodezvoltarea unei persoane nu se termină cu realizarea unui scop, dar este un proces continuu care durează o viață de om. De exemplu, un businessman meditează mereu cum să-și eficientizeze afacerea, cum să obțină un profit mai mare. El se gândește la aceste lucruri permanent. Poate chiar și în somn! Este un coșmar!? Pentru ce? Presupunem, el a muncit din greu, a câștigat mulți bani, a devenit un om de succes, dar, în același timp, și-a pierdut sănătatea, nu este fericit în familie, ce urmează? Muncește în continuare pentru a obține performanțe noi – venit mai mare? Își recuperează sănătatea? Pentru ce? Poate s-a obișnuit și nu mai poate altfel! E plictisitor dacă nu ai un scop!

Rezultă că autodezvoltarea ne ajută să scăpăm de plictiseală? Sau totuși avem nevoie de autodezvoltare pentru altceva? Întrebarea poate să rămână deschisă. În același timp, fiecare din noi poate avea propriul răspuns. Vom încerca să oferim un răspuns.

Albert Einstein spunea: „Viața este ca mersul pe bicicletă. Pentru a-ți menține echilibrul trebuie să continui să mergi înainte.” Dar ce se întâmplă dacă nu știm să mergem pe bicicletă? Riscăm să rămânem cu unul sau poate chiar cu mulți pași în urma celorlalți. Rămânem pe margine de drum! Ca să nu se întâmple toate acestea,

trebuie să învățăm a merge pe bicicletă. Toți am urcat pe bicicletă. Unii au reușit din prima, alții au rămas cu genunchii ju-liți sau cu vânătăi. Iar pentru a ne face înaintarea cât mai ușoară este necesar să ne menținem vii, să avem disponibilitatea și interesul de a descoperi în noi sau în jurul nostru lucrurile care ne ajută să creștem și, totodată, să ne dezvoltăm în permanență abilitățile mentale, afective și fizice.

Fiecare om, din fragedă copilărie, are trei aspirații sau dorințe: să se exprime, să cunoască și să evolueze. Orice copil dorește să crească. Copiii se află în competiție unii cu alții și cu ei înșiși. Își doresc să fie mai buni, mai mari, mai puternici, mai rapizi, mai deștepți etc. Pentru asta există educația. Și cu cât un om găsește mai multă plăcere în procesul de educare sau autodezvoltare, cu atât evoluează mai rapid. La ce vârstă ne oprim, este alegerea fiecăruia; unii o fac la 16 ani, alții după examenul de maturitate, unii la 40 de ani, iar alții nu se opresc niciodată.

Marea majoritate dintre noi conștientizăm că trăim în epoca informației. Împărtășim o cultură comunicațională. Trăim vremuri în care ideile și conceptele noi schimbă totul de la o zi la alta, indiferent dacă este vorba de nanotehnologie sau de bibliotecă. Ceea ce caracterizează cel mai bine lumea modernă este fluxul masiv de informații, aproape de neînchipuit, care generează un torent de schimbări. Din cele mai diverse surse: cărți și filme, mass-media și internet, informația nouă vine ca o avalanșă de date pentru ca noi să le vedem, să le pipăim și să le auzim. Așa cum scria Anthony Robbins în cartea *Putere nemărginită*: „În societatea de azi, cei care au informațiile și mijloacele de a comunica sunt precum regii de odinioară: au puterea nemărginită. [...] Interesant de remarcat este faptul că, în zilele noastre, secretul puterii este la îndemâna noastră, a tuturor. Dacă în vremurile medievale nu

erai rege, nici că puteai deveni prea ușor. Dacă la începutul revoluției industriale nu aveai capital, șansele să-l obții erau destul de reduse. Dar în ziua de azi, orice puștan îmbrăcat în blue-jeans poate crea o corporație care să schimbe fața lumii. În lumea modernă, informația este apanajul regilor. Cei care au acces la anumite forme de cunoștințe specializate se pot schimba pe ei înșiși și, în multe privințe, întreaga noastră lume” [9, p. 17].

Și dacă tot vorbim de epoca informației, trebuie să constatăm că tot mai des caracterizăm viața modernă prin calificative care reflectă dinamism și variabilitate: timpul de viață, densitatea de informații, fluxul de evenimente etc. Analiștii occidentali consideră că în timpul vieții omul modern este nevoit de șapteenouă ori să-și schimbe statutul profesional și să studieze direcții noi de activitate [15, p. 3]. Aceste probleme complexe, nu pot fi soluționate în afara contextului autodezvoltării.

Dificultatea înțelegerii fenomenului de autodezvoltare constă în faptul că atât forța motrice, cât și obiectul schimbării sunt un tot întreg: arenă de transformare, precum și rezultatul transformării devine omul însuși. Diversitatea manifestărilor personale sugerează că există o varietate de tipuri și strategii de autodezvoltare.

Autodezvoltarea profesională a bibliotecarilor este un proces conștient, orientat pentru dezvoltare personală care include perfecționarea individuală a cunoștințelor, competențelor, calităților personale și funcționale și care asigură eficiența activității profesionale. Acest proces presupune unitatea următoarelor componente:

- dezvoltarea personalității bibliotecarului;
- dezvoltarea intelectuală a bibliotecarului;
- dezvoltarea profesională a bibliotecarului.

Atunci când vorbim despre dezvoltarea profesională a unui bibliotecar, avem în vedere nu doar că nivelul profesional s-a schimbat într-un anumit mod, dar că nivelul profesional a evoluat cu un nivel. De ce la unele persoane constatăm astfel de ascensiune, dar la altele nu? Autodezvoltarea e posibilă doar atunci când persoanele posedă calități necesare, principale fiind:

- motivarea internă, orientată către sarcinile profesionale, atingerea unor rezultate majore în soluționarea acestor sarcini, precum și motivarea personală;
- capacitatea de autodezvoltare;
- înțelegerea conținutului autodezvoltării.

Totodată, eficiența autodezvoltării profesionale, inclusiv cea a bibliotecarilor depinde de o serie de factori externi, printre care:

- condiții organizaționale și sociopsihologice ale activității profesionale, într-un context mai larg – de cultura corporativă a bibliotecii;
- accesibilitatea sistemelor informaționale moderne, precum și competența de a lucra cu aceste sisteme;
- asigurarea metodologică a condițiilor pentru dezvoltarea profesională.

Astfel, pentru ca un bibliotecar să fie preocupat de autodezvoltare este necesar ca el să posedă motivație internă pentru activitatea profesională și capacitate pentru autodezvoltare. Rolul persoanelor competente în societate devine tot mai important, inclusiv datorită tehnologiilor moderne. În activitatea bibliotecilor sunt remarcăți profesioniștii cu gândire creativă, dinamică, modernă. Investițiile în resursele umane, în special, în bibliotecarii tineri, devin investiții pe termen lung, investiții în competitivitatea bibliotecii ca centru al comunității. Astăzi soarta bibliotecii este determinată de un personal bine instruit, bine organizat, motivat pen-

tru autodezvoltare și dezvoltarea carierei profesionale, de un personal care dorește și este capabil să lucreze indiferent de situația social-politică din țară, ce se caracterizează prin lipsa de finanțare și statutul profesional scăzut al profesiei noastre.

În acest context este oportun să menționăm despre principiul 80/20. Conform acestui principiu, o mică parte a cauzelor, intrărilor sau eforturilor determină de regulă majoritatea rezultatelor, ieșirilor sau recompenselor. Interpretând acest principiu în sens literal, înseamnă că, de exemplu, 80% din ceea ce realizați la serviciu este rezultatul a 20% din ceea ce faceți în timpul petrecut acolo.

Modelul care stă la baza principiului 80/20 a fost descoperit în 1897, de economistul italian Vilfredo Pareto (1848-1923). De atunci, descoperirea lui a primit numeroase denumiri: principiul lui Pareto, legea lui Pareto, principiul efortului minim, regula 80/20 etc. Mai mulți cercetători au încercat să dezvolte și să găsească aplicabilitatea legii lui Pareto, printre ei se numără inginerul american de origine română Joseph Moses Juran (1904-2008), omul din spatele revoluției calității, și George K. Zipf (1902-1950), profesor de filologie la Harvard, cunoscut și pentru determinarea legității frecvenței de distribuire a cuvintelor într-un limbaj natural. Zipf a reformulat și a dezvoltat legea lui Pareto. Principiul lui Zipf afirmă că resursele (oamenii, bunurile, timpul, atitudinile și tot ceea ce este folosit pentru a produce) tind să se organizeze în așa fel încât munca să fie redusă la minimum, așa încât aproximativ 20-30% dintr-o resursă oarecare să contribuie în proporție de 70-80% la activitatea care are legătură cu această resursă [6, p. 22].

Principiul 80/20 este o metodă de comparare a cauzelor și efectelor. Trebuie să folosim creator acest principiu nu doar pentru a identifica și a penaliza productivitatea scăzută, ci și pentru a face ceva pozi-

tiv în legătură cu aceasta. Implicația acestui principiu este aceea că procesul poate fi nu doar sporit, ci și înmulțit. Legea lui Pareto și-a dovedit valabilitatea în diverse sfere, domenii de activitate.

Cum putem aplica acest principiu în activitatea noastră, inclusiv în evoluția profesională? Efortul de 20% pe care îl depunem prin autodezvoltarea profesională va da un efect de 80% de productivitate în activitatea bibliotecii. Este o cale de a găsi posibilități noi de valorificare mai eficientă a resurselor neproductive, de a face ca resursele cu potențial scăzut să se comporte la fel ca și colegii lor mai productivi. În calitate de exemplu putem aduce una din metodele noi de formare profesională implementată la BM „B.P. Hasdeu” – „Zilele FedEx@Hasdeu”. Este o metodă nonformală de învățare, prin care se colectează și se promovează ideile angajaților. Dacă vom face analize profunde ale eficienței acestei metode și ale efectului ei, vom ajunge la următorul rezultat: efortul inițial pe care l-a depus dna dr. Lidia Kulikovski, studiind această metodă și pregătind materialele metodice pentru organizarea instruirii, reprezintă 20%, pe când rezultatul constituie 80%, care s-a majorat datorită ideilor, serviciilor, activităților noi care au fost propuse în procesul de instruire.

Putem prezenta multe argumente și exemple care ar demonstra că efortul pe care-l depunem prin autodezvoltarea profesională ne aduce efecte și beneficii impunătoare. Doar câteva: firmele „Apple” și „Microsoft” au folosit din plin acest principiu pentru prosperitatea afacerii.

O altă dimensiune a subiectului pe care-l discutăm este că evoluția profesională a bibliotecarilor nu poate fi realizată în afara unei formări profesionale continue, precum și prin profesionalizarea carierei de bibliotecar.

Acum mai bine de 80 de ani Ranganathan a elaborat celebrele *Legi ale bibli-*

oteconomiei (1931), pe care le considerăm actuale și astăzi, inclusiv în ceea ce privește evoluția profesională a bibliotecarilor. Toate cele cinci legi ale lui Ranganathan sunt aplicabile pentru formarea profesională a bibliotecarilor, în special cea de-a cincea lege care, probabil, nemijlocit se referă la schimbarea rolului educației în domeniul biblioteconomiei și științei informării. A cincea lege spune că „biblioteca este un organism în creștere”. Această lege ne spune despre caracteristicile vitale și durabile ale bibliotecii în calitate de o instituție și obligă ajustarea constantă a concepțiilor și competențelor noastre la misiunea și activitatea bibliotecii. Dovadă este efortul continuu de adaptare la mediu, când bibliotecarii și bibliotecile caută, folosind toată gama de capacități și competențe, să-și diversifice resursele informaționale și serviciile (de exemplu: *Ora poveștilor*, *Ludoteca*, *Mediateca*, *Bătălia cărților*, centre de acces gratuit la internet ș.a.).

Biblioteconomia și știința informării, de asemenea, sunt organisme în dezvoltare, iar când Ranganathan a sugerat că perspectivele noastre privind relațiile cu biblioteca trebuie permanent să fie ajustate, credem că savantul s-a referit și la educația în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Programele în domeniul biblioteconomiei și științei informării cu siguranță s-au schimbat, au fost ajustate la schimbări pentru a fi adaptate la noile perspective și tehnologii. Cele mai recente se referă la implementarea formelor noi de formare profesională atât cea formală, cât și cea nonformală. De exemplu: includerea specialităților noi în *Nomenclatorul domeniilor de formare profesională al specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I*, deschiderea programelor de masterat, activitatea Centrului de Formare Continuă a Universității de Stat din Moldova, deschiderea la BM „B.P. Hasdeu”

a Centrului de Excelență Profesională, precum și metodele inovatoare de instruire „Cafenea publică”, „Zilele FedEx@ Hasdeu” etc.

În calitate de fundamentare teoretico-pragmatică a procesului de evoluție profesională se folosesc câteva concepte: *formarea profesională continuă, educația continuă sau educația permanentă, instruirea de-a lungul întregii vieți* etc. Desigur, există anumite diferențe în abordarea acestor concepte, care depind de contextul utilizării acestora, nivelul de integrare etc. Lăsând la o parte anumite particularități pe care le identifică specialiștii din domeniul științelor educației cu privire la conceptele menționate, în esență ele includ:

- a) dezvoltarea competențelor;
- b) dezvoltarea permanentă, continuă, de perspectivă;
- c) formarea în fiecare moment al vieții.

Într-un raport al UNESCO, publicat încă în 1972, sunt menționate două concepte de bază ale formării profesionale continue [4]:

1) fiecare individ trebuie să fie în stare să învețe pe tot parcursul vieții; instruirea pe tot parcursul vieții este piatra de temelie a societății care învață;

2) noul spirit educațional face ca individul să devină creator al propriului progres cultural, autoînvățarea, în special autoînvățarea asistată, are o valoare de neînlocuit în orice sistem de învățământ.

În scopul îndeplinirii acestui concept, una din fondatoarele mesei rotunde ce a pus în discuție problemele de formare profesională continuă, Elizabeth W. Stone, care a avut și contribuții importante la nivel internațional privind dezvoltarea formării profesionale continue a bibliotecarilor, a lansat trei ipoteze [14, p. 14]:

1) una dintre cele mai importante probleme cu care se confruntă profesia noastră este formarea profesională continuă a

personalului de bibliotecă și din instituțiile de informare și documentare;

2) există o discrepanță serioasă între cunoștințele disponibile și aplicabilitatea lor în implementarea serviciilor prestate de biblioteci și instituții de informare și documentare;

3) formarea profesională continuă în biblioteci, în instituțiile de informare și documentare este o problemă de nivel național care poate fi soluționată datorită unei planificări, de asemenea, la nivel național.

Aceste concepte și ipoteze au fost confirmate și în alte documente internaționale și europene din sfera infodocumentară. În acest sens putem menționa *Manifestul IFLA / UNESCO cu privire la bibliotecile publice* [5]. Conform acestui document, „bibliotecarul este un intermediar activ între utilizatori și sursele de informare. Educația profesională continuă a bibliotecarului este indispensabilă pentru asigurarea celor mai bune servicii de bibliotecă”. Aceasta ar însemna ca eficiența și calitatea serviciilor prestate de bibliotecile publice, precum și de alte tipuri de biblioteci și instituții infodocumentare pentru publicul larg, depind de experiența angajaților acestora. Schimbarea constantă a nevoilor societății, tehnologiile în continuă evoluție și dezvoltarea cunoștințelor profesionale cer stringent ca cei ce oferă informația să își lărgescă orizontul de cunoaștere și să își îmbunătățească deprinderile prin învățare continuă [13]. De asemenea, conform *Manifestului IFLA / UNESCO cu privire la bibliotecile publice* formarea profesională continuă se axează pe mai multe principii, printre care:

- evaluarea periodică a nevoilor de învățare;

- spirit organizațional și managerial din partea celor delegați să se ocupe de dezvoltarea profesională și educarea continuă a personalului, oameni cu experiență în educarea continuă;

- diseminarea largă a informației privind educarea continuă și a surselor de informație;

- activități legate de educarea continuă, care: să includă obiective legate de învățare aliniată unor nevoi clare; să urmeze principiile proiectului de instruire și a teoriei învățării; să selecteze instructori de curs pe baza cunoștințelor acestora în domeniu și a abilităților lor de predare; să aibă mereu în vedere transferul de cunoștințe și feedbackul;

- aproximativ 10% din orele de muncă să fie asigurate pentru participarea la seminare, ateliere de lucru, învățare la locul de muncă;

- evaluarea dezvoltării profesionale continue.

Pentru ca să învățăm ceva nou, trebuie, în primul rând, să ne autoevaluăm, să generalizăm rezultatele obținute, să analizăm nivelul pe care l-am atins, să facem schimb de experiență cu alți bibliotecari și, în așa fel, să avem o satisfacție de la cele realizate. Trebuie să constatăm că la acest capitol lucrurile nu stau chiar așa cum ne-am fi dorit. Studiul pe care l-am realizat în anul 2013 în toate tipurile de biblioteci și zone geografice ale țării și la care au participat circa 300 de bibliotecari, a constatat că bibliotecarii au o percepție destul de bună privind activitatea lor profesională. Deși circa 41% din participanții la sondaj au menționat că actualizarea continuă a pregătirii profesionale are un rol foarte mare, doar 8% din respondenți au menționat că într-o măsură foarte mare acordă timp și resurse pentru pregătirea profesională. Cu toate acestea, 40% din respondenți apreciază la un nivel foarte înalt că pregătirea profesională actuală corespunde cerințelor postului actual și de perspectivă. De asemenea, 34% de bibliotecari consideră că într-o măsură foarte mare pregătirea continuă asigură succesul în activitatea profesio-

nală și dezvoltarea unei cariere în biblioteconomie.

Dar cum pot fi asigurate acestea fără autodezvoltarea profesională permanentă? S-ar părea că bibliotecarii conștientizează necesitatea de a cunoaște multe, de a poseda competențe noi, dar este îngrijorător faptul că în procesul chestionării, întrebarea *Ce cunoști, competențe trebuie actualizate?* a pus în dificultate mulți bibliotecari, iar ca rezultat întrebarea din chestionar a rămas fără răspuns în aproximativ 25% de chestionare. Putem avea două explicații pentru această situație: sau nu știm ce trebuie să știm, sau deja le cunoaștem pe toate... Poate greșim, dar nu excludem situația că și astăzi, dacă s-ar fi propus să fie completat acest chestionar, ar fi câteva chestionare fără răspuns la întrebarea cu privire la identificarea competențelor care trebuie actualizate sau cele care trebuie dobândite.

Dobândirea unui anumit nivel de competență poate fi percepută ca fiind capacitatea unei persoane de a utiliza și a combina capacitățile de cunoaștere, deprinderile și competențele generale în acord cu diversele cerințe specifice unui anumit context, situații sau probleme. Cu alte cuvinte, **capacitatea individului de a face față schimbării, situațiilor complexe și neprevăzute determină nivelul său de competență.**

Diverse organisme, organizații și instituții internaționale, europene și profesionale sunt preocupate de evoluția profesională care specifică nivelele competențelor profesionale. În primul rând, trebuie să menționăm documentul de lucru al Comisiei Europene *Un posibil cadru european al calificărilor în perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* [11], conceput pentru a reprezenta o referință pentru diferitele sisteme și cadre de calificări din Europa și în care sunt specificate opt niveluri de referință cuprinse în cadrul european al

calificărilor, definite prin rezultate ale învățării, care pot fi aplicate și pentru specialiștii din informare și documentare. Un alt document este *Euroreferențialul privind competențele profesioniștilor europeni în domeniul informării și documentării* [3] care este un instrument util pentru recunoașterea competențelor în informare și documentare. În această lucrare sunt evidențiate 33 de domenii de competență și 20 de aptitudini principale.

Subiectul privind competențele profesionale ale bibliotecarilor este unul deslușit de frecvent în literatura de specialitate, inclusiv în Republica Moldova [12]. În ultimii cinci ani, la nivel mondial, pe tema competențelor profesioniștilor din biblioteconomie și știința informării au fost publicate peste 200 de lucrări. Practic, fiecare competență și abilitate este evidențiată ca fiind foarte importantă pentru profesioniștii din sfera informațională. Numărul de documente, referitoare la acest subiect, sugerează că este o problemă importantă pentru bibliotecă și profesia de bibliotecar, precum și faptul că profesia a ajuns la un moment de cotitură în istoria sa. De asemenea, se menționează că natura profesiei ar putea să se schimbe dramatic în funcție de modul în care profesioniștii răspund provocărilor din mediul înconjurător.

Problema competențelor profesionale este importantă datorită mediului provocator cu care se confruntă profesioniștii din domeniul informației. Linda Ashcroft caracterizează mediul de lucru al profesioniștilor din domeniul informației și documentării în secolul al XXI-lea ca fiind unul dintre cele mai dinamice și cu schimbări constante. Autoarea menționează că introducerea rapidă a noilor tehnologii presupune că profesioniștii din domeniul informării trebuie să fie flexibili în adaptarea și adoptarea de noi competențe și strategii [1].

Bibliotecarii au nevoie de un nou set de competențe specifice pentru a furniza servicii de calitate și pentru menținerea rolului lor în calitate de experți de informații într-o lume Web 2.0 și Web 3.0. Aceste competențe se dezvoltă nu doar prin participarea la instruirea formală și informală, dar și prin autodezvoltare.

Să presupunem că există un model optim de formare profesională (bazat pe cele mai noi tehnologii, proiectare, softuri inteligente). Și totuși, este imposibil să se țină cont de individualitatea fiecărui bibliotecar. Această posibilitate este oferită de autodezvoltare. Acestei forme de formare profesională trebuie să se acorde mai multă atenție atât în teorie, cât și în practică. Când vorbim despre formarea continuă a bibliotecarilor, trebuie să fie clar că baza acestei activități este autodezvoltarea. Dacă persoana nu are dorințe, aspirații pentru autodezvoltare profesională, atunci procesul de instruire este lipsit de orice sens.

Este importantă, de asemenea, concentrarea pe rezultate. Este vorba despre motivația bibliotecarilor pentru autodezvoltare profesională. Dacă avem un anumit scop (de exemplu, a deveni un bibliotecar de categorie superioară), dezvoltând un algoritm pentru realizarea acestui scop, acumulând un anumit volum de cunoștințe, muncim regulat și sistematic. Sau suntem în situația care necesită dobândirea unor cunoștințe și competențe specifice (de exemplu, un stimulent de acest gen ar putea fi schimbarea sectorului de activitate profesională, pregătirea și participarea la conferințe, lansări de carte, treninguri și alte evenimente din viața bibliotecii).

Forme de autodezvoltare a bibliotecarilor pot fi: lectura profesională, vizitarea site-urilor bibliotecilor, comunicarea informală cu colegii și altele. Pentru ca un bibliotecar să se simtă confortabil și încrezut în forțele proprii într-o lume în schimbare ra-

pidă, lectura profesională a bibliotecarului nu trebuie să se limiteze doar la publicațiile de specialitate, dar să includă publicații pe subiecte specifice din economie, drept, pedagogie, psihologie, istorie, informatică etc. Este important de a studia limbile străine: citind în ele literatura de specialitate, ni se deschid noi oportunități de cercetare și de analiză independentă a informației profesionale.

Bibliotecarii, ca și cadrele didactice, trebuie să aibă o temă pentru autodezvoltare, să studieze această temă, iar apoi cunoștințele să le aplice în activitatea bibliotecii, să prezinte rezultatele studiului individual. Aceste teme pot fi foarte diferite: unii pot studia formele inovatoare de servicii, alții – se pot axa pe studierea tehnologiilor noi sau să-și îmbogățească bagajul profesional prin studierea unor teme de interferență cu alte domenii: comunicare, marketing, psihologie, relațiile publice etc.

Unii ar putea să reproșeze: „Pentru atestare, dosarul fiecărui pretendent la gradul de calificare conține o prezentare a temei de cercetare profesională și formularea unor constatări personale.” Să fim sinceri, câți dintre cei care au participat în anul curent la atestare au studiat această temă pe parcursul celor patru ani? Presupun că nu prea mulți.

Aspectul pozitiv al autodezvoltării, ca metodă de formare continuă, constă în faptul că bibliotecarii pot alege propria cale de dezvoltare, care ar corespunde caracteristicilor individuale. Condițiile favorabile pentru autodezvoltarea profesională de succes a personalului de bibliotecă sunt:

- susținerea din partea colegilor și a managerilor;
- buna organizare a timpului de lucru;
- posibilitatea de a studia în afara orelor de muncă.

În cele din urmă, rezultatele autodezvoltării pot fi:

- încrederea mai bună în forțele proprii la locul de muncă;
- creșterea autoaprecierii;
- consolidarea competențelor pentru activitatea independentă;
- dezvoltarea capacităților de realizare a obiectivelor;
- îmbunătățirea semnificativă a calității activității profesionale.

Poate nu am spus ceva cu totul nou, ce nu ar cunoaște fiecare dintre noi, multe lucruri fiind subliniate și de alții. *De ce dar se întâmplă că nu toți reușim să intrăm în categoria celor care se manifestă în profesie?* Deoarece refuzăm să mai învățăm (dez-învățăm ce am învățat!) și să re-învățăm.

În încheiere, un exemplu, în primul rând, pentru cei care atunci când ating un anumit prag al „succesului”, cred că nu mai e nevoie să se implice la fel cum s-au implicat la început, deoarece ceea ce au acum este suficient și nu mai trebuie să „vâslească”. Este semnificativ exemplul lui Anthony Robbins, din cartea-audio *Deciziile sunt cheia schimbării*, care se potrivește foarte bine pentru aceste situații și pe care le putem numi „sindromul Niagara”: „*Te află pe un râu ce curge încet, întins într-o barcă, fără să mai vâslești – deoarece crezi că nu mai este nevoie, deoarece râul curge lin. Prins în desfătare și nepăsare, nu observi că râul prinde ușor viteză, iar când te trezești și vezi ce se întâmplă, observi că mai ai câțiva metri până la cascadă și începi să cauți vâslele și să vâslești vârtos în amonte*” [8].

Ce se va întâmpla? Majoritatea cad în cascadă, însă puțini totuși găsesc resursele, puterea și îndârjirea de a se ridica și a o lua de la capăt. Chiar și cazul în care cazi arată lipsa de pregătire, dar călește pe orice amator și întărește un învingător.

Referințe bibliografice

1. ASHCROFT, L. Developing competencies, critical analysis and personal transferable skills in

future information professionals. In: *Library Review*. 2004, 53(2), 82-88.

2. CHIRCHINA, Olga; GHILAN, Zinaida. Autoinstruirea – fundamentul de bază al modernizării învățământului superior. În: *Studia Universitatis*. 2012, nr. 9(59), pp. 41-46.

3. *Euroreferențialul I & D* [online]. Ed. a 2-a revăzută integral. Trad.: Julieta Moleanu, Marie Trancu-Boscoff, Nicoleta Marinescu. 2005 [citat 14.06.2014]. Disponibil: http://www.bmms.ro/continut/doc/P13_Euroref.pdf

4. FAURE, E. et al. *Learning to Be: The World of Education Today and Tomorrow*. Paris: UNAESCFO, 1972, pp.181-182.

5. IFLA / UNESCO *Manifestul bibliotecii publice* [online]. 1994 [citat 14.06.2014]. Disponibil: <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm>.

6. KOCH, Rochard. *Principiul 80/20: cum să obții mai mult cu mai puțin*. Ed. a 2-a, actualizată. București: Meteor Press, 2012.

7. NOVEANU, E.; POTOLEA, D. Științele educației: *dicționar enciclopedic*. Vol. I. București: Sigma, 2007.

8. ROBBINS, Anthony. *Deciziile sunt cheia schimbării*: Audiobook: [resursă electronică]. București: Audiosfera, 2007. Disponibil: <http://www.librarie.net/carte/86258/Deciziile-sunt-cheia-schimbării-Audiobook-volume-Anthony-Robbins&nia=1144>

9. ROBBINS, Anthony. *Putere nemărginită*. București: Amaltea, 2001.

10. STOICA, Ion. *Structuri și relații informaționale în dezvoltarea învățământului și a cercetării românești*. București: Alternative, 1997.

11. *Un posibil cadru european al calificărilor în perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți*: Document de lucru al Comisiei Europene [online]. Bruxelles, 2005 [citat 14.06.2014]. Disponibil: <http://www.edu.ro/index.php/articles/3342>

12. ȚURCAN, Nelly. *Biblioteca 2.0. Competențe și abilități pentru Biblioteca 2.0*. În: *Biblioteca 2.0 – o nouă generație de biblioteci: (Materialele Seminarului Naț. al managerilor de biblioteci publice 2009)*. Chișinău: BNRM, 2010, pp. 50-70.

13. VARLEJS, Jana. *Dezvoltarea profesională continuă: Principii și acumularea celei mai bune experiențe* [online]. 2008 [citat 14.06.2014]. Disponibil: <http://www.ifla.org/files/assets/cpdwl/guidelines/cpdwl-qual-guide-ro.pdf>.

14. WOOLLS, Blanche. *Continuing professional education to continuing professional de-*

velopment and workplace learning: the journey and beyond. In: *Continuing Professional Development – Preparing for New Roles in Libraries: A Voyage of Discovery: Sixth World Conference on Continuing Professional Development and Workplace Learning for the Library and Information Professions*. München: Saur, 2005, pp. 14-25.

15. АНДРЕЕВА, Ю.В. Саморазвитие как личностный рост в контексте психолого-педагогических стратегий. În: *Образование и саморазвитие* [online]. 2012, nr. 6(34), pp. 3-9 [citat 14.06.2014]. Disponibil: http://kpfu.ru/docs/F1223867551/Obrazovanie_34.pdf

IMPACTUL MEDIULUI DE MARKETING ASUPRA FUNCȚIONĂRII BIBLIOTECILOR UNIVERSITARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Natalia CHERADI,
director adjunct, Biblioteca Științifică a ASEM*

Abstract

The article is devoted to the environmental impact on the university library and the different levels of its influence. The external environmental factors that influence the performance of a library service define the macro environment of infodocumentary services, expressing all the conditions established by the heterogeneous nature of the components of this environment: economic, political, sociocultural, demographic, technological, natural and institutional. The university library has complex relations with the factors in close proximity, forming the microenvironment and representing the forces that influence its ability to serve consumers.

Keywords: *marketing environment, internal environment, external environment, macroenvironment, microenvironment, university library, public library, services for users, information services, information needs, users of information, the library market.*

***

Servirea bibliotecară este un subsistem deschis al bibliotecii cu multe niveluri destinat prestării diverselor servicii informaționale și orientat spre utilizatori. Prin urmare, buna funcționare a acestui subsistem este determinată în mare parte de gradul de monitorizare, analiză și estimare a stării pieței de utilizatori reali și potențiali, a necesităților și așteptărilor lor. Pentru fundamentarea strategiei de marketing în sfera serviciilor infodocumentare se cere cunoașterea pieței, a principalelor ei dimensiuni în funcție de structura, aria și capacitatea acesteia. Piața serviciilor de bibliotecă poate fi definită în linii generale ca reprezentând spațiul de întâlnire a cererii cu oferta de servicii și produse de bibliotecă, incluzând și condițiile mediului extern circumscrise acestui spațiu. În funcție de cantitatea și calitatea ofertei, ca și de caracteristicile segmentelor de public vizate, piața serviciilor infodocumentare are un profil propriu.

Pentru conducerea efectivă a activității de marketing în sfera infodocumentară se impune cercetarea tuturor factorilor pieței – atât a celor contextuali, care definesc mediul economic și sociocultural în care se întâlnesc și se manifestă cererea și oferta de produse și servicii infodocumentare, cât și a factorilor structurali: factorii cererii, ai ofertei și ai consumului.

Impactul mediului asupra bibliotecii universitare are niveluri diferite de influență. Factorii mediului extern care influențează performanțele unui serviciu de bibliotecă definesc macromediul serviciilor infodocumentare, care exprimă ansamblul condițiilor de natura eterogenă constituit din componentele mediului: economic, politic, sociocultural, demografic, tehnologic, natural și instituțional.

Mediul economic. Schimbările în sfera relațiilor economice (trecerea la economia de piață) au însemnat pentru biblioteci diminuarea rolului statului în dirijarea activității lor și cardinal au schimbat politica privind prestarea serviciilor. Perioada dintre cele trei crize – politică, din 1991-1992; economică din 1998 și criza financiară din 2008 – caracterizată de implementarea unei economii de tranziție, a avut un efect dramatic pentru Republica Moldova. Declinul economic a fost marcat de reținerea salariilor, încetarea investițiilor străine, stoparea exportului, creșterea datoriilor externe. Sigur, condițiile materiale de existență determină modul de viață al indivizilor, inclusiv interesul sau dezinteresul lor pentru serviciile de bibliotecă.

Resursele materiale sub limita decenței, lipsa fondurilor bugetare a lăsat întregi domenii fără asigurare documentară. O problemă importantă este costul accesului la sursele de informare. Trebuie să se țină seama de rolul social și cultural al bibliotecii, mai ales în condițiile actuale ale tranziției, crizei, nivelului de trai scăzut al populației: majoritatea categoriilor de uti-

lizatori ai bibliotecii nu au mijloace necesare pentru a-și asuma astfel de cheltuieli (persoanele în vârstă, șomerii, studenții), deci gratuitatea accesului în cadrul bibliotecii este mai mult decât necesară.

În ultimul timp prețurile la cărți, ediții periodice și baze de date documentare sunt în continuă creștere și la o rată mult mai mare decât rata inflației. Impactul acestor rate de creștere asupra bibliotecilor, a fost unul negativ, materializându-se în erodarea puterii de cumpărare pentru cărți, periodice și documente pe alte suporturi.

Cadrul fiscal și financiar, precum și facilitățile fiscale specifice, ce vizează politica țării în domeniul cărții, se află în strânsă legătură cu situația economică actuală. Republica Moldova a semnat *Acordul privind importul de publicații cu caracter instructiv, științific și cultural* (Tratatul de la Florența din 1998) [1], prin care au fost scutiți de plata taxei vamale importatorii de bunuri culturale, inclusiv de cărți. Însă aceste declarații nu sunt întotdeauna riguros respectate. Pentru instaurarea unui sistem de TVA coerent în cadrul unei politici naționale în domeniul cărții, este binevenit ca aceste taxe să fie stabilite independent de Legea bugetului; în acest scop se cere adoptarea unei legi specifice cu privire la carte. O astfel de abordare ar permite elaborarea dispozițiilor adecvate în ceea ce privește TVA asupra cărții, această activitate fiind realizată de Ministerul Finanțelor și Ministerul Culturii într-un mod coordonat în cadrul unei politici naționale în domeniul cărții.

Mediul politic influențează activitatea bibliotecii mai întâi prin caracteristicile climatului politic. Factorii politici afectează biblioteca având implicații manifestate prin: politica internă și externă promovată de stat în domeniile economic, social, educațional, științific; apartenența la grupuri și comunități economice și politice; con-

cepția de integrare în viața economică și politică mondială.

Criza resurselor și lipsa de autoritate decizională au generat, începând cu anul 1991, numeroase disfuncții la nivelul serviciilor de bibliotecă. Descentralizarea economică și administrativă a creat situația, când statul nu mai avea obligația să asigure funcționarea normală a sistemului de biblioteci.

Politica lingvistică a influențat și ea situația pe piața cărții prin faptul că a impus cu insistență bibliotecile să schimbe structura colecțiilor, dat fiind că politica editorială moștenită era orientată preponderent spre literatura în limba rusă. Perioada analizată a fost marcată de o turnură în politica de achiziții direcționată spre completarea fondurilor cu cărți în limba română. Republica Moldova se confruntă astăzi cu anumite probleme în ceea ce privește valorificarea patrimoniului cultural național, elaborarea publicațiilor noi în limba română și în limbile minorităților naționale în condițiile unei politici democratice, bazate pe respect față de identitatea culturală națională. Revenirea la grafia latină a impus o dinamizare a circulației cărții în societate în vederea amplificării varietății de producție editorială autohtonă. Evident, necesitățile de moment le acoperă editurile locale, precum și publicațiile românești.

Comisia parlamentară pentru cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media [2] lucrează în vederea ameliorării situației bibliotecilor în ceea ce privește achiziția de cărți noi și elaborarea unei politici naționale în domeniul cărții în Republica Moldova. Învățământul, bibliotecile, cultura, accesul la informație sunt considerate o prioritate strategică a statului, însă deocamdată lipsesc pârghiile de realizare a acesteia. În Republica Moldova se conturează un concept unic strategic informațional, care ar califica biblioteca drept unitate de structură indispensabilă

societății informaționale. Strategia de dezvoltare a culturii *Cultura 2020*, aprobată la 29 ianuarie 2014, prezintă o viziune coerentă de dezvoltare a sectorului cultural al țării, luând în considerare documentele de importanță națională *Strategia națională de dezvoltare „Moldova-2020”, Strategia de descentralizare*, precum și documentele europene, la care Republica Moldova a subscris [3]. Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale, *Moldova digitală 2020*, aprobată prin hotărârea Guvernului nr. 857 din 31 octombrie 2013, are ca obiective crearea resurselor electronice informaționale în domeniul științei, tehnologiei, culturii, educației și ocrotirii sănătății; asigurarea accesului intern și extern al cetățenilor prin mijloace moderne de tehnologie a informației; conservarea celor mai valoroase colecții și fonduri prin crearea copiilor electronice și furnizarea lor prin accesul la distanță [4].

Mediul sociocultural. Acțiunea factorilor socioculturali (structura socială a populației, învățământul, ocrotirea sănătății, cultura, mentalitățile, știința etc.) atestă nivelul de dezvoltare al societății respective, cu toate implicațiile lor asupra diferitor domenii de activitate. Activitatea bibliotecii este și ea influențată de acești factori, în special de cei educaționali, prin modalități specifice de corelare a intereselor individuale cu cele sociale, prin schimbări psihologice, de mentalitate și modificări ale stilului de viață. Perioada analizată a fost marcată de intense eforturi politice depuse în scopul elaborării unei strategii asupra tehnologiei informațiilor și edificării societății informaționale. Ansamblul de factori sus-nominalizați au forțat schimbarea serviciilor bibliotecare tradiționale. În noile condiții de funcționare biblioteca a început să ofere servicii care să-i ajute pe clienți să-și rezolve problemele ce apar din lipsa deprinderilor de bază în tehnologia informațiilor. Astfel, biblioteca contribuie la creșterea culturii in-

formației a utilizatorilor și asigură drepturi egale de acces la informație.

Mediul demografic este o componentă extrem de importantă pentru proiectarea și realizarea politicilor de marketing în domeniul biblioteconomic. Astăzi nicio activitate nu poate fi concepută ca eficientă fără prefigurarea adresabilității ei, pe baza informațiilor exacte despre caracteristicile consumatorilor potențiali și reali: numărul de locuitori pe categorii de vârstă, sex, ocupație, venit, nivel de instruire și alte date semnificative despre calitatea vieții lor. Activitatea bibliotecii universitare este influențată, direct sau indirect, de situația socială a populației. Cu certitudine, și în cazul pieței infodocumentare, îndeosebi a celei urbane, se constată tendința de concentrare a activității de piață în zone unde oferta serviciilor infodocumentare este mai consistentă (cum se întâmplă, de exemplu, în marile orașe ale Republicii Moldova). Majoritatea populației din țară (circa 60%) [5] este implicată în sferile sociale (economie, jurisprudență, ocrotire a sănătății, pedagogie etc.), universitățile pregătind o bună parte din specialiști pentru aceste domenii. Acest moment influențează benefic asupra numărului de clienți în bibliotecile universitare.

În ultimul deceniu, majoritatea managerilor bibliotecilor au conștientizat că instituțiile lor sunt plasate într-un mediu etnic eterogen. În acest context, nu numai bibliotecile publice și naționale, dar și cele universitare întreprind măsuri întru a crea condiții informaționale pentru toate naționalitățile din republică. În Republica Moldova trăiesc vorbitori de limba română, rusă și alte limbi. Studiile universitare se fac în două sau mai multe limbi. Structura populației – majoritatea populației o constituie românii / moldovenii (76%) [5], vorbitori de limbă română – influențează structura și profilul colecțiilor de publicații.

Mediul tehnologic. Ritmul rapid al schimbărilor în domeniile tehnic și tehnologic a produs schimbări radicale în procesul de prelucrare, organizare și diseminare a informațiilor în cadrul bibliotecilor. Maria Moldoveanu afirmă că schimbările radicale în tehnologia comunicațiilor se resimt mai pronunțat la nivelul tipăriturilor și al bibliotecilor [6, p. 67]. Pentru societățile evaluate în plan politic, economic, social și spiritual informația este de importanță majoră. Exercițarea drepturilor cetățenești presupune asumarea unor responsabilități sporite și implicarea în procese decizionale complexe, lucru imposibil de realizat fără o bună disponibilizare a informațiilor. Rolul bibliotecilor în aceste condiții se modifică substanțial. Biblioteca tradițională (sistem de depozitare, organizare și acces la informații aflate în special pe purtători fizici tradiționali) are caracteristicile unui sistem închis. Tehnologiile informaționale modifică totalmente această optică. Ideea de a colecta, a organiza și de a asigura accesul rămâne aceeași, însă aceste funcții, duse la îndeplinire prin intermediul noilor tehnologii, oferă bibliotecii o identitate nouă și mult diferită.

Informatizarea bibliotecilor a dus la introducerea tehnologiilor moderne în universul pur umanist al bibliotecarilor. Asistăm în mod cert la un transfer masiv de informație de pe hârtie pe suport procesabil informatic, fără ca acest lucru să ducă la eliminarea cărții. Noile tehnologii acceptate prin implementarea programelor integrate de bibliotecă, permit soluționarea problemelor complexe cu care se confruntă instituția respectivă privind înmagazinarea și regăsirea rapidă a informațiilor – prin cooperarea sistemelor de informare cu alte biblioteci din sistem, cu alte rețele. Scopul serviciilor bibliotecare este și va fi în mod constant transmiterea către public a informației. Computerizarea serviciilor facilitează accesul utilizatorului

la informații în cadrul bibliotecii. Informatizarea bibliotecilor din Moldova și a celor universitare, în special, impune realizarea unui proiect al rețelei pentru cercetare și învățământ superior care ar permite schimbul de idei și informații între comunitățile de cercetare și, în același timp, accesul la baze de date științifice. În această acțiune rolul principal ar trebui să revină unei structuri de stat, care ar obține implicit și investiții din partea statului.

Tehnologiile avansate, noile tehnici informaționale și de comunicare generează la utilizatori exigențe tot mai înalte, schimbări de atitudine, determină modificări în programele de studii. Astfel, bibliotecile universitare sunt puse în situația de a-și diversifica serviciile, de a oferi acces la bazele de date naționale și internaționale, acces la internet. Cele mai evidente schimbări în activitatea bibliotecilor universitare țin de explozia tehnologiilor informaționale. Julia K. Nims declară: „Trăim într-o lume în care suma cunoștințelor umane se dublează la fiecare cinci ani. În anul 2020, ne putem aștepta să vedem acest ritm de creștere a cunoștințelor dublându-se la fiecare 73 de zile” [7, p. 78]. Totodată, bibliotecile universitare nu mai au prioritate pe piața informațională din învățământul superior. Studenții, profesorii și alți utilizatori pot să obțină informațiile de la alți furnizori. Biblioteca se confruntă cu oferta competitivă a librăriilor on-line, cum ar fi *Amazon.com*, care facilitează căutarea cărților și sunt mult mai intuitive decât cataloagele de bibliotecă. Schimbările care au avut loc în bibliotecile universitare obligă serviciile să răspundă cerințelor utilizatorilor mult mai adecvat decât alți furnizori de resurse și servicii.

Mediul natural influențează mai puțin piața infodocumentară, dar potențează anumite activități inițiate să ofere o ambianță estetică și emoțională unor expoziții, saloane de carte, concursuri, târguri de carte. Această componentă a macrome-

diului nu mai poate fi ignorată astăzi de bibliotecă, care este obligată să organizeze activitatea de preservare a colecțiilor combătând degradarea mediului ambiant.

Mediul instituțional (juridic). În Republica Moldova a fost elaborat și s-a adoptat un set de acte juridice menite să reglementeze activitatea în domeniul biblioteconomic. Primul document important în acest sens, aprobat imediat după declararea independenței statale, a fost *Modelul strategic al Sistemului Național de Bibliotecă* (1991) [8], care a stat la baza reorientării politicii de dezvoltare a colecțiilor, a reformei manageriale, la baza elaborării strategiilor de informatizare. Principalul act juridic ce a rezultat din modelul strategic a fost *Legea cu privire la bibliotecă* (1994), care stabilește statutul administrativ, financiar și social al bibliotecilor, modul de funcționare a diferitor tipuri de biblioteci și de organizare a lor în Sistemul Național de Bibliotecă (SNB). Acesta din urmă se află în subordinea Ministerului Culturii, celelalte ministere și departamente respectând politica guvernamentală în domeniu. SNB este constituit din biblioteci și centre biblioteconomice, formate după principiul teritorial și de specializare. Administrațiile locale sunt responsabile pentru asigurarea materială și financiară a procesului de conducere și organizare a bibliotecilor din unitățile administrativ-teritoriale subordonate. Legea stabilește sarcinile și obligațiile bibliotecii privind: colecția, patrimoniul național de publicații, politica de achiziții, politica editorială și bibliotecară, utilizarea publicațiilor, depozitul legal și bibliografia națională. Legea creează bazele economice ale bibliotecii, reglementând obligațiile tuturor ministerelor și ale departamentelor de a asigura bugetele necesare dezvoltării bibliotecilor.

A urmat apoi adoptarea, la diferite niveluri, a documentelor normative și reglementatoare, inclusiv a regulamentelor

privind funcționarea bibliotecilor din sistemul de învățământ. Activitatea bibliotecilor este așezată în ordinea conturată de către Consiliul Biblioteconomic Național (CBN), care pune în circuit anumite acte reglementatoare și care exercită conducerea profesională, coordonează și cooperează activitatea cu toate tipurile de biblioteci, asigurând controlul național în domeniul biblioteconomic. În ce privește consiliile biblioteconomice teritoriale, acestea fiind desemnate de administrația locală, se ocupă de gestiunea profesională a bibliotecilor din teritoriu.

Disfuncțiile legislative pot stăpâni sau împiedica uneori inițiativele care vizează promovarea domeniului biblioteconomic. Alexe Rău, unul dintre autorii *Legii cu privire la biblioteci*, afirmă că „la noi a fost inversată logica activității legiuitoare. *Legea cu privire la biblioteci* a fost făcută de bibliotecarii înșiși. Probabil, anume în virtutea acestui fapt, multe din formulările conținute în ea poartă un caracter mai mult biblioteconomic decât juridic, ceea ce de asemenea diminuează funcționalitatea documentului” [9, p. 5]. În opinia lui A. Rău, este necesară dezvoltarea cadrului juridic, înlăturându-se ambiguitatea formulărilor, elaborarea regulamentelor și a actelor normative speciale, a standardelor reflectând parametrii care trebuie să-i întruiească orice bibliotecă, ceea ce va garanta calitatea în ceea ce privește fondarea, organizarea, funcționarea și dotarea bibliotecilor. Cadrul juridic al bibliotecilor trebuie raportat la cerințele Uniunii Europene (UE). Sunt stringente necesare normative de finanțare și de dotare tehnico-materială a bibliotecilor, o standardizare totală în domeniu pentru a face față noilor cerințe.

E. Martin realizează un model de analiză a efectelor cadrului legislativ asupra funcționalității serviciilor de bibliotecă: „Complexul de legi și acte normative refe-

ritoare la activitatea bibliotecilor conține un mesaj dublu: pe de o parte, este adresat instituțiilor statului, acordând bibliotecilor statutul juridic necesar pentru funcționare, iar pe de altă parte, se adresează specialiștilor, reflectând platforme profesionale de implementare a dispozițiilor naționale referitoare la informație” [10, p. 24]. Autorul citat argumentează că trebuie găsit un echilibru între prevederile generale și enumerarea detaliată a elementelor de performanță profesională; trebuie definită o doctrină clară în relațiile dintre bibliotecă și alți agenți, care activează în domeniul cărții, astfel ca ea să reflecte toate tipurile de suporturi informaționale, să garanteze funcționarea unui mecanism organizațional și economic eficient de prestare a serviciilor bibliotecare. Menținerea în vigoare a unor legi depășite este la fel de periculoasă ca și lipsa legilor. Ele produc dereglări vitale pentru sistemul de biblioteci. Astăzi nu putem vorbi despre o legislație referitoare la noile aspecte ale noilor medii și la informația on-line. Toate acestea pun în evidență lipsa unei strategii transparente, moderne în domeniul bibliotecilor.

Influența macromediului creează situații nefavorabile și în funcționarea bibliotecilor universitare: lipsa documentelor ce reglementează unele domenii de activitate bibliotecară; adoptarea unor decizii cu impact negativ; dezechilibrul dintre cerere și ofertă privind transmiterea-utilizarea informației; creșterea rapidă a prețurilor pentru achiziții de documente, consumabile, echipamente etc.; neasigurarea securității patrimoniului documentar și informațional (cultura clienților); presiuni crescânde ale concurenței în mediul învățământului și al informației; climatul socio-politic instabil. Mediul extern al instituției bibliotecare este caracterizat de complexitate și multidimensionalitate. Totodată, acest mediu se caracterizează printr-un di-

namism accentuat, a cărui influență poate fi pozitivă sau negativă, după cum instituția bibliotecară se adaptează rapid sau nu cerințelor contextuale ale momentului.

Cu factorii din imediata apropiere, cei care alcătuiesc micromediul, biblioteca universitară întreține relații la fel de complexe. Pentru a-și realiza obiectivele propuse, biblioteca solicită, în calitate de consumator, produse și servicii indispensabile prestațiilor lor. Cei care răspund acestor solicitări sunt furnizorii de resurse și servicii care asigură funcționalitatea sistemului „Biblioteca”.

Micromediul influențează prin dezvoltarea continuă a curriculumului universitar (noi discipline, noi specialități); existența cererii de resurse informaționale și documentare; solicitări privind diversificarea gamei de servicii infodocumentare; integrarea anuală a noilor categorii de clienți; necesitatea dezvoltării culturii informației a studenților; posibilități de implicare în proiecte de colaborare și parteneriat.

Sarcina cercetărilor de marketing în bibliotecile universitare este de a identifica, a dimensiona și a descrie elementele structurale ale pieței serviciilor infodocumentare, în diversitatea și dinamica lor. Biblioteca universitară, ca parte integrantă a procesului de învățământ, a străbătut un drum lung de la biblioteca-depozit de cărți la instituția complexă de azi, care achiziționează, prelucrează și pune la dispoziția beneficiarilor săi informațiile conținute în documente. Dacă învățământul este obligat în fața exploziei informaționale să-și revizuiască mereu obiectivele și metodele urmărite de procesul instructiv-educativ, de îmbinare cu cercetarea și producția, dând prioritate aspectului formativ, biblioteca universitară trebuie să participe activ la procesul de formare a studenților, oferindu-le instrumentele și tehnicile moderne folosite astăzi în transmiterea și utilizarea informației.

Cunoscută fiind misiunea unei biblioteci de învățământ superior de a satisface cerințele de informare ale diverselor categorii de beneficiari, sarcina de a asigura creșterea colecțiilor este de primă importanță. Situația e cu atât mai gravă cu cât moștenirea deceniilor premergătoare s-a dovedit a fi o valoare falsă. Bibliotecile universitare din Republica Moldova, majoritatea înființate în anii 1945-1948, urmăreau o anume politică în dezvoltarea colecțiilor specifică acestei perioade. Mutațiile economice și tehnologice au declanșat transformări importante în toate aspectele vieții bibliotecilor: de la clădiri, colecții și servicii, până la personal și bugete. Criza economică și financiară a impus reducerea deficitelor bugetare, mai ales printr-o raționalizare a cheltuielilor. În același timp, au sporit exigențele legate de eficiență și calitate, ceea ce a amplificat importanța evaluării ca instrument managerial.

Anii de tranziție au fost marcați de scăderea spectaculoasă a indicatorilor de bază ce caracterizează activitatea bibliotecară – atât a celor cantitativi, cât și a celor calitativi. În ultimii cinci ani tendința de micșorare a fondului de publicații și a bugetelor alocate se menține, numărul de utilizatori este în continuă descreștere.

Reformarea învățământului superior, implementarea tehnologiilor educaționale moderne, optimizarea procesului de cercetare în instituțiile de învățământ superior pot fi realizate cu succes doar în contextul existenței unor infrastructuri informaționale avansate, existenței unui spectru larg de resurse informaționale și a unui grad sporit al culturii informației a subiecților implicați în procesul educațional. Este vorba de existența unui mediu informațional adecvat necesităților unei instituții de învățământ profesional superior. Elementul structural de bază al acestui mediu îl constituie biblioteca universitară [11, p. 23].

Conform datelor statistice pentru anul 2013, în Republica Moldova funcționează 19 biblioteci universitare în cadrul instituțiilor de învățământ superior de stat și trei în cadrul învățământului superior particular. Aceste biblioteci pun la dispoziția celor 106 796 de utilizatorii un fond de publicații de 9 205 037 exemplare, înregistrând 4 083 500 de împrumuturi și 2 160 898 de vizite.

Ponderea deținută de serviciile bibliotecilor universitare în cadrul pieței naționale de referință este de 16,9%. Lider în domeniu este Biblioteca Științifică a USARB (20%). Analiza indicatorilor medii din tabelul 1 demonstrează că bibliotecile universitare, în comparație cu rețeaua bibliotecilor publice, sunt mai dotate, vizitate mai intens și se împrumută mai multe publicații.

Raportat la numărul de unități, bibliotecile universitare servesc anual în medie 4854 beneficiari fiecare, iar ca volume îm-

prumută 185 614 pe unitate. Bibliotecile publice servesc anual pe unitate 605 beneficiari și împrumută 14 684 pe unitate. Aceste elemente componente dovedesc că gradul de utilizare a bibliotecii universitare este mai mare de 8,3 ori în ceea ce privește numărul de beneficiari pe unitate și de 12,6 ori cu referire la împrumuturi de cărți și periodice față de bibliotecile publice.

În majoritate, bibliotecile universitare nu corespund standardelor promovate pe plan internațional privind diversitatea publicațiilor și informațiilor pentru public, varietatea și calitatea serviciilor oferite, a spațiilor de amplasare, a echipamentului tehnic etc. Analizând situația în care se află și funcționează cele opt biblioteci universitare – lideri în domeniu, constatăm că tendințele generale la nivel național se prezintă astfel: personalul total al bibliotecilor universitare a cunoscut o scădere de 3,5%; achizițiile de cărți și abonarea au scăzut în-

Tabelul 1. Indicatorii de bază ai activității bibliotecilor publice și universitare în anul 2013

Indicatori	Biblioteci publice	Biblioteci universitare
Numărul de biblioteci în rețea	1368	22
Documente în stoc	16 912 000	9 205 037
Achiziții	403 000	75 094
Utilizatori	827 100	106 796
Documente împrumutate	20 087 400	4 083 500
Vizite	8 022 600	2 160 898
Vizite virtuale	2 965 400	4 288 608
Personal	2419	491
Numărul total de calculatoare	1515	896
Indicele mediu de lectură	24,3	38,2
Indicele mediu de frecvență	9,6	20,2
Indicele mediu de circulație a fondului	1,2	0,44
Indicele mediu de înnoire a fondului	41,2	122,6
Documente împrumutate per bibliotecar	8304	8317
Utilizatori per personal	342	218
Indicele de dotare	20,4	86,2

Sursa: date recepționate de la BNM și de la BCU, 2014.

tre 2009 și 2013, iar documentele audiovizuale și electronice au sporit constant.

Se înregistrează o diminuare substanțială a indicatorilor de împrumut, frecvențe și utilizatori (tabelul 2).

Numărul de utilizatori înscriși în bibliotecile universitare a scăzut cu 8% față de anul 2009 (figura 1). Împrumuturile au scăzut cu 27% (figura 2), vizitele la bibliotecă cu 32% (figura 3).

Scăderea semnificativă a numărului de utilizatori, de intrări și de documente împrumutate este influențată în mod direct de criza demografică, variația cifrelor de școlarizare și, evident, de volumul și diversitatea serviciilor și produselor pe care le pot oferi astăzi bibliotecile [11, p. 23].

Numărul de posturi de lucru automatizate este de peste patru ori mai mare în 2013 față de 2003 (896 stații de lucru pentru utilizator). Creșterea stocului de documente digitale a fost exponențială în această perioadă (de la 3559 la 9460).

Procentul de înregistrări catalografice în sistem automatizat a cunoscut o ascensiune notabilă (de la 10% la 75%). Conform statisticilor oficiale ale bibliotecilor, există o schimbare în modul de utilizare a documentelor bibliotecilor universitare. În

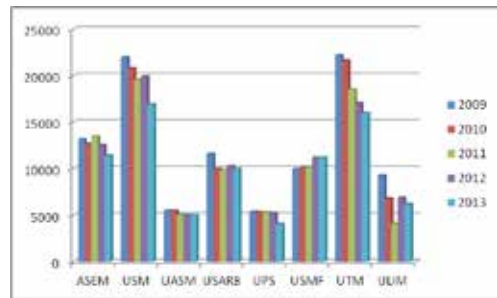

Figura 1. Utilizatorii bibliotecilor universitare (2009-2013)

perioada 2009-2013, circulația documentelor non-carte a fost în creștere (18%).

Toate unitățile din rețeaua bibliotecilor universitare sunt dotate cu spații de lectură cu capacitatea de primire 4352 de locuri. Există săli de lectură în unitățile centrale, în bibliotecile facultăților, în căminele studențești. Bibliotecile universitare dispun în medie de un loc la 23 de studenți. Pentru comparație putem aduce următoarele cifre: în Germania, Marea Britanie și SUA media este de un loc la șase studenți; în Franța – un loc la 13 studenți [12, p. 29]. Într-o situație mai favorabilă se află DIB ULIM (un loc la opt studenți) și Biblioteca Științifică a USARB (un loc la 13 studenți).

Tabelul 2. Indicii medii ai activității bibliotecilor universitare în anul 2013

Biblioteca	Indice de lectură	Indice de frecvență	Circulația colecției	Rata de înnoire a stocului	Documente împrumutate per bibliotecar	Utilizatori per personal	Indice de dotare	Achiziții per utilizator	Indice de capacitate de primire
ASEM	11,98	8,79	0,67	43,33	2591,50	216,24	17,69	0,40	31,4
USM	39,66	23,25	0,37	307,15	12 914,59	325,59	106,88	0,34	32,37
UASM	32,88	13,35	0,24	245,69	4329,86	131,68	132,37	0,53	27,19
USARB	81,67	26,30	0,79	112,15	14 325,98	175,40	102,33	0,91	13,10
UPS	59,30	32,82	0,30	206,24	7103,79	119,79	184,11	0,89	13,57
USMF	50,51	27,43	0,67	76,17	8332,67	164,94	74,73	0,98	27,28
UTM	41,17	25,28	0,64	107,17	13 427,18	326,12	63,86	0,59	39,95
ULIM	16,31	12,48	0,80	44,79	4052,4	248,36	20,15	0,44	7,76

Sursa: elaborat în baza *Raportului statistic (anual)*, nr. 6-c.

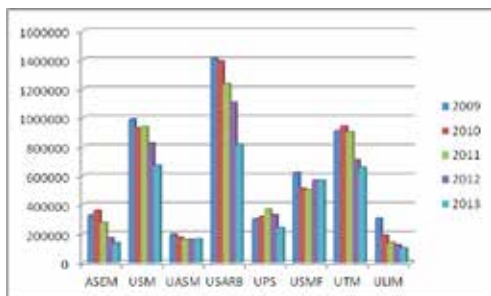

Figura 2. Împrumutul în bibliotecile universitare (2009-2013)

În comparație cu bibliotecile specializate și publice, nivelurile de cheltuieli pe care le suportă bibliotecile universitare sunt mai mari. Cifrele ce atestă achizițiile de periodice curente în Moldova sunt mult sub media europeană. Procentul de colecții în acces direct este foarte scăzut față de statele europene (3%). Faptul că fondul e îndepărtat de punctele de servire lunguește procesul de servire și timpul îndeplinirii cererii. Anume din această cauză o importanță atât de mare au fondurile auxiliare care sunt apropiate de punctele servirii. Prin intermediul acestor fonduri este îndeplinită o bună parte (până la 40%) a cererilor utilizatorilor bibliotecii.

Bibliotecile universitare își fixează politica de dezvoltare a colecțiilor în funcție de structura procesului didactic și de nivelul cercetărilor din mediul academic în care este integrată. Prioritară în politica de dezvoltare a colecțiilor este asigurarea cu informații necesare a disciplinelor incluse în programele de învățământ și de cercetare, susținerea îndeplinirii obiectivelor educaționale și de cercetare ale instituției pe care o servește prin răspunderea mai rapidă la nevoile informaționale noi.

Întrucât în bibliotecile universitare trebuie să se formeze specialiști care vor activa în viața social-economică, științifică și culturală a țării, este esențial ca acestea să le poată oferi informații de calitate. Bibliotecile universitare trebuie să ofere și acce-

sul la surse de informare din afara lor, posibilitatea comunicării și informării la nivel național și internațional. Astăzi bibliotecile universitare dețin cărți și publicații seriale de specialitate pentru fiecare domeniu. Acestea fac să circule informația cea mai recentă, de care au nevoie atât specialiștii în curs de pregătire, cât și cadrele didactice, cercetătorii, practicienii și cadrele de conducere.

Dimensiunea calitativă și cantitativă a bibliotecii este redată prin mărimea colecțiilor sale. Colecțiile bibliotecilor universitare cuprind o mare varietate de tipuri de publicații: manuale și cursuri, monografii, tratate, enciclopedii, dicționare lingvistice și specializate, ziare, reviste, anuare etc.; documente din toate domeniile științei și culturii. Structura colecțiilor și nivelul lor științific sunt elemente determinate de structura procesului didactic și nivelul cercetărilor din universitate. Varietatea metodelor și a formelor de învățământ utilizate conferă activității de dezvoltare a colecțiilor o complexitate deosebită, o transformă într-un proces de sinteză activă, permanentă, fără de care nu poate fi concepută formația superioară.

Producția editorială pe plan național nu poate satisface cerințele bibliotecilor universitare de carte pentru procesul de învățământ. Datele din tabelul nr. 3 demonstrează, că între anii 2009-2013 activitatea editorială înregistrează o creștere nesemnificativă. Cartea didactică are o

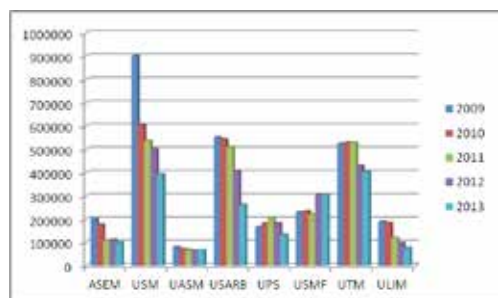

Figura 3. Vizite în bibliotecile universitare (2009-2013)

pondere mai mare, pentru că această categorie este vitală nu numai pentru procesul educativ-instructiv, dar și pentru supraviețuirea editorilor. Rentabilitatea acestei producții în Republica Moldova este de 15%.

Dacă necesitățile de manuale pentru studii școlare obligatorii sunt acoperite de Programul de elaborare și editare a manualelor, atunci nu putem spune aceasta în cazul universităților. Insuficiența materialelor instructive în acest sector al învățământului superior este foarte acută. Dezvoltarea colecției se realizează în funcție de evoluția procesului de studii și de cercetare, care își extinde spectrul de discipline, orientându-se astfel spre cerințele societății. În majoritatea bibliotecilor universitare volumul colecției în ultimii ani s-a stabilizat (figura 4).

Numărul de volume este în relativă creștere, dar cam la același nivel cu cel din 2009, ceea ce înseamnă că în ultimii cinci ani fondul de carte al bibliotecilor universitare nu corespunde exigențelor de creștere.

O colecție exhaustivă a periodicelor în biblioteca universitară constituie o bază indispensabilă pentru familiarizarea utilizatorilor cu noutățile din domeniile de interes. Chiar dacă pentru studiu cartea este sursa principală, serialul poate uneori s-o înlocuiască în ceea ce privește calitatea, valoarea și exactitatea informației difuzate. Editarea digitală schimbă și caracterul

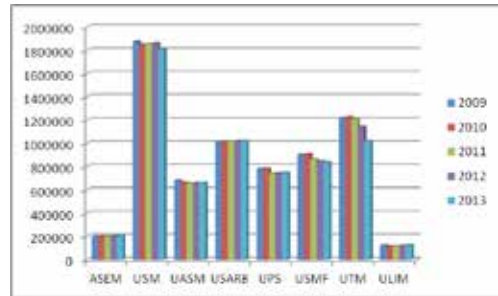

Figura 4. Volumul colecțiilor în bibliotecile universitare (2009-2013)

informațiilor. Publicațiile devin documente mixte care cuprind text, fișiere de date numerice, imagini și grafice. Economia mijloacelor financiare prin substituirea abonamentelor periodice cu accesul la informația electronică este limitată. Numai un număr restrâns de periodice, în special științifice, pot fi înlocuite prin metoda accesului electronic. Publicațiile electronice în structura colecțiilor universitare constituie doar 0,1%, deși acest indice a cunoscut o ascensiune în ultimii ani, majorându-se de 7,1 ori față de anul 2000.

Instrumentul esențial care conduce și susține dezvoltarea colecțiilor a fost întotdeauna bugetul achizițiilor. Unul dintre cele mai cunoscute obstacole cu care se confruntă biblioteca universitară în acest moment este bugetul de achiziții în descreștere. Prețurile la multe documente cresc mult mai accelerat față de bugetele de achiziții ale bibliotecii, ceea ce a condus la degradarea, din punctul de vedere al calității și

Tabelul 3. Activitatea editorială în Republica Moldova, cărți și broșuri (2009-2013)

Anii	Total	În limba română	În limba rusă	În alte limbi
2009	2246	1429	381	436
2010	2366	1499	411	456
2011	2470	1730	319	421
2012	2724	1875	383	466
2013	2685	1861	373	451

Sursa: elaborat de autor în baza datelor recepționate de la CNC, 2013.

profundizării, al colecțiilor bibliotecilor din învățământul superior. *Resursele medii anuale* ale bibliotecilor universitare din țările Uniunii Europene constituie 424 mln. euro și au înregistrat o creștere medie anuală de 2,7% [13, p. 32]. Bibliotecile nu pot funcționa fără subvenții de stat, dar și acestea nu sunt suficiente pentru asigurarea nivelului cerut al serviciilor, pentru acoperirea așteptărilor beneficiarilor. Bibliotecile se văd puse față în față cu situația de a căuta și a găsi noi metode și strategii care să consolideze finanțarea. Subvențiile de stat suficiente permit colecției să răspundă necesităților universității și să funcționeze ca un distribuitor echitabil de resurse documentare. În multe instituții, bugetul achizițiilor este separat de restul fondurilor bibliotecii, contribuind la dezvoltarea autonomă a colecțiilor. Dezvoltarea colecțiilor, în forma ei modernă, este condiționată în cea mai mare parte de resursele reduse ale bibliotecii, în general, și de criza abonamentelor de periodice, în particular.

Bugetul pentru dezvoltarea colecțiilor în anii 2009-2013 în bibliotecile universitare este la același nivel (200-600 mii de lei anual). Pondere mai mare o are Biblioteca Științifică Medicală a USMF „N. Testemițanu”. Efectul economic asupra dezvoltării colecțiilor a fost unul negativ: prețurile cresc la publicații și la bazele de date științifice, în continuu se reduc fondurile. Achizițiile de carte și de periodice an de an scad și nu pot satisface cerințele studenților. În Franța recomandările naționale pentru colecțiile bibliotecilor universitare sunt următoarele: stoc inițial – zece lucrări per utilizator; creștere anuală – două lucrări per utilizator; 0,1 titluri de periodice per patru cercetători; 0,1 titluri periodice per 20 de studenți. După părerea unor specialiști, standardele nu reprezintă o bază potrivită pentru aflarea mărimum optime a colecției, deoarece nu țin seama de unii factori cum ar fi: numărul de facultăți, numărul total de studenți înscriși, numărul

de studenți din ultimul an, numărul de discipline de studiu, domeniile pentru masterat, domeniile pentru doctorat [14, p. 7].

Înnoirea stocului în bibliotecile universitare din Republica Moldova nu atinge recomandările de ordin internațional (figura 5). În acest sens, situația e mai favorabilă în Biblioteca Științifică Medicală a USMF „N. Testemițanu” (1,0 lucrări per utilizator), în Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți (0,9) și în Biblioteca Științifică UPS „Ion Creangă” (0,9).

În condițiile economiei de piață nevoile consumatorului nu pot fi satisfăcute decât printr-o cooperare activă între biblioteci. Astăzi problema integrării resurselor trebuie să fie în centrul atenției la elaborarea de noi strategii. Dezvoltarea colecțiilor în cooperare este cea mai bună și cea mai eficientă cale (mai ales pentru resurse și ediții electronice), facilitând folosirea partajată a resurselor și prestarea de servicii, asigurând și accesul universal la publicații. E de menționat în context, ca factor important, că în acest caz cheltuielile bugetare locale se micșorează.

Asediate de presiunea prețurilor în creștere, de restricțiile bugetare, bibliotecile, în căutarea unor soluții de redresare, au fost atrase în zona majoră a fundraisngului. Proiecte de dezvoltare a colecțiilor au fost sponsorizate de către diverse organizații internaționale (Fundatia „Soros”, Agenția Universitară a Francofoniei, Ban-

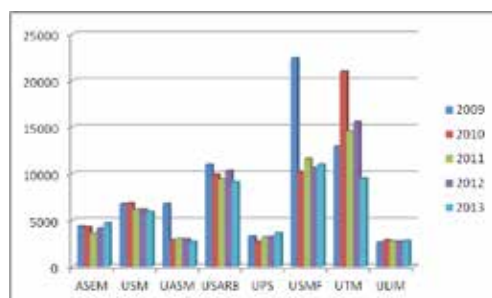

Figura 5. Achiziții în bibliotecile universitare (2009-2013)

ca Mondială, Tempus / Tacis, Eurasia etc.). Obiectivul principal al acestor proiecte este de a permite bibliotecilor universitare să pună la dispoziția studenților, cercetătorilor și profesorilor un fond documentar pe diverse suporturi, constituit din cele mai recente publicații științifice, necesare pentru avansarea în studii și cercetări sau într-o perfecționare a cursurilor.

În lipsa sau în insuficiența subvențiilor, bibliotecile sunt nevoite să caute noi metode și strategii de finanțare. Comercializarea serviciilor începe să fie o opțiune și a bibliotecilor din țara noastră. Tot acum se conturează și cadrul legislativ corespunzător care face schimbul de informații mai flexibil și mai fluid, permițând acestor instituții să efectueze, la propria alegere, și operații financiare aferente. Serviciile de bază oferite de bibliotecile universitare sunt în mare parte gratuite, însă tot mai frecvent se percep taxe pentru serviciile prestate; acestea sunt foarte variate și diferă de la o bibliotecă la alta. La nivel european, veniturile, provenite din taxe, s-au dublat în intervalul 1991-2000 [15, p. 13]. Volumul vânzărilor în bibliotecile universitare nu este semnificativ în comparație cu alte tipuri de biblioteci din Republica Moldova. În unele cazuri, cum ar fi Biblioteca Științifică UPS „Ion Creangă”, veniturile sunt în creștere (figura 6).

De altfel, chiar și în absența unei orientări preponderent de piață, chiar dacă opțiunea bibliotecilor ar fi, să zicem, înclinată mai mult spre gratuitate, principiile marketingului ar putea fi (după cum atestă experiența bibliotecilor din străinătate) foarte bine integrate și, probabil, necesare. Preocupările de a îmbunătăți accesul utilizatorilor la documente și de a ameliora diseminarea informațiilor nu sunt, practic, diferite de ceea ce se urmărește și prin marketing, dar în cazul acestuia lucrurile se integrează într-un tot coerent, prin planul de marketing.

Pătrunderea masivă în biblioteci a noilor tehnologii a generat noi cerințe referitoare la facilități, colecții și servicii. Pentru o apreciere obiectivă a progreselor realizate și a gradului în care ele corespund necesităților utilizatorilor, cuantificarea rezultatelor obținute a devenit imperativă. Gradul de automatizare variază de la o țară la alta și este semnificativ mai înalt în Marea Britanie și în țările nordice. Datele globale, bazate pe rapoarte naționale din anul 2000 privind gradul de automatizare al bibliotecilor, se prezintă astfel: Danemarca – 100%; Marea Britanie – 90%; Finlanda – 84% [16, p. 40]. Situația pe plan național relevă diferențe notabile. Majoritatea bibliotecilor universitare din Republica Moldova se află totuși înaintea bibliotecilor publice în ceea ce privește dezvoltarea tehnologiilor informaționale. Toate bibliotecile universitare din Republica Moldova sunt acum dotate cu sisteme integrate de gestionare a bibliotecii (TIN-LIB, Q-Series, ISIS, Marc 3.6). S-a îmbunătățit dotarea bibliotecilor cu tehnică de calcul, în majoritate din proiectele Fundației „Soros-Moldova”. Pe parcursul a cinci ani pentru bibliotecile universitare a fost alocată suma de 300 mii de dolari SUA. În bibliotecile care reunesc de la patru până la 272 de computere sunt create rețele automatizate locale. S-au constituit baze de date ce conțin peste 800 mii de înregistrări bibliografice.

Figura 6. Veniturile bibliotecilor provenite din taxe (2011-2013) (lei)

Consortiul REM (Resurse Electronice pentru Moldova) la care participă zece biblioteci universitare asigură accesul comunității la bazele de date științifice: *EBSCO, SpringerLink, Oxford Online Products, Cambridge Journals Online, New England Journal online, Sage, Royal Society Journals, Polpred, IOP Science, Emerald* etc.

Analiza SWOT a bibliotecilor universitare din Republica Moldova ne sugerează unele generalizări: pentru integrarea eficientă în infrastructura informațională a țării și participarea activă la formarea spațiului informațional la nivel național și internațional este necesară stimularea cererii pentru servicii de bibliotecă și eliminarea obstacolelor legate de acces la informație și resurse. Activitatea bibliotecii universitare trebuie desfășurată în raport cu tendințele mondiale inerente piețelor informaționale avansate, pentru care sunt prioritare: diversificarea, personificarea și convergența serviciilor informaționale; estomparea distincțiilor dintre produsele și serviciile informaționale. Politica de stat asigurând un echilibru de interese ale societății, populației și actorilor pieței informaționale va permite bibliotecilor să aducă o contribuție semnificativă la dezvoltarea științei, educației și culturii, va accelera reformele socioeconomice și creșterea competitivității pe piața informației.

În prezent, datele pentru analiza activității bibliotecilor universitare pot fi asigurate de cercetările de marketing și de sistemul de evidență în interiorul subdiviziunilor de servire, care însă sunt deocamdată o verigă slabă în administrarea serviciilor prestate de bibliotecile din Republica Moldova. Obiectivele administrării la nivel de bibliotecă se rezumă la conferirea acestui subsistem al parametrilor, reieșind din necesitățile societății, ale utilizatorilor bibliotecii, la asigurarea interacțiunii acestui subsistem cu alte subsisteme (completare, prelucrare, conservare, servire), la crearea

condițiilor tehnice, financiare, de personal pentru funcționarea eficientă a subsistemului de servire. Îndeplinirea acestor sarcini impune managerilor o nouă abordare a funcționării întregii biblioteci – de pe poziția clienței. Din acest punct de vedere, diverse genuri de activitate, care asigură prestarea serviciilor, trebuie privite nu izolat, ci ca un complex unic. Orientarea spre utilizatori impune evidențierea în bibliotecă a două complexe: servirea și asigurarea servirii (dezvoltarea colecției și a aparatului de referință – asigurarea informațională; asigurarea tehnică, cu personal, financiară). Caracterul rezonabil al unei astfel de divizări în complexe ale activității bibliotecare devine tot mai evident mai ales în cazul utilizării noilor tehnologii informaționale, care necesită schimbarea structurii bibliotecii.

Concluzionăm că particularitățile pieței infodocumentare, alături de alți factori interdisciplinari, au condiționat conturarea unor strategii și politici în domeniul informării specifice fiecărui stat. Factorii principali care influențează calitatea servirii în bibliotecile universitare sunt următorii:

- volumul, intensitatea și genul cerințelor, respectiv – al serviciilor prestate;
- existența mijloacelor tehnice moderne;
- nivelul de includere în colecții a noilor tipuri de documente (format electronic);
- gradul de depărtare a documentelor de punctul de servire, numărul punctelor de servire;
- exigențele tehnologice față de executarea unui anumit gen de servicii;
- caracterul raporturilor bibliotecii cu utilizatorii;
- numărul și gradul de instruire a personalului necesar pentru prestarea unor servicii.

Specializarea, diferențierea apar ca mecanisme de lichidare a contradicțiilor dintre schimbările mediului extern și intern și situația privind sortimentul, calitatea serviciilor prestate. Alte mecanisme sunt universalizarea și integrarea. Funcționarea bibliotecii este influențată și de caracterul relațiilor cu utilizatorul (real și potențial), cu furnizorii, intermediarii, concurenții, organismele publice. Caracterul raporturilor principale ale bibliotecii cu mediul este determinat de rolul pe care îl au astăzi bibliotecile, de noul conținut al valorilor reflectate în filosofia biblioteconomică.

Într-o societate înalt informatizată, cunoașterea este factorul strategic cel mai important pentru dezvoltare. Bibliotecile vor continua să joace un rol crucial în asigurarea acestei dezvoltări, servind ca principal mijloc de acces la resursele de informare. Bibliotecile universitare, la rândul lor, de asemenea vor juca un rol semnificativ în acest proces – ca furnizori de acces general la informație, sprijinind toate formele de educare, instruire și cercetare, oferind informații de deferit gen.

Referințe bibliografice

1. Lista tratatelor multilaterale și a tratatelor încheiate cu organizații internaționale [online]. În: *Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova*. Disponibil: http://www.mfa.gov.md/img/docs/lista_tratate_multilaterale.pdf.
2. Comisia parlamentară pentru cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media [online]. În: *Parlamentul Republicii Moldova*. Disponibil: <http://www.parlament.md>.
3. Strategia de dezvoltare a culturii *Cultura 2020*, aprobată la 29 ianuarie 2014 [online]. În: *Guvernul Republicii Moldova. Ministerul Culturii*. Disponibil: <http://www.mc.gov.md/ro/content/documente-de-politici>.
4. Hotărârea Guvernului nr. 857 din 21.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale *Moldova digitală 2020*. În: *Monitorul Oficial*. 2013. 252-257, art. 963.
5. *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova* [online]. Disponibil: <http://www.statistica.md/>.
6. MOLDOVEANU, Maria; IOAN-FRANC, Valeriu. *Marketing și cultura*. București: Expert, 1997. 227 p. ISBN 973-9222-09-1.
7. NIMS, Julia K. Servicii de instruire în domeniul marketingului de bibliotecă: schimbări și tendințe. În: *Biblioteconomie: culeg. de trad. prelucrate*. 2003, 1, pp. 77-82. ISSN 1220-3076.
8. Modelul strategic al Sistemului Național de Bibliotecă. În: *Biblioteconomia Moldovei: cadru de reglementare*. Chișinău, 1993, pp. 6-49.
9. RĂU, Alexe. Gânduri despre cadrul juridic de reglementare a bibliotecilor din Moldova. În: *Magazin bibliologic*. 2001, 4. 4-7. ISSN 1857-1476.
10. MARTIN, Eugen. Orientările fundamentale în elaborarea unei legislații și promovarea unei politici de stat în domeniul dezvoltării bibliotecii. În: *Magazin bibliologic*. 2001, 4. 23-26. ISSN 1857-1476.
11. HARCONIȚA, E.; ZASMENCO, E.; KARNAEV, L. Crearea spațiului informațional academic unic – soluție eficientă pentru organizarea și diseminarea informației. În: *Revista româna de biblioteconomie și știința informării*. 2012, 2, 23-32.
12. REGNEALĂ, M. Bibliotecile universitare franceze și contextul european. În: *Biblioteca*. 1992, 7, 28-29. ISSN 1220-3386.
13. COSTACHE, G. O abordare economică a bibliotecii: biblioteca între teorie și practică. În: *BCU București. Cercetare. Metodologie*. 2002, 6, 1-46.
14. RUSEA, L. Studiul colecțiilor. Metodologie și experiențe. În: *BCU București. Cercetare. Metodologie*. 2003, 8, 1-29.
15. DUMITRESCU, D. Modele europene în statistica de bibliotecă. În: *BCU București. Cercetare. Metodologie*. 2002, 7, 1-57.
16. *Bibliotecile publice și societatea informației*. J. Thorhauge, G. Larsen, H.P. Thun, H. Albrechtsen. București: Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România, 2000. 220 p. ISBN 2-01-145415-8.

ANUL INTEGRĂRII INFORMAȚIONALE A BIBLIOTECILOR PUBLICE: BILANȚURI

Vera OSOIANU,
director adjunct, BNRM

Abstract

The 23rd edition of last year, of scientific symposium Bibliologic Year was held under the title information integration of public libraries. The national approach to this topic is perfectly justified: the development of information society, information and communication technologies and information resources of public libraries are integrated, and determine the development of new innovative services and the modernization of existing ones. The actuality of the subject is determined by implementation in 2013, of the pilot project Novateca.

Keywords: *information and communication technologies, innovative services, Novateca program, the integrating of information, informatization of culture sphere.*

* * *

Ediția din 2013 a Simpozionului științific *Anul bibliologic* este a 23-a la număr – dovadă că activitatea s-a încetățenit temeinic în mediul biblioteconomic și are un rol esențial în actualizarea cunoștințelor, promovarea experienței avansate, evaluarea activității bibliotecare la nivel național, evidențierea impactului bibliotecii asupra comunităților locale și înțelegerea mai aprofundată a greutăților și a problemelor de rezolvat.

Anul bibliologic 2013 a avut un generic în premieră – *integrarea informațională a bibliotecilor publice*. În condițiile dezvoltării societății informaționale, tehnologiile de informare și comunicare (TIC) și resursele informaționale ale bibliotecilor și-au pierdut autonomia. Treptat se produce integrarea acestora, iar ca rezultat apa-

re oportunitatea dezvoltării unor servicii moderne inovaționale și modernizarea serviciilor tradiționale. Declararea anului 2013 *Anul integrării informaționale a bibliotecilor publice* a fost o mișcare destul de îndrăzneță pentru Biblioteca Națională a RM. Scepticii ar putea să se întrebe dacă organizatorii au avut un temei solid pentru a scoate în prim-plan această prioritate de vreme ce din totalul de biblioteci publice, la începutul anului 2013, doar 25% dețineau TIC și doar 16% erau conectate la internet.

Argumente pro această temă au fost mai multe: în anul 2013 a demarat implementarea proiectului-pilot *Novateca* prin care 68 de biblioteci au fost dotate cu tehnologii și peste 400 de bibliotecari au fost instruiți în vederea utilizării acestora. Pe parcursul anului, raportul s-a schimbat și la începutul anului 2014 deja 29,3% de biblioteci raportau că dețin TIC și 21,2% că dispun de conectarea la internet. Un alt motiv rezidă în faptul că bibliotecile care dețin TIC și acces la internet nu pot sta în așteptare, pentru că necesitățile utilizatorilor deja anticipează posibilitățile bibliotecilor. Potrivit ultimului sondaj realizat de Centrul de Guvernare Electronică, în anul 2013 aproape s-a dublat numărul persoanelor care cunosc avantajele oferite de e-guvernare, aproximativ 64% din gospodării dețineau cel puțin un calculator și 62% aveau conectare la internet. Crește rapid numărul moldovenilor care au conturi pe Facebook: de la 280 mii în 2012 la 360 mii în 2013 și o prognoză de 500 mii pentru anul 2014. La 11 martie 2014, în legătură cu aniversarea a 25-a de la începutul extinderii publice a internetului,

pe site-ul *Pew Research Center* a fost publicat raportul *Digital Life in 2025* (http://www.pewinternet.org/2014/03/11/digital-life-in-2025/?utm_source=Mailing+List&utm_campaign=e02c170126-future_of_internet_031114&utm_medium=email&utm_term=0_79a7fe984b-e02c170126-399137205) despre viitorul internetului, viitorul web-ului și al altor activități digitale. Experții prezic că în anii apropiați internetul va deveni și mai important, aproape ca și electricitatea, mai puțin vizibil, dar mai adânc implantat în viețile oamenilor și se va manifesta atât în bine, cât și în rău. Internetul va schimba totul: de la interacțiunea personală la deciziile luate de guvernanți la nivel mondial.

Integrarea informațională presupune că utilizatorii au acces la informații, conținuturi etc., de oriunde și oricând, indiferent de locul unde acestea sunt stocate. Integrarea serviciilor informaționale oferite de biblioteci și a TIC oferă posibilități tot mai mari de a presta servicii moderne inovatoare și de a moderniza serviciile vechi. Procesele de computerizare, informatizare și internetizare sunt ireversibile, situație care trebuie acceptată cât mai repede de bibliotecari. Important este ca acestea să definească foarte clar trei elemente principale: misiunea bibliotecii, care este cea de umanizare a societății și de îmbunătățire a calității vieții; funcțiile bibliotecii în top cu cea informațională și computerizarea, informatizarea și internetizarea, care sunt mijloace de realizare a misiunii și funcțiilor fundamentale.

Calculatorul și internetul au devenit instrumentele principale de activitate a bibliotecarului și fără cunoașterea acestora nu mai putem vorbi despre o activitate eficientă și calitativă. Dacă anterior o generație de tehnologii se schimba o dată la cinci ani, acum se vorbește despre o perioadă de trei ani, de aici și ritmul mai acce-

lerat de însușire a TIC, adoptate de lumea bibliotecară.

Dotarea bibliotecilor cu TIC și acces la internet nu este un scop în sine. Acestea trebuie puse în slujba membrilor comunității. Este o nedumerire faptul că, din cele 21,2% de biblioteci care au beneficiat de acces la internet, în anul 2013 doar 3,9% au creat instrumente web, produse, conținuturi electronice și și-au făcut prezența în spațiul virtual. Este vorba de lipsa competențelor, a timpului, a dorinței de a rămâne în zona de confort sau mai este și altceva? Sau din toate câte puțin? Probabil cea mai verosimilă variantă de răspuns este lipsa competențelor în TI.

Bibliotecile care n-au reușit să creeze site-uri sau bloguri au încercat să și promoveze biblioteca în spațiul virtual prin paginile de pe Facebook sau alte mijloace. Din cele 35 de biblioteci publice raionale / municipale / orașenești care au și funcții metodologice. Cinci nu sunt prezente nici măcar pe Facebook. Unicul contact al acestora cu lumea virtuală este blogul bibliotecilor publice din Republica Moldova www.bibliotecipublicerm.wordpress.com, care oferă un minim de informații despre activitatea bibliotecilor publice. Este suficient să dai o căutare pe Google, de exemplu, *Biblioteca Publică Raională „D. Cantemir”* și sistemul te direcționează exact la pagina bibliotecii de pe blog: <http://bibliotecipublicerm.wordpress.com/cantemir>. De aici și importanța selecției informațiilor care sunt plasate pe blogul bibliotecilor publice. Dar este mult prea puțin pentru această categorie de biblioteci și ar fi bine ca Programul Național *Novateca* să înceapă anume cu aceste biblioteci pentru a le putea aduce la nivelul celorlalte, ca linie de start pentru competițiile viitoare.

De menționat, că *Programul național de informatizare a sferei culturii pentru perioada 2012-2020* prevede anul 2015 ca an limită pentru crearea de către bibliotecile

publice a paginilor web pentru a oferi acces gratuit la informații și servicii. Există o discrepanță substanțială între accesul la tehnologii și internet în localitățile urbane și în cele rurale. Din cele 1210 biblioteci publice din spațiul rural doar 24,1 au în dotare tehnologii moderne de informare și comunicare. În spațiul urban cifra este de 68,5% din totalul de biblioteci.

Dezvoltarea competențelor tehnologice devine constanta activității bibliotecarilor pe segmentul formare profesională continuă. În februarie 2014 *WebJunction* a publicat o nouă ediție, actualizată și completată, a *Indexului competențelor pentru domeniul biblioteconomie* /https://www.webjunction.org/documents/webjunction/Competency_Index_for_the_Library_Field.html. Actualizarea ediției a fost posibilă grație unui grant al Institutului Serviciilor de Muzeu și Bibliotecă / Institute of Museum and Library Services. Activitatea *WebJunction* este susținută parțial de OCLC și granturi de la Fundația Gates. Observăm că au trecut exact cinci ani de la publicarea ediției originale din 2009. Ediția precedentă a trebuit actualizată ca să includă un șir de competențe necesare pentru a corespunde necesităților și așteptărilor în continuă evoluție ale membrilor comunității. Necesitatea acestei noi ediții a fost dictată de abilitățile noi necesare în secolul XXI, impactul asupra comunității și angajamentul comunitar. Aceste trei elemente au fost evidențiate în mod special. Competențele esențiale necesare bibliotecarului modern reflectă o combinație între competențele tehnologice și competențele personale și interpersonale ce scot în relief natura abilităților și cunoștințelor fundamentale pentru orice persoană care lucrează în bibliotecă, indiferent de postul ocupat. Un alt element reflectat în mod special în indexul actualizat al competențelor este demonstrarea impactului cu ajutorul datelor și al evaluării. Odată cu în-

ășpirea constrângerilor financiare, bibliotecile sunt puse în situația de a măsura și a demonstra valoarea și impactul bibliotecii asupra membrilor comunității.

Lucrarea poate fi de mare ajutor managerilor bibliotecilor la elaborarea programelor de formare profesională continuă, precum și la elaborarea fișelor posturilor. O informație succintă despre *WebJunction* poate fi accesată pe <http://clubbib.wordpress.com/2010/11/12/posibilitati-de-instruire-online>. „*WebJunction* este o comunitate pentru instruirea online fondata printr-un program colaborativ și activează în vederea asigurării personalului bibliotecar cu resursele necesare pentru dezvoltarea unor biblioteci relevante.”

Pe parcursul anului 2013, Direcția cercetare și dezvoltare în biblioteconomie (DCDB) a Bibliotecii Naționale a continuat dezvoltarea setului de instrumente Web 2.0 pentru bibliotecari care pentru ușurința utilizării au fost concentrate, sub o umbrelă comună, mapa electronică tematică *Biblioteca Națională a Republicii Moldova – „motor de căutare” pentru bibliotecari: servicii, produse, conținuturi, informații online 24/7* (<http://www.slideshare.net/rmbiblioteci/instrweb-20>). Împreună cu cele 79 de site-uri și bloguri create de bibliotecile publice și paginile bibliotecilor de pe FB și alte rețele de socializare, acestea formează epicentrul virtual al profesiei. Practic a fost creată rețeaua virtuală de comunicare profesională care înseamnă eficiență, promovare, imagine pozitivă. Despre aceasta vorbesc cele peste 100 000 de vizualizări înregistrate de cele două bloguri și conturi slideshare administrate de DCDB. Potrivit raportului anual remis de wordpress.com, accesările blogului de biblioteconomie și știința informării vin din 63 de țări. Dacă după numărul de accesări ale blogului pe primul loc se plasează Republica Moldova, pe locul 2 – România, și pe locul 3 – SUA, atunci după numărul de accesări ale con-

tului Slideshare pe primul loc este România, pe locul 2 – Republica Moldova, și pe locul 3 – SUA. Faptul că România este atât de prezentă este de la sine înțeles. Explicația pentru faptul că SUA se plasează pe locul 3 și după accesările de la blog și după cele de pe Slideshare constă din mai multe momente. În primul rând, sunt prietenii interesați de ce se întâmplă și cum evoluează lucrurile la noi, în al doilea rând, noi semnalăm cele mai importante documente oficiale care au tangențe cu activitatea bibliotecară la nivel internațional, cu tendințele și prioritățile de activitate a bibliotecilor și cele mai citate în literatura de specialitate articole. În postările noastre sunt citați autori de prestigiu, nume de referință în domeniu, iar materialele mai reprezentative sunt traduse și diseminate cu ajutorul instrumentelor Web 2.0 menționate.

Cea mai mare problemă a bibliotecilor este în continuare personalul și în special competențele IT. Este o problemă caracteristică pentru mai multe țări. Ca urmare a implementării TIC, în anul 2011, personalul Bibliotecii Congresului a fost redus cu 10%. A apărut și o tendință nouă – a scăpa de „balastul de personal” sub balast înțelegându-se persoanele care n-au asimilat tehnologiile.

Sistemul de formare profesională este în proces de creare, atât la nivel național, cât și la nivel regional. Anul bibliologic 2013 a însemnat începutul consolidării sistemului de formare profesională continuă de nivel regional. Au început să funcționeze cele șase centre regionale de formare create în cadrul proiectului-pilot *Novateca*.

În cadrul Simpozionului științific *Anul Bibliologic 2013* a fost organizat un panel de discuții la tema *Dezvoltarea competențelor tehnologice ale bibliotecarilor: experiența primului an de funcționare a centrelor regionale de formare*. La discuții au participat formatori din cele șase centre regi-

onale de formare, respectiv, Natalia Popușoi, BPR Căușeni; Maria Bahanova, BPR Ceadâr-Lunga; Elena Turcin, Vlada Burlacu, BPR Orhei; Viorica Gaja, Nina Svitchi, BPR Soroca; Ala Mutilica, Aliona Manciu, BPR Ungheni. Discuțiile au gravitat în jurul câtorva aspecte de organizare a formării bibliotecarilor, mai ales în contextual extinderii programului la nivel național, și anume:

- divizarea responsabilităților în interiorul unei biblioteci – centrul regional de formare (CRF): metodist / formator; reprezentant al altui serviciu / formator;
- experiențe, practici de calitate;
- probleme cu care s-au confruntat formatorii (cum au fost soluționate);
- sfaturi pentru viitorii formatori;
- comunicarea între formatori: pagina de pe Facebook *Traineri Novateca*;
- utilizarea tehnologiilor în comunicarea între formatori: Skype, Facebook etc.

Scopul discuției a fost de a scoate în evidență starea de lucruri pe segmentul formare profesională continuă și, în special, dezvoltarea competențelor tehnologice care au însoțit procesul de computerizare și internetizare a bibliotecilor din proiectul-pilot, a evidenția problemele care s-au conturat pe parcursul anului și în baza acestora a evita repetarea lor la etapa de extindere a programului *Novateca* la nivel național.

Cele șase centre regionale de formare au fost create în cadrul bibliotecilor publice raionale – centre metodologice de nivel teritorial care au responsabilități metodologice pentru rețeaua de biblioteci publice. Deși majoritatea bibliotecilor au în statele de personal bibliotecari responsabili de activitatea metodologică, care au în sarcină și formarea profesională continuă a bibliotecarilor din rețea, aceștia nu au fost selectați în calitate de formatori. Un exemplu aparte reprezintă Biblioteca Publică Raională Ungheni unde un formator este șeful ser-

viciului biblioteconomic, iar al doilea șeful serviciului relații cu publicul. Experiența acestora poate fi de învățătură pentru viitoarele centre regionale de formare.

Pe parcursul anului bibliologic 2013, din cele 12 persoane, selectate în calitate de formatori pentru centrele regionale de formare au rămas în activitate exact 50%. O idee expusă și susținută de participanții la panoul de discuții a fost de a instrui câte trei formatori pentru fiecare centru regional. Dacă din varii motive un formator pleacă, rămân alții doi care pot asigura activitatea și sustenabilitatea centrului.

Deși pentru marea majoritate a bibliotecilor țării integrarea informațională este realitatea zilei de mâine, anul integrării informaționale a clarificat bibliotecarilor țării niște momente ce se conștientizează în timp. Internetul deschide orizonturi nebănuite. Integrarea informațională, care este un proces ireversibil, la fel. Tendințele în domeniul tehnologiilor care sunt evidente astăzi vor continua, manifestându-se cu efecte atât pozitive, cât și negative asupra sănătății, educației, politicii, economiei și sferei de destindere. Există motive de îngrijorare privind securitatea datelor personale. O părere tot mai des vehiculată în ultimul timp este că internetul ucide viața privată. Dar este cunoscut și faptul că în internet nimic nu apare din ceea ce nu plasăm acolo. Excepție sunt cazurile de rea voință când cineva plasează în internet informații sau imagini cu destinație concretă de a face rău. Într-o postare de pe blogul său, http://www.davidleeking.com/2014/03/11/is-privacy-really-dead/?utm_source=feedburner&utm_medium=email&utm_campaign=Feed%3A+davidleeking+%28David+Lee+King%29#.Ux_7gFHL_GI, David Lee King, un mare cunoscător al relațiilor dintre internet, instituții, indivizi etc., se întreabă dacă intimitatea a murit cu adevărat? Este un lucru la care trebuie să ne gândim cu toții foarte serios. Fiecare poate controla ce plasează

în spațiul virtual. Oamenii înțelepți postează doar informații care nu le pot afecta prea brutal intimitatea. Trebuie să existe o limită până unde informațiile cu caracter strict personal pot fi distribuite în rețelele de socializare. Odată plasate acolo procesul este ireversibil, este greu să le ștergi sau să le întorci înapoi. Lucrul acesta e valabil mai ales în cazul copiilor și acest segment al utilizatorilor trebuie să fie în grija noastră permanentă atât la nivel de bibliotecă, cât și la nivel de instituții adiacente, părinți, învățători etc. Cazul doamnei procuror Elena Negară, care a făcut atâta vâlvă în societate, este de mare învățătură în acest sens. Este înțelepciunea în acțiune: „Dacă tăceai (dacă nu postai), filosof rămâneai!”

Studiile realizate recent în lume demonstrează că persoanele apreciază foarte înalt valoarea și importanța bibliotecii publice pentru comunitate. Asociația Bibliotecilor Americani a publicat recent o imagine, reprezentând cele mai sugesive informații-părerii ale americanilor, cu genericul *Ce spun americanii despre biblioteci?* (<http://clubbib2.wordpress.com/2014/03/13/ce-spun-americanii-despre-biblioteci/>). Informația este compilată în baza unui raport realizat recent de Centrul de Cercetare Pew. Potrivit raportului, 97% de părinți consideră că este foarte important ca bibliotecile să ofere programe educaționale pentru copii și adolescenți; 95% cred că materialele și resursele bibliotecilor joacă un rol important în a oferi fiecăruia șansa de a avea succes; 94% consideră că bibliotecile sunt foarte importante pentru copiii lor; tot 94% – că bibliotecile îmbunătățesc calitatea vieții în comunitate; 76% consideră că bibliotecile sunt importante pentru ei și familiile lor – majoritatea americanilor mai tineri iubesc să citească, media anului trecut constituind 13 cărți; mai mult de 80% cred că bibliotecile trebuie să fie cu siguranță parte a soluției educaționale; 75% de americani

consideră că bibliotecile sunt importante ca spații sigure pentru a sta, a citi, a studia etc.; 77% cred că bibliotecile oferă acces foarte important la calculatoare și internet; 81% consideră că bibliotecile oferă servicii de valoare.

Pentru a ajunge să se bucure de asemenea apreciere bibliotecarii americani au muncit enorm. Potrivit studiilor, 99,3% dintre bibliotecile americane oferă acces la diverse TIC și internet, iar 87% oferă instruire în vederea utilizării lor. Acest nivel de computerizare, informatică și internetizare bibliotecile americane l-au atins tot prin susținerea Fundației Gates, care iată acum a pus mâna pe creșterea bibliotecilor publice din Republica Moldova. Este o țintă îndepărtată, dar la care trebuie să ajungem.

O bibliotecă mică cu un calculator conectat la internet poate oferi aceeași calitate a serviciilor, precum le oferă bibliotecile mari cu nenumărate resurse. Acesta este argumentul suprem pro internet.

Odată cu creșterea necesităților economice, sociale și educaționale au loc schimbări spectaculoase în necesitățile membrilor comunității și instrumentele disponibile pentru a servi aceste necesități. Utilizatorii așteaptă experiențe personalizate și vor servicii și resurse ușor de accesat și de distribuit, precum și un nivel mai înalt de interactivitate și impact. De la adoptarea publică pe scară largă în anii 1990, internetul s-a infiltrat adânc în fiecare aspect al existenței umane, influențând și în unele moduri remodelând fiecare aspect al vieții moderne – modul de comunicare, modul în care căutăm informații, modul în care gândim și, în unele cazuri, modul în care acționăm.

La 27 martie a avut loc ceremonia de lansare a Programului Național *Novateca*. De realizarea cu succes a programului *No-*

vateca depinde dezvoltarea și integrarea informațională de mai departe a bibliotecilor noastre. În jurul acestui program vor gravita toate evenimentele spectaculoase din câmpul biblioteconomic pe parcursul următorilor cinci ani. Aceasta este ideea care trebuie să ne unească pentru a face lucruri cu adevărat importante și utile pentru cetățenii țării.

Programul *Biblioteci globale* este cel mai bun lucru care a putut să se întâmple moldovenilor. Prin oferirea accesului la tehnologii și informații, bibliotecile vor face mai bună viața a mii de oameni. Prin realizarea proiectului-pilot *Novateca*, anul bibliologic 2013 a intrat deja în istoria profesiei ca an în care bibliotecarii țării au demonstrat că pot schimba lucrurile și se pot schimba.

Referințe bibliografice

1. Anul 2013 – Anul integrării informaționale a bibliotecilor publice. <http://clubbib2.wordpress.com/2013/01/page/4/>
2. O oră pentru cunoașterea TI: experiențe. <http://clubbib2.wordpress.com/2013/02/22/ora-pentru-cunoasterea-ti-experiente>
3. 2013 in blogging: Annual report. <http://clubbib2.wordpress.com/2013/annual-report>
4. Facebook – spațiu de întâlnire pentru bibliotecari. <http://clubbib2.wordpress.com/2014/01/02/facebook-spatiu-de-intalnire-pentru-bibliotecari>
5. WebJunction 2014. WEBinars and Online Learning in 2013. <http://www.webjunction.org/news/webjunction/webjunction-2014-looking-back-moving-forward.html>
6. Digital Life in 2025. http://www.pewinternet.org/2014/03/11/digital-life-in-025/?utm_source=Mailing+List&utm_campaign=e02c170126-future_of_internet_031114&utm_medium=email&utm_term=0_79a7fe984b-e02c170126-399137205
7. Ce spun americanii despre biblioteci? <http://clubbib2.wordpress.com/2014/03/13/ce-spun-americanii-despre-biblioteci>

FILE DIN VIAȚA UNEI BISERICI ȘI A UNUI MITROPOLIT (II)

Veronica BOLDIȘOR

istoric, colaborator la Muzeul Literaturii Române „M. Kogălniceanu”

Abstract

The author summarizes the pastoral work of G. Grosu before the Union of Bessarabia with Romania in 1918. The author described in more details its work in the years 20-30, including his election as Metropolitan of Bessarabia, the opening of the Faculty of Theology in Chisinau, visits at many churches and monasteries etc. In fact, Gurie developed various activities: religious, missionary, literacy etc. The author stops on the difficulties, objective and subjective, what is facing the Bessarabian bishop.

Keywords: Metropolitan, the union of church, missionary activity, religious publications.

* * *

(Continuare din nr. 1, vol. 51, 2014)

II. MITROPOLITUL GURIE GROSU – PERSONALITATE MARCANTĂ A VIEȚII BISERICEȘTI ȘI CULTURALE DIN BASA- RABIA INTERBELICĂ

§ 1. Activitatea lui Gurie înainte de Unirea Basarabiei cu România

Gurie, primul Mitropolit al Basarabiei reunite cu Patria-mamă România, s-a născut la 1 ianuarie 1877 în comuna Nimoreni, plasa Ialoveni, în familia cântărețului bisericesc Ștefan Grosu. Rămas orfan de tată pe când avea nouă ani, Gheorghieș, cum i se spunea în familie, este dus de mama sa Ecaterina la școala de pe lângă mănăstirea Curchi, unde orfanii clericilor învățau fără plată. Astfel de școli mai funcționau în Basarabia, în timpul regimului țarist, la mănăstirile Dobrușa și Hârjauca (pentru băieți) și la mănăstirile Tabăra, Hirova și Răciula (pentru fete). La școala

Mitropolitul Gurie al Basarabiei

mănăstirii Curchi, elevul Gheorghe Grosu va învăța doar un an și doar în limba rusă, lucru extrem de dificil pentru vârsta lui fragedă. Fiind însă isteț la carte, izbutește să susțină examenele de intrare la școala clericală din Chișinău, unde va învăța din 1887 până în 1892, când este transferat la Seminarul Teologic. Absolvește cu brio Seminarul Teologic din Chișinău în anul 1898 și în toamna aceluiași an intră la studii la Academia Teologică din Kiev. În anul 1902 își încheie studiile cu titlul academic echivalent celui de licențiat.

La 16 septembrie 1902 este numit misionar eparhial al Eparhiei basarabene, iar la 27 noiembrie al aceluiași an primește monahismul la mănăstirea Noul Neamț, fiind tuns de arhimandritul Gherman. Tânărul călugăr Gurie este hirotonit ierodiacon la 6 decembrie 1902 de către P.S. vicar Arcadie, episcopul Cetății Albe, iar a doua zi – ieromonah de către P.S. Iacob, episcopul Chișinăului și al Hotinului. Era la frumoasa vârstă de 25 de ani când și-a „omorât trupul ca să poată trăi mai mult cu sufletul”, cum va mărturisi el însuși în dramatica sa carte *Procesul și apărarea mea...*

În schița biografică *Arhiepiscopul Gurie Botoșăneanu – vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, preotul Constantin Morariu relevă: „Încă pe când era seminarist, îndurerat de întunericul neștiinței în care era ținut poporul său, s-a trezit în el dorul să intre numaidecât în starea monahală, pentru ca să fie cu totul lipsit de alte griji și să aibă grijă toată viața numai de luminarea norodului.”¹ Cine se va apleca asupra biografiei distinsului nostru înaintaș se va convinge că, în toți cei 66 de ani pământești, călugărul Gurie nu se va abate pe o clipă de la această nobilă pornire sufletească din anii adolescenței.

Militantismul național înțelept și neșovăielnic se va întări după vizita întreprinsă de părintele ieromonah Gurie în România, în anul 1904, avându-l ca însoțitor pe mentorul său din frageda copilărie, părintele Vasile Gobjilă. După participarea la comemorarea celor 400 de ani de la trecerea la cele veșnice a voievodului Ștefan cel Mare, desfășurată în acel an la București cu un fast deosebit, viitorul mitropolit al Basarabiei se va întoarce la Chișinău marcat de o stare su-

fletească aleasă, de care nu s-a despărțit multă vreme.

La scurt timp după această memorabilă vizită ieromonahul Gurie prezintă deputaților eparhiali următorul program de activitate pentru anul 1905:

1. Înființarea la Chișinău a unei tipografii eparhiale moldovenești. (Tipografia înființată de Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni fusese închisă în timpul păstoririi în Basarabia, în anii 1871-1882, a ierarhului Pavel Lebedev, cunoscut pentru șovinismul său velicorus. – *n.a.*)

2. Introducerea studiilor în limba „moldovenească” la Seminarul Teologic, la școala de cântăreți bisericești și la școala de fete².

Î.P.S. Vladimir, arhiepiscopul de atunci al Basarabiei, la insistențele unui grup de preoți de orientare națională, adunați în jurul ieromonahului Gurie, s-a văzut nevoit să permită crearea unui comitet, în frunte cu părintele Constantin Parfenie și cu ieromonahul Gurie, pentru pregătirea și deschiderea tipografiei solicitate. Acest prim deziderat al ieromonahului Gurie s-a realizat în anul 1906. În ziua de 26 octombrie a acestui an tipografia a fost sfințită. Și tot în octombrie 1906 Sfântul Sinod din St. Petersburg permite introducerea studierii unei părți din disciplinele predate la Seminarul Teologic din Chișinău în limba băștinașilor.

Desigur, programul ieromonahului Gurie ar fi rămas literă moartă, dacă frământările revoluționare de la „centru” nu ar fi constrâns autorităților țariste aceste concesii. Ceea ce trebuie însă remarcat este prezența conștiinței naționale la un monah basarabean, care și-a putut face în timpul țarismului o carieră strălucită, nimeni și nimic neîmpiedicându-i ascensiunea pe scara ierarhică. Dar monahul Gurie a refuzat să îmbrace straiile carie-

¹ MORARIU, Constantin. *Arhiepiscopul Gurie Botoșăneanu – vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei*: schiță biografică. Cernăuți, 1919, pp. 7-8.

² Idem.

rei monahale în imperiul țarist, deși intuia prea bine ce cruce grea va avea de dus tot restul vieții.

Chiar dacă autoritățile țariste au acceptat predarea limbii române, precum și a altor discipline în aceeași limbă la Seminarul Teologic din Chișinău, bugetul statului n-a prevăzut pentru aceasta nicio rublă. Profesorul ieșean Grigore Constantinescu, prieten de Academie al părintelui Gurie, a predat la Seminarul Teologic din Chișinău limba română, avându-i discipoli pe Ion Buzdugan, Pan Halippa, Alexie Mateevici, Daniel Ciugoreanu, Sergiu Niță, frații Ion și Teodor Inculeț, Dimitrie Bogos și alți ulteriori fruntași ai mișcării de eliberare națională, din anii 1917-1918, încasându-și salariul lunar de 200 de ruble fără să bănuiască că această leafă era banii proprii ai prietenului său, ieromonahul Gurie.

Tot în anul 1906 Gurie lansează propunerea de a înființa revista bisericească *Luminătorul* după un program elaborat de el însuși. În pofida tuturor greutăților, cu întârziere de un an și jumătate, revista va apărea totuși grație eforturilor primei sale echipe: ieromonahul Gurie, preotul Constantin Parfenie, preotul Iustin Ignatovici, preotul Constantin Popovici (viitorul ei redactor), Grigore Constantinescu (corector).

Editarea cărților bisericești și a *Luminătorului* (cu suplimentul *Viețile sfinților*), l-a îndemnat pe ieromonahul Gurie spre alte osteneli cărțurărești. El concepe ideea, apoi tipărește, cu grafie rusă, în 1909, un abecedar numit *Bucoavna moldovenească*³. Ideea alcătuirii acestui abecedar era ca țărani să învețe să citească și să se poată folosi de cărțile tipărite în noua tipografie. Apoi, ieromonahul moldovean nutrea speranța că statul va permite studierea limbii române, cel puțin în primii

doi ani de studiu în școala primară, iar stăpânirea locală nu va mai avea cum să împiedice acest lucru, motivându-l prin lipsă de manuale. Pentru ca abecedarul să fie admis în programul școlar Gurie, ridicat în ziua de 31 mai 1909 la rangul de arhimandrit, l-a înaintat adunării eparhiale a clericilor, în scopul aprobării lui „prin mijlocirea arhiepiscopului”⁴. Nu avea de unde ști atunci că nu-și va putea promova niciuna din tipăriturile sale prin mijlocirea arhiepiscopului, pentru că proaspătul ierarh rus, poposit în Basarabia în 1908, Serafim Ciceagov, avea să devină curând cel mai cumplit prigonitor al mișcării de eliberare națională, întrecându-l în râvnă chiar și pe faimosul Pavel Lebedev. În ziua ceremoniei de ridicare la rangul de arhimandrit, la mănăstirea Noul Neamț, în predica sa Gurie a spus, printre altele: „Slujba lui Dumnezeu trebuie să se facă în două limbi: moldovenească și slavonească.” Serafim Ciceagov l-a întrerupt: „Deosebirea limbilor nu ne împiedică să alcătuim un singur trup duhovnicesc, pentru că duhul moldovenilor și al rușilor este unul și același.”⁵ Arhimandritul Gurie a tăcut, pentru că regulile de subordonare bisericească nu-i permiteau să polemizeze cu arhiereul. Dar dacă i-ar fi permis, cu siguranță l-ar fi întrebat pe acesta de ce dar slujba bisericească nu se face în Basarabia doar în limba basarabenilor, de vreme ce deosebirea limbilor nu-i împiedică pe basarabeni și pe ruși să alcătuiască un singur trup duhovnicesc?

Intuindu-i viziunile naționaliste, pe 16 decembrie 1909, Ciceagov l-a transferat pe Gurie la mănăstirea „Sf. Avraam” din Smolensk, această transferare fiind, de fapt, o formă abilă de descotorosire de periculosul „separatist”. Mai ales că arhiereul rus vedea și în revista *Luminătorul* o formă de iredentism și înțelegea că nu este bine

³VORNICESCU, Nestor. *Gurie Grosu, primul arhiepiscop și mitropolit al Basarabiei Românești. Osteneli cărțurărești*. În: *Academica*, București, 1994, Apr.-Mai, p. 11.

⁴MORARIU, Constantin, op. cit., p. 10.

⁵BUZILĂ, Boris. *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*. București, 1996, p. 69.

ca revista să fie desființată printr-un ucuz împărătesc. El a procedat mai șiret: a dispersat nucleul format în jurul revistei și, astfel, a anihilat ceea ce i se părea a fi orientare națională. „Cine parcurge colecția *Luminătorului* de după plecarea lui Gurie, constată lipsa oricărei referiri la Biserica din dreapta Prutului, după ce primele numere încercaseră de fiecare dată un tur de orizont asupra vieții bisericești din întreg spațiul românesc. Orientarea națională devine insesizabilă, revigorându-se abia în 1917.”⁶

Arhiepiscopul Serafim nu s-a potolit nici după surghiunirea arhimandritului Gurie. Așa cum acesta reușise să scoată de sub tipar în 1908 un voluminos manual (310 pagini), intitulat *Cartea de învățătură despre legea lui Dumnezeu*, iar Sfatul școlar eparhial aprobase introducerea manualului în programul de învățământ al școlilor primare, războiul anti-Gurie a continuat și după exilarea acestuia. Iată ce afirmă Serafim Ciceagov în rezoluția la procesul-verbal nr. 5251 al Sfatului școlar eparhial din 30 octombrie 1913: „Rog să se comunice Sfatului școlar sinodal din Petrograd opinia și declarația mea despre *Cartea de învățătură despre legea lui Dumnezeu*. Anume bine studiind activitatea misionarului arhimandrit Gurie întru răspândirea în Basarabia nu a limbii moldovenești, ci a celei românești, prin care se conlucrează în folosul planului tănuț al României și se propagă românizarea, eu văd în declarația preoților moldoveni, a părinților Gheorghe Gheorghian, Gheorghe Cernăuțean și Simeon Ștefărtă – cei mai buni păstori ai Basarabiei – dreptatea existentă, adevărul absolut, anume că această carte a arhimandritului Gurie este compusă nu după programul școlilor bisericești, ci ea e scrisă într-o limbă puțin înțeleasă de moldovenii din Basarabia și adică mai lămurit

zis în limba românească. Protestând cu desăvârșire ca să fie primit un asemenea manual în școlile basarabene, eu dator sunt să nu aprob procesul-verbal al Sfatului școlar care îngăduie acest manual în calitate de carte de ajutor pentru învățătorii de religie, puțin cunoscători ai limbii moldovenești, și care o îngăduie chiar în calitate de carte de cetire în afară de școală. Rog să se comunice Sfatului școlar sinodal că toate cărțile arhimandritului Gurie de mult sunt respinse de mine și nu vor fi niciodată îngăduite, atâta timp cât eu mă aflu pe tronul arhiepiscopal din Chișinău.”⁷ (Serafim Ciceagov respingea și cărțile părintelui Gurie scrise în limba rusă – *Istoria mănăstirii Nou-Neamț, Cele mai însemnate momente din istoria tipăriturilor moldovenești din Basarabia*, broșurile prin care sunt combătuți sectanții, despre tradiție, despre botezul copiilor, despre cinstirea Duminicii etc. – n.n.)

Talentul de propovăduitor, evlavia, dăruirea totală Celui de Sus, au făcut ca arhimandritul Gurie să fie îndrăgit și în surghiun. „Când fu să părăsească mănăstirea,

⁷ Protoiereul Serghie Bejan va scrie în revista *Luminătorul* cu indignare: „Lucru trist și interesant că arhiepiscopul Serafim părerile le bazează pe declarațiile unor preoți moldoveni. Printre ei – „marele naționalist” de azi, fostul protopop de județ la Sorooca, preotul Gheorghe Cernăuțanu. [...] Dar cel mai trist lucru e că în sânul Bisericii s-au găsit persoane, pentru care interesele personale erau mai presus de cele ale Bisericii și poporului. Este interesant și foarte ciudat că aceleași persoane, care au fost aproape și declarate ca cei mai buni păstori ai Basarabiei de Arhiepiscopul Serafim, cel mai mare românofob și absolutist care vedea în toți basarabienii moldoveni numai separatiști, au fost foarte aproape și de primul Arhiepiscop român adevărat, Nicodim.” (Articolul *O pagină din istoria Bisericii Ortodoxe basarabene*, mai 1920, p. 12-13). Așadar, demisionarea P.S. Nicodim a avut, printre motivele numite mai sus, și scârba față de „păstorii” basarabeni fățarnici, cărora le-a intuit până la urmă parvenirea.

⁶ Idem.

îi plâneau despărțirea nu numai femeile, ci și bărbații în toată bărbăția lor, văzând că pierd un atât de scump păstor. O enoriașă pe nume Erihailova, pe care părintele arhimandrit n-a cunoscut-o deloc cât timp a petrecut în Smolensk, i-a scris prea Cuvioșiei sale mai târziu, pe când se afla la Don: lumina electrică introdusă în biserica mănăstirii «Sfântului Avraam» din Smolensk de către urmașul părintelui arhimandrit nu încălzește așa, cum încălzeau sufletele noastre predicile prea Cuvioșiei Voastre. Prea Cuvioșia Voastră sunteți pentru noi asemenea cu floarea numită Agava, care înflorește o dată în zece ani.”⁸

Fostul ierarh al Basarabiei Vladimir, în 1910 Arhiepiscop al Donului, aflând de exilul discipolului său, îl cheamă în calitate de director al școlii normale pregătitoare de învățători pentru școlile bisericești din orașul Aleksandrovsk-Grușevsk. Gurie acceptă propunerea și, timp de patru ani (1910-1914), reușește prin capacitățile-i organizatorice și pedagogice să dubleze numărul elevilor. Dorul de Basarabia însă nu-l părăsea. Ca să fie mai aproape de provincia lui dragă, în 1914 se mută, tot în calitate de director de școală normală pregătitoare de învățători pentru școlile bisericești, în gubernia Herson, într-un sat numit Samovka. Preda *Tălmăcirea Sfintei Scripturi, Dogmatica, Morala, Didactica și pedagogica*. Aici îl prinde revoluția din februarie 1917. De câte ori îi permiteau împrejurările, venea la Chișinău, participând la manifestările naționale. Tot în acest an îi apare la Chișinău, într-un tiraj de 50 000 de exemplare, abecedarul interzis de Serafim Ciceagov, îmbrăcat de data aceasta în grafie latină și răspândit prin școlile din întreaga Basarabie.

În orașul Chișinău, pentru care arhimandritul Gurie făcuse atâtea sacrificii de ordin național, spiritual și cultural, în

anul 1917 el nu-și putea găsi de lucru, deși încercase în repetate rânduri să obțină vreun post dintre cele mai modeste. I-a fost respinsă Catedra de limba română la Seminarul Teologic, Catedra de religie la Liceul nr. 4 etc. Gurie continua să prezinte un mare pericol „separatist”, de data aceasta pentru Arhiepiscopul Anastasie Gribanovski, ultimul ierarh al Rusiei țariste în Basarabia. Cu mare greu, abia la sfârșitul toamnei, reușește să obțină, grație insistențelor lui Pantelimon Erhan, membru al Upravei (Primăriei), postul de profesor de limba română la Liceul nr. 3 din Chișinău.

§ 2. Activitatea lui Gurie după Unirea Basarabiei cu România

În cartea *Procesul și apărarea mea...* primul mitropolit al Basarabiei române a ținut să se confeseze urmașilor: „Dacă sub regimul țarist eram un tânăr cu sufletul avântat și iluminat pentru cauza neamului și a Bisericii românești, dacă în acel timp mă zbăteam și mă frământam cu idealismul și cu focul tinereții pentru crezul bisericesc românesc, așa cum mărturisește istoria, apoi, după ce s-a făcut Unirea, rolul meu, prin ajutorul pe care mi l-a dat Providența, de a fi Arhiepiscop și Mitropolit al Basarabiei, a fost neasemănat mai mare și mai important”, pentru că, explică Mitropolitul, „în toți cei 17 ani de arhiepiscopat (1920-1937), când în Basarabia totul era tulbure, totul era în stare de nedumerire și de nesiguranță, vecină cu haosul, când între toată lumea, care se găsea supusă tuturor susceptibilităților, tuturor intereselor, pasiunilor și patimilor, politice și personale, când nimeni nu privea lucrurile decât prin prisma momentului și a sentimentului imediat, **m-am găsit eu** (*subl. noastră*), prin bunătatea și grația lui Dumnezeu ca, în calitatea mea de Arhiepiscop și Mitropolit, deasupra tuturor și peste toți, să

⁸MORARIU, Constantin, op. cit., p. 10-11.

privesc lucrurile cu calm, cu încredere și cu credință în Dumnezeu și în neamul meu”⁹.

Aceste rânduri Mitropolitul le va scrie în anul 1937, după suspendarea din scaunul arhiepiscopal de către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sintagma „**m-am găsit eu**” exprimă nu doar obida pentru nedreptatea ce i s-a făcut. Ea relevă și izolarea cvasitotală în care a trebuit să-și păstorească turma timp de 17 ani.

Am spus în paragraful precedent că arhimandritul Gurie, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai mișcării de eliberare națională din Basarabia, cel care a hiritisit la 21 noiembrie 1917 prin tulburătoare cuvinte patriotice Sfatul Țării ce urma să voteze Unirea, cel care, deși își câștiga bucata de pâine la sute de kilometri de Basarabia (în regiunea Herson), n-a pregetat să vină și să participe activ la cele mai importante evenimente naționale din anul 1917, nu și-a putut găsi în provincia lui dragă o slujbă timp de aproape un an. La 16 februarie 1918 părintele arhimandrit este chemat, în sfârșit, la Ministerul Justiției și al Cultelor, de către ministrul Savenco, care îi propune funcția de vice-ministru, urmând ca Gurie să se ocupe de naționalizarea Bisericii basarabene. Era o muncă uriașă și extrem de dificilă, mai ales în condițiile când în scaunul arhieresc se mai afla rusul Anastasie Gribanovski care avea o atitudine dușmănoasă față de orientarea națională a clerului și care încă nu pierduse speranța în restabilirea vechilor orânduiri.

În patru numere consecutive ale ziarului *Îndreptarea*, din mai-iunie 1918, scriitorul și omul politic Duiliu Zamfirescu, prezent la Chișinău în primele luni ale anului 1918 în calitate de comisar general al trupelor române, descrie ce se întâmpla în acele vremuri nesigure pe meleagurile

basarabene. Mirat că în fruntea fracțiunii țărănești a Sfatului Țării se afla un rus, Vladimir Țăganko, care nu știa o boabă românește, autorul confesiunilor din ziarul *Îndreptarea* îl descrie ca făcând parte din pleiada celor care socotesc poporul ca pe o „materie experimentală a ideilor lor. Moarte, suferință, dezastru, sărăcie lucie, degenerescență, nimic nu-i înspăimântă”, îl citează Zamfirescu pe Gorki, după care conchide: „Noi nu putem întârzia niciun minut activitatea noastră culturală în Basarabia. Naționalizarea școlilor, institutelor și stabilimentelor de tot felul, activitatea extrașcolară, infiltrarea în sufletul țăranului a noțiunii de *patrie comună* (Țăganco specula credibilitatea poporului meu românesc, făgăduindu-i pământ pe nimic), propaganda la sate, prin biserică; publicarea cărților școlare în text chirilic și latin, – iată cea dintâi datorie a noastră. Părintele Gurie, care este autor de abecedar și vice-ministru al culturii, și mai mult, conduce lucrările pregătitoare ale viitorului sobor, să îndrepte activitatea preoțească în direcția conștiinței românești la țărani.”¹⁰

Din nefericire, Gurie era nevoit să cultive conștiința românească nu doar țărănilor, ci și clerului basarabean. După Unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918), nu numai Arhiepiscopul Anastasie și cei doi vicari ruși, Gavriil și Dionisie, nu vroiau să recunoască Unirea bisericească a Basarabiei cu Biserica Ortodoxă din România, ci și majoritatea covârșitoare a preoțimii basarabene. Sâmburele izolării celui mai luminat dintre păstorii Basarabiei interbelice încă de pe atunci slobozea rădăcini: „În activitatea sa pentru naționalizarea Bisericii, arhimandritul Gurie întâmpina numai piedici, deoarece biserica basarabeană era cârmuită de arhierii ruși. Arhiepiscopul Anastasie nu recunoștea Unirea cu Biserica Ortodoxă din Regatul Român și susținea și

⁹ GROSU, Gurie. *Procesul și apărarea mea. Denunțarea complotului apocaliptic*. București, 1937, p. 246.

¹⁰ ZAMFIRESCU, Duiliu. *În Basarabia*. București, 2012, pp. 58-59.

șovăirea preoților în privința aceasta, îndreptând ochii lor mereu spre Moscova. Chiar din pricina aceasta preoții cu greu se lăsau înduplecați la ordine, măcar că părintele Gurie le spunea că noi suntem acum uniți cu biserica din Regatul Român și ne aflăm sub jurisdicțiunea Sfântului Sinod din România. Nu era ascultat! Se cerea deci numaidecât să fie trimis în Basarabia cât mai degrabă un arhiepiscop român care să facă ordine.¹¹ Arhiepiscopul însă întârzie să vină. Din spirit de toleranță Anastasie, dar și cei doi vicari ruși, au fost lăsați în scaunul arhiepiscopar până când singuri l-au părăsit, deși comportamentul lor antiromânesc era cunoscut nu doar la Chișinău, ci și la București. Spirit de toleranță a manifestat și P.S. Nicodim al Hușilor în cuvântarea sa din 23 iunie 1918, imediat după sosirea la Chișinău în calitate de loctiitor de ierarh: „Arhierii ruși de aici din Basarabia au crezut că e mai bine să se ducă în altă parte și să lucreze în alt Sinod, pentru nevoile altei Biserici, altei turme, decât aceea ce le fusese încredințată. Nu le facem din aceasta o învinuire. Recunoaștem că ei au fost numai niște buni patrioți ruși și au crezut că din clipa când nu-și mai pot împlini acest singur rost al lor în această țară, e mai bine să o părăsească și să se ducă în Rusia, cum au și făcut.”¹²

Dacă arhierii ruși ar fi știut ce-i așteaptă în Rusia, nu ar mai fi plecat într-acolo, chiar dacă erau buni patrioți ai acestei țări. La scurt timp după părăsirea Basarabiei, Dionisie va fi împușcat, iar Anastasie va emigra în Serbia, unde va desfășura o activitate antiromânească despre care vom vorbi mai detaliat în capitolul *Stiliștii*.

La 4 iulie 1918 Gurie este numit episcop vicar al Mitropoliei Moldovei, iar la 15 iulie este hirotonit într-un arhiepiscop cu numele „Botoșăneanul” în Catedrala Mitropoliei din Iași de către Mitropolitul Pimen, Epi-

scopul Nicodim Munteanu și de către Antim, Episcopul Râmnicului. Hirotonisirea a fost săvârșită cu deosebită solemnitate în prezența autorităților din capitala Regatului și ale celor din Chișinău. A fost primul basarabean hirotonit de Biserica Ortodoxă Română interbelică. Puțin mai târziu, la 22 iulie 1918, va fi hirotonit într-un arhiepiscop, tot în Catedrala din Iași, ca vicar al Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului, arhimandritul Dionisie Erhan.

La Iași, Episcopul Vicar Gurie Botoșăneanul și-a continuat activitatea cărturărească, publicând lucrarea *Cuvioasa Maica noastră Parascheva cea nouă. Viața, moaștele și minunile ei*¹³. Domnul l-a ales însă pentru o altă viață păstorească, punând pe umerii lui o cruce de mucenic, pe care nu se știe dacă altcineva ar fi putut-o duce timp de 17 ani. O va recunoaște chiar el: „Cât m-am silit, cât am muncit, ce neobosit am fost în timpul celor 17 ani de arhiepiscopat, adânc pătruns de rolul acesta pe care mi l-a încredințat Dumnezeu mie, nevrednicului și smeritului Gurie al Basarabiei...”¹⁴

Slujirea până la jertfire de sine a idealului național, această haină, pe care au îmbrăcat-o de-a lungul veacurilor cei mai destoinici fii ai poporului român, Î.P.S. Gurie al Basarabiei a purtat-o ca pe un veșmânt sacru până la 14 noiembrie 1943, când a trecut la Domnul. Acest veșmânt i-a adus clipe de aleasă trăire sufletească, clipe de fericire și de mari bucurii, dar și de suferințe mucenicești. Aceste suferințe ale Mitropolitului ni-l dezvăluie astăzi ca pe un fiu ales al Domnului, un adevărat slujitor al credinței noastre ortodoxe și al poporului român. Cine urmărește cu atenție firul vieții Mitropolitului Gurie, va observa că, începând cu anul 1904, când a vizitat pentru prima dată România și până la 11 noiembrie 1936, când a fost suspendat din

¹¹ MORARIU, Constantin, op. cit., p. 16.

¹² *Luminătorul*, 1918, iun., 80.

¹³ VORNICESCU, Nestor, op. cit., p. 62.

¹⁴ GROSU, Gurie, op. cit., p. 246.

scaunul arhiepiscopal, neobositul călugăr a fost prezent la aproape toate manifestările cultural-naționale și spirituale de anvergură, desfășurate în Basarabia. Pe multe dintre acestea le-a inițiat, pe multe le-a sprijinit cu toată dăruirea sufletească. Adevărata cauză a cabalei împotriva Mitropolitului Gurie, care i-a determinat pe răuvoitori să-l distruagă prin compromitere, a fost **contribuția imensă pe care Î.P.S. Gurie a adus-o consolidării românismului în Basarabia.** („Cazul Gurie” este analizat exhaustiv și dezavuat în cartea *Procesul și apărarea mea* – n.n.)

În primăvara anului 1918 clerul basarabean, în frunte cu arhimandritul Gurie, se pregătea intens pentru deschiderea lucrărilor Sinodului local, la care urmau să fie aleși capii bisericii basarabene. Așa cum la acea vreme în Basarabia, dintre fruntașii bisericești doar Gurie avea studii academice, hirotonirea lui întru arhieru era doar o chestiune de procedură. Nu încapă îndoială că în cazul în care autoritățile bisericești române ar fi permis basarabenilor să-și aleagă singuri ierarhii, Gurie ar fi devenit încă în vara anului 1918 Arhiepiscop al Chișinăului și Basarabiei. La 11 iunie 1918, preoții Serghie Bejan, Ioan Andronic, Iustin Frățiman și Teodor Dumbravă au plecat în delegație la Iași ca să ceară permisiunea convocării Sinodului local, dar s-au întors la Chișinău foarte supărați pe Mitropolitul Pimen și pe toată lumea pentru că li s-a refuzat acest lucru. Supăratul principal însă trebuia să fie „râvnitorul” la scaunul arhieresc Gurie. Or, acesta a fost unul dintre puținii reprezentanți ai clerului basarabean care s-a bucurat sincer de sosirea la Chișinău, pe 23 iunie 1918, a P.S. Nicodim, îndrituit cu administrarea afacerilor bisericești din Basarabia. Gurie l-a hiritisit frumos și cu multă căldură, amintind în luarea sa de cuvânt că Basarabia, până la răpirea de la 1812, ținea de Episcopia Hușilor și că „acum chiar Bunul Dumnezeu a

vrut ca de la Huși să ne vină Arhieru care să pună la loc legătura ruptă la 1812”. Rară calitate sufletească, chiar și printre „unșii” Domnului.

Când, în februarie 1920, a fost ales Arhiepiscop al Eparhiei Chișinăului și Hotinului și această alegere n-a fost recunoscută la București, Gurie nu s-a supărat nici de data aceasta, punând sarcina consolidării sociale, economice, politice, juridice, culturale și bisericești a țării sale dragi mai presus decât propriul orgoliu pe care, se pare, nici nu-l avea, spre deosebire de frații săi de credință. Timp de aproape un an statutul celor doi ierarhi din Basarabia, al doilea fiind Dionisie Erhan, „aleși definitiv de cler și de popor” a rămas incert. Boris Buzilă afirmă că „animozitățile au fost depășite datorită înțelegerii manifestate față de basarabeni”¹⁵. Cred că este o afirmație justă, dar incompletă, cel puțin în raport cu Î.P.S. Gurie care, nu doar în acest caz, ci și în atâtea altele, a dat dovadă de înțelegere și de bunăvoință. Chiar și pe prigonitorii săi cei mai aprigi nu doar i-a iertat, ci s-a rugat mereu Celui de Sus să-i ierte și El. Așa, smerit și în rugăciune de iertare pentru prigonitori, și-l vor aminti călugării mănăstirii Cernica, unde și-a petrecut ultimii ani de viață pământească.

În anul 1924, cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii lui Avram Iancu, la Câmpeni a avut loc Adunarea generală a „Astrei”, sub președinția M.S. Regelui Ferdinand. Î.P.S. Gurie al Basarabiei s-a adresat direct regelui, rugându-l să trimită pe reprezentanții „Astrei” în Basarabia, „spre a duce acolo, în locul politicianismului de până atunci, cât mai multă cultură”¹⁶. Inițiatorul, dar și participantul activ la lucrările „Astrei” basarabene, susținătorul ei

¹⁵ BUZILĂ, Boris, op. cit., p. 127

¹⁶ GHIBU, Onisifor. *Trei ani pe Frontul Basarabean*. București : Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 23.

permanent (prin oferirea unei clădiri care aparține Eparhiei), a fost tot Î.P.S. Gurie.

Un lucru în aparență lipsit de importanță dezvăluie dragostea lui Gurie față de tradiția românească a meșteșugului popular. La cererea administrației mănăstirii Hârjauca, adresată Î.P.S. Gurie la 10 martie 1926 de a aproba construirea unei căsuțe la prisaca mănăstirii, Î.P.S. Sa dă următorul răspuns: „Se aprobă construirea unei case în stil românesc, cu creștături românești, al cărei plan să fie făcut de arhitect și prezentat spre aprobare.”¹⁷

Începând cu anul 1921 și până în anul 1926, împreună cu preotul deputat Pavel Guciujna, pledează în repetate rânduri în Parlamentul României pentru deschiderea la Chișinău a unei Facultăți de Teologie. Argumentele lor le vor birui, până la urmă, pe cele ale Mitropolitului Moldovei Pimen, care își dorea facultatea la Iași, dar și pe cele ale lui Visarion Puiu, care considera inoportună deschiderea Facultății de Teologie într-un oraș „izolat” și „contaminat sufletește”, precum i se părea Chișinăul. Solemnitatea de deschidere a Facultății de Teologie de la Chișinău, care a avut loc pe 8 noiembrie 1926, l-a impresionat într-atât pe Ion Petrovici, Ministrul Instrucțiunii Publice de atunci, încât peste ani, într-o carte scrisă în epoca ceaușistă, va avea curajul să mărturisească faptul că în viața lui de funcționar public nu l-a mișcat nimic atât de profund ca participarea la inaugurarea Facultății de Teologie din Chișinău¹⁸.

Într-o perioadă prea scurtă de activitate didactică (14 ani) și în condițiile nefavorabile de instabilitate și frământări politice interminabile, Facultatea de Teologie din Chișinău n-a reușit, bineînțeles, să se constituie într-o școală de teologie academică, precum erau facultățile similare

din Sibiu sau București. Ceea ce i-a reușit însă cu brio a fost crearea unei excelente școli monahale. Cei mai străluciți călugări ai României postbelice au studiat anume la această Facultate. Printre ei se numără Antim Nica, Antonie Plămădeală, Varlaam Chiriță, Benedict Ghiuș, Nicodim Ioniță, Ioil Babaca, Veniamin Solstițchi, Paulin Lecca, Neofit Nica etc., discipoli ai strălucitului profesor Gala Galaction.

În ce condiții a trebuit să-și păstorească turma Î.P.S. Gurie, ne-o dovedește și următorul document care, atunci când i-a parvenit, nu putea să nu-i strângă dureros inima:

„Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor

Direcțiunea Cultelor
Nr. 33, 28 martie 1934
Confidențial

Î.P.S. Sale
Î.P.S. Arhiepiscop al Chișinăului
și Mitropolit al Basarabiei Gurie

Înalt Prea Sfințite,

Delegatul Marelui Stat-Major de pe lângă Ministerul nostru, prin referatul nr. 33/1934, ne aduce la cunoștință că, spre a se evita într-un eventual conflict armat cele întâmplare în 1916, a întocmit din timp o serie de instrucțiuni privitoare la evacuarea resurselor din zonele frontiere anunțate.

Totodată ne arată că legea organizării Națiunii și Teritoriului prevede ca instrucțiunile să indice resursele de orice natură, ce urmează a fi evacuate și să pregătească lucrările necesare, pentru ca executarea lor să se poată face la timp de către cercurile de recrutare și comandamentele teritoriale, în competența cărora cade această însărcinare.

Instrucțiunile Marelui Stat-Major prevăd că se vor evacua la ordin următoarele resurse cu caracter cultural național ce depind de Ministerul Instrucțiunii:

¹⁷ Arhiva Națională a Republicii Moldova, fond 1232, inv. 1, dosar 283, f. 29.

¹⁸ PETROVICI, Ion. *Prin meandrele trecutului*. București, 1979, p. 244.

1) anumite școli de specialitate (în sensul acelor ce sunt prea puține în restul țării sau foarte importante, restul școlilor rămâne pe loc);

2) biblioteci;

3) muzee;

4) odore bisericești;

5) diverse obiecte de artă de importanță națională.

Avem onoarea a Vă aduce aceasta la cunoștință și a Vă ruga să binevoiți a dispune să ni se trimită un tablou al odorelor bisericesti de valoare, aflate în județele Tighina, Lăpușna și Orhei, care urmează să fie evacuate într-un eventual conflict armat.

Primiți, Vă rugăm, Î.P.S. Voastră, asigurarea înaltei noastre considerațiuni.

Ministru, (ss) St. Brădișteanu¹⁹

Până la invazia bolșevicilor în Basarabia mai erau șase ani, dar orice minte lucidă nu putea să nu vadă sabia lui Damocles atârând asupra acestei jinduite provincii românești. În astfel de condiții doar un păstor înzestrat cu har duhovnicesc, cu un caracter foarte puternic, dar și cu o imensă dragoste față de turma sa, putea să-și mobilizeze întreaga ființă și să continue să-și însușească enoriașii printr-o energică activitate pastorală, misionară și culturală. Un astfel de păstor a avut Basarabia în persoana Mitropolitului Gurie. Iată doar câteva spicuri din darea de seamă a secției administrative pe anul 1933, semnată de părintele iconom stavrofor Ioan Andronic:

„Ca și în anii precedenți, Î.P.S. Sa Mitropolitul Gurie în anul 1933 a vizitat diferite parohii și mănăstiri din cuprinsul Arhiepiscopiei. Vizite impresionante, împodobite cu slujbe arhieresti.

În ziua de 11 iunie, duminică, Î.P.S. Sa Mitropolitul, însoțit de Consilierul Eparhial părintele Vladimir Burjacovschi, a vizitat

parohia Cimișeni, județul Lăpușna, unde a săvârșit Sfânta Liturghie, iar după slujbă a sfințit locul și a pus piatra fundamentală pentru căminul cultural din localitate. Cu toate că era timpul ploios, sărbătoarea s-a făcut cu mare însuflețire și a lăsat urme neșterse în sufletele tuturor prezenților.

[...] Pentru ziua de 29 iunie Î.P.S. Sa a fost invitat de Consiliul parohial din Căușenii Noi, ca să officieze Sfânta Liturghie, fiind ziua hramului. Î.P.S. Mitropolit a decis ca să se facă la Căușeni și sfințirea antimiselor. Sărbătoarea a început seara în ziua de 28 iunie cu o priveghere frumoasă săvârșită de către Î.P.S. Mitropolit, asistat de doi consilieri eparhiali, de protopop și mai mulți preoți din cercul Tighina. Adâncă impresie a făcut cântarea de obște în biserică a parohienilor.

În ziua de 29 iunie s-a făcut sfințirea antimiselor mai înainte de Sfânta Liturghie, o rânduală rar văzută chiar și de mulți din preoți. Biserica, destul de mare, a fost mică pentru a cuprinde pe toți dotorii de a vedea slujba arhierescă. [...] În aceeași zi au fost vizitate parohiile Simionesti și Ermoclia, iar la 9 iulie – Mănăstirea Noul Neamț din Chițcani, unde Î.P.S. Sa s-a interesat de starea duhovnicească și nevoile mănăstirii. Seara, după priveghere, s-a făcut de către soborul mănăstirii alegerea starețului provizoriu arhimandrit Melchisedec ca titular. Duminică, la slujba arhierescă, prea Cuvioșia Sa a fost gratificat cu mitră. Î.P.S. Mitropolit a vorbit despre însemnătatea preoției.

[...] În ziua de 26 august au fost vizitate parohiile Buțeni, Fărlădeni și Gura Galbenă. În ziua de duminică, 27 august, în Biserica „Sf. Gheorghe” din Gura Galbenă Î.P.S. Mitropolit a officiat Sfânta Liturghie, făcând hirotonii în diacon și preot a părinților din mănăstirea Căpriană. În aceeași zi au fost vizitate parohiile Caracui și Sărata Galbenă.

[...] În ziua de 28 august, pe un timp friguros, Î.P.S. Sa a plecat cu trăsura spre

¹⁹ ANRM, fond 1232, inv. 1, dosar 312, f. 55.

Cărpineni, unde erau aranjate toate pentru slujba arhierescă, fiind în aceeași zi Conferința anuală a cercului II, județul Lăpușna. Slujba arhierescă în asistența întregului cerc și a mulțimii de popor a fost zguduitoare.

[...] În ziua de 29 august s-a făcut slujba arhierescă în Biserica „Sf. Ioan Botezătorul” din Cărpineni II, fiind ziua hramului. Biserica a fost plină de popor.

[...] În ziua de 14 septembrie Î.P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în mănăstirea Saharna.

În ziua de 15 septembrie a vizitat satele Bicinsca, Horodiște, Slobozia Horodiștei, apoi mănăstirea Țăpova și Izvoare în ziua de 16, iar în ziua de 17 septembrie a oficiat Sfânta Liturghie în biserica spațioasă din Horodiște, de acolo s-a înapoiat la Chișinău.

Astfel, s-au vizitat 26 de parohii și șapte mănăstiri, făcându-se 12 slujbe arhieresti – cinci în mănăstiri și șapte în parohii.²⁰

Și așa an de an, în pofida greutăților de tot felul. Numeroasele lui vizite canonice prin Eparhie urmăreau mai multe scopuri: „Secția culturală ține a accentua că aceste vizite au și un pronunțat scop misionar și de strânsă legătură cu intelectualii mireni. [...] Legătura dintre intelectuali și cler începe să devină din ce în ce mai trainică.”²¹

Mitropolitul însuși mărturisește că a reușit să străbată nu numai toate orașele, dar și toate satele Basarabiei, să facă slujbe bisericesti arhieresti peste tot, să viziteze școlile, azilurile, spitalele și temnițele, ca și toate instituțiile, propovăduind cuvântul de înălțare românească și creștinească, semănând în sufletele oamenilor credința, speranța și dragostea. „Ca să propovăduiesc lucrurile acestea, va scrie Gurie în cartea *Procesul și apărarea mea...*, am mers pe malul Nistrului de la Hotin până la Cetatea Albă și am străbătut toată Basarabia

în lung și în lat. [...] Astfel, am putut să-mi îndeplinesc în Basarabia, în epoca cea mai tulbură și cea mai delicată, în calitatea mea de Mitropolit, rolul sfânt și dumnezeiesc pentru consolidarea Unirii, pentru unificarea desăvârșită a Basarabiei cu Patria și Biserica mună.”²²

Conștient de faptul că Statul Român, ieșit dintr-un război devastator și cuprins de criză, n-avea de unde le oferi basarabenilor un trai prosper, pe care ei l-au așteptat în locul sărăciei din timpul țarismului, Mitropolitul încerca din răspuț să tămăduiască această rană. În acest sens, n-a precupețit nici un mijloc. În cartea sa pomenește de un arhimandrit rus, Serafim, fugit în Basarabia de teroarea bolșevică, bolnav însă de mania „poporului ales”, care i-a spus nonșalant că un simplu călugăr rus nu trebuie să asculte nici chiar de un Mitropolit român, pentru că rușii ar fi o națiune menită să împărățească cum nu pot fi românii. „În astfel de împrejurări, explică Gurie, mi se impunea cu cea mai strictă necesitate, ca cel puțin eu, ca Arhiepiscop și Mitropolit, în interesul superior al Bisericii și neamului meu, să nu las o impresiune mai slabă la slujbele mele arhieresti, în vizitele mele canonice și la toate reprezentările, decât cum erau și făceau arhierii ruși. În Basarabia, atât pentru poporul românesc, cât și pentru minoritarii care trăiesc printre noi, în atmosfera tulbură și în situația dificilă a începutului de regim românesc, lângă granițele Rusiei, era o necesitate, ca și absolută, de o reprezentare nobilă și fastuoasă, tocmai pentru întărirea, mângâierea și flatarea sentimentului nostru bisericesc și național, spre a nu mai fi contestați de ceilalți și spre a ne da nouă înșine încrederea în noi, în neamul și în Biserica noastră. Pentru aceasta a trebuit să pun în practică vizitele canonice, însoțit de autorități și cu alai

²⁰ *Luminătorul*, 1934, iul., pp. 414-417.

²¹ *Luminătorul*, 1934, iul., p. 413.

²² GROSU, Gurie, op. cit., pp. 246-247.

public. Era acest fapt o necesitate absolută în provincia Basarabiei, unde lumea era obișnuită din timpul țarist numai cu astfel de vizite canonice arhiepiscopale. [...] De câteva ori am încercat să fac vizite canonice inopinabile și fără niciun alai. Am observat însă că astfel de vizite nu pot să fie decât un fel de inspecție pentru cler, pentru că poporul, nefiind nici vestit și neavând cu mine nici autoritățile, nu lua parte, din care cauză rezultatul vizitei arhiepiscopale era foarte mic. [...] Însă eu eram cu totul departe de a avea la dispoziție mijloacele pe care le aveau arhierii ruși. Eram nevoit, pentru consolidarea românească și pentru unificarea sufletească a basarabenilor cu românii din celelalte provincii, să fac nu o vizită, două sau trei, ci să stau încontinuu pe drum, străbătând toate colțurile Basarabiei pe drumuri impracticabile. [...] Când simțeam că este vreo neînțelegere, stilistă sau de orice alt fel, nu pregetam să pornesc la drum, chiar pe ploaie și pe ninsoare, mergând zi și noapte și că, de multe ori, ne-am înglodat în noroaie ca să nu mai putem ieși decât cu cea mai mare greutate, iar uneori a trebuit să ajung numai eu singur la destinație, cortegiul întârziind sau oprindu-se pe loc la conace de adăpost.”²³ Această impresionantă mărturisire este o dovadă în plus că Mitropolitul Gurie nu-și cruța puterile și sănătatea când era vorba de consolidarea sufletească a românilor. Mai mult decât atât, pentru acest scop nobil și-a întrebuințat toate veniturile personale, fiind în momentul suspendării din scaunul arhipăstoresc, fără nicio avere și plin de datorii.

La 4 februarie 1925 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința prezidată de Î.P.S. Gurie, ia în dezbatere propunerea de a înființa Patriarhia Română. Clerul basarabeian, nerăbdător să-și vadă

Eparhia ridicată la rang de Mitropolie, fără să mai aștepte înscăunarea oficială a Patriarhului (1 noiembrie 1925), expediază acestuia următorul document:

„Sanctității Sale D-r Miron
Patriarhul României
București

Mila lui Dumnezeu și Înțelepciunea cârmuitorilor scumpei noastre Patrii au dat viață Înaltului așezământ al Patriarhatului Bisericii Naționale Ortodoxe. Fapt măreț și începător de nouă osteneală cu entuziasm pe ogorul mântuirii sufletelor. Adunați în Congres Eparhial al Arhiepiscopiei Chișinăului, delegații Bisericii de aici sunt adânc mulțumiți de întemeierea Patriarhatului, noi fiind cei dintâi semănători ai acestei idei din anul 1921 în Țara noastră și privim cu încredere la dreptatea ce o va revărsa aceeași milă dumnezeiască și înțelepciune a cârmuitorilor asupra ridicării și întăririi și a scaunului nostru chiriarhal din Chișinău ca Mitropolia Basarabiei, desăvârșindu-se astfel votul Congreselor noastre și hotărârea Sf. Sinod.

Președintele Congresului Arhiepiscopiei,

Iconom Mitrofor Alexandru Baltaga

14 februarie 1925”²⁴

Deși scrisoarea clerului basarabeian a rămas fără răspuns, de vină fiind aceeași dispută neîncheiată privitor la desemnarea sau alegerea Mitropolitului, doleanța basarabenilor a fost receptată, pentru că era vorba de aceleași aspirații. Potrivit Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, semnat la 6 mai 1925, Patriarhia Română cuprindea, din punct de vedere canonic-administrativ cinci mitropolii, ultima fiind Mitropolia Basarabiei cu două eparhii: Arhiepiscopia Chișinăului și Episcopia Cetății Albe – Ismail. (Trecerea Episcopiei Hotinului la Mitropolia Bucovinei

²³ Ibidem, pp. 251-252.

²⁴ ANRM, fond 1135, inv. 1, dosar 33, f. 81.

a stârnit un val de nemulțumire a clerului basarabean.)

În felul acesta, de jure, Mitropolia Basarabiei exista începând cu anul 1925. Era unica Mitropolie fără de Mitropolit din cadrul Patriarhiei Române. Clerul basarabean se simțea nedreptățit, cu atât mai mult cu cât Î.P.S. Gurie, pe care îl votase și pe care îl trata încă din 1920 ca pe întâistătorul Bisericii basarabene, timp de cinci ani de arhipăstorire dovedise că este singurul păstor capabil să țină în frâu o eparhie atât de turbulentă. Abilitatea, tăria de caracter, înțelepciunea, disciplina, tactul și încă atâtea alte calități pe care le întrunea P.S. Nicodim Munteanu nu l-au ajutat să se mențină în scaunul arhiepiscopal al acestei provincii mai mult de un an și jumătate. Basarabia se dorea înțeleasă și cel mai bine o înțelegea Î.P.S. Gurie. Tergiversarea înălțării lui la rangul de Mitropolit a durat încă trei ani. Supărările reciproce se vindecau greu. Singurul care trecea peste ele cu seninătate, grație adevăratei trăiri duhovnicești, rămânea Î.P.S. Gurie. El n-a încetat nici pe o clipă să-și îndeplinească cu perseverență și cu devotament misiunea dublă de apărător al credinței strămoșești și de apărător al națiunii române. La ceremonia de înscăunare din 28 aprilie 1928, când vechea doleanță a basarabenilor de a-l avea Mitropolit în sfârșit s-a realizat, au participat doar trei membri ai Sfântului Sinod: Î.P.S. Nectarie al Bucovinei, P.S. Lucian al Romanului și Î.P.S. Iustinian al Cetății Albe. Dar, dacă autorităților bisericești le lipsea capacitatea de a se bucura de bucuria aproapelui, și mai cu seamă, capacitatea de a ierta greșităților lor, poporul simplu al Basarabiei trăia în acele zile clipe de adevărată înălțare sufletească. Bucuria oamenilor s-a revărsat pe străzile Chișinăului, iar peronul gării devenise neîncăpător pentru numeroșii doritori de a-l întâmpina pe primul lor Mitropolit. Românii basarabeni trăiau bucuria celui mai râvnit și celui

mai mare succes: păstorul lor atât de drag în sfârșit fusese recunoscut Mitropolit de către autoritățile române centrale.

În toamna anului 1928 la Arad a avut loc primul Congres al misionarilor ortodocși români. Congresul a fost onorat de un singur Mitropolit – Gurie al Basarabiei. El reușește să convingă asistența de necesitatea întrunirii următorului Congres misionar la Chișinău, unde urma să se înființeze și o revistă de profil – *Misionarul* – publicație cu o largă deschidere atât în țară, cât și peste hotare. Întors la Chișinău, Mitropolitul poruncește la munca de organizare a Congresului, precum și la alcătuirea programului revistei. Primul număr al *Misionarului* va apărea exact în ziua deschiderii lucrărilor celui de-al doilea Congres al misionarilor ortodocși din toată România, pe 6 octombrie 1929. În luarea sa de cuvânt la congres protoiereul Vladimir Burjacovschi, referent al secției culturale a Consiliului Eparhial Chișinău, va remarca cu deosebită emoție: „Onorat Congres, Secția culturală, împreună cu comitetul provizoriu de redacție al revistei *Misionarul*, nu pot scăpa ocazia de a vă aduce la cunoștință că sufletul, oblăduitorul și protectorul realizării dezideratului al 25-lea din hotărârea Congresului I general al misionarilor ortodocși români din Arad este Î.P.S. Stăpân al Nostru, Mitropolitul Gurie al Basarabiei, părintele revistei *Misionarul*.”²⁵

În primul număr al *Misionarului* este publicat programul acestuia, care prevedea:

- 1) articole de conținut teologic în genere (problemele credinței ortodoxe, ale vieții bisericești și ale apologetice creștine);
- 2) chestiuni de îndrumare misionară (metodă de luptă, polemice, comentarii, consultări);
- 3) cronică misionară internă;

²⁵ *Misionarul*, 1929, nr. 2, p. 28.

4) informații despre activitatea misionară ortodoxă și eterodoxă de peste hotare și mișcarea sectelor în străinătate;

5) bibliografie, critică, recenzii;

6) diferite știri.²⁶

În acest prim număr al revistei *Misionarul*, arhimandritul Iuliu Scriban va scrie, printre altele: „Nici Statul nu mai este Statul creștinesc, una cu Biserica, cum era în vremea bizantinilor și în vremea vechilor noastre Principate, și nici viața obștească nu mai este cum a fost. Așa cum Biserica a muncit când s-a întemeiat, așa trebuie să muncească acum și să nu aștepte că se va mai putea odihni vreodată. [...] Din creștini cu suflete pustii să ne silim a scoate creștini plini de miez, plini de har și de adevăr” [Ioan, 1: 14]²⁷.

Or, în cei 17 ani de arhiepiscopat Gurie nu a avut nici cel mai mic răgaz pentru odihnă. A muncit neîncetat, și nu doar pentru a educa „creștini plini de miez, plini de har și de adevăr”, ci și pentru a-și apăra păstoriții de invazia celor cu „suflete pustii”. În numărul 9 al *Misionarului* din anul 1931 vom găsi, printre altele, și următoarea informație: „La ora 5 p.m. în sala de festivități a Palatului mitropolitan s-au întrunit preoții și cântăreții participanți la Congresul Uniunii Clericilor din Basarabia la o consfătuire intimă în legătură cu propaganda antireligioasă și anticlericală pornită din Rusia sovietică. Î.P.S. Gurie a descris modul cum se desfășoară propaganda ateistă, după un sistem bine chibzuit și rațional, făcând în acest scop o serie de lecturi din publicația sovietică *Pe frontul antireligios*, redactată de Emilian Iaroslavski, președintele Asociației ateștilor agresivi din URSS.”²⁸

Cine a fost Emilian Iaroslavski aflăm în capitolul 10 al *Istoriei Bisericii Ortodoxe Ruse*: „La sfârșitul anului 1921, la Moscova, s-a lansat ziarul *Ateul* (*Безбожник*), în jurul căruia s-a format un cerc de activiști, numit „Societatea prietenilor ziarului *Ateul*”. În aprilie 1925 activiștii lui s-au întrunit la primul lor congres la care s-a constituit cunoscuta Uniune a ateștilor militanți (1925-1947). În anii '20-'40 filiale și cele ale Uniunii ateștilor militanți existau în toate republicile, ținuturile și regiunile URSS, în cadrul multor întreprinderi, așezăminte, instituții de învățământ, colhozuri și sovhozuri. Uniunea era condusă de un Consiliu Suprem, în fruntea căruia s-a aflat mulți ani la rând Emilian Iaroslavski (Minei Gubelman), un individ de un cinism ieșit din comun. Condeului lui Iaroslavski îi aparțin numeroase pamflete antireligioase din anii '20-'30, precum și reeditarea de zeci de ori a *Bibliei pentru credincioși și necredincioși*²⁹.

În acei ani bolșevicii, care nu renunțaseră încă la ideea „revoluției mondiale”, acordau o atenție maximă răspândirii ideologiei comuniste și ateiste în afara hotarelor URSS. În Basarabia, despărțită de aceasta doar de o graniță naturală, Nistrul, propaganda bolșevică pătrundea cu ușurință și era asimilată de o mare parte a populației. Ca un adevărat fiu al lui Hristos, Gurie își apăra din răspuțeri păstoriții de ciuma comunistă. I-a fost foarte greu în toate, dar cel mai greu – în chestiunea Calendarului modificat. Această problemă a fost cea mai delicată și cea mai dureroasă dintre toate pe câte a trebuit să le rezolve în perioada păstoririi sale, de aceea vom examina-o într-un capitol aparte.

(Va urma)

²⁶ *Misionarul*, 1929, nr. 1, p. 3.

²⁷ *Ibidem*, p. 22.

²⁸ *Misionarul*, 1931, nr. 9, p. 684.

²⁹ *История Русской Православной Церкви. Новый Патриарший период*. Том I. 1917-1970. Sankt Petersburg, 1997, pp. 265-266.

FERICIREA CUNOAȘTERII ȘI ÎNCREDINȚAREA TEZĂURULUI GNOMIC

*Conf. univ. dr. Victoria FONARI,
Universitatea de Stat din Moldova*

Abstract

The philosopher has always tended that one's individual ideas capture the interest of as many as possible people, by creating schools, initiating various trends. Thus, ever since ancient times we could say that the first ones who promoted the phenomenon of globalization were the philosophers.

The values operated by the philosophers are not always easy to accept. They contradict the comfort of living in our century. But this comfort does not provoke the existence of happiness. The happiness is always promised by everything: in coca-cola, being presented as one of it's factories, by the time offered for communication by means of mobile phones, by the beer, which hides under their caps the accomplishment of one's dreams, etc.

Presently are subjected to doubt such values as friendship, understanding, sympathy, which promote indifference, egoism, arrogance.

Although each theory is in compliance with its empiricism, the value which exists in different periods is reflected also in the studies of the philosophers (Aristotel, Pascal, Kant, Mill, Gadamer). The philosophers, each time perceive distinction between theory and practice. In their concepts they tend to approach the ideal of life, but this concept can be interpreted also as to disfavor of the mankind. The problem of perception intervenes particularly when some aspects are engaged for modifying the whole society. This tendency is proper to the evolution of existence of man. Yet currently there is a tendency to break-up the ideas, to use deconstruction to reach the desired essence by means of already famous names.

The culture in the globalization epoch shows also many alloys in apparel, communication, even nutrition. In this sense the philo-

sophical concepts reveal the essence of the individual in social background. The problem of harmonious existence between the man and nature, man and society, man and reality, man and sentiments, man and rationales. In various enterprises is culture: culture of behavior, general culture, communication culture.

It is particularly ethical factor that is determined by the philosophers to establish that harmony to survive through personality, of not being socially, economically or politically disabled.

Keywords: *philosophy, axiology, globalism, value, happiness, individuality, communication, ethics.*

* * *

Perspectivile fericirii în corelație cu cercetarea sunt percepute încă de la Aristotel. Însuși poetul-filosof Victor Teleucă menționa: „Dacă secolul XX a fost secolul filosofiei lingvistice, secolul următor va fi al studierii umbrei Eului din conștiința și condiția umană” [1, p. 117].

Pentru că subiectul nostru trasează interpretări, în special, ale filosofilor, începem cu o corespondență de interpretare lingvistică pe care o realizează Colette Gryner, analizând verbele în poezia lui Victor Hugo: „Le poème des *Contemplations*, «Heureux l'homme, occupé de l'éternel destin...» (V. Hugo), écrit à la 3ème personne, se termine sur une image, celle de l'homme au livre, sur lequel se penchent les anges, image qui inclut en un même présent, le temps du personnage, celui de l'écrivain et celui du lecteur” [2].

În ultimul timp tot ce se referă la rațiune, interpretare logică, argumente concrete, ține de jocul trist al lumii secolului computerului, al culturii de masă, al ba-

nilor. Cu toate că majoritatea realizărilor au drept scop de a facilita viața, în esență omul nu rezistă la toate aceste modificări, care insistă și la mutații serioase din punct de vedere valoric.

Filosoful de fiecare dată a tins ca ideile sale individuale să intereseze cât mai multă lume, creând școli, inițiind diverse curente. Astfel încă din antichitate am putea spune că primii care au promovat fenomenul globalizării au fost filosofii. Conceptele sale erau darnic oferite discipolilor interesați de a afla răspunsuri la diverse întrebări. Iar dacă să ne referim la vivacitatea existenței multor teorii, am putea afirma de prezența chiar a unui globalism longeviv.

Valorile, cu care operează filosofii, nu sunt de fiecare dată ușor de acceptat. Ele contravin comodității de trai al secolului nostru. Dar această comoditate nu ne provoacă fericirea existenței. Fericirea care este promisă prin tot: în coca cola, fiind prezentată drept o fabrică a acesteia, a timpului propus spre comunicare prin rețeaua telefoanelor mobile, prin berea, ce ascunde sub capace realizarea viselor etc.

În prezent se pun la îndoială valorile cum ar fi prietenia, înțelegerea, compătimirea, se promovează indiferența, egoismul, aroganța. Vom da exemple în baza unor tatuaje (etichete) de la compania „Lays”.

Sunt mesaje adresate copiilor. Argumente, în acest sens, ne servesc cromatica vie, chipurile ce însoțesc textele. Sau o altă mostră de publicitate bilingvă apărută pe str. Alba Iulia a or. Chișinău: „Cumpăr o foia turistică în Turcia, Ștefan cel Mare.” În această inscripție se atestă o atitudine de

ironie la adresa istoriei. Probabil că autorul a dorit să releve o banalitate, dar și absurdul trebuie să fie prezent cu un anumit tact, fără devalorizare.

În perioada liderismului există riscul de a fi atras de manevrele machiavelice: scopul scuză mijloacele. Anume aceste modalități și pot fi manipulate. În proză este cunoscută legitatea creativității: dacă apare arma, neapărat va fi utilizată, aspect teoretic remarcat de Vincenzo Cerami în cartea *Consigli a un giovane scrittore*. Chiar dacă nu este obiectul posesorului, apare un altul care păstrează conflictul și accentuează soluționarea acestuia. Obiectul deja sugerează o anumită acțiune. E cazul din romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu.

Așadar mijloacele sunt dictate de circumstanțe sau de întâmplare, care este observată și, din punct de vedere psihologic, ar putea fi un simplu caz, dar și o consecință care poate avea concomitent și etapa motivării.

Elementul manipulării este întâmplarea ghidată abil sau simularea loteriei, pregătirea psihologică pentru ghidarea spre scopul propus (zvoniul în societate). Raționamentul, la prima vedere, este impulsivat de emoția dorinței, iar voința va fi drumul parcurs. Să luăm un oricare ziar, pe prima pagină putem citi o frază a unui filosof, contextul nu pare interesant pentru redactorii-șefi. Spațiul din pagină nu permite. Sunt motive pentru care conceptele filosofilor încep să rămână în umbră, pentru spațiul în ziar, pentru timpul de care veșnic omul secolului XXI duce lipsă, pentru că e mai facil să fi indiferent, pen-

tru lipsa motivării de a citi și pentru moda la facultățile de drept, politologie și economie. Autodidacticismul se bazează pe entuziasm, iar entuziasmul începe să fie un soi de voluntariat.

Deși fiecare teorie vine și în concordanță cu propriul empirism, atitudinea valorică care exista în diferite perioade este reflectată și în studiile filosofilor. Filosofii, de fiecare dată, percep deosebirea dintre teorie și practică. În conceptele sale ei tind să apropie idealul de viață, dar acest concept mai poate fi interpretat și în defavoarea omenirii. Problema percepției intervine, în special, atunci când unele aspecte sunt angajate pentru a modifica o întreagă societate. Această tendință este proprie evoluției existenței omului. Dar în prezent apare o tendință de a defragmenta ideile, de a utiliza deconstrucția pentru a ajunge la esența dorită prin intermediul numelor deja notorii. Este o manipulare prin secvențe, moment relevat de Nicolae Râmbu în *Orbirea axiologică*: „Atunci când o singură valoare acaparează personalitatea într-o măsură covârșitoare, aceasta devine insensibilă la celelalte valori din universul axiologic” [3, p. 363].

Căutarea pietrei filosofale și a vieții fără de moarte este tot o tendință de a se apropia de fericire. Iar la întrebarea *Ce constituie temelia axiologică a interpretării fericirii?* răspunsurile le găsim în doctrinele filosofilor.

Dar să observăm cum evaluează conceptul de fericire și care îi este evoluția. Aristotel distinge conceptul de fericire prin identificarea omului de obiecte și fenomene. Punând semnul de identitate în definiție: „Fericirea este binele suprem.” În șirul de argumente se înscrie: „Binele specific uman va fi activitatea sufletului în acord cu virtutea, iar dacă virtuțile sunt mai multe, în acord cu cea mai bună și mai desăvârșită. Și aceasta de-a lungul unei vieți desăvârșite; pentru că, așa cum cu o rândunică nu se face primăvara, la fel o

singură zi sau un scurt răstimp nu fac pe nimeni absolut fericit” [4, p. 18].

Fericirea în acest context nu poate fi percepută ocazional, ea nu este întâmplătoare asemenea norocului. Este tendința de a trăi în armonie, de a aspira spre perfecțiune. Absolutismul fericirii este echivalent cu binele suprem.

Conceptul fericirii ține de principii filosofice: conexiunea dintre particular și general. Fericirea este o noțiune abstractă, dar se vrea trăită concret, trece de la particular la general. Anume în acest context o plasează B. Pascal: „Toți doresc să fie fericiți; toți fără excepție. Oricât de diferite ar fi mijloacele pe care le întrebunțează, ei năzuiesc toți către această țintă. Ceea ce-l face pe unul să meargă la război, iar pe altul să nu meargă, este aceeași dorință în care se află amândoi, însoțită de vederi deosebite. Voința nu face niciodată nici cel mai mic gest decât cu acest scop (al fericirii). Acesta-i de când lumea motivul tuturor acțiunilor omenești, chiar al celor ce se omoară și se spânzură” [5, p. 16].

Aspectul moral al existenței din optica fericirii ține de războiul lăuntric al rațiunii împotriva pasiunilor care „a făcut ca aceia care au voit să aibă pacea să se împartă în două secte. Unii au voit să renunțe la pasiuni și să devină dumnezei; ceilalți au voit să renunțe la rațiune și să devină vite” [5, p. 18]. Sunt prezentați doi poli diametral opuși ale umanului și inumanului, dar distincția pe care o face dintre emotiv și rațional ține de amprenta timpului în care a activat filosoful. Deși relevă antiteza, autorul acestor sentințe pare că le-ar ironiza pe ambele. Or, extremitatea neagă măsura, iar măsura este bazată pe un echilibru. În secolul *inteligenței artificiale*, unde autorii fantastați oferă mai multă emotivitate roboților decât oamenilor, această corespondență dintre raționament și emotivitate ar putea să fie invers proporțională la evoluția umanului.

Estetica moralității lui B. Pascal este în conexiunea dintre fericire și adevăr: „Cău-

tăm adevărul, dar nu găsim decât incertitudine. Căutăm fericirea, dar nu găsim decât nefericire și mizerie. Suntem incapabili de a nu dori adevărul și fericirea; însă nu suntem capabili de certitudine, nici de fericire” [5, p. 18].

Optica raportată la persoană și aptitudinea de a simți fericirea continuă să fie dezvoltată de Kant chiar în expresia „a fi demn de fericire”. Fericirea este raportată la datorie și la eschivarea acesteia: „Puterea, bogăția, chiar sănătatea și toată bunăstarea și mulțumirea cu soarta sa, pe scurt ceea ce se numește *fericire*, determină îndrăzneală și, prin ea, adesea și trufie. [...] Astfel, voința bună pare să constituie condiția indispensabilă chiar pentru a fi demn de fericire” [6, p. 11].

Consumismul este promovat de viziunea lui J. St. Mill. Perspectiva epicuriană se întrevede în meditațiile lui. Eudomonismul vieții liniștite este completat cu valorile obținerii consumiste a unor bunuri materiale, iar relațiile dintre oameni nu se întrevăd decât plasat în mozaicul utilității. Cu toată inconveniența morală a acestei concepții nu putem nega actualitatea ei. Fericirea este în conexiune cu plăcerea de a trăi și este în opoziție cu durerea. În viziunea respectivă fericirea coboară de pe poziția unei noțiuni abstracte și se face palpabilă de orice muritor și, de fapt, anume această concepție oferă omului posibilitatea de a trăi fericirea fără prea multe precepte. În această concepție atestăm o interesantă evoluția de la egoismul consumist la altruismul social, care poate avea și alte direcții de la egoismul social la altruismul individual.

Durata fericirii este cercetată de Hartmann, investigând raportul fericirii dintre actualitate și inactualitate. Fericirea, în acest context, este dependentă de capriciile modei, de prezentul imediat, care promovează și cunoștințe sumare. Efemerul fericirii este analizat în raport cu axiologia noului: „Viața omului de astăzi nu este favorabilă unei aprofundări. Ea are nevoie

de liniște și contemplare, este o viață lipsită de tihnă și grăbită, o încercare fără de țel și sens. Cine stă o clipă liniștit, în clipa următoare este depășit. Și așa cum cerințele vieții exterioare, tot astfel se aleargă după impresii, trăiri și senzații. Totdeauna ne uităm după ce este cel mai nou, de fiecare dată ne stăpânește ceea ce apare ultimul, iar precedentul este uitat înainte de a fi examinat corect și, firește, înainte de a fi înțeles” [7, p. 167]. Viața omului se află în conexiune cu viteza existențială, raportată la valori ce atestă o superficialitate în comprehensiune.

Conceptele filosofilor nu cunosc frontiere. Indiferent de proveniență, acestea conțin un compromis geografic. Spre deosebire de culturi etnice, unde o valoare poate fi un grotesc pentru o altă cultură. De exemplu, gesturile în cultura comunicării sunt acceptate în oricare stat latinoamerican și sunt condamnabile în Marea Britanie. Mimica, schimbările feței, care este în dependență de sunetele pe care le are o limbă, poate comunica emoții percepute diferit de un om dintr-o altă cultură. Tot astfel am putea să spunem și despre limbajul dansului.

Cultura în epoca globalizării indică și multe aliaje în vestimentație, comunicare, chiar și alimentație. În acest plan conceptele filosofice relevă esența individualului în planul social. Problema de existență armonioasă între om și natură, om și societate, om și realitate, om și sentimente, om și raționamente. În diverse interpretări este cultura: cultura comportării, cultura generală, cultura comunicării, aspect cercetat de H.-G. Gadamer în care și-a relevat propria opinie despre misiunea filosofului: „Faptul că nu frazele, nu afirmarea incontestabilă și nu contraargumentul victorios garantează adevărul, ci că este vorba de un alt fel de adevăritare, care nu-i este accesibilă individului, mi-a arătat datoria nu atât de a recunoaște propriile limite prin celălalt, cât de a le depăși cu câțiva pași” [8, p. 215].

Evoluția este accentuată în baza comprehensiunii, chiar și negarea trebuie să conțină expresia înțelegerii. Îmbinarea filosofiei cu etica o atestăm și în preceptul: „Virtutea și îndoiala mea erau acelea de a fi obligat să-l percep pe celălalt și dreptul său” [7, p. 215]. Anume în comunicare se identifică socialul și umanul. Comunicarea, în calitate de obiect de cercetare, include o cunoaștere a lingvisticii, psihologiei, literaturii, sociologiei. Globalizarea – o dominantă a secolului nostru – impune o colaborare dintre diferite culturi. Selectarea individualului în favoarea globalizării este determinată și de promovarea unei unificări creată dintr-o simbioză a conceptelor, a valorilor culturale.

Comunicarea nu poate fi izolată de aspectul receptării, mediat de înțelegere. Comprehensiunea, la rândul ei, încadrează empirismul existențial al fiecăruia. Concomitent este ghidată și de stereotipul de atitudine. În articolul *Misiunea filosofiei* H.-G. Gadamer relevă: „Cea mai înaltă cerință adresată fiecăruia din noi este să ascultăm tot ceea ce ne spune ceva și să facem să ne fie spus. A-ți aminti de aceasta pentru tine însuși este datoria specifică a fiecăruia. A face așa ceva pentru toți și a o face convingător – iată misiunea filosofiei” [8, p. 218]. Comunicarea nu este realizată doar la nivelul indivizilor, dar și la nivelul percepției valorilor, a artei, a creației.

Individualitatea creatoare generează imagini unice care contribuie la sentimentul de a fi fericit. În reflecția receptorului conceptul de fericire individuală are un efect al spargerii oglinzii de cea fericire absolută despre care vorbeau anticii. Dar absolutismul nu ține de fericirea personală. Sentimentul de fericire constituie o inițiere a omului de a percepe valoarea clipei în plan emotiv, care încearcă să o oprească prin intermediul raționamentului. Dar fericirea aparține lumii inconștientului, a dorinței. Există o legătura dintre experiența personală, a emoției trăite, și *revederea*

acestei emoții de un altul. Astfel, într-o anumită etapă de comprehensiune, imaginea de fericire este plasată în fața unei oglinzi universale, ce cuprinde mai multe optici, concepte, care formează un *standard* de așteptări. Fericirea reflectată într-o formă lingvistică, la o altă etapă se sparge de așteptările fiecăruia. În consecință apar *cioburi* de fericire. Aș dori să precizez că, de fapt, în timpul nostru grăbit este cunoscută și fragmentarea imaginii, dar și excluderea acestora nu salvează fața oglinzii de la crispări. Fiecare își creează sau își selectează ciobul său de fericire. Acesta ar putea fi mic, nesemnificativ pentru alții, care include plăcerile personale: o plecare la frizerie sau o călătorie în tren, sau ar putea fi considerabil pentru existența sa, care i-ar oferi soluții din impasul în care se află sau i-ar provoca sentimentul de fericire în descoperirea personală. Are importanță și discordanța dintre sensul inițial și mutațiile pe care le suferă imaginea de fericire în timpul existenței reflectată într-un ciob de oglindă unde aceasta fie că se deformează, fie că devine segmentară, distrugând *marginea detaliilor* sau dimpotrivă – esența poate fi inversată. Și ca și oricare ciob poate să zgărie, să pătrundă în cele mai neașteptate unghere ale rațiunii sau ale sufletului.

Actualmente se pune accentul pe individual, care se valorifică în contrast cu comunul. Faptul de a fi în unicitate transpare în general. Dar individualitatea, la rândul său, multiplicată, copiată, ar putea să includă și un mesaj al comunului. Atestăm o ghidare a valorilor individului, care suferă modificări de tranziția atitudinii comune. Această mutație este prezentă nu numai în raport cu planul orizontal – spațial-geografic –, dar și unul plasat pe axa timpului.

Anume factorul etic este determinat de filosofi pentru a stabili acea armonie de a supraviețui prin personalitate, de a nu fi schilodit social, economic sau politic. Pentru fiecare fericirea ține de conceptul său raportat la dorințe și realizări. Noțiunea de

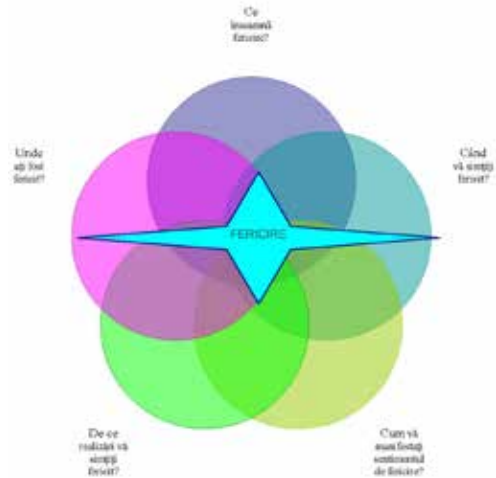
fericire se întrevade și în proverbe: *a fi fericit ca vulturul ce zboară, a scăpa din gura lupului, mai bine vrabia din mână decât cioara din par sau unii sunt fericiți mai devreme, alții mai târziu, iar alții niciodată*. Este important factorul de posibilitatea sau imposibilitatea realizării dorinței pentru a trăi sentimentul de fericire atât pentru propria estimare, cât și pentru aprecierea socială. Fericirea ține de armonia dintre individual și general, dintre uman și cosmic, dintre confortul psihologic și cel social.

Investigând axiologia fericirii am creat o serie de întrebări care ar ajuta la conștientizarea fericirii:

Aceste întrebări au menirea de a înlesni înțelegerea conceptului de fericire. Deși există și un stereotip al fericirii, care se află de fapt în conexiune cu tradițiile, fiecare om tinde la fericirea sa personală care nu întotdeauna convine fericirii sociale.

La întrebarea *Cum îți manifestezi sentimentul de fericire?* fiica mea Argentina, fiind o adolescentă de 13 ani, mi-a răspuns: „Mă urc în al nouălea cer. Zbor. Apoi încet mă cobor pe pământ, în realitate.” Fericirea contribuie la creativitate. Ceea ce relevă că fericirea ar putea fi asemuită cu explozia stelară care insistă la împlinire și creativitate continuă, care oferă omului un echilibru de a trăi. Dar fericirea ar putea avea și efectul invers – de a dezechilibra persoana și de-a o opri din visul existențial. Axiologia fericirii constituie conexiunea dintre personal și universal, dintre concret și abstract. Răspunsurile elucidează chintesența meditațiilor anterioare, a nivelului gândirii, a valorii reflectate. Lipsa întrebării este echivalentă, de cele mai multe ori, cu o dezinteresare.

Deși unele din întrebări ar putea fi incluse în lista celor retorice. Fiecare întrebare își găsește / își caută răspunsul. Complexitatea răspunsului interpretării va fi direct proporțională cu legătura dintre conștient și inconștient. Aceste întrebări oferă implicarea atât a facultăților emotive, cât și a celor raționa-

le. Fiecare întrebare relevă importanța în dezvăluirea subtextului fericirii / a interdependenței dintre conștient și subconștient, dintre vis și realitate, imaginație și concret. Prin axiologia teoriilor filosofilor suntem ghidați a percepe lumea multiaspectual, dezvăluind o întreagă gamă de interpretări în cadrul unor diversități de concepte despre fericire.

Referințe bibliografice

1. TELEUCĂ, Victor. *Ninge la o margine de existență*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2002.
2. GRYNER, Colette. *Les temps verbaux dans les Contemplations*. Disponibil: <http://groupugo.div.jussieu.fr/groupugo/13-03-23gryner.htm> (cit. 3.02.2014).
3. RĂMBU, Nicolae. *Tirania valorilor. Studii de filosofie culturii și axiologie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006.
4. ARISTOTEL. *Etica nicomahică*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
5. PASCAL, Blaise. *Scrieri alese*. București: Editura Științifică, 1967.
6. KANT, Immanuel. *Bazele metafizicii moravurilor. Critica rațiunii practice*. București: Editura Științifică, 1972.
7. HARTMANN, Nicolai. *Etica*. În: *Filosofie contemporană*. Cluj-Napoca: Garamond, 1996.
8. GADAMER, Hans-George. *Elogiul teoriei. Moștenirea Europei*. Iași: Polirom, 1999.

Programul Novateca și Ministerul Culturii au inaugurat demararea procesului de modernizare și inovare a bibliotecilor publice din țară în primele șase raioane din cele 15 – câștigătoare ale primei runde a Programului Novateca – Ialoveni, Rezina, Șoldănești, Orhei, Hâncești, Telenești. Evenimentul a avut loc în cadrul conferinței de orientare cu tematica Start bibliotecilor publice selectate în prima rundă, care a avut ca scop familiarizarea reprezentanților localităților celor șase raioane (bibliotecari, șefi ai direcțiilor raionale de cultură, primari) cu condițiile de activitate a Programului Novateca, dotarea bibliotecilor cu echipament, cerințele de instruire pentru bibliotecile publice și oportunitățile de dezvoltare profesională a bibliotecarilor. Conferința de orientare a avut loc la „Leo Grand Hotel”, în data de 16 iulie – au participat peste 300 de bibliotecari. Mai jos reproducem alocuțiunea dnei Lidia Kulikovski, specialist inovare bibliotecă, director al Departamentului studii și cercetări, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

BIBLIOTECA PUBLICĂ MODERNĂ – PRISPA COMUNITĂȚII

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Abstract

Novateca Program and the Ministry of Culture launch the start of the modernization and innovation of public libraries in the country in the first six districts from 15 - winning the first round of the Novateca Program – Ialoveni, Rezina, Șoldănești, Orhei, Hâncești, Telenești. The event took place at the orientation conference for public libraries selected in the first round, aimed to familiarize representatives of the six districts (librarians, heads of culture department, mayors) conditions of the activity in Novateca Program, equipping libraries with equipment, training requirements for public libraries and professional development opportunities for librarians. The Orientation Conference was held in Leo Grand Hotel, on July 16 and was attended by over 300 librarians. Below we reproduce the speech of Mrs Lidia Kulikovski, libraries innovation specialist, Director of Studies and Research Department, Municipal Library "B.P. Hasdeu".

Keywords: *modernization of public libraries, training for librarians, innovative technologies, library relations, community institutions.*

* * *

Mult stimate domnule viceministru al culturii Igor Șarov; mult stimați domni primari ai celor mai frumoase sate din țară, mult stimați făuritori ai frumosului în teritorii – șefi și specialiști ai direcțiilor de cultură; dragi și iubiți bibliotecari, stimați colegi de la *Novateca*...

Sunt noțiuni și fenomene care, în anumite perioade, intră într-o orbită vie, devin obsedante și imperative (prof. univ. dr. Ion Stoica). În aceste caracteristici intră și conceptul de modernizare a bibliotecilor... Modernizarea este complexă și este dificil de a fi împlinită în toate desfășurările pe care le presupune. A moderniza înseamnă a ridica la nivelul actual al progresului un domeniu...

Modernizarea trebuie gândită istoric și local, fără ca aceasta să presupună nealinierea la tendințele și direcțiile progresului contemporan. Bibliotecile, deși reflectă trecutul și exprimă prezentul, sunt de fapt instituții ale viitorului. Dar, cum spunea Victor Hugo, trebuie să știm exact canti-

tatea de viitor care poate fi introdusă în prezent. Aceasta este esențial în acțiunea de modernizare în biblioteci și în orice domeniu. Astăzi colegii de la *Novateca* vă vor spune exact cât viitor vine în bibliotecile noastre și în comunități...

Cu noi conspiră, în acest travaliu de modernizare, toată lumea, universul, dacă e să ne închipuim unde se află acum Bill Gates și unde suntem noi... Cu speranță o așteptăm pe Anne Brasseur, președinta Adunării Parlamentare a CoE (APCE), care iată azi își începe vizita de trei zile în Republica Moldova. În interviul acordat postulului de radio „Europa Liberă” ea spunea: „Instituțiile puternice vor fi cele care vor ajuta Republica Moldova să facă față crizei economice, pericolelor și provocărilor care o înconjoară.”

Biblioteca modernă va fi una din acele instituții puternice, de care are nevoie R. Moldova. Biblioteca, prin definiție, este instituție comunitară, actor comunitar, este bun vecin și mentor comunitar... Bibliotecarii însși o titularizează: „comoară comunitară”, „memorie comunitară”, „universitate comunitară”, „centru comunitar”, „creierul comunitar”, „casa mare a comunității” etc. Și, mai nou, „conector comunitar”. Biblioteca cumulează toate aceste titluri devenind o imensă scenă comunitară, unde decurge viața de zi cu zi, cu problemele ei, dar și viața comunității în zile de bucurie și sărbătoare; scena pe care poate urca orice membru al comunității ca să intervină în operă, în scenariu, să contribuie, să corecteze, să ajute...

Biblioteca este un spațiu public comunitar. Spațiile publice utilizate inteligent servesc ca scenă a vieții noastre publice. Acestea sunt locurile în care au loc festivitățile, unde se produc schimbările sociale și atitudinale, unde prietenii se reîntâlnesc, culturile se amestecă. Aceste spații sunt asemenea „prispei de la casa” a comunităților, a primăriilor, unde cetățenii pot interacționa unii cu alții și cu

autoritățile publice locale. „Orice spațiu consacrat coincide cu centrul lumii, tot așa cum un ritual popular coincide cu timpul mitic al începutului”, spunea Mircea Eliade. Credem că participanții la prezentul ritual de lansare (adică de început) al Programului Național *Novateca*, sunt cei mai fericiți, deoarece sunt primii...

Vă amintiți de *prispa casei părintești*? Copilăria noastră are multe uși și ferestre, pe care le deschidem rar. Cel mai adesea poposim pe prispă. O prispă de pe care se vede cerul, agudul, poarta, drumul și fântâna. Dacă ne ridicăm tare pe vârfuri, zărim și cotitura uliței, un râu mic, care spală poala satului...

Prispa era ante-intrarea în casa părinților noștri – acolo ei stăteau când se întorceau de la lucrările de câmp; acolo discuta familia planuri de viață, acolo femeile puneau flori, consemnând sărbătorile tradiționale... Era un loc în care se petrecea ceea ce familia vroia să se vadă, să comunice și altora; mai era și locul unde se întâlneau vecinii, unde copiii se jucau; locul unde, pe un țol țesut în casă, se așezau, duminica, și se odihneau bătrânii; de acolo se uitau la cei care treceau pe lângă casa lor, de acolo se salutau, schimbau vorbe, noutăți. Era ca un observator și, totodată, ca un far – transmitea starea, lumina, viața casei... *Prispa are un accentuat caracter social, făcând legătura cu viața socială a satului. Fiind unul din primele elemente arhitecturale care intră în atenția trecătorului, este ca o emblemă a familiei, astfel că țăranul se străduia să îi dea un aspect atrăgător și prietenos.*

Astfel văd eu acum și în viitor bibliotecă publică într-o comunitate! Succesul oricărei comunități, al oricărei biblioteci nu e determinat exclusiv de activitățile lor, de angajații lor, de spațiile, colecțiile și dotările lor tehnologice, de ofertele culturale și recreative. Bibliotecile, ca și comunitățile, devin magneți reali atunci când acestea oferă oamenilor calitățile intangibile pe

care le-au experimentat în viața civică a comunităților: sentimentul de loc, vitalitate socială, preocupări culturale sau de calitate a vieții cetățenilor (cu toate componentele sale). Aceste intangibile sunt greu de definit, greu de planificat dar trebuie să fie ca un *finis coronat* pentru fiecare eveniment, fiecare activitate desfășurată în bibliotecă.

O bibliotecă modernă pune la un loc *arta și știința de a face comunitatea un loc minunat pentru a trăi; arta și știința de a face oamenii comunității minunați – instruiți, educați, toleranți, empatici, fericiți...* O bibliotecă modernă își orientează efortul pentru a îmbunătăți / însufleți comunitatea invitând la o interacțiune mai mare între oameni, întreținând comunitatea mai socială și mai viabilă. Aceasta se realizează prin acțiuni catalitice al căror scop este de a crea experiențe ce servesc și atrag o mare varietate de oameni pentru o oră, o zi, o săptămână, un an, încurajează sentimentul unic de apartenență comunitară și oferă suport.

Astăzi, există o înțelegere tot mai mare a modului în care tehnologia poate schimba modul în care realizăm funcțiile profesionale ale bibliotecii. Multe comunități sunt la cotitura dintre alternativ și tradițional, în orientarea disciplinată spre revitalizarea comunitară. Programul *Novateca*, prin Conceptul său de Modernizare a Bibliotecilor, oferă bibliotecii noi modalități de a funcționa în calitate de centre de renaștere locală: atunci când oamenii vin împreună pentru experiențe comune, când bibliotecile reconectează familii, rude, părinți, copii, vecini, comunitățile devin mai puternice, iar locurile publice, inclusiv bibliotecile, devin destinații, iar APL, primarii sunt fericiți!

Bibliotecile moderne stăpânesc mai multe și diferite roluri – unele asociate în mod tradițional cu funcțiile tradiționale ale bibliotecilor, unele nu. Bibliotecile devin locuri-ancore care adună, implică oa-

meni și comunitatea prinde viață. Iată prin ce sunt puternice bibliotecile:

1) oferă un larg mix de servicii. Oferă numeroase servicii comunitare, de la cele milenare de lectură la cele de educare tehnologică și acces la internet (cu toate facilitățile pe care ni le oferă astăzi); de la împrumut de carte, consultanță, mentorat la cursuri de dezvoltare continuă;

2) întrețin comunicarea comunitară. Bibliotecile inovatoare nu oferă doar conținut, servind doar o direcție – furnizarea de informații –, ele promovează dialogul și schimbul de idei / opinii cu utilizatorii lor, împărtășesc culturi, limbi, inițiază și găzduiesc școli, tabere de vară, festivaluri, pe diverse subiecte de interes comunitar;

3) administrează istoria locală. Istorie și date locale, depozite de memorie colectivă a comunității – locuri, edificii, patrimoniu, informații genealogice, arhive și colecții de obiecte comunitare, de istorii comunitare – asigurându-le totodată și sustenabilitate, virtualizând acest conținut. Ornamentele, ritualurile, simbolurile, preocupările meșteșugărești, însemnele distincte ale localității le pierdem azi. *După cum remarca Lucian Blaga, „anume aceste fenomene și elemente specializate ale artei populare, reprezintă tocmai depozitarea tainelor colective ale fiecărei etnii, ale fiecărei regiuni și a fiecărei sat”.* Omul de la sat se ghidează îndeosebi după datinile populare;

4) construiesc capacitate comunitară pentru afacerile locale. Bibliotecile joacă un rol, deloc neglijabil, pentru pornirea afacerilor mici de business. Pentru persoanele care se interesează de carieră, bibliotecile le conectează la resurse și oferă instruire de specialitate.

5) știu cum să activeze, să confere viață și suflet locurilor din comunitate, lucru esențial pentru atragerea mai multor utilizatori (rezolvând, astfel, și problemele de atracție la lectură a cetățenilor);

6) asigură o varietate de facilități. Fără facilități bibliotecile moderne nu pot deveni o destinație multiscop – internet, Wi-Fi, ePay, eGov ș.a., traininguri ca educația financiară; modul sănătos de viață, caracteristici care fac utilizarea bibliotecii atractivă;

7) sunt catalizatoare comunitare de revitalizare. Când punem toate ingredientele unei biblioteci moderne împreună, culminează cu o instituție publică a cărei influență se extinde mult dincolo de locația fizică. Bibliotecile sunt vizibile în viața civică, însuflă încrederea publicului în comunitățile / mahalalele lor și catalizează investiții suplimentare atât din sectorul public, cât și din cel privat. Puterea acestor instituții de a revitaliza comunitățile este recunoscută și o ilustrează multe exemple locale de apreciere și sprijin din partea fondatorilor și atenția filantropică privată.

Biblioteca este Spațiul Public Inteligent al comunității, spațiu cu posibilități

infinite de îmbunătățiri, un spațiu public unde există mereu idei noi, un spațiu de explorare, descoperiri și multe lecții noi de învățat.

Modernizarea bibliotecilor devine normalitate, acum, și pentru bibliotecile publice rurale, care sunt prinse într-un ciclu nesfârșit de restricții financiare. În aceste condiții e dificil să fii optimist – chiar dacă schimbările îți oferă mai multe speranțe decât probleme și pericole. Astăzi normalitate înseamnă să inovezi, să modernizezi. Viitorul nostru se datorează inovației și modernizării.

Cine nu vrea un viitor bun? Prezentul este doar acum, aici, și vă oferă șanse și oportunități... Prezentul suntem noi acum față în față. Viitorul este următorul pas pe care-l vom face după încheierea acestui eveniment.

Până atunci... start în viitor cu *Novateca!*

CONTEXT INTERNAȚIONAL ȘI PROVOCĂRI PENTRU POLITICA BIBLIOTECILOR CU PRIVIRE LA ÎMPRUMUTUL ELECTRONIC ÎN BIBLIOTECI

*Mariana HARJEVSCHI,
director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Abstract

The E-lending in the library has some key differences from traditional books lending. It is regulated by certain documents IFLA and the World Intellectual Property Organization (WIPO). The Book Industry Collaborative Council created a reference group for the lending right, which has produced a model of delivering e-books in libraries. The principles and rules applied in the West will be taken and in Moldova. This will greatly facilitate the users free access to electronic books.

Keywords: *books and electronic publications, e-lending regulation, the principles of providing electronic books, expanding access*

to libraries from the world and Republic of Moldova.

***

În dezvoltarea lor bibliotecile s-au confruntat cu diverse provocări. Poate cea mai actuală fiind cea cu privire la cărțile electronice și împrumutul acestora. Capacitatea firească de a procura cărți, dar într-un nou format (publicate în scop comercial) pentru colecțiile bibliotecii este limitată, reducând astfel rolul bibliotecii de a asigura libertatea de acces la cunoștințe, precum și uzurpând principiul confidențialității utilizatorilor, având în vede-

re natura accesului și distribuției de carte electronică.

Evaluând schimbări majore care au loc în editarea electronică (ePublishing), și provocările împrumutului electronic (eLending) cu care se confruntă bibliotecile din diferite regiuni geografice, IFLA a elaborat câteva documente importante ce analizează evoluțiile recente și consecințele produse de tehnologii – *E-Lending Background Paper* și *Principles for Library eLending*. Ambele oferă o imagine de ansamblu a problemelor legate de cărțile electronice disponibile prin intermediul bibliotecilor, precum și a mecanismului aplicat în diverse țări privind împrumutul acestora.

Conform cadrului de reglementare internațional (ex., art. 8 al *Tratatului Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI) privind dreptul de autor*, 1996), împrumutul electronic nu reprezintă ceea ce este împrumutul tradițional. Conceptele juridice de bază sunt derivate din art. 6 al documentului menționat și specifică următoarele cu privire la dreptul de distribuție: „Autorii operelor literare și artistice beneficiază de dreptul exclusiv de a autoriza punerea la dispoziția publicului a originalului sau a exemplarelor operelor lor prin vânzare sau prin orice alt transfer de proprietate.” În continuare OMPI explică raționamentul dreptului de comunicare cu publicul: „Autorii operelor literare și artistice beneficiază de dreptul exclusiv de a autoriza orice comunicare către public a operelor lor prin mijloace cu fir sau fără fir, inclusiv punerea la dispoziția publicului a operelor lor, în așa fel încât oricine să poată avea acces la ele în locul și la momentul pe care îl alege în mod individual.”

În așa fel, împrumutul reprezintă o „distribuție” a unor obiecte tangibile „pentru o perioadă limitată de timp, și nu pentru un avantaj economic sau comercial direct sau indirect”, spre deosebire de „închiriere”. Conform legislației naționale, distribuția

reprezintă „punerea în circulație, prin vânzare sau prin orice alt mod de transmitere în proprietate, cu titlu oneros ori gratuit, a originalului ori a copiilor unei opere sau a unor obiecte ale drepturilor conexe, precum și oferirea publică a acestora”. Astfel, autorul unei opere are dreptul exclusiv de a autoriza punerea la dispoziția publicului a originalului și a copiilor operelor lor prin vânzare sau alt transfer de proprietate, iar acest drept poate fi epuizat la prima vânzare sau un alt fel de transfer de proprietate a originalului sau a unui exemplar al operei, cu autorizarea autorului. Împrumutul în cadrul bibliotecilor, care se realizează prin împrumut de comodat, conform legislației Republicii Moldova nu este o excepție în acest sens. Epuizarea dreptului de distribuție a autorului este baza legală pentru biblioteci care oferă posibilitatea de a putea împrumuta cărți pentru utilizatorii lor.

Împrumutul electronic, în sistemul conceptual al legislației drepturilor de autor constituie o subactivitate din categoria de „comunicare către public sau punerea la dispoziția publicului”. Astfel, împrumutul electronic este definit ca „a face un obiect digital disponibil pentru utilizare pentru o perioadă limitată” de timp, și nu pentru un avantaj economic sau comercial direct sau indirect”, ceea ce presupune în mod practic acordarea accesului utilizatorilor la o operă pentru o perioadă de timp, după care accesul este refuzat, sau permisiunea utilizatorului să descarce o operă pe propriul echipament (PC, e-reader, tabletă, telefon etc.). În așa fel, spre deosebire de împrumutul cărților tipărite, care este o modalitate de distribuție, împrumutul electronic, este un serviciu on-line și nu își epuizează dreptul după prima comunicare sau punerea la dispoziție a operelor către public. Prin urmare, orice comunicare sau punere la dispoziție a publicului necesită consimțământul autorului.

În acest context, examinarea posibilității de împrumut electronic al cărților, poate

fi soluționată prin acordarea de licență. Licențierea rămâne modelul cel mai răspândit pe care și l-au asumat bibliotecile pentru furnizarea conținutului digital. Aceasta înseamnă că bibliotecile continuă să se confrunte cu diverse provocări, precum sunt termenele și condițiile de împrumut către utilizatori impuse prin contractele de licență, uneori neflexibile. Ca urmare, eforturile sunt în curs de desfășurare atât în bibliotecile publice, cât și în cele universitare.

În 2012, la inițiativa *Consiliului colaborativ pentru industria cărții* (Book Industry Collaborative Council) a fost creat Grupul de referință pentru drepturile de împrumut care a elaborat *Principiile unui model de furnizare a cărților electronice în bibliotecă* pentru a oferi recomandări în vederea împrumutului de cărți electronice, care au fost agreate ulterior de autori, editori și bibliotecari: bibliotecile trebuie să dețină un rol important în promovarea culturii lecturii; modelele privind furnizarea cărților electronice ar trebui să fie cât mai echitabile în plan comercial pentru toate părțile implicate; bibliotecile trebuie să dețină dreptul de a avea flexibilitate pentru o varietate de termeni de achiziție și reutilizare; industria cărții trebuie să ofere acces la titluri spre achiziționare sau de licențe pentru bibliotecă; autorii și editorii ar trebui să primească o remunerare echitabilă, inclusiv pentru fiecare carte electronică vândută către bibliotecă; bibliotecile trebuie să fie deschise să plătească prețuri echitabile și rezonabile pentru serviciile de distribuție a cărților electronice; toate modelele digitale ar trebui să susțină legea drepturilor de autor și un echilibru între asigurarea protecției drepturilor corespunzătoare și adecvate pentru autori și editori împotriva utilizării ilegale a muncii lor, precum și să permită bibliotecilor și patronilor acestora să se bucure de utilizarea rațională a titlurilor achiziționate. În final, industria cărților electronice ar trebui să ofere bibliotecilor

toată gama de dispozitive, în așa fel încât să faciliteze alegerea opțiunilor de formate pentru cartea electronică și a dispozitivelor pe care acestea sunt lecturate.

Asigurarea accesului utilizatorilor la cărțile electronice disponibile în comerț, rămâne a fi o dificultate, iar nevoia de impunere a unui angajament politic continuă. Refuzul de a oferi acces la cărțile electronice în bibliotecă subminează principiile fundamentale de acces la cunoștințe. Rolul social crucial jucat de bibliotecă în asigurarea realizării acestor principii trebuie să fie recunoscut. Colaborarea cu diverse edituri și alți deținători de drepturi sunt importante și pot conduce la un progres semnificativ în asigurarea accesului la cărțile electronice. Eforturile de a promova neutralitatea tehnologică, cum ar fi recunoașterea dreptului de epuizare digitală, trebuie să fie sprijinite.

Eforturile IFLA și ale altor organizații privind promovarea necesității unui tratat internațional cu privire la excepții și limitări pentru bibliotecă și arhive oferă un mijloc potențial de creștere a gradului de conștientizare a guvernelor privind furnizarea cărților electronice și a altor tipuri de conținut digital prin intermediul bibliotecilor, precum și de propunere a soluțiilor.

Acum, mai mult ca oricând, bibliotecile trebuie să pledeze în numele utilizatorilor și al comunităților lor pentru accesul universal la informații pentru toți, indiferent de format, de conținut sau de practicile comerciale restrictive.

Referințe bibliografice

1. ERJIU, E. Împrumutul de cărți la domiciliu în cadrul bibliotecilor. Reglementări juridice actuale. În: *BiblioPolis*. 2008, 2, 21-25.
2. *IFLA eLending Background Paper, 2014* [accesat 1.08.2014]. Disponibil: <http://www.ifla.org/files/assets/clm/publications/ifla-background-paper-e-lending-en.pdf>
3. *Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe (nr. 139 din 2.07.2010)*. În: *Monitorul Oficial*. 2010, 1 oct. 191-193/630.

BIBLIOTECARUL UNIVERSITAR – MEDIATOR ÎN PROCESUL DE STUDIERE ȘI CERCETARE

Silvia HABAȘESCU,
șef serviciu, Biblioteca Științifică, ASEM

Abstract

The author presents some aspects of collaboration established between ASEM and universities from Norway and Romania. Especially effective proved to be the projects aimed at: developing new information services in economic education and information literacy, sociological research for the users of the ASEM Scientific Library (students, master and PhD).

Keywords: *electronic information sources, digital collections, collaboration between universities, sociological poll, information literacy, bibliographic standards, copyright versus plagiarism.*

* * *

„În societatea modernă bibliotecă și bibliotecarul nu sunt un lux, ci o necesitate absolută.” (J. Bellington)

Biblioteca Științifică ASEM este integrată în mai multe proiecte, unul dintre ele fiind proiectul *Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru învățământul economic superior din Moldova*, realizat în parteneriat cu ASEM și Universitatea din Bergen, Norvegia. Activitățile din cadrul proiectului se desfășoară în trei etape, pe durata a 2,5 ani, pentru șase categorii de utilizatori:

Primele două etape ale proiectului includ:

- crearea grupului de lucru, distribuția sarcinilor și studierea limbii engleze;
- implementarea Repozitoriului Instituțional.

A treia etapă a proiectului include:

- punerea în aplicare a cursului *Cultura informației*, pentru toate categoriile de utilizatori, bazată pe experiența universității din Bergen.

Mi-am propus să vorbesc despre activitățile din a treia etapă a proiectului. Un moment extrem de important, pentru punerea în aplicare a cursului *Cultura informației*, a fost cercetarea *Perfecționarea în cultura informației pentru utilizatorii Bibliotecii Științifice a Academiei de Studii Economice a Moldovei*, realizată în perioada ianuarie-martie 2013. Scopul studiului a fost, identificarea rolului bibliotecii în dezvoltarea abilităților în cultura informației ale studenților, cadrelor didactice, cercetătorilor și studierea necesității de educare a utilizatorilor în noul context informațional. La sondaj au participat 1004 respondenți de la șase facultăți. Rezultatul cercetării a fost prezentat și discutat la întrunirea echipei proiectului din 11-13 aprilie 2013, Universitatea „Transilvania”, Brașov, România. Cercetarea a reliefat interesul sporit al utilizatorilor pentru Repozitoriul Instituțional și pentru cursul *Cultura informației*.

Nu voi prezenta în întregime rezultatele cercetării, însă prezentarea răspunsurilor la doar câteva dintre întrebările ce abordează problema instruirii utilizatorului ar fi destul de convingătoare.

Dacă utilizatorii bibliotecii ar fi interesați de cursurile de *Cultura informației*?

- ✓ pozitiv – 89,12% din respondenți;
- ✓ negativ – 10,88 % din respondenți.

Dacă se organizează cursuri de *Cultura informației*, care din conceptele de mai jos credeți că ar trebui prezentate?

Răspunsurile în ordine descrescătoare au fost:

✓ Depozite digitale instituționale. Acces deschis la informația științifică – 42,08%.

✓ Strategii de căutare a informațiilor – 40,88%.

✓ Colecții digitale în biblioteca universitară, biblioteci digitale – 40,18%.

✓ Instrumente de căutare a informațiilor – 36,7%.

✓ Proprietatea intelectuală și dreptul de autor – 36,27%.

✓ Evaluarea surselor de informare electronice – 27,05%.

✓ Integrarea informațiilor în produse educaționale – 26,55%.

Care este părerea Dumneavoastră despre importanța cursurilor de *Cultura informației* din cadrul ASEM?

✓ Important – 53,5%.

✓ Foarte important – 29,29%.

✓ Nu știu – 9,19%.

✓ Puțin important – 7,39%.

✓ Nu este important – 1,10%.

În cadrul întrunirii din Brașov colegii din Norvegia și România au venit cu recomandări și sugestii privind elaborarea curriculumului *Cultura informației*. În baza acestor recomandări au fost elaborate tutorialele: *Modele de prezentare a referințelor bibliografice în conformitate cu standardul SM ISO 690:2012 „Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea resurselor bibliografice și citarea resurselor de informare” și Căile etice de utilizare a informației* (<http://newinformationservices.files.wordpress.com/2013/01/iso-690-slide-compatibility-ode.pdf>), care au fost plasate pe site-ul proiectului și utilizate cu succes în cadrul orelor de *Cultura informației* pentru studenții anului III, ciclul de licență, și studenții anului I, ciclul

masterat (63 de grupe academice, 126 de ore).

Decizia de a familiariza cercetători cu standardul (SM ISO 690:2012. *Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare*), a reieșit din necesitatea unificării prezentării referințelor bibliografice în cadrul ASEM. Este cunoscut faptul că CNAA înaintează alte cerințe de prezentare a referințelor bibliografice, decât SM ISO 690: 2012. *Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare*. Cunoșc cazuri concrete când nu au fost admise referințele la teza de doctor elaborate, conform SM ISO 690:2012. Iar în timpul orelor de *Cultura informației*, din discuțiile cu studenții, am înțeles că la unele catedre, în ghidurile pentru elaborarea tezelor de master și de licență sunt recomandate exemple de referințe, ce corespund cerințelor CNAA, pentru tezele de doctor. Astfel, am fost puși în fața faptului că studenții și masteranzii vor cunoaște regulile de întocmire a referințelor bibliografice conform noului standard, dar nu le vor utiliza pentru a nu intra în contradicție cu conducătorii de teze. Alt aspect, foarte important, este prezentarea publicațiilor cercetătorilor ASEM la sfârșitul fiecărui an, la Academia de Științe a Moldovei, tot conform prevederilor standardului SM ISO 690:2012. Specialiștii din bibliotecile universitare cunosc foarte bine, cât de diferite sunt metodele de prezentare a publicațiilor editate de cercetători, în fiecare an.

Astfel, am decis să începem cu promovarea standardului la ședințele catedrelor. Mai întâi am discutat cu șefii catedrelor despre tematica comunicărilor în cadrul ședinței catedrei, apoi, am expediat prin e-mail, exemple de referințe bibliografice, publicații ale cercetătorilor ASEM elaborate în conformitate cu ISO 690:2012. Pe parcurs am coordonat timpul și ora la care

erau programate ședințele de catedră, astfel au fost organizate prezentări pentru 15 catedre din cele 25.

Este important că în ASEM se acordă o atenție deosebită protecției proprietății intelectuale și a dreptului de autor, fapt confirmat de politica ASEM în domeniul prevenirii plagiatului, care se reflectă în anumite prevederi ale *Regulamentului privind prevenirea plagiatului în rândul studenților / masteranzilor* și în decizia Senatului ASEM nr. 2/2 din 23.10.2013, care includ următoarele:

- modificarea și actualizarea *Ghidului privind elaborarea și susținerea tezei de master și a Ghidului privind elaborarea și susținerea tezei de licență*, ținând cont de prevederile *Regulamentului privind prevenirea plagiatului în rândul studenților / masteranzilor*. Responsabil: prim-prorector cu activitatea didactică, dr. hab. A. Cotelnic;

- organizarea de către Biblioteca Științifică a ASEM a lecțiilor *Cum se evită plagiatul*. Responsabili: Biblioteca Științifică ASEM, director, dr. S. Ghinculov, șefii de catedră;

- aplicarea unui standard unic (SM ISO 690:2012. *Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare*), referitor la prezentarea referințelor, pentru a elabora un algoritm de verificare în sistemul antiplagiat. Responsabili: Biblioteca Științifică ASEM, director, dr. S. Ghinculov, șefii de catedră;

- îmbunătățirea continuă a sistemului de antiplagiat pentru ca rezultatele verificării să fie utile în luarea unor decizii corecte și la timp privind admiterea / neadmiterea tezelor spre susținere. Responsabil: Departamentul de informatică.

Avem de realizat mai multe obiective, inclusiv și în cadrul proiectului: anul 2014 este anul realizării proiectului *Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru învățământul economic superior din Moldova*, în Biblioteca Științifică a ASEM anul 2014 este declarat *Anul advocacy pentru Cultura informației*, în luna aprilie avem programat seminarul *Cultura informației: comunicarea și utilizarea etică a informației* pentru profesioniști, vom elabora cu suportul partenerilor de proiect curriculume și tutoriale online pe baza platformelor speciale, pentru toate categorii de utilizatori, ținând cont de necesitățile fiecărei categorii.

Referințe bibliografice

1. CHERADI, Natalia. Studierea necesităților de formare a utilizatorilor serviciilor informaționale în mediul universitar. În: *Integrare prin cercetare și inovare*: conf. șt. intern., 26-28 sept. 2013. Ch.: USM, 2013, pp.40-42. ISBN 978-9975-71-415-0.

2. GHINCULOV, Silvia; CHERADI, Natalia. Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru învățământul economic superior din Republica Moldova. În: *60 de ani de învățământ economic superior în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic*: conf. șt. intern., 27-28 sept. 2013. Ch.: ASEM, 2013, vol. 2, pp. 337-340. ISBN 978-9975-75-674-7.

3. SCLIFOS, Constantin. Elaborarea și implementarea sistemului antiplagiat în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei. În: *Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii*: conf. șt. intern., 28-29 sept. 2012. – Ch. : ASEM, 2012, vol. 2, pp. 78-81.

4. SCLIFOS, Constantin. Interacțiunea resurselor informaționale cu sistemul antiplagiat ASEM. În: *60 de ani de învățământ economic superior în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic*: conf. șt. intern., 27-28 sept. 2013. Ch.: ASEM, 2013, vol. 1, pp. 429-432. ISBN 978-9975-75-674-7.

UN NOU CONCURS – O NOUĂ PROVOCARE

Genoveva SCOBIOALĂ,
manager, Departamentul dezvoltare și comunicare

Abstract

Is noteworthy the recently launched by the Municipal Library experiences the methods of training or non-formal learning. It was tested about initially at one branch of the Municipal Library but with participation of users from other branches. The positive aspects of this practice were highlighted in the contest "The most efficient Reading Time". The purpose of the contest was to optimize organizational modes of reading, identifying innovative ways of reading and perception of the literary text, supporting the education of children and youth. The competition held in March-April and was attended by 23 branches. The participants had to meet certain preconditions, including involvement of the personalities in their activities. The most beautiful results were obtained the libraries that have choose exciting topics, demonstrating inventiveness, creativity, knowledge, fruitful collaboration with invited writers and artists.

Keywords: *the contest "Reading Time", teaching practice, non-formal education, innovative methods of reading literary texts, perception, memory training strategy and imagination, library, Municipal Library, users.*

* * *

Manifestul bibliotecilor publice al IFLA/ UNESCO stipulează că „bibliotecarul este un intermediar activ între utilizatori și sursele de informare. Educația profesională continuă a bibliotecarului este indispensabilă pentru asigurarea celor mai bune servicii de bibliotecă”. Actualmente, bibliotecarul dispune de toată gama de oportunități de instruire, atât formală, cât și informală; oferte concrete, bine structurate, menite necesităților clare de acoperire a unor subiecte noi, mai puțin abordate în cadrul studiilor de specialitate.

Bibliotecarii de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” sunt periodic antrenați în

procesul de dezvoltare profesională din cadrul cursurilor de instruire, trainingurilor, atelierelor profesionale, seminarelor, colocviilor etc. Capacitatea de învățare, de dezvoltare a noilor competențe, abilități, aptitudini este șansa de adaptare într-o lume în continuă schimbare, biblioteca supusă fiind permanent unor noi provocări ca urmare a evoluțiilor tehnologice și a diversificării surselor de informare.

*Pentru exercitarea eficientă a calității activităților organizate, BM a încercat să experimenteze învățarea practică, nonformală – numită și **din experiența noastră**, care din start a scos în evidență avantajele unei asemenea forme de învățare: se accentuează activitatea practică, se pregătește mai deosebit biblioteca-gazdă (doar vin în vizită colegii și trebuie să fie totul perfect), se socializează și comunică între ei bibliotecarii din întreaga rețea, se aplică cele mai bune tehnici de organizare a unei activități cu publicul, se consolidează relațiile de parteneriat ș.a. Această metodă s-a dovedit a fi foarte pozitivă, aplicată fiind în cadrul concursului **Cea mai eficientă „Oră de lectură”**, care a scos în evidență elementul creator, activ și coordonator al colegilor noștri. Totodată, bibliotecarii s-au remarcat și drept buni mediatori, facilitatori și moderatori, roluri esențiale ale paradigmei educaționale.*

*Scopul acestui concurs a fost optimizarea organizării **Orei de lectură** și identificarea metodelor inovatoare de lecturare și de însușire a unui text, susținerea procesului de instruire și educație. Desfășurat în lunile martie-aprilie, la el au participat 23 de filiale, prezentând pentru colegi ore-model din cele mai inovante, educative și instructive, cu noi modalități de a atrage cititorul la lecturi bune.*

Aprecierile au fost efectuate de către persoanele implicate în concurs și care au

participat pe rând la fiecare filială, ținând cont de unele condiții prestabilite: *creativitate în organizare, mobilizarea cititorului / ascultătorului, utilizarea diferitor tehnici de lectură, folosirea exercițiilor ce îmbină cititul cu jocul, desenatul, coloratul etc., accesibilitatea și atractivitatea textului în funcție de vârstă, valențele educative ale textului, strategii ce antrenează memoria, atenția, imaginația, utilizarea materialului suplimentar atractiv*. Un rating mare au avut orele de lectură la care au fost implicate personalități notorii la lecturarea textului, precum: Sandu Aristid Cupcea, Ada Zaporozjanu, Ion Coșeriu, Valentina Butnaru. Interpretul Nicolae Paliț prin cântecele consacrate părinților a consolidat însușirea textului *Părinții* de Aurelian Silvestru și a destins plăcut atmosfera.

Orele de lectură au fost din plin suplimentate cu expoziții de carte, toate organizate într-un mod inedit și cu sugestii pentru alte lecturi tangențiale tematicii sau autorului respectiv.

Subiectele orelor de lectură au fost diverse – de la texte literare (legende, povești, povestioare, nuvele) la cele tematice (2014 – *Anul Dumitru Matcovschi*; *Apa, izvorul vieții*; *Odă cărții*; *Ziua mondială a poeziei*; *Lucruri sfinte*; *Turnul Babel* etc.), iar mesajul a fost unul profund, cu evidente valențe educative. Majoritatea textelor selectate se adresau sentimentului – pentru a emoționa ascultătorii / participanții, a-i transpune în lumea personajelor. Punând accentul pe înțelegerea mai bună a textului și importanța lui în formarea cititorului ca personalitate; pe obținerea unei eficiențe mai mari în stimularea pasiunii pentru lectură; pe extinderea procesului de colaborare; pe formarea deprinderilor de comunicare, bibliotecarii, în tandem cu școala și grădinița, reușesc să-i inițieze în tainele textului literar, să formeze un cititor activ, cu idei coerente și logice, cu preferințe pentru o literatură de calitate. Declanșarea acestei „competiții” a fost benefică și pentru bibliotecarii, care au dat dovadă de o prestație foarte bună, de cunoaștere a

mai multor tehnici de lectură, de deschidere către multiplicitatea interpretativă a unei opere literare, de abilități de utilizare a mijloacelor moderne – calculator, video projector, de aplicare a elementelor ludice; și-au exteriorizat experiența, cultura generală, dar și talentele: de pedagog, de orator, de organizator.

Unele filiale, deși au organizat activități foarte interesante, cu elemente inedite, creative nu s-au încadrat în cerințele unei *Ore de lectură*, fapt care a condus la ratarea unui loc în clasament.

Într-un final au fost desemnați cei mai buni dintre cei buni, cărora li s-au oferit premii bănești și diplome:

- Premiul I – Filiala „Târgoviște”;
- Premiul II – Filiala „Liviu Rebreanu”;
- Premiul III – Filiala „Maramureș”.

Mai multor filiale li s-au acordat premii de consolare și diplome de participare.

O primă concluzie ar fi, că fiecare bibliotecar a avut câte ceva de învățat de la colegul său, îndeosebi angajații mai tineri, relevându-i pe cei mai buni care au încercat și au reușit abordarea organizării unei *Ore de lectură* dintr-o nouă perspectivă.

Secundo – calitatea activităților cu publicul asigurate de biblioteca publică depinde de experiența angajaților acestora, de orizontul de cunoaștere a lor, de deprinderile de învățare și perfecționare continuă.

Tertio, dar nu în ultimul rând, vrem să le mulțumim celor implicați în această competiție pentru efortul depus, ca acesta să-i conducă spre afirmare și noi performanțe, iar rolul primordial al bibliotecarului rămâne cel de dezvoltare a unei atitudini pozitive față de lectură, față de bibliotecă și că numai cartea „ne face să trăim în afară de minciună, nedreptate și prejudecăți” (Mihail Sadoveanu).

Și, după cum prevedea *Regulamentul concursului*, miniscenariul celei mai reușite *Ore de lectură*, care s-a dovedit a fi la Filiala „Târgoviște”, este prezentat în revista *BiblioPolis* de Liliana Juc, șef oficiu copii la filiala amintită.

ORA DE LECTURĂ: ASPECTE PRACTICE

Liliana JUC,
șef oficiu copii, Filiala „Târgoviște”

Abstract

In the article the author refers to the importance of reading time (hour) as a form of exploration and promotion of literary works among users. An original and exciting way was found by the "Targoviste" Branch during the competition "Reading Time" organized at the Municipal Library „B.P. Hasdeu". Thus, the library developed for the competition a reading time on sacred theme, which is based on the cycle of events Matcovschi Dumitru year. The activity included thematic reading of literary texts, discussions, work in groups, knowledge and skills competitions, cognitive fun games etc.

Keywords: reading of literary text, message ideas, analyzing the meanings of words and phrases.

* * *

Indubitabil, ora de lectură este o modalitate de cultivare a dragostei pentru citit, un mijloc de promovare a operelor literare, valorificându-le prin diverse tehnici de lectură: lectura-model, lectura-ghidată, lectura în ștafetă. Explorăm în cadrul activităților specifice (orelor de lectură, cluburilor de lectură) diverse tipuri de lectură (liniară, selectivă, exploratorie, creativă, literar-artistică etc.), preocuparea majoră fiind stimularea și menținerea gustului pentru lectură.

În scopul ameliorării continue a calității orei de lectură, Filiala „Târgoviște” s-a implicat cu toată seriozitatea în concursul *Cea mai eficientă oră de lectură*, inițiat de BM „B.P. Hasdeu”.

În cadrul acestui concurs, am desfășurat *Ora de lectură* tematică *Lucruri sfinte*. Competențele stabilite pentru această oră de lectură au fost decodificarea mesajului ideatic al textelor și valorificarea priorității culturale – *Anul Dumitru Matcovschi*.

Am vizat următoarele obiective generale: stimularea interesului pentru lectură, conștientizarea valențelor literar-artistice ale textului, îmbogățirea vocabularului prin expresii idiomatice, dezvoltarea gândirii critice și creative. Obiectivele operaționale desemnate în acest context au fost următoarele: definirea și explorarea cuvântului *sfânt*, dezvoltarea gândirii critice și creative, aplicarea tehnicilor interactive de grup. Întrucât tratăm o oră de lectură tematică, am lansat activitatea respectivă prin explicarea noțiunii de *sfânt*, pe care am repetat-o tridimensional: în particular – lucruri dragi și scumpe fiecăruia dintre noi; la nivel de etnie – limba, patria, simbolurile naționale; divin – sărbători religioase. Am definit și am explorat cuvântul generic, analizându-i spectrul lexical și încadrându-l în expresii idiomatice. Acestea din urmă au fost tălmăcite prin metoda euristică, aplicarea tehnicilor interactive de grup – „păianjenul”, „diamantul” și jocurile *Lădița cu obiecte*, *Construim Templul Bunătății*. Etapa următoare s-a axat pe lectura textelor în proză și versuri, care emană tangențial subiectul *Lucruri sfinte*.

Au fost selectate două texte, unul în proză – *Pâinea e sfântă* de Claudia Partole, celălalt în versuri – *Desenez* de Dumitru Matcovschi. Ambele materiale promovează vădite conținuturi educative și mesaje profunde. Textele au fost „descoperite” de publicul-țintă prin tehnica lecturii-model, au fost tratate prin metoda conversației euristice, prin aplicarea tehnicilor interactive de grup („triada”, „diagrama Venn”, „diamantul”). Poezia *Desenez* de Dumitru Matcovschi a fost percepută drept o piesă de rezistență a acestui miniprogram de lectură. Alegerea acestei poezii a fost

expresă, întrucât o considerăm o sursă de inspirație inepuizabilă pentru a reflecta lesnicios un tablou rustic, pitoresc, care relevă dragostea de țarină, neam, valorile naționale autentice. Recitalul a fost declinat în activități conexe de pictură și ilustrație. Astfel, cei mai iscusiți *pictori* ai clasei au redat cromatic sintagmele din text: *casă luminoasă, o livadă doldora de roadă, o viță de vie ce spre soare se mlădie, drum din pragul casei către lumea toată, zarea mai albastră peste casa noastră.*

Finalitatea activității *Orei de lectură* tematice *Lucruri sfinte* a vizat valorificarea și susținerea procesului de instruire și educație pe o dimensiune diversificată și interdisciplinară, unde lectura s-a îmbinat perfect cu pictura și jocul, iar noutatea și cunoașterea s-au produs firesc, prin curiozitatea de a descoperi opera literară via elementul ludicului, via muzică și material didactic audio-vizual atractiv.

Ora de lectură tematică: *Lucruri sfinte*

Motto: „Spune-mi și eu voi uita, învăț-mă și îmi voi aminti, implică-mă și voi învăța” / „Tell me and I forget, teach me and I may remember, involve me and I learn” (Benjamin Franklin).

Scopul: valorificarea lecturii și susținerea procesului de instruire și educație.

Competențe:

- decodificarea mesajului ideatic al textului;
- valorificarea priorității culturale – *Anul Dumitru Matcovschi.*

Obiective generale:

- stimularea interesului pentru lectură;

- conștientizarea valențelor literar-artistice ale textului;
- îmbogățirea vocabularului prin expresii idiomatice.

Obiective operaționale:

- definirea și explorarea cuvântului *sfânt*;
- dezvoltarea gândirii critice și creative;
- aplicarea tehnicilor interactive de grup.

Metode, tehnici și forme de lucru:

- lectura-model;
- conversația euristică;
- diamantul;
- triada;
- diagrama Venn;
- păianjenul.

Jocuri: *Cioburi de cuvinte; Construim Templul Sfințeniei; Lădița cu obiecte.*

Desfășurarea orei de lectură

I. Introducere

a) Un adjectiv stă întotdeauna pe lângă un substantiv. Ce substantive am putea atribui adjectivului *sfânt*?

b) Tălmăcirea expresiilor frazeologice. Deseori în vorbirea uzuală, cotidiană auzim expresii cu lexemul *sfânt*, să încercăm să le tălmăcim. De exemplu:

Ce-am vorbit e sfânt!

Ferit-a sfântul! = în nici un caz, nicidecum.

Ți-a ieșit un sfânt din gură = a vorbi foarte drept și înțelept, a spune o vorbă potrivită.

A sta (ca un) sfânt = a sta nemișcat; (despre copii) a fi foarte cuminte.

La sfântu-așteaptă = niciodată.

c) Cuvântul *sfânt* și *scump* pot fi înrudite ca sens?

Depinde de context.

Această carte *este scumpă*, costă mult.

Această carte *îmi este scumpă*, mi-a dăruit-o mama când am început să citesc.

Cartea *este scumpă*, te face înțelept.

II. Evoluția

a) Lectura literară a textului *Pâinea e sfântă* de Claudia Partole:

„Deseori îi spuneam lui Micu: Ți imaginezi de câte boabe de grâu e nevoie pentru o pâine? Ți întrebam, de fapt întrebându-mă și pe mine. Pentru că nu știam, precum nu știu nici până acum. E nevoie de multe, foarte multe boabe! Întotdeauna am considerat că cel mai greu se adună pâinea, mierea și cuvintele într-o carte. Toate acestea ar trebui să fie cu adevărat scumpe!

Și îl tot povățuiam pe Micu să nu arunce pâinea, iar dacă vede o bucățică aruncată jos să n-o calce, s-o ferească din calea oamenilor.

O va mânca un câine vagabond, o furnică și-ți vor mulțumi! Așa-l sfătuiam. El promitea că va proceda întocmai.

Și iată că ajunse la prima misiune! L-am trimis la magazin să cumpere pâine. Plecă țanțoș, mândru, că era pus și el la treabă. Și reveni la fel de fericit:

– Iată pâinea!

Am luat-o și nu-mi venea să cred ochilor: era tare ca piatra!

– Mulțumesc, dar... Alta nu era?

Micu privi nedumerit, dar avea, cum se vede, pregătit răspunsul:

– Era, dar pe asta n-o lua nimeni!

N-am fost în stare să-i spun niciun cuvânt. Nici chiar tătucul nu-i reproșă. Deși supărat, îmi șopti la ureche:

– Din cauza educației tale, o să ia de la viață ceea ce rămâne de la alții...

Și atunci mi-a venit o idee! Am tăiat pâinea felii, am muiat-o într-un ou bătut cu lapte și am prăjit-o. A fost deosebit de gustoasă! Iar Micu se simțea în al nouălea cer: pâinea cumpărată de el era extraordinar de bună!

b) Discuții pe marginea textului literar-artistic, decodificarea mesajului ideatic al textului:

– *Ce-l povățuia mama pe Micu?*

– *Cum a fost la prima lui misiune?*

– *Ce lecții de viață i-a dat mama? (Niciodată să nu risipim cea ce e făcut cu multă muncă. Din orice situație există o ieșire.)*

– *Ce consideră autoarea Claudia Partole lucruri scumpe?*

c) Reflecție:

– *Care pentru voi sunt lucruri scumpe?*

III. Moment poetic

a) Lectura poeziei *Desenez* de Dumitru Matcovschi:

„Desenez o casă
Mare și frumoasă
Și lumină multă
Desenez în casă.

Desenez la stânga
Casei o livadă,
Ramii grei atârână
Doldora de roadă.

Iar la dreapta casei
Desenez o vie,
Via mai spre soare
Vițeale-și mlădie.

Desenez pe urmă,
Drept, ca o săgeată,
Drum din pragul casei
Către lumea toată.

Și-apoi fac cu-albastru
Zarea mai albastră
Și cobor seninul
Peste casa noastră..."

b) Întrebări:

- *Despre ce este această poezie?*
  - *Ce imagini-simbol atestăm aici?*
  - *Ce sentimente ați încercat la audierea ei?*
- c) Exercițiul de creație.

IV. Valorificarea semnificației cuvântului *sfânt*, conștientizarea mesajelor transmise de textele propuse prin tehnici activ-participative de grup

Lucrul în grup:

- Grupul I
  - Ilustrați printr-un desen versurile poeziei *Desenez* de Dumitru Matcovschi.
- Grupul II
  - Alcătuiți o *Triadă* selectând din poezia *Desenez* de Dumitru Matcovschi câte trei cuvinte ce ar determina: obiecte, acțiuni și însușiri.

TRIADĂ

OBIECTE ACȚIUNI ÎNSUȘIRI

CASĂ DESENEZ MARE

LIVADĂ ATĂRNĂ FRUMOASĂ

ZAREA FAC ALBASTRĂ

• Grupul III

- Creați un *Diamant* pornind de la cuvântul-cheie din textul *Pâinea e sfântă* de Claudia Partole.

PÂINEA

SCUMPĂ BUNĂ

SE ADUNĂ SE TAIE SE CONSUMĂ

PÂINEA ESTE REGINA MESEI

(Pământul ca o pâine ajunge pentru toți!)

SFÂNTĂ

• Grupul IV

- Selectați imaginile potrivite ce redau lucruri sfinte și completați *Păianjenul*.

• Grupul V

- Fixați în *Diagrama Venn* cuvintele sfinte din textele studiate în cadrul activității (microeseul *Pâinea e sfântă* de Claudia Partole și poezia *Desenez* de Dumitru Matcovschi)

A

- Text în proză
- Din orice întâmplare a vieții poți învăța ceva

• Poți salva lucruri ce par pierdute

• Tot ce se dă prin muncă e scump

B

• Text în versuri

• Imagini-simbol

• Redă dragostea de vatra strămoșească

• Frumusețea plaiului natal

C

• Sfântă este pâinea

• Sfântă ne este casa

Jocuri:

• Grupul VI

Lădița cu obiecte. Din mulțimea de obiecte selectați simbolurile naționale ale Republicii Moldova și obiectele care credeți că ne reprezintă.

• Grupul VII

Lădița cu obiecte. Din mulțimea de obiecte selectați simbolurile pascale și decorați o măsuță de Paște.

• Grupul VIII

Construim Templul Sfințeniei. Incrustați (scrieți) pe cărămizi lucrurile sfinte. Aranjați cărămizile în temelia Templului.

Însărcinare

Selectați cărțile potrivite temei de azi și aranjați-le.

Lectura în lanțisor

Copiii citesc poezia *Dăruiește, Doamne Sfinte* de Dumitru Matcovschi.

Încheiere

DE ZIUA BIBLIOTECARULUI

PROFESIA DE BIBLIOTECAR MERITĂ MAI MULTĂ ATENȚIE

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

Ziua bibliotecarului în Republica Moldova se sărbătorește pe 23 aprilie începând cu anul 2010, iar în România începând din 2005. Trebuie să menționăm că această zi coincide cu Ziua mondială a cărții și a dreptului de autor, decretată de UNESCO în 1995, iar în unele țări este și sărbătoarea creștină Ziua Sfântului Mare Mucenic Gheorghe – purtătorul de biruință.

La originea sărbătorii profesionale a bibliotecarilor se află obiceiul oferirii în dar a cărților, practicat după 1616, anul trecerii în neființă a clasicilor literaturii universale William Shakespeare și Miguel de Cervantes. În Spania, de exemplu, pe 23 aprilie, sînt premiați cei mai buni autori de carte în limba spaniolă. De-a lungul timpului, printre laureați ai acestui premiu s-au numărat: Jorge Luis Borges, Octavio Paz, Ernesto Sábato, Carlos Fuentes, Augusto Roa Bastos, Mario Varga Llosa, José Emilio Pacheco, José Manuel Caballero Bonald ș.a.

Conform remarcii renumitului bibliotecar și bibliograf american Melvil Dewey, bibliotecarul a trecut de la poziția de „șoarece de bibliotecă” la cea de „educator în sensul cel mai nobil al termenului”. Factor de educație complementară, non-formală – acesta ar fi rostul slujbașului din biblioteca publică contemporană.

Prin noblețea și frumusețea profesiei sale, bibliotecarii din republica noastră aduc în prim-planul vieții culturale cărți, oameni și evenimente. În anul curent sărbătorirea Zilei bibliotecarului a avut loc la Teatrul Național „Mihai Eminescu”. Intrarea

la eveniment a fost liberă, deschisă pentru întreaga comunitate bibliotecară. Cu un mesaj de felicitare, cu ocazia sărbătorii, s-a adresat către toți bibliotecarii din țară dna **Mariana Harjevschi**, președintele Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, care a adus la cunoștința celor prezenți rezultatele muncii de un an și a schițat sarcinile ce ne revin de a fi îndeplinite în anul curent, dar și în perspectivă.

În cadrul evenimentului festiv dl **Gheorghe Postică**, viceministru al culturii, în fața sălii arhiplină de reprezentanți ai bibliotecarilor de diferit rang, exprimîndu-și stima și aprecierea pe care o merită aceștia, a menționat că biblioteca în zilele de azi reprezintă o componentă esențială a societății, iar cartea este elementul fundamental al umanității și patrimoniul spiritual prin care se transmite din generație în generație cultura, valorile și tradițiile poporului nostru. Rolul de coeziune socială pe care îl au bibliotecile ca centre culturale multifuncționale este tot mai evident în ultima perioadă, iar importanța implementării standardelor și politicilor cu privire la asigurarea serviciilor de calitate în biblioteci și asigurarea unui sistem de servicii moderne, accesibile și adaptate necesităților comunității devine o prioritate asumată pe deplin de toți conducătorii care se află la guvernare.

Într-o atmosferă solemnă, Gh. Postică a înmînat diplome de excelență pentru bibliotecari din partea Guvernului Republicii Moldova și Ministerului Culturii.

Diplome acordate de Guvernul RM (sub semnătura dlui **Iurie Leancă**, prim-ministru) au primit:

Claudia Balaban, director general, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”;

Elena Butucel, prim-direktor adjunct, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”;

Cristina Caterev, director interimar, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei;

Tatiana Coșeri, director adjunct, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”;

Silvia Ghinculov, dr. în economie, conf. univ., director, Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova;

Elena Stratan, șef, Serviciul cercetare și asistență de specialitate, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo”, Bălți;

Olesia Zabiaco, șef, Serviciul primirea și înregistrarea documentelor, Camera Națională a Cărții.

Diplome acordate de Ministerul Culturii (sub semnătura dnei **Monica Babuc**, ministru) au primit:

Elena Boțan-Găină, șef, Secția completare și evidență, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei;

Lolita Caneev, șef, Serviciul mediateca, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”;

Igor Cereteu, dr. în istorie, bibliograf, Secția cercetări bibliologice, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei;

Eugenia Coșeru, șef oficiu, Biblioteca Raională „Mihail Sadoveanu”, Soroca;

Lilia Gore, șef, Biblioteca Colegiului Politehnic, Chișinău;

Ala Lăsâi, bibliotecar principal, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo”, Bălți;

Tatiana Marițoi, bibliograf, Serviciul arhiva depozitul legal, Camera Națională a Cărții;

Vasilisa Nechiforeac, șef serviciu, Biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău;

Lucica Nistreanu, specialist principal, Secția lectură publică și comunicarea colecțiilor, Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică;

Galina Sacaliuc, director, Biblioteca Publică Orășenească, Râșcani;

Claudia Țatravca, director, Filiala „Târgu-Mureș”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”;

Claudia Tricolici, bibliotecar principal, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”;

Zinaida Ursu, șef, Serviciul activitate cu copiii de 11-16 ani, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”.

Diplome acordate de Ministerul Educației (sub semnătura dnei **Maia Sandu**, ministru) au primit:

Ana Brăiescu, bibliotecar principal, Secția comunicarea și organizarea colecțiilor, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei;

Elena Caldare, director, Filiala „Alba Iulia”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”;

Natalia Cheradi, director adjunct, Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova;

Silvia Ciubrei, director adjunct, Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”;

Renata Cozonac, șef, Serviciul numerotarea internațională a publicațiilor, Camera Națională a Cărții;

Silvia Gorceag, șef, Oficiul informarea bibliografică, Biblioteca Tehnico-Științifică a Universității Tehnice din Moldova;

Ludmila Guzgan, șef, Biblioteca „Ion Creangă”, Chișinău;

Elena Harconița, director, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo”, Bălți;

Maria Harea, șef, Secția asistență de specialitate, cooperare și coordona-

re, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”;

Larisa Jeinova, specialist principal, Biblioteca Colegiului Național de Comerț al ASEM;

Liuba Ciobanu, director, Filiala „Ovidius”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”;

Viorica Lupu, director adjunct, Biblioteca Republicană Științifică Agricolă a UASM;

Ana Nagherneac, șef serviciu, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo”, Bălți;

Ludmila Olorița, specialist coordonator, metodist, Direcția cultură, Anenii Noi;

Zinaida Slutu, șef, Biblioteca Liceului Teoretic „Spiru Haret”, Chișinău;

Zinaida Stratan, director, Biblioteca Tehnico-Științifică a Universității Tehnice din Moldova;

Elena Țurcan, șef oficiu, Departamentul Informațional Biblioteconomic al ULIM.

Au fost acordate și diplome ale Ministerului Agriculturii (sub semnătura dlui **Vasile Bumacov**, ministru) pentru:

Alexandra Caraiman, șef, Departamentul organizarea și comunicarea colecțiilor, Biblioteca Republicană Științifică Agricolă a UASM;

Tamara Tetelea, șef, Biblioteca Colegiului Tehnic-Agricol, Soroca.

A urmat înmînarea, de către **Mariana Harjevschi**, președinte al Asociației Bibliotecarilor din RM, a diplomelor și premiilor pentru concursurile naționale *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării din anul 2013* și *Cel mai bun bibliotecar al anului 2013*.

Concursul național *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării din anul 2013* a fost juriat de o comisie în componența căreia au intrat: Renata Cozonac – președinte; Valentina Chitoroagă, Ludmila Corghenci, Gheorghe Erizanu, Ecaterina Scherlet –

membri. Premiile au fost repartizate după cum urmează:

• **Biblioteconomie și știința informării**

Premiul I

Faina Tlehuci – 90 de ani de la naștere, colloquia bibliothecarius = Faina Tlehuci – 90 years old: colloquia bibliothecarius, 23 febr. 2013 / col. red.: Elena Harconița, Lina Mihaluța, Elena Stratan ; coord.: Elena Harconița. – Bălți : Biblioteca Științifică a Universității de Stat „A. Russo”, 2013. – 204 p. : fig., fot., tab. Antetit.: Bibl. Șt. a Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți. – Texte : lb. română, engl., rusă. – Rez.: lb. engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. ISBN 978-9975-931-89-2.

Premiul II

Rață, Valeriu. Biblioteca Municipală: portret din profil cultural : (cronici, consemnări și recenzii) / ed. îngrijită de Lidia Kulikovski ; fot.: Vasile Șoimaru ; Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. – Chișinău : S. n., 2013 [Tipogr. „Foxtrot”]. – 260 p. : fot. Referințe bibliogr. în text și subsol. ISBN 978-9975-120-13-5.

Premiul III

Index alfabetic : [pe subiecte] : la Clasificarea Zecimală Universală : (agricultură și domenii adiacente) / Univ. Agrară de Stat din Moldova, Bibl. Rep. Șt. Agricolă ; alcăt.: Natalia Gula ; resp. ed.: Ludmila Costin. – Chișinău : [UASM], 2013. – 97 p. ISBN 978-9975-64-253-8.

• **Lucrări bibliografice. Bibliografii**

Premiul I

Revista „BiblioPolis”. Bibliografie (2002-2012) / Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. – Ediție specială a revistei *BiblioPolis*. – 2012. – Nr 5. – 310 p. ISSN 1811-900X.

Premiul II

Bibliotecile publice din raionul Orhei în presă : Bibliografie / Bibl. Publică Raională „Alexandru Donici”, Orhei ; alcăt.: Elena Crudu, Elena Turcin. – Chișinău : [Grafema Libris], 2013. – 108 p. : fot., tab. ISBN 978-9975-52-135-2.

Șpac, Ion. Revista „Din trecutul nostru” (1933-1939) : cercetări bibliogr. și informative / coord. șt.: Aurelia Hanganu ; red. bibliogr.: Diana Rotaru ; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan”. – Chișinău : Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, 2013 [Tipogr. „Foxtrot”]. – 215 p. ISBN 978-9975-120-16-6.

Premiul III

Publicații ale colaboratorilor Institutului de Fitotehnie „Porumbeni” (1974-2011) : Bibliografie / Inst. de Fitotehnie „Porumbeni”, Bibl. Rep. Șt. Agricolă a UASM ; alcăt.: Parascovia Vereșceac ; red. bibliogr.: Viorica Lupu, Iulia Tătărescu ; resp. de ed.: Vasile Pojoga. – Chișinău : UASM, 2013 (Tipogr. „Print-Caro”). – 127 p. ISBN 978-9975-64-255-2.

• **Lucrări bibliografice. Biobibliografii**

Premiul II

Mihail Munteanu : Biobibliografie / Acad. de Muz., Teatru și Arte Plastice, Biblioteca ; alcăt.: Vasilisa Nechiforeac, Svetlana Teodor, Irina Scorpan ; coord.: Rodica Avasiloaie ; red. bibliogr.: Svetlana Teodor ; contribuții bibliogr.: Matvei Brașovean [et al.]. – Chișinău : AMTAP, 2013 [Tipogr. „Primex Com”]. – 175 p. : fot., fot. color. Texte : lb. română, rusă. – Referințe bibliogr. în subsol. ISBN 978-9975-9886-5-0.

Eugen Mamot : Biobibliografie / Bibl. Naț. pentru Copii „Ion Creangă” ; alcăt.: Sabina Dodul ; ed. îngrijită de Claudia Balaban. – Chișinău : S. n., 2013 (Tipogr. „Grafema Libris”). – 159 p. : fot. ISBN 978-9975-52-159-8.

Premiul III

Ilie Botez : Biobibliografie / Elena Plăcintă ; ed. îngrijită de Zinaida Stratan ; red. bibliogr.: Valentina Chitoroagă ; Univ. Tehn. a Moldovei, Biblioteca. – Chișinău : Tehnica-UTM, 2013. – 175 p. : fot. – (Personalități universitare în știință și tehnică). ISBN 978-9975-45-265-6.

• **Lucrări în alte domenii**

Premiul I

**Colesnic, Iurie. *Chișinăul din ini-
ma noastră*** / text, foto: Iurie Colesnic ;
cop.: Brândușa Kolesnik ; Bibl. Municipală
„B.P. Hasdeu”. – Chișinău : S. n., 2013 (Tipo-
gr. „Foxtrot”). – 636 p. : fig., fot., tab. Biblio-
gr.: p. 629-630. ISBN 978-9975-120-17-3 (în
cop. tare).

Premiul II

**Petru Cărare – scriitor nonconfor-
mist (exegeze literare)** / Bibl. Municipa-
lă „B.P. Hasdeu”, Filiala „Onisifor Ghibu” ;
concepție, elab., antologare de Vitalie Răi-
leanu ; coord.: Lidia Kulikovski ; bibliogr.:
Margareta Cebotari. – Chișinău : S. n., 2013
(Tipogr. „Foxtrot”). – 238 p. : fot. ISBN 978-
9975-120-20-3.

Premiul III

**Pavel Balmuș sau Forța inepuizabilă a
unui intelectual : (exegeze literare comple-
tate de o biobibliografie)** / Bibl. Municipală
„B.P. Hasdeu”, Filiala „Onisifor Ghibu” ; con-
cepție, elab., antologare: Vitalie Răileanu ;
bibliogr.: Margareta Cebotari ; coord.: Lidia
Kulikovski. – Chișinău : [Grafema Libris],
2013. – 225 p. : fot. ISBN 978-9975-52-145-1.

• **Debut**

**Publicații ale colaboratorilor Institu-
tului de Fitotehnie „Porumbeni” (1974-
2011) : Bibliografie** / Inst. de Fitotehnie
„Porumbeni”, Bibl. Rep. Șt. Agricolă a UASM
; alcăt.: Parascovia Vereșceac ; red. biblio-
gr.: Viorica Lupu, Iulia Tătărescu ; resp. de
ed.: Vasile Pojoga. – Chișinău : UASM, 2013
(Tipogr. „Print-Caró”). – 127 p. ISBN 978-
9975-64-255-2.

Concursul național *Cel mai bun bibli-
otecar al anului 2013*, conform procese-
lor-verbale ale fiecărei comisii a ABRM,
formate conform tipurilor de biblioteci, a
finalizat cu următoarele rezultate:

• **Biblioteci naționale (inclusiv Ca-
mera Națională a Cărții)**

Sabina Dodul, Biblioteca Națională
pentru Copii „I. Creangă”;

Tatiana Marițoi, Camera Națională a
Cărții.

• **Biblioteci universitare și speciali-
zate**

Ala Lăsâi, Biblioteca Științifică a US „A.
Russo”, Bălți;

Elena Migunova, BRTS;

Elena Țurcan, DIB ULIM;

Nona Șoroc, Biblioteca Științifică a
USMF „N. Testemițanu”;

Silvia Habașescu, Biblioteca Științifi-
că a ASEM;

Ludmila Covalschi, Biblioteca
Științifică a USMF „N. Testemițanu”.

• **Biblioteci de colegii și școlare**

Vera Andreeva, Liceul Teoretic „Acad.
C. Sibirschi”.

• **Biblioteci publice municipale și ra-
ionale**

Margareta Cebotari, Biblioteca Mu-
nicipală „B.P. Hasdeu”;

Aliona Manciu, BPR „D. Cantemir”, Un-
gheni.

• **Biblioteci publice comunale și
sătești**

Iulia Iachimovschi, s. Frăsinești, Un-
gheni.

Având susținerea Ministerului Cultu-
rii, ABRM a asigurat prezentarea în scenă
a uneia dintre cele mai populare și lon-
gevive piese din dramaturgia româneas-
că – **Take, Ianke și Cadâr** de **Victor Ion
Popa**, în regia lui **Vitalie Rusu**, Artist al Po-
porului. Cei prezenți în sala Teatrului Na-
țional „Mihai Eminescu” au avut ocazia să
privească un spectacol cu umor irezistibil
despre trei bătrâni puși mereu pe șotii, doi
tineri îndrăgostiți, multe mofturi de maha-
la în toată splendoarea lor, dar și despre
toleranță, prietenie, compasiune.

Concluzionînd, putem spune că pe
23 aprilie 2014 a fost o oportunitate pen-
tru întreaga societate de a aprecia la jus-
ta valoare rolul cărții, a bibliotecii și, mai
cu seamă, a bibliotecarului, ca temelie a
culturii, educației, comunicării în societa-

tea contemporană. Bibliotecile în secolul XXI devin tot mai mult o condiție a progresului, iar bibliotecarii își onorează cu devotament, cu multă conștiinciozitate, onestitate și responsabilitate nobila misiune – moștenirea științifică, artistică și culturală a societății este transmisă de la o generație la alta. Mersul înainte, integrarea noastră în structurile europene în prezent depinde întru totul de cunoașterea informațiilor, iar diriguitorii ai acesteia sînt, fără doar și poate, bibliotecile, adică, mai concret, bibliotecarii.

Cunoaștem faptul că bibliotecarii în Republica Moldova se confruntă cu multe dificultăți materiale și spirituale: bibliotecile trebuie completate cu fonduri noi de carte, avem nevoie de clădiri moderne, guvernul trebuie să revină la problema salarizării angajaților din aceste instituții culturale etc. Dar nu negăm nici faptul că o bună parte de bibliotecari, sub aspectul profesionalismului, sînt la un nivel ridicat de performanță, iar unele biblioteci, printre care se numără și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, fac dovada unei evoluții în ascensiune, devenind instituții fruntașe la un șir de indicatori de randament. Biblio-

tecarii noștri sînt devotați profesiei sale pe care au ales-o pe o viață, ei învață încontinuu, se dăruiesc cu prisosință comunității. Pentru aceasta se cuvine să îi celebrăm, să îi respectăm și să stăruim mai mult în evocarea muncii lor intelectuale.

Ne exprimăm speranța că bibliotecile, în ciuda tuturor greutăților, își vor amplifica funcțiile și rolul de păstrătoare ale cunoștințelor acumulate de-a lungul secolelor, de călăuzi în universul științelor și artelor, de laborator pentru creație, cercetare și permanentă inovație, precum și de instrument educațional al generațiilor viitoare de cetățeni destoinici ai Patriei.

Odată cu evoluția noilor tehnologii informaționale, noua societate informațională reprezintă în sine o provocare pentru bibliotecari, care depun eforturi substanțiale pentru a răspunde corespunzător cerințelor comunității și a oferi acces tot mai larg la informație. Bibliotecarii au dat dovadă întotdeauna de profesionalism, dorință și flexibilitate în racordarea la schimbările din societate și la cerințele tot mai avansate și diverse ale acesteia, fapt ce dovedește că profesia de bibliotecar este una dintre cele mai nobile activități sociale.

NOUVELLES COMPETENCES, NOUVELLES FORMATIONS?

Les CRFCB ou Comment adapter l'offre à la demande

Catherine ROUSSY¹

Directrice du CRFCB

Midi-Pyrénées - Languedoc-Roussillon Présidente de l'ADCRFB

(Association des Directeurs de CRFCB)

Comment se traduit l'évolution du métier dans l'offre de formation? Par une offre elle-même en pleine évolution, même s'il faut parfois déceler les produits nouveaux sous les étiquettes anciennes.

LES CRFCB

Les bibliothécaires bénéficient depuis presque 30 ans d'organismes spécifiques pour leur formation continue: les Centres régionaux de formation aux carrières des bibliothèques² (CRFCB), qui assurent entre autre des missions de formation initiale et continue et des missions de préparations aux concours de recrutement de la fonction publique. Celles-ci s'accomplissent dans le cadre d'un métier aux facettes multiples et en évolution continue. Avant de voir comment les CRFCB ont adapté leur offre de formation à ces évolutions, il convient de rappeler dans quel cadre ces centres construisent cette offre.

Les CRFCB sont des services de proximité, ils desservent un périmètre géographique précis (cf. tableau ci-contre) et, au moins en ce qui concerne la formation continue des personnels travaillant dans

les BU, leurs formations sont destinées prioritairement aux personnels de catégorie B et C, même si certaines formations intéressent des personnels de catégorie A (cf. ill. 1).

En 2009³, 14% du public des CRFCB étaient des personnels de catégorie A, 28% de catégorie B et 27% de catégorie C, et 30% relevaient de la catégorie «autres», personnels travaillant dans des bibliothèques associatives ou privées, étudiants, ou même simplement personnes intéressées par les métiers des bibliothèques cherchant à préparer une reconversion. En 2012, le réseau des CRFCB a organisé 450 stages, 47 journées d'études ou conférences et formé 11466 personnes, journées d'étude comprises. Les CRFCB répondent aux besoins exprimés par les établissements, en particulier par le biais des plans annuels de formation. Et cette obligation se double d'une contrainte économique : impossible de maintenir un stage sans un nombre minimum de stagiaires. Chaque année, les CRFCB annulent des stages, faute d'inscrits et paradoxalement, ce ne sont pas toujours les stages les moins novateurs qui sont le plus touchés.

On pourrait penser que la situation des CRFCB est idéale, répondant aux besoins exprimés, ils sont de fait sollicités pour

¹ Autorul articolului este Catherine Roussy, directorul CRFCB (Centrul regional de formare a carierei de bibliotecar) Midi-Pyrenees – Languedoc-Roussillon, președinte al Asociației de directori a CRFCB.

² Pour plus de détails sur la création et l'histoire des CRFCB, voir : Christophe Pavlides, «Comment les CFCB sont devenus indispensables à la profession» in BBF, 2007, n° 5, pp. 51-54.

³ Georges Perrin, «La formation continue des personnels de la filière de bibliothèque de l'État», IGB, 2010.

préparer les personnels aux évolutions dans les bibliothèques. Or si on considère les demandes exprimées, on s'aperçoit que les stages les plus demandés sont clairement des stages à caractère technique, quel que soit le sens qu'on donne à ce terme : une demande de formation sur les nouveaux formats de catalogage, n'est-ce pas aussi une demande visant à accompagner l'évolution des compétences et des métiers ?

Dans ces conditions, on peut s'interroger, sur la manière dont sont pris en compte les aspects de suivi de projet, d'indicateurs, de tableaux de bord, d'évaluation sans oublier toutes les questions en lien avec les publics : leurs attentes, leurs besoins, qui deviennent de plus en plus prégnants dans les établissements? C'est par exemple la question que Joëlle Muller, dès 2010, posait sur son blog dans son billet sur les «nouvelles compétences en bibliothèques⁴», question déjà posée par Laurence Rey dans son mémoire Nouvelles compétences en bibliothèques : profils de postes et plans de formation au regard de l'évolution des services⁵ (Enssib, 2010).

C'est bien pour répondre à ces interrogations, que les centres s'efforcent, dans le respect de leurs missions, d'être également une force de proposition, d'anticiper les besoins et d'accompagner les changements professionnels vécus par les bibliothèques. Ces évolutions se traduisent de plusieurs manières, elles sont visibles à différents niveaux dans les formations continues proposées.

L'évolution la plus facilement visible et quantifiable touche les thématiques des formations proposées (cf. ill. 2). Les actions des CRFCB, comme c'est la règle dans l'administration, font l'objet d'une évaluation, en particulier il existe un suivi réalisé par le ministère de l'Enseignement supérieur et de la recherche (MESR) de l'évolution des thématiques des stages depuis de nombreuses années.

Si on se focalise sur une période courte, 2010-2012, mais riche d'événements puisque c'est la période où l'organisation financière des centres a changé, où l'implication des établissements desservis est devenue plus forte dans la constitution des offres de formation des centres, on peut voir qu'en deux ans, les stages concernant les publics et ceux concernant l'organisation ont augmenté, passant globalement de près de 18% (90 stages) à plus de 23% (105 stages), augmentant même en valeur absolue alors que le nombre total de stages organisés a baissé durant cette même période de 494 à 450. Vu la courte période considérée, l'évolution est notable.

Ces statistiques ne font pas de distinction entre les stages ouverts à tous que proposent les centres dans leurs catalogues et les stages montés pour une seule bibliothèque, les stages «intra». L'étude fine reste à faire mais ces thèmes font souvent l'objet de demandes particulières des établissements; ils sont souvent demandés en accompagnement d'un projet spécifique, que ce soit l'adoption des principes de la charte Marianne, le développement de nouveaux services, etc. Certains thèmes se sont imposés sous des modalités différentes pour tous les centres: les questions juridiques dans un contexte documentaire numérique; les accompagnements aux changements, que ce soit au niveau des équipes ou des contextes institutionnels.

⁴ <http://bibliothecairemuller.blogspot.fr/2010/12/nouvelles-competences-en-bibliotheque.html>

⁵ <http://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/48301-nouvelles-competences-en-bibliotheque-profil-de-poste-et-plans-de-formation-des-personnels-au-regard-de-l-evolution-des-services.pdf>

Le développement de formations de formateurs, alors même que les CRFCB ne sont pas les seuls intervenants sur ce segment⁶, illustre également la montée en puissance des missions de formateurs assurées par les bibliothécaires.

Les formations techniques, ciblées «nouvelles technologies» paradoxalement suivent un chemin inverse, baissant tant en nombre, de 103 à 71 stages, qu'en poids relatif dans l'activité des centres, de 20% à 15% des stages. Cet état de fait peut surprendre alors même que les compétences demandées dans ces domaines aux personnes travaillant en bibliothèque sont de plus en plus pointues, et que notre environnement professionnel est imprégné de ces technologies.

On touche à les limites de l'approche purement quantitative, certes indispensable et précieuse, mais qui nécessite pour avoir du sens de figer les grilles de lecture, ce qui dans des professions à évolution rapide, peut provoquer des décalages importants. Cette baisse des formations doit, en effet, plutôt être interprétée comme la reconnaissance de l'amélioration globale des compétences des personnels en bibliothèques dans ce domaine. Le besoin de formations de base, en bureautique par exemple, s'estompe.

Ces «nouvelles technologies» sont devenues d'une certaine manière nos techniques professionnelles habituelles, notamment pour tout ce qui touche aux collections, leur constitution, leur traitement, leur gestion.

Inflexions

On peut alors s'interroger sur l'impression d'immobilisme ressentie et souvent

exprimée suite au constat que près de la moitié des formations proposées par le réseau des CRFCB, sont regroupées sous l'étiquette «Traitement des collections et politiques documentaires». Ce sentiment provient probablement d'une méconnaissance des formations réunies sous cet intitulé et qui ne sont pas uniquement des formations au catalogage.

Ainsi le stage proposé par Médiacquitaine en mars 2014, «L'offre musicale en bibliothèque : des collections physiques ou en ligne, choix et médiation⁷» est bien un stage qui traite des collections et des politiques documentaires, mais son contenu prend en compte les attentes et les besoins des publics de même que l'environnement hybride qui est celui des bibliothèques aujourd'hui.

Pareillement, un stage comme celui que propose Médialille en avril 2014 sur «Nouveaux formats, nouveaux services⁸», qui sous un autre titre est également proposé à Caen sur l'évolution des catalogues⁹ et sous une forme ou une autre dans l'ensemble des CRFCB, relève bien de «techniques documentaires» mais elle est aussi très clairement un moyen de se préparer aux évolutions à venir.

Même si l'on conserve une grille thématique de lecture identique, le contexte et parfois le sens des mots se sont infléchis. Les bibliothécaires constituent toujours des collections et les gèrent, il existe toujours des politiques documentaires mais ces collections, ces politiques documentaires ont, elles aussi, évolué. Les demandes techniques prépondérantes des plans de formation prennent en compte ces évolutions. Tout autant que dans les

⁶ Selon les régions les formations de formateurs sont assurées soit par les CRFCB soit par les Urfsi (Unités régionales de formation à l'information scientifique et technique) dont c'est une des missions.

⁷ <http://mediaquitaine.u-bordeaux4.fr/?q=node/185>

⁸ http://medialille.formation.univ-lille3.fr/formation/nouveaux_formats.pdf

⁹ Communication du CRFCB de Caen, information sur le site à venir.

thématiques, c'est dans le contenu même des stages que l'évolution des compétences et des techniques se perçoit.

Evolutions

Cette évolution qualitative, qui est réelle pour l'ensemble des stages, quelle que soit leur thématique, est plus difficile à chiffrer mais elle se développe. Il suffit de parcourir les différents catalogues des CRFCB pour s'en apercevoir. Chaque CRFCB, tout en tenant compte des spécificités locales, des différents partenariats existant a fait évoluer les contenus et les présentations des stages pour coller au mieux aux réalités rencontrées par les professionnels dans leur bibliothèque de différentes manières. Un rapide tour d'horizon permet de mettre en valeur ces différents modes d'évolution des formations.

Réorganisation des thématiques pour une meilleure valorisation du contenu des stages. Les CRFCB peuvent mettre en place des cycles variés pour coller au mieux aux différents aspects des métiers en bibliothèques, ce que fait par exemple le CRFCB de Clermont-Ferrand, ou des grilles thématiques différentes, par exemple en Île-de-France avec Médiadix ou en Rhône-Alpes avec la création par Médiat d'une thématique «médiation numérique». Il s'agit là de mettre en valeur des parcours, des cohérences, des stages «hybrides».

C'est aussi la possibilité de faire évoluer la grille thématique et par exemple de réintégrer ce qui touche à la constitution de bibliothèque numérique dans une rubrique en lien avec la politique documentaire.

Développement de conférences, d'une journée ou d'une demi-journée.

Ce format court permet de développer des sujets en devenir, d'informer sur des thématiques variées comme «Les emplois d'avenir en bibliothèques-médiathèques»

en avril 2014 par Médiat¹⁰. C'est également un axe développé à Toulouse avec des conférences de 3 ou 6 h qui offrent un point sur des connaissances professionnelles de base, une question d'actualité ou un éclairage particulier sur les bibliothèques, leurs missions et leurs évolutions.

Développement de stages «intra».

Ces stages organisés spécifiquement pour un établissement permettent de coller au mieux aux projets développés pour les besoins des personnels dans un contexte donné; on en trouvera quelques illustrations, par exemple à Bibliest¹¹, un des centres qui développe de nombreuses actions en intra. Ce phénomène se retrouve dans d'autres régions, comme Rhône-Alpes.

Développement des formations en lien avec la professionnalisation.

Ce développement est souvent en lien - mais pas toujours - avec les concours et examens. La nécessité pour les personnels de bibliothèques, à chaque étape de leur vie professionnelle (avancement, promotion, concours), de produire un rapport d'activité ou un dossier de RAEP (Reconnaissance des Acquis de l'Expérience Professionnelle) a amené tous les centres à proposer des formations pour accompagner les personnels, de Marseille à Rennes. C'est là une formation méthodologique mais qui s'appuie très fortement sur les notions d'évolutions, tant de la carrière de l'agent que de ses compétences. C'est une manière complémentaire des stages de rendre perceptibles pour les personnels les évolutions professionnelles qu'ils ont déjà connues, de mieux appréhender celles qu'ils traversent.

¹⁰ www.mediat.univ-lorraine.fr/content/journee-dinformation-les-emplois-davenir-en-bibliotheques-mediathèques

¹¹ <http://bibliest.u-bourgogne.fr/formation-continue/formation-continue-2014.html?start=1>

De manière parallèle, les préparations aux concours qui n'entrent pas dans les grilles thématiques évoquées, qui ne sont pas des stages proprement dit, sont pourtant un moment important pour sensibiliser les personnels ou les futurs personnels sur les réalités des métiers et les compétences à développer pour travailler en bibliothèque, tout comme les formations professionnelles de base comme à Média Centre Ouest¹², qu'elles soient ou non sanctionnées par un diplôme.

Développement d'actions en partenariat. Les partenariats ne sont pas une nouveauté pour les CRFCB qui, depuis leur création, travaillent avec d'autres organismes et pour un public varié, lecture publique et monde universitaire compris. Mais on peut noter que ces partenariats se développent, qui permettent de proposer localement des formations plus pointues et diversifiées. L'accroissement du nombre d'actions montées en partenariat CRFCB-Enssib en est un bon exemple. Parmi les actions prévues au cours du premier semestre 2014, on trouve des stages de management, de technologie informationnelle, et des stages orientés «publics» : «Encadrer une petite équipe en bibliothèque» (Enssib-CRFCB Bretagne Pays de Loire) ; «Constitution d'une bibliothèque numérique» (Enssib-Médiatille) ; «Articuler un partenariat entre SCD et CDI autour des compétences informationnelles» (Enssib- Médiakitaine) ; «E-learning : nouveaux modes de transmission des savoirs» (Enssib-CRFCB Midi-Pyrénées - Languedoc Roussillon). Ces centres ne sont pas les seuls concernés par une co-production avec l'Enssib.

Un autre partenariat qui se développe est celui des CRFCB entre eux, si pour l'instant cette collaboration s'exprime au niveau de la préparation à distance aux concours de bibliothèques, le souhait des centres est de la développer pour d'autres actions, là encore afin de faciliter l'accès des bibliothécaires à des formations parfois difficiles à organiser localement, faute de moyen ou de public en nombre suffisant.

Localement d'autres partenariats existent, notamment avec l'ABF mais pas seulement.

Ce rapide panorama, s'il ne suffit pas à détailler toutes les manières dont les CRFCB ont adapté leurs formations, a du moins le mérite de rappeler qu'il n'existe pas une manière unique et standardisée de répondre aux évolutions des métiers des bibliothèques. Chaque CRFCB a, selon le contexte local dans lequel il travaille, selon les demandes spécifiques qui lui parviennent, les attentes des personnels et les projets des établissements, selon aussi les moyens humains et financiers dont il dispose, développé, créé, aménagé en continu des actions de formations en lien avec les nouvelles compétences à acquérir et renforcer, les nouveaux aspects des métiers des bibliothèques. Si nos objectifs sont semblables, permettre aux bibliothécaires des régions que nous desservons d'acquérir les compétences dont ils ont besoin pour évoluer dans leur métier, leurs mises en œuvre sont multiples et variées.

[Bibliothèque. 2014, Mars (3), 54-58]

¹²<http://mco.univ-poitiers.fr/spip.php?article221>

BUIUCĂNENII AU SĂRBĂTORIT A 50-A ANIVERSARE A SECTORULUI BUIUCANI

Elena CALDARE,
director, Filiala „Alba Iulia”

Duminică, 15 iunie curent, în parcul „Dendrariu” au avut loc mai multe activități culturale și de promovare a instituțiilor, organizațiilor, asociațiilor, întreprinderilor etc., aflate în aria sectorului Buiucani. La ora 11.00, startul evenimentului a fost dat de către reprezentantul Primăriei municipiului Chișinău – viceprimarul Nistor Grozavu – și pretorul sectorului Buiucani Valeriu Nemerenco, prin mesajele de felicitare din partea mai multor oameni de cultură, antreprenori, directori de departamente, instituții și organizații situate în sectorul Buiucani al municipiului Chișinău.

Programul cultural-sportiv, dedicat aniversării a 50-a a sectorului Buiucani, organizat de Secția cultură, tineret și sport a Preturii Buiucani (Elena Iepure, Adriana Dervici, Ludmila Rotaru, Mihai Damian) a cuprins un concert de zile mari cu participarea unor originale colective și personalități ale artei: Orchestra-model a MAI, Ansamblul etnofolcloric „Crenguță de iederă”, conducător Maria Iliuț, Corul veteranilor, Formația „Tharmis”, conducător Valentin Uzun, Ansamblul de dansuri populare „Hora-horița”, conducător artistic Constantin Șchiopu, Ansamblul vocal „Brigantina”, Teatrul Epic „Ion Creangă”, Ansamblul de dansuri sportive de la Casa de cultură Durlăști, Teatrul de Modă „Diva” de la Școala profesională nr. 1, colective artistice de la Centrul Republican pentru copii și tineret „Artico”, de la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” etc.

La o asemenea sărbătoare au fost invitați cu drag interpreți profesioniști de

muzică populară și de muzică ușoară, precum Zinaida Julea, Maria Sarabaș, Ion Paulencu, Nătălița Munteanu, Ana Dabija, Georgeta Voinovan, Ion Rață și Mihai Budurin („Catharsis”) – locuitori ai sectorului Buiucani, dar și Constantin Rotaru, Laurențiu Popescu, Eryka, Ioana Căpraru, Doina Arseni, Anișoara Puică, Arsenie Botnaru, Anatol Mârzencu și alții. Moderatoarea programului de concert aniversar a fost telejurnalista Gutiera Prodan.

Vizitatorii, chișinăuieni și oaspeți ai capitalei, au avut posibilitatea să ia cunoștință de consistența culturală, educațională, antreprenorială etc., prin intermediul expoziției *Buiucani, file din istoria sectorului*, organizată de pretura sectorului, a expozitelor agenților economici, cu vânzare, dar și a diverselor expoziții, organizate de centrele de minori, de instituțiile superioare, de bibliotecile publice și naționale din sector. Aranjate pe aleile parcului, jucării, fotografii, lucrări handmade, dulciuri, exponate de muzeu, articole din tricotaj, flori și iar multe, multe flori de trandafir au bucurat privirea celor care, în această splendidă zi cu soare, nici prea fierbinte, și nici prea rece, au venit la sărbătoare: multă lume bună de toate vârstele. Și copiii s-au distrat de minune în locuri special amenajate cu elemente de joacă pentru micuți (șah, dame, trenuțul, căluțul etc.), au savurat gustul înghețatei, au admirat expozițiile de cărți, fotografii, jucării, dulciuri.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, împreună cu cele șase filiale, situate în sec-

torul Buiucani, a fost prezentă cu o expoziție de fotografii intitulată *Personalitățile Buiucanilor la bibliotecile din sector*. Colegii noștri, care au organizat și au prezentat expoziția, au citit mai multor copii poezioare din cartea recent apărută și intrată în colecția bibliotecilor *Am un nume frumos* de Vasile Romanciuc. Astfel, o mulțime de copii, veniți cu părinții la sărbătoare, au ascultat câte o poezie dedicată numelui pe care îl poartă: Andrei, Cristina, Dan, Elena, Ioana, Mihai etc. Au primit în dar și semne de carte, pliante cu adresele filialelor BM „B.P. Hasdeu” și invitații la bibliotecă, la lectură.

Printre surprizele pregătite de administrația Preturii Buiucani s-a dovedit a fi și revista *Viața ta*, nr. 86, 2014. O carte de vizită, de fapt, a sectorului Buiucani la cei 50 de ani de la întemeiere. Coperta din față inserează chipul celui care diriguiește de mai mulți ani echipa Preturii Buiucani, Valeriu Nemerenco, pretorul de peste 22 de ani, cu

o experiență de muncă în acest sector de peste 24 de ani. Omul potrivit la locul potrivit, care își prețuiește cuvântul dat, încununându-l cu fapte concrete. Pe coperta din spate – restaurantul „Casa Nunții NOROC”. Cele 50 de pagini cuprind o succintă informație, însoțită sau fără de imagini, despre „conținutul zestrei” Buiucanilor: edituri, biblioteci, librării, parcuri, uniuni de creație, muzee, instituții de învățământ, misiuni, ambasade, companii, bănci etc.

Făcând o incursiune în istoria sectorului, constatăm că denumirea sectorului Buiucani provine de la fostul sat Buiucani, atestat documentar pentru prima dată într-un act domnesc din 20 august 1608. Pe la 1774 satul Buiucani se constituia din 52 de gospodării. La mijlocul secolului XX localitatea Buiucani intră în hotarele orașului Chișinău ca unitate administrativ-teritorială cu denumirea actuală. Sectorul Buiucani al municipiului Chișinău a fost întemeiat în

anul 1991, este situat în nord-vestul orașului Chișinău, la hotarele dintre Calea Leșilor, str. Valea Morilor și șoseaua Balcani. Actualmente, sectorul Buiucani se întinde pe o suprafață de 134 km², numărând peste 160 mii de locuitori. În componența sectorului sunt incluse și comunele Durlești, Vatra, Trușeni, Ghidighici și satul Condița.

Sectorul Buiucani dispune de numeroase monumente de istorie, centre de cultură, teatre, muzee, instituții de învățământ, biblioteci, uniuni și asociații, centre de creație etc. Aici avem și cele mai importante instituții statale, sedii ale misiunilor diplomatice acreditate în Republica Moldova.

Pe doritorii de a cunoaște mai multe informații despre istoria sectorului și oamenii lui îi invităm să viziteze bibliotecile Chișinăului care vor pune la dispoziție cărți, albume foto, reviste, lucrări de analiză și de sinteză privind viața și activitatea persona-

lităților buiucănene. De asemenea cei care doresc să afle amănunte surprinzătoare despre sectorul nostru, pot accesa: <http://www.preturabuiucani.md/>; <http://chisinau.md/pageview.php?l=ro&idc=446>; <http://diez.md/2014/06/13/sectorul-buiucani-al-orasului-chisinau-implineste-50-de-ani/>; <http://www.preturabuiucani.md/index.php/scurt-istoric> și alte site-uri.

În numele colegilor de la bibliotecile publice, situate în sectorul Buiucani, dorim domnului pretor, Valeriu Nemerenco, și echipei administrative a Preturii Buiucani, multă sănătate, perseverență, curaj și noi realizări întru îmbunătățirea vieții locuitorilor acestui sector. Profităm de ocazie pentru a le mulțumi pentru sprijinul consistent în realizarea diverselor proiecte culturale, domnului pretor personal, dar și celor care îl susțin și ne susțin, precum Valeriu Codrean, Vasile Mistreanu, Elena Iepure, Adriana Dervici, Ludmila Rotaru ș.a.

BIBLIOTECA „OVIDIUS” – REFUGIU CULTURAL

Elena BUTUCEL

prim-director adjunct, BM „B.P. Hasdeu”

„Fiecare, și mare și mic, dătește un echivalent de muncă societății în care trăiește...” (Mihai Eminescu)

Drumurile noi întotdeauna sunt mai grele, până începi a face pârtie prin ele. La fel și Biblioteca „Ovidius” a adus comunității chișinăuene pentru început un fond de carte mai modest, dar cu o acoperire informațională nemaipomenită care lipsea definitiv în Republica Moldova. Dar pe parcursul a 20 de ani pârtiile au devenit drumuri bătătorite, pline de schimbări și reforme, ajungând a fi o instituție de succes, flexibilă și modernă, cu servicii axate pe necesitățile comunității, disponibilă și eficientă comunității, care a contribuit la îmbogățirea intelectuală prin facilitarea accesului la informație, prin bogăția spirituală adunată.

Biblioteca „Ovidius” face parte din marea familie a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, având aceleași priorități, strategii, direcții și aspirații. Din cele treizeci de filiale s-a evidențiat mereu prin ingeniozitatea serviciilor oferite, astfel fiind o filială care se află în topul evaluărilor din cadrul BM „B.P. Hasdeu”. Este instituția care s-a adaptat mereu și imediat la schimbarea adusă în societate, oferind comunității servicii din cele mai diverse genuri și de o înaltă calitate, adaptate necesităților utilizatorilor. Servicii oferite prin numeroase programe, proiecte și colecții valoroase și care, la rândul lor, acoperă nevoile culturale și intelectuale ale comunității prin accesul la universul informațional. De asemenea, chișinăuianul se bucură și de spații bine amenajate, dotate pentru socializare, cercetare, cunoaștere. Dintotdeauna disponibilă de a crea noi orizonturi de performanță, prin trecerea accentului de la servicii tradiționale la accesul resurselor

electronice, accesul de la distanță, totodată valorificarea tuturor modalităților de menținere a cititorului în sfera lecturii, incluziunea socială a unui public cât mai vast. Prin complexitatea sa biblioteca devenind un refugiu cultural-spiritual pentru chișinăuieni. Astfel, sunt menținute tradiționalismul în combinație cu lumea virtuală, sunt sporite funcțiile instituției cărții. A știut să sensibilizeze publicul ca să înțeleagă ce beneficii personale le poate oferi lor biblioteca. Pentru că aici oricine dorește poate contacta și face schimb de valori, idei.

Biblioteca a devenit modernă și foarte cunoscută nu fără interesul și suportul activ al societății – fondatorii bibliotecii, ONG-uri, lideri comunitari, instituții culturale-educative și diferite grupuri de cetățeni. O contribuție deosebită a adus Pretura sectorului Centru din municipiul Chișinău în desfășurarea multor și diverse concursuri pentru copii și tineri din sector, oferindu-le premii, încurajându-le participarea. Le exprim mulțumirile noastre cu speranța de a mai susține și în continuare inițiativele frumoase.

Consider Biblioteca „Ovidius” ca un copil al meu, este o parte a sufletului meu căruia i-am dat viață, putere, inteligență, eleganță timp de aproape 20 de ani, zidită piatră cu piatră. După care a fost transmisă spre dezvoltare și prosperare urcând ușor pe treptele ascensiunii, căci mai sunt atâtea de realizat, pentru a menține valoarea și continuitatea. În această instituție dragă mie am depus mult suflet, pasiune, timp, ambiție, profesionalism, ani frumoși, plini de evenimente foarte reușite, cu o popularitate foarte mare de care s-au bucurat mii de chișinăuieni. Tocmai aici am avut onoarea să cunosc oameni de cultură, personalități

notorii, intelectuali și oameni simpli, elevi, studenți care vizitau biblioteca. Tot aici am progresat din punct de vedere profesional, am dezvoltat anumite abilități profesionale și intelectuale. Sunt mândră de realizările mele profesionale, de realizările bibliotecii, de realizările întregii echipe care este plină de inițiative și dorește a fi în continuă competiție profesională.

Un mare noroc al meu a fost că și spiritul ovidian a persistat la toate transformările, schimbările timpului, la toate întrunirile, activitățile de anvergură. Mulți spuneau, că vin la „Casa mare a lui Ovidiu”. Ovidius, venit la Chișinău, a adunat multă lume în jurul lui, lume de toate vârstele și toate interesele, pentru toate gusturile. Ținând mereu aprins focul lecturilor preferate, sporind capitalul intelectual.

Eu, ca și colegii mei, m-am identificat cu profesia de bibliotecar, mi-am început cariera în această frumoasă instituție pe care am crescut-o cu multă dragoste. Am dedicat timp personal, pasiune, devotament, abnegație. Împreună cu echipa de bibliotecari entuziaști și iscusiți am promovat proiecte noi, programe sporind astfel rolurile și funcțiile instituției cărții. Conștientizând ca o bibliotecă este vie

prin utilizatorii săi care stau atenți la tot ce apare nou și aceasta îi captivează. Însă, dacă aș lua lucrurile de la început, cred că tot bibliotecar aș fi, pentru că m-am convins că aceasta știu să fac cel mai bine. Astăzi cred mai mult ca oricând că profesia de bibliotecar este una nobilă și bibliotecarul este portretul veridic al societății, deschizând uși către noi oportunități, spre o schimbare benefică. Mi-aș dori foarte mult să creadă la fel și demnitarii noștri, pentru a ne oferi mai multe șanse în dezvoltarea domeniului, pentru că potențial uman este.

Vreau să mulțumesc celor ce trudesec la realizarea obiectivelor Filialei „Ovidius”, pentru că imaginea Bibliotecii se reface permanent prin diversitatea oamenilor ei, prin contribuția, străduința și aportul de personalitate ale fiecărui bibliotecar, ale tuturor instituțiilor care conlucrează eficient, ale personalităților chișinăuene prezente mereu la evenimente. Acești oameni deosebiți au știut întotdeauna să aprecieze la justa valoare posibilitățile oferite de bibliotecă.

Trăiesc o stare de împlinire, la acești 20 de ani, ani plini de griji, responsabilități, dar plini și de trofee, aprecieri, satisfacții, alături de o echipă responsabilă și de utilizatori fideli. Voi continua să mă implic, atât cât îmi vor permite forțele și timpul, în evoluția ei în ascensiune.

Împlinirea frumoasei vârste de 20 de ani de activitate decurge sub semnul multor emoții și realizări. De aceea, azi, îmbrăcată în straie de sărbătoare, cu tot felul de accesorii moderne și inteligente, Filiala „Ovidius” se bucură de prietenii dragi adunați de-a lungul anilor, de colegi, parteneri și, desigur, de realizările ei.

Vivat Biblioteca „Ovidius”!

BIBLIOTECA DIN ȘOSEAUA HÂNCEȘTI LA CEAS ANIVERSAR

*Liuba CIOBANU,
director, Filiala „Ovidius”;
Ion BORȘ,
cronicar*

Recent, Biblioteca Publică „Ovidius” din sectorul Centru al capitalei a marcat cea de-a 20-a aniversare de la fondare. Cu această ocazie, la bibliotecă a fost organizată Săptămâna ușilor deschise, cu genericul *Biblioteca „Ovidius” – 20 de ani. Ad augusta per angusta*, în cadrul căreia au fost desfășurate conferințe, lansări și prezentări de carte, întâlniri cu scriitori și personalități, vernisaje de pictură, fotografie, confecții manuale, bijuterii, activități artistice etc.

Săptămâna ușilor deschise la Biblioteca „Ovidius” a început cu Conferința

națională *Bibliotecile între două continente: practici infodocumentare (RM vs SUA)*, moderată de directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” dna Mariana Harjevschi. După un cuvânt de salut în fața participanților, veniți din diferite raioane ale republicii, rostit de Liuba Ciobanu, directorul Filialei „Ovidius”, și-a prezentat discursul dna Mariana Harjevschi. Tema: *Experiențe și viziuni. Practica în cadrul Bibliotecii Congresului din SUA*. Mariana Harjevschi a vorbit despre Biblioteca de Drept a Bibliotecii Congresului din SUA și despre alte biblioteci vizitate. Ulterior, în

funcție de posibilități, a introdus în practica bibliotecii de la Chișinău experiența și viziunile novatoare, adoptate în SUA. A urmat discursul dnei Rodica Avasiloaiei, directorul Bibliotecii AMTAP, președinte al Secției bibliotecii universitare a ABRM. Ea a vorbit despre standardele de modernitate în bibliotecile din SUA. Iar Tatiana Ischimji, de la Filiala „Ițic Mangher”, a povestit despre inovațiile bibliotecii. Dna Maria Furdui, directorul Bibliotecii Publice „Vasile Alecsandri” din Telenești, a vorbit despre paralelele Minnesota-Telenești – eficiența decenală a unei vizite de studiu; Galina Davâdic, director la Biblioteca Publică Raională „Mihai Eminescu” din or. Rezina, despre colaborarea cu instituția penitenciară din localitate, experiență preluată din activitățile bibliotecilor americane; Maria Cudlenco, director la biblioteca din Crihana Veche, Cahul, a abordat tema *Biblioteca – centru comunitar*; Natalia Ghimpu de la biblioteca-gază a povestit despre e-Produsul activității instituționale a Filialei „Ovidius”. A încheiat șirul de discursuri Valentina Pașali, oaspete din autonomia găgăuză.

De asemenea, în prima zi a săptămânii a fost organizată conferința *Salvați școlile românești din stânga Nistrului*, cu participarea pedagogilor, părinților și elevilor de la Liceul „Ștefan cel Mare” din Grigoriopol, instituție refugiată în satul Doroțcaia, Dubăsari, unde de 12 ani închiriază spațiu pentru instruirea copiilor. Această instituție are un statut (soartă) aparte decât celelalte instituții deoarece timp de 20 de ani au trecut prin mai multe încercări: terorizare, maltratare a

copiilor, pedagogilor și, nu în ultimul rând, a părinților care s-au opus fărădelegilor administrației de la Tiraspol. Copiii sunt nevoiți să treacă zilnic prin una din vămile transnistrene. Pentru a putea învăța materia de studii în limba română. În cadrul acestei întâlniri dna Svetlana Jitariuc, director adjunct pentru educație, a prezentat Liceul din Grigoriopol, care a fost forțat de autoritățile separatiste din Grigoriopol să părăsească sediul școlii, pentru că au insistat să-și facă studiile în grafie latină, după programa de învățământ de la Chișinău. Sute de copii din Grigoriopol, Delacău, Crasnogorca și alte sate învecinate sunt zilnic aduși de patru autocare la liceul din Doroțcaia, unde au închiriat spațiu pentru studii. Elevii sunt nevoiți să treacă zi de zi controale înjositoare prin vămile separatiste, să fie controlați prin genți, iar într-o perioadă, au fost ținuți în vamă ore în șir, nepermițându-le trecerea. Toate câte li s-au întâmplat, copiii au fotografiat. Iar pozele le-au expus într-un vernisaj cu genericul *Țară înrobită, tristă, plânge, rabdă, speră etern copil al suferinței noi*. Expoziția a avut susținerea Asociației „Promo Lex” în cadrul proiectului *Consolidarea societății civile din regiunea transnistreană a Republicii*

cii Moldova, implementat grație suportului financiar oferit de către National Endowment for Democracy. Această expoziție a putut fi văzută în spațiul Bibliotecii „Ovidius” pe parcursul întregii săptămâni. Leonora Cercavski, directorul liceului, a povestit despre războiul din 1992, care pentru ei continuă și astăzi fiind agreșați, înjosiți, batjocoriți. Pedagogii sunt arestați și întemnițați, doar că își fac cinstita datoria. Au ars cărțile, au intrat în școală cu pistoale și au tras în fiecare literă latină. Separatiștii interzic să vorbească liber, ce gândesc, și altor, dar mai ales moldovenilor. Copiii noștri sunt nevoiți să învețe în schimbul doi, ajungând acasă pe la ora 20. Despre liceu și greutățile cu care se confruntă grigoriopolenii a povestit și Tudor Lazarenco, tânăr plastician, actualmente student la Academia de Arte, absolvent al acestui liceu. Despre lansarea campaniei *Salvați școlile românești din Transnistria* a vorbit Carolina Bondarciuc, de la „Promo Lex”, care a îndemnat pe toți să susținem împreună școlile românești din Transnistria, deoarece ei doresc să nu le fie încălcate drepturile și să se simtă alături de cei dragi și de semenii lor fericiți și plini de demnitate pentru limba pe care o vorbesc. La conferință au fost invitați elevii de la Liceul „Universul” din sectorul Centru al capitalei și studenții de la Colegiul Politehnic pentru a face cunoștință cu unele aspecte ale problemelor cu care se confruntă semenii lor.

A fost o surpriză plăcută pentru cei prezenți și programul artistic pregătit de elevii liceului din Grigoriopol. Corul mixt de copii „Izvoaraș” a interpretat *Tatăl nostru*, *Apără-ne, Doamne, Isus, Domnul împărat*,

Nistrule, pe malul tău, Rugă limbii latine, Nu te întrista ș.a. Copiii au prezentat și un microrecital de poezii, scrise de absolventa liceului Laura Jitariuc. Iar Mihaela Zingan a citit din creația proprie. Viorica Bavari a interpretat o baladă istorică despre chinurile din timpul războiului. Prin acest recital artistic am sesizat durerea pe care o poartă acești copii în sufletele lor. La sfârșitul programului artistic dna Svetlana Jitariuc a exprimat sincere mulțumiri pentru inițiativa de a ne întâlni la Chișinău, anume la Biblioteca „Ovidius”, precum și pentru interesul nostru față de problemele cu care se confruntă de ceva timp acest liceu.

În cea de a doua zi elevii din clasele I de la Gimnaziul nr. 53 s-au întâlnit cu scriitorul Alexandru Plăcintă. La întâlnirea cu scriitorul elevii prezenți au stat și câte doi pe un scaun, fiind sala plină. Unii copii și-au adus și părinții, bunicile. Micuții au venit pregătiți de întâlnire, recitând versuri din creația autorului. Poetul și-a prezentat noua carte *Povestea lui Aidin*, din care a citit un fragment. Apoi a demonstrat pe ecranul mare ilustrațiile pe care le-a realizat pentru cărțile sale (*Povestea aurului*, *Pomul fermecat*, *Povestea lui Aidin*). Micuții,

intrigați, i-au adresat scriitorului numeroase întrebări. După o discuție deschisă, Alexandru Plăcintă a oferit cărți cu autografe. Cititorii maturi în aceeași zi au avut bucuria să se întâlnească cu Mihai Ștefan Poiată, autorul romanului *Voiaj de nuntă în trei*, propus spre lectură în cadrul programului municipal *Chișinăul citește o carte*. Scriitorul a povestit despre viața lui, despre activitatea artistică, primele versuri, prezentarea rockului la Radio Moldova, primele piese radiofonice prezentate în emisiunea *Teatrul la microfon*, despre debutul în cinematografie, cu privire la scenarii, regie. Elevii s-au interesat despre „satisfacțiile și insatisfacțiile” activității scriitorului; cum se împacă autorul cu muza; despre soarta cinematografilei noastre; ce a preluat de la părinți și ce așteaptă de la copiii săi; despre perfecțiune și ideal; relațiile între poezie și religie; ce a înțeles după patru ani de deputăție; cum vede generația tânără; despre femei și bărbați în artă și politică; cu cine se aseamănă din eroii săi din roman. La toate întrebările, Mihai Ștefan Poiată a dat răspunsuri adecvate. Studenții au plecat de la întâlnire intrigați. Ei au promis că o să citească și alte lucrări semnate de acest scriitor.

În a treia zi ziaristul și colaboratorul bibliotecii Ion Borș a prezentat cărțile sale de poezii și ghicitori – *Buburuza și Animale multe, la bunelun curte* – micuților de la grădinița nr. 227. Copiii au recitat poeziile *Primăvara, Ghicește, Cățelușul, Semaforul, Toamna în coteț* și altele. Iar Ion Borș le-a povestit despre satul său natal Pererita, baștina marelui poet Grigore Vieru, despre cum a scris aceste cărți, dedicate nepoțelului

Cătălin-Mădălin. Apoi le-a citit o numărătoare din cartea sa, poeziile *Poveste cu ghinion, Zilele săptămânii, Cum fac unii* și multe ghicitori. La sfârșitul întâlnirii, autorul a dăruit cărțile sale cu autograf pentru biblioteca grădiniței. Iar după masă a avut loc întâlnirea cu maestrul cuvântului Aurelian Silvestru, în cadrul Cenaclului „Ovidius”, condus de poetul Ianoș Țurcanu. La întâlnire cu scriitorul, poetul, autorul de cântece, pedagogul, psihologul Aurelian Silvestru au venit studenți de la Universitatea Pedagogică din Tiraspol, elevi de la Colegiul de Construcții și Liceul „Prometeu”, cititori fideli ai bibliotecii. Aurelian Silvestru și-a prezentat cea mai proaspătă carte – *Pragul sau Alte fărâme de suflet*. Au venit să-l susțină poetul Iulian Filip, poeta și ziarista Nina Josu, poeta și radiojurnalista Zina Izbăș, directoarea Liceului „Prometeu” Larisa Silvestru, radiojurnalistul Andrei Viziru, profesoara de la Colegiul de Construcții Ana Sili, învățătoarea de la Liceul „Prometeu” Liliana Perjun și alții. Tot în această zi a fost lansat proiectul intergenerațional *Vreau să-mi citești*, moderat de Viorica Moraru. La primul atelier din cadrul acestui proiect (inițiat în urma colaborării între Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

din Chișinău și Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca) au participat șase familii din capitală: Lilia Ciobanu împreună cu fiul Grigore; Viorica Enache și fiul ei Mihai; bunica Elena Negrescu și nepoțica ei Mary; Mariana Rață cu fiica sa Mădălina; Marina Arazov și fiica ei Patricia, precum și surorile Elena și Dorina Mazgras. Scopul acestui proiect constă în intensificarea atractivității lecturii prin dezvoltarea capacităților interrelaționale ale părinților, bunici și copii. Proiectul se va desfășura pe parcursul a cinci ateliere.

Ziua de joi a fost declarată festivă. De dimineață scriitoarea gălățeană Vera Crăciun a lansat cartea de proză pentru copii *Mura*, avându-l în calitate de moderator pe poetul Alexandru Plăcintă, iar oaspete de onoare – pe profesoara universitară Valentina Postolache. La „botez” au venit elevii de la Liceul „Mihai Viteazul” și cei de la Gimnaziul nr. 53. Dna V. Crăciun le-a povestit copiilor că eroina cărții *Mura* este regretata-i mamă Vasilica, iar subiectul acestei povestiri este alcătuit din fapte reale din viața ei. Chiar de la început, poeta a demonstrat un film despre activitatea sa. A urmat povestea *Mura*, redată de poetul Alexandru Plăcintă, numind povestea „poezie în proză”. „Chiar dacă subiectul este trist, această lansare de carte este o adevărată bucurie”, a susținut dumnealui. Dna Vera Crăciun a rămas încântată de copiii de la Chișinău.

La ora 14.00, moderatoarea Nadejda Costin anunță solemn: „Vicesimus annos, Bibliotheca «Ovidius»!” Este o zi deosebită, în care s-au împletit fericit și de loc întâmplător, mai multe evenimente: Ziua latinității, Ziua internațională a familiei și, bineînțeles, aniversarea a 20-a de la fondarea Filialei „Ovidius”. Toate sunt legate între ele, ca un tot întreg. Împodobită cu vernisajul de pictură *Ars amandi* de Mihai Gâțu, vernisajul de lucrări manuale *Broderii în doruri multe* de Nadejda Ciobanu și o expoziție

de bijuterii, realizate de Olga Gore, sala este plină de prietenii cei mai fideli. Rând pe rând, ei se apropie de microfon rostind mesaje de sărbătoare. Dar, mai întâi, Cristina Voroneanu și Cristian Cojoc, elevi la Liceul Teoretic „Mihai Viteazul”, au recitat solemn poezia *Cântare scrisului latin* de Grigore Vieru. Au luat cuvântul, din partea Primăriei municipiului Chișinău, dna Vera Gurievski, specialist principal la Direcția cultură, iar din partea Preturii sectorului Centru – Vladimir Tofan, șeful secției cultură, tineret și sport. A urmat romanța *De ce nu vii sub salcia ce plânge*, interpretată de Diana Văluță, laureată a festivalurilor de romanțe *Crizantema de Aur* de la Târgoviște și *Crizantema de Argint* de la Chișinău, și *Ce seară albastră*, în duet cu taică-său, Ilie Văluță, autorul muzicii, regizor de sunete la TV Moldova 1. Cu multă dragoste și-a depănat amintirile dna Elena Butucel, prim-direktor adjunct al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dar și director al Filialei „Ovidius” timp de aproape 19 ani. Colectivul de la „Ovidius” i-a oferit un cadou pe care este scris: „În semn de recunoștință pentru anii tinereții puși pe altarul bibliotecii.” Discursul doamnei Elena Butucel a fost plin de emoții, amintiri despre cea mai fericită perioadă din viața sa. Nu în zadar moderatoarea i-a zis: „Bine ați venit acasă!”

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a înmănat un cadou pentru Clubul cineaștilor „Cinemateca de vineri” – un televizor LCD. Apoi a vorbit partenerul de nădejde, directorul Valeriu Pelivan, și bibliotecara Tatiana Ambroci, de la Colegiul de Construcții, aducând în dar un tablou, realizat de elevii de la Facultatea design. Carolina Gorun, laureată a mai multe concursuri de muzică ușoară din țară și de peste hotare, a interpretat două piese de succes din repertoriul său. Au urmat: poetul Ianoș Țurcanu, moderator al celui mai longeviv cenaclu („Ovidius”), înființat în acel îndepărtat an, când s-a fondat filiala; Zinaida Izbaș, care a

stat la cârma Clubului „Tinare talente”; Valentina Butnaru, care a întemeiat Cenaclul „Eminescu 2000”. Dna V. Butnaru a prezentat și publicația aniversară *Casa Cărții din șoseaua Hâncești: 20 de ani de aniversare (1994-2014)*. Cu un mesaj de salut a venit și prietena bibliotecii, poeta gălățeană Vera Crăciun, oferind bibliotecii un set de antologii de poezie. Dr. conf. univ. Silvia Grossu, de la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM, moderatoarea Clubului „Vraja cuvântului”, a prezentat câteva numere ale ziarului *Courrier de Moldavie*. A încheiat șirul discursurilor de sărbătoare Liuba Ciobanu, directorul Filialei „Ovidius”, menționând cu diplome și cadouri pe cei mai activi cititori din viața bibliotecii: Valentina Butnaru, Ianoș Țurcanu, Zina Izbaș, Silvia Grossu, Viorica Maler, Vera Crăciun, Tatiana Ambroci, Valeriu Pelivan, Cristina Voroneanu, Nina Bejan, Cristiana Ciobanu, Tatiana Revenco, Ana Ostașevici și alții. A urmat o surpriză (dar, nu ultima). Masteranda Cristina Buciucci și studentul Victor Novițchi au interpretat niște perle din muzica clasică. Scriitoarea Nina Slutu-Soroceanu a venit cu o stebă de siminoc, simbol al dăinuirii. Iar Ana Brăiescu, de la Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, a înmănat o *Diplomă de excelență*. Cireașa de pe tort i-a revenit tinerei interprete de muzică populară, deținătoarea Premiului Mare la Festivalul Nicolae Sulac, laureată a mai multor concursuri din România, Mihaela Proca. Sărbătoarea a fost o reușită.

În ziua de vineri copii de la grădinița nr. 227, școala-grădiniță nr. 226 din sectorul Centru al capitalei și elevii clasei a II-a de la Gimnaziul nr. 7 au venit la întâlnire cu sfătosul poet Iulian Filip, care și-a prezentat cartea *Urmele mele frumoase*. Gimnaziștii, conduși de diriginta de clasă Rodica Busuioc, au recitat versuri, au cântat textele lui Iulian Filip, au înscenat versuri-parabole, au pus întrebări-poezii, la care

cei din sală răspundeau. Iar întrebările copiilor la care urma să răspundă poetul au fost scrise pe „urme” decupate din hârtie color. Poetul a fost amuzat de această formă ingenioasă, inventată de copii. O surpriză din partea bibliotecii pentru autor a fost apariția compozitorului Igor Grossu. Cantautorul a interpretat la chitară două cântece pe versuri de Iulian Filip, incluse în cartea *Urmele mele frumoase*. Tot în această zi a avut loc reîntâlnirea poetei Vera Crăciun cu elevii Colegiului de Construcții și ai Colegiului Politehnic din Chișinău. Dumneaei și-a invitat prietenii: Alexandru Plăcintă, autor de poezii și povești; Claudia Partole, cunoscuta poetă și romancieră, și prof. univ. Ludmila Bolboceanu (Grama), psiholog. Precum a promis în noiembrie, dumneaei a prezentat cea mai proaspătă carte de poezii, editată la sfârșitul anului trecut – *Approape de cer*, dedicată răposatei sale mame Vasilica. Despre carte a vorbit poetul Alexandru Plăcintă. Și de data aceasta, elevii au pregătit un recital de poezii din cărțile autoarei. Vera Crăciun le-a dăruit elevilor cărți cu autografe. Despre creația poetei și prietenia ce s-a legat între ea și Biblioteca „Ovidius” a povestit poeta Claudia Partole și profesorul universitar Ludmila Bolboceanu. Au urmat versuri, versuri, versuri... La încheiere, Vera Crăciun a dăruit Bibliotecii „Ovidius” opt volume antologice de poezie românească.

A fost o săptămână fructuoasă, unde am demonstrat profesionalismul nostru și am fost apreciați pe măsură. Însă toate acestea nu ar fi avut loc fără susținerea partenerilor bibliotecii care și-au adus contribuția la organizarea reușită a manifestărilor prilejuite cu ocazia aniversării bibliotecii. Exprimăm cuvinte de mulțumire primei directoare a bibliotecii, doamna Elena Butucel, care a pus suflet la formarea acestui lăcaș de cultură și la plămădirea acestui colectiv.

O CONFERINȚĂ NAȚIONALĂ BIBLIOTECONOMICĂ DE SUCCES

Natalia GHIMPU,
sef oficiu, Filiala „Ovidius”

Interculturalitatea bibliotecară favorizează dezvoltarea și educarea societății civile în Republica Moldova. Orice cultură, activitate bibliotecară este unică. Pentru a se naște, a se menține și a se adapta, ea a trebuit să evolueze urmând propria cale, originală, diferențiată, dar, totodată, integratoare în activitatea socială. În contextul secolului al XXI-lea, al Societății cunoașterii, al Societății democratice, bibliotecile sunt cele mai mari centre de informare și foarte multă lume apelează la serviciile lor pentru a depista informația necesară. Trăim într-o lume multiculturală, cu o mare diversitate etnică, unde bibliotecile au o deosebită responsabilitate față de diversitatea straturilor sociale și ele se străduie să facă față cerințelor multiculturale cu diverse activități, dar și prin multitudinea de achiziții a documentelor în mai multe limbi, din diverse domenii. Bibliotecile sunt instituțiile infodocumentare care apără dreptul la cunoaștere, care propagă valorile și necesitățile culturale naționale, regionale și cele universale.

În Statele Unite ale Americii (SUA) au fost cu diverse programe de schimb circa 17 bibliotecari din Republica Moldova. Revenind în țară, absolvenții s-au străduit să implementeze experiența bibliotecilor din SUA în domeniul comunicării, servirii diferitor categorii de cititori din Republica Moldova etc.

Filiala „Ovidius” și-a propus ca Săptămâna ușilor deschise, prilejuită de împlinirea a 20 de ani de activitate, să fie deschisă cu o Conferință Națională cu genericul *Bibliotecile între două continente: practici infodocumentare (Republica Moldova versus Statele Unite ale Americii)*.

Scopul acestei conferințe a fost de a se împărtăși experiențele acumulate în cadrul programului de schimb, precum și efectele acestor schimburi, primii pași spre implementarea unor idei / experiențe văzute în SUA.

Moderată de directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” dna Mariana Harjevschi, conferința a debutat printr-un cuvânt de salut către participanți, bibliotecari veniți din diferite raioane ale republicii și din Chișinău, rostit de Liuba Ciobanu, directorul Filialei „Ovidius”.

În continuare Mariana Harjevschi a prezentat comunicarea *Experiențe și viziuni. Practici în cadrul Bibliotecii Congresului din SUA*, făcând o trecere în revistă despre activitatea faimoasei Bibliotecii Congresului, construită în anul 1800 și care a avut, pe toată durata secolului XIX, sediul în clădirea Capitoliului. Ne-a adus la cunoștință că Biblioteca deține trei clădiri (clădirea Thomas Jefferson, clădirea John Adams și clădirea memorială James Madison) și că în 2007 a fost deschisă cea mai nouă clădire a bibliotecii, Campusul Packard, pentru conservarea materialelor audio-vizuale. Mariana Harjevschi ne-a vorbit despre studiile de un an de zile la Universitatea din Washington și despre practica academică la Biblioteca de Drept a Bibliotecii Congresului din SUA. Dumneai ne-a relatat despre metodele de deservire, colecțiile, diversitatea formelor și metodelor de activitate culturală și, în mod special, despre cărți și reviste publicate în Republica Moldova, care sunt prezente în colecțiile Bibliotecii Congresului. Ne-a relatat, de asemenea, că în Biblioteca Congresului a avut onoarea să-și desfășoare practica de

biblioteca, studiind experiențele și viziunile inovatoare, pe care le-a implementat / adoptat la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău.

A urmat discursul dnei Rodica Avasiloaiei, directorul Bibliotecii AMTAP, președinte al Secției bibliotecii universitare a ABRM, cu comunicarea *Bibliotecile din SUA – standarde de modernitate*. Dna Rodica Avasiloaiei a prezentat o comunicare deosebit de interesantă despre activitățile bibliotecilor de astăzi, care reflectă nevoile de informare și sociale ale comunităților pe care le servesc. A accentuat că bibliotecile americane creează o imagine bună privind modernizarea organizării colecțiilor și diversitatea serviciilor. Multe din inițiativele globale și naționale s-au produs în bibliotecile din SUA, biblioteci moderne, gestionate în spații mari, cu construcții gigantice, grațioase și elegante. În discursul său dumneaei a vorbit despre ALA, care ghidează bibliotecile în procesul de transformare a societății. Bibliotecile participă la schimbare, ele corespund cerințelor inovatoare, proactive și ajută la articularea aspirațiilor comunității. Potrivit *Library Journal*, bibliotecile publice și-au majorat oferta pentru e-bookuri cu 185%, iar cărțile electronice vor ajunge să reprezinte 9% din bugetele lor pentru materiale în cinci ani. Conform sondajelor, a confirmat doamna Rodica Avasiloaiei, cărțile tipărite rămân totuși fundamentul lecturii pentru americani. Dumneaei a vorbit despre standardele de modernitate în bibliotecile SUA, despre abordarea optimistă și deschisă ce o găsim în soluționarea problemelor de copyright, de web tehnologii, securitatea informației etc.

Colega noastră Tatiana Ischimji, bibliotecar principal la Filiala „Ițic Mangher” a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a participat cu comunicarea *Zece ani de inovații în bibliotecă*, ținând să ne relateze despre inovațiile implementate în activitățile și serviciile postate beneficiarilor în dezvoltarea și propagarea societății democratice prin oferirea fiecărui cetățean accesul la cunoaștere, informație etc. Scopul prioritar al bibliotecilor publice este de a propune beneficiarului sau unui grup de beneficiari accesul la diversitatea serviciilor pentru dezvoltarea personală, inclusiv folosirea plăcută a timpului liber.

Vizita de stagiu profesional a Tatiane Ischimji în SUA, în anul 2003, a contribuit la implementarea în bibliotecă a sa a noi programe și noi servicii. „Ițic Mangher” este o filială care conlucrează cu minoritățile naționale și în premieră a introdus servicii noi pentru persoanele cu dizabilități, serviciul *Bibliodădaca*, activități pentru copii și adolescenți din familii vulnerabile, copii orfani, ai străzii, servicii tematice, pe interese etc.

Dna Maria Furdui, directorul Bibliotecii Publice Raionale „Vasile Alecsandri” din Telenești, a fost prezentă cu comunicarea *Paralele bibliotecare: Minnesota = Republica*

ca Moldova – Telenești. *Efervescența decenală a unei vizite de studiu*. Dumneaei ne-a vorbit că, cu zece ani în urmă, un grup de bibliotecari din R. Moldova, printre care și ea, au beneficiat de o vizită de studiu în bibliotecile din Minnesota, SUA. Au fost vizitate un șir de biblioteci și prezentate programe de bibliotecă originale, pe care le-a studiat / le-a adaptat / le-a implementat în biblioteca din Telenești, dar și în alte biblioteci din raion. La sfârșitul vizitei și pe parcursul mai multor ani a conceput mai multe proiecte de succes pentru servirea mai calitativă a cititorilor, implementând noi servicii moderne cu noi tehnologii informaționale, care au contribuit la dezvoltare democrației și a accesului liber la informație.

Ne-a impresionat un bibliotecar cu un renume aparte – Galina Davâdic, directorul Bibliotecii Publice Raionale „Mihai Eminescu” din Rezina – cu comunicarea *Realizările Bibliotecii Publice Raionale „Mihai Eminescu” Rezina – rodul vizitei echipei noastre în SUA*. Dna Galina Davâdic ne-a mărturisit că vizita de schimb profesional în Statele Unite ale Americii a dat start la diverse proiecte în comunitatea raionului Rezina. A câștigat mai multe proiecte în Republica Moldova pe care le-a gestionat cu succes. Dintre ele amintim: *Deservirea deținuților de la Penitenciarul nr. 17 și Instituția de reabilitare socială nr. 1 din Rezina* (SIDA, narcomanie, tuberculoză); *Crearea Sălii multimedia pentru copii și tineret*, proiect pe care l-am câștigat chiar în anul vizitei în SUA; *Extinderea serviciilor Sălii multimedia pentru toate grupele de beneficiari*, *Tabăra de vară de lectură și agrement pentru preșcolari și clasele I-IV*; *Un nou pas spre sănătate împreună cu voluntarii și Secția de fizioterapie a CMF Rezina*. Și, nu în ultimul rând, proiectul *FNCL*, pe care l-a admirat în SUA (cărucior mobil, pentru persoane cu dizabilități, frumos ornat și pe care îl au la biblioteca din Rezina). Aș vrea în mod deo-

sebit să menționez că dna Galina Davâdic este unicul bibliotecar din Republica Moldova care a câștigat proiectul *Crearea Sălii multimedia pentru copii și tineret*, valoarea acestuia fiind de 20 000 de dolari.

Maria Cudlenco, directorul Bibliotecii Publice din Crihana Veche, Cahul, a fost prezentă cu comunicarea *Biblioteca – centru comunitar*. Pe parcursul anilor Biblioteca Publică din Crihana Veche a militat constant pentru a se remarca în viața comunității. Fiind un centru informativ, educativ și recreativ, ea a devenit un spațiu prietenos și un popas de suflet pentru cetățenii din localitate. Biblioteca se implică în proiecte de dezvoltare comunitară, provoacă și organizează evenimente de anvergură – prin proiectele *Pagini de istorie locală*, implementate cu suportul IREX-ului și al *Novatecii: Copiii și părinții citesc*; programul estival de agrement și lectură, Clubul „ABC-ul computerului”, Clubul voluntarilor „Prietenii bibliotecii”, proiectele *Biblioteca – umăr de prieten*, *Vară înstelată de copii*, *Biblioteca vine la tine cu prieteni și cu cărți* etc. Ideile acestor proiecte au fost împrumutate de la bibliotecile din SUA și adaptate la cerințele și necesitățile beneficiarilor din sectorul rural al Republicii Moldova, unde și-au găsit grupuri de beneficiari cointeresați de tematicile lor.

Natalia Ghimpu, șef oficiu, Filiala „Ovidius”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, a prezentat comunicarea *e-Produsul activității instituționale a Filialei „Ovidius”*. Vizita de studiu profesional în SUA a insuflat o idee de promovare instituțională. Fiecare instituție, pe parcursul activității sale realizează diverse produse infodocumentare care sunt stocate pe suport tradițional – cartea și sunt depozitate în colecțiile bibliotecilor așteptând cititorul, în cele mai multe cazuri specialiști în biblioteconomie, interesați de tematicile abordate. Cititorii de cele mai dese cazuri nici nu știu și nici nu-și pot imagina că biblioteca este și o instituție

care elaborează diverse cărți, documente de reglementare, culegeri de articole științifice, rapoarte și planuri de activitate. Suntem în era digitizării, când transparența și accesul sunt binevenite și în format electronic. Pentru a publica o informație pe suport tradițional este nevoie de resurse materiale. Blogurile instituționale oferă o posibilitate de a plasa, a propune orice informație în format electronic cu resurse minime. Cu ocazia a 20 de ani de activitate a Filialei „Ovidius” am elaborat în premieră pentru Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” două e-ziare cu temele: *Colaborări internaționale și Aprecieri pentru Filiala „Ovidius”* (http://bibliotecaovidius.blogspot.com/p/blog-page_22.html). De asemenea, în premieră a fost elaborat studiul bibliografic instituțional *Filiala „Ovidius”*, care cuprinde totalitatea publicațiilor instituționale și a angajaților din anul fondării acesteia până în prezent. Studiul începe cu compartimentul *Evenimente și acțiuni în timp*, urmat de publicațiile ce sunt structurate conform importanței: planuri și rapoarte anuale, teze de licență / de master ale angajaților, publicații în reviste, culegeri de specialitate, publicistică, interviuri, materiale electronice, cronică / note / omagii, integrale, album foto (<http://bibliotecaovidius.blogspot.com/p/publicatii-nstitutionale>.

html). Aceste publicații vor spori creșterea imaginii instituției, vor promova activitatea profesională a instituției.

Bibliotecile sunt parte componentă a e-culturii, a e-educației prin produsele elaborate și propuse spre consultare beneficiarilor. Produsele instituționale plasate în internet largesc accesul la informație, contribuie la promovarea imaginii instituției și la mărirea numărului de beneficiari.

Valentina Pașali, directorul Bibliotecii Publice din Ceadăr-Lunga, un bibliotecar din cei zece bibliotecari care au fost câștigători la concursul deschis al programului *Community Connection* în 2003 la Ambasada SUA, a venit în fața noastră cu comunicarea *Cinci trepte de schimbare a stereotipurilor*. Dumneaei ne-a relatat că bibliotecile din localitățile găgăuze, pe lângă activitățile de propagare a patrimoniului cultural român și cel internațional, au o mare responsabilitate de a promova și patrimoniul, istoria, cultura minorităților naționale – îndeosebi, ale etniei găgăuze. Un succes deosebit a constituit deschiderea colțului Statelor Unite ale Americii, care a îmbogățit colecția cu diverse documente în limba engleză (biblioteca oferă cursuri de limbă engleză gratis). Biblioteca din Ceadăr-Lunga a câștigat un proiect în cadrul programului *Novateca*, a fost deschis Clubul „Anastasia” (pentru femei de vârsta a treia) și, nu în ultimul rând, s-a facilitat accesul la informație și la colecțiile bibliotecii a persoanelor cu dizabilități.

Conferința națională *Bibliotecile între două continente: practici infodocumentare (Republica Moldova versus Statele Unite ale Americii)* a avut un succes deosebit în comunitatea biblioteconomică. Realizările colegilor noștri ne-au stimulat în activitatea noastră de viitor în slujba comunității.

DUMITRU MATCOVSCHI ÎN DESTINUL BASARABIEI

Margareta CEBOTARI,
bibliotecar principal, Filiala „Onisifor Ghibu”

Conferința Internațională **Basarabia – cuvânt de dor și deșteptare în opera lui Dumitru Matcovschi**, organizată cu emoții și responsabilitate de Biblioteca „Onisifor Ghibu”, s-a încadrat cu brio în angajarea civică a cercetătorilor literari, bibliotecarilor, scriitorilor, profesorilor și a tuturor oamenilor de bună-credință de a păstra *Soarele cel Mare* al operei matcovschiene, pentru ca să lumineze falnic pe *Bolta Istoriei Neamului nostru*. Parteneriatul multilateral – cu Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, Universitatea de Stat din Moldova, Direcția cultură și Direcția generală educație, tineret și sport ale Primăriei municipiului Chișinău – a contribuit la creșterea valorii artistice și științifice a evenimentului, reflectat de Televiziunea și Radioul Național ale Moldovei, presa scrisă și electronică.

Directorul Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, scriitorul dr. **Vitalie Răileanu**, a deschis conferința cu prezentarea expoziției de carte *Dumitru Matcovschi – poet, prozator, dramaturg și eseist*, originalitatea și complexitatea ei datorându-se și faptului că este organizată în colaborare cu Biblioteca Muzeului Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu” din Chișinău. „Le oferim din toată inima aceste cărți cititorilor, pentru a fi păstrate în inima lor pentru toată viața”, a fost apelul spre lecturarea lor, adresat de cercetătorul literar Vitalie Răileanu, către cei peste o sută de participanți la această manifestare de comemorare a omului și poetului ce repre-

zintă un adevărat univers în plină expansiune – Dumitru Matcovschi.

Deosebite cuvinte de apreciere a creației matcovschiene și de admirație pentru personalitatea distinctă și locul deosebit ale regretatului poet, în literatura română și în istoria acestui neam, au venit din partea scriitorului român **Nichita Danilov**, vicedirector al Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, în comunicarea *Dumitru Matcovschi – Poetul*. După părerea sa, omagiatul era un om pentru care *tăcerea* era un *glas al poeziei*. Fie că vorbea despre România, fie despre atmosfera din Chișinăul anilor 1980-1990 – se simțea *Poetul* din el. Dumitru Matcovschi face parte din poezii de esență pură, nobilă. În creațiile sale însemnul liric este culoarea neagră, doar unele desene apar în linii albe. Alese versuri pătrund adânc de tot în fiorii sufletului cititorului, fapt ce ne demonstrează factura artistică deosebită a acestui mare poet. Cu fiecare lectură îl vor citi și redescoperi mereu noi și noi generații de cititori.

Redutabilul critic și istoric literar **Ion Ciocanu** a avut drept axă de comunicare *Romanele lui Dumitru Matcovschi*, asupra cărora a meditat deseori și a scris mai multe recenzii, recunoscându-l drept un romancier de forță, chiar dacă, în primul rând, a fost totuși *Poet*. Trecând în revistă mai multe romane – *Ochiul care vede*, *Duda*, *Bătuta* – cercetătorul literar Ion Ciocanu s-a oprit mai detaliat asupra romanului *Toamna porumbeilor albi*, care, după părerea sa, este cea mai bună proză matcovschiană. Autorul a încercat să simbolizeze prin acești porumbei albi – care se rotește deasupra caselor oamenilor buni – *curățenia sufletească a omului!* Și, în mod semnificativ, personajul pozitiv al romanului – îi zeifică pe porumbei, iar personajul negativ – îi prinde și îi ucide... Un înflăcărat îndemn de a ne iubi țara, limba, părinții, vatra strămoșească a adresat scriitorul către urmașii săi și prin adevărate texte pentru melodii nemuritoare, a mai ținut să remarce dl Ion Ciocanu.

Foarte elocventă și convingătoare a fost în comunicarea sa *Muzicalitatea strigată a publicisticii lui Dumitru Macovschi*, conferențiată de tânăra cercetătoare literară **Nina Corcinschi**, caracterizând-o drept o publicistică dură, în care parcă auzim o muzică stridentă, ce cheamă la luptă. Chiar dacă unii o cred prea patetică sau retorică, anume publicistica matcovschiană, în tandem cu vocile altor scriitori din anii

'90 ai secolului trecut – au scos oamenii în stradă să ceară drepturile la istorie, limbă, autodeterminare. Nu l-a speriat nimic – a scris incisiv, vulcanic, mizând pe forța combativă a cuvântului: „Cuvântul care nu știe să înaripeze, să lumineze – este mort!”, afirma Dumitru Matcovschi. Scria o publicistică combativă, parcă auzim și acum vocea autorului, atunci când o citim. Funcția de captare și seducție a cititorului le au și versurile inserate în publicistica sa, în care anunță durerile acestui neam, fiind pusă pe notele *iubirii de neam*. Publicistica matcovschiană este un document de istorie social-politică a Republicii Moldova.

Atunci când pleacă un poet, rămâne un cântec necântat, un vers nespus, iar *Anul Dumitru Matcovschi* este un bun prilej de duioasă amintire, a ținut să remarce scriitoarea **Călina Trifan**, prezentându-ne moștenirea literară matcovschiană din fondurile Muzeului de Literatură „Mihail Kogălniceanu” din Chișinău. Însuși Dumitru Matcovschi a adus periodic manuscrisele sale să se păstreze în colecțiile Muzeului, pentru o mai bună înțelegere a tot ceea ce a dorit să spună semenilor săi. Astfel, în fondurile Muzeului se păstrează atât toată opera sa, demnă de lectură, foarte multe studii și reflecții despre creația matcovschiană, cât și portrete, șarje semnate de cunoscuți pictori.

Profesorul universitar **Nicanor Țurcanu**, prin comunicarea *Filonul baladesc în*

creația lui Dumitru Matcovschi, a convins publicul: pentru acest scriitor folclorul este o avere națională, o sursă de cunoaștere etnică. În creația sa se resimte că s-a născut, a copilărit și a trăit între doine și balade. În opera sa se întâlnesc la fiecare pas tonalități de cântec baladesc. În multe cazuri Dumitru Matcovschi își însușește, doar *inspirația folclorică*, pentru a o reda mai adânc în versul său. Totuși, *folcloricul* se suprapune în opera sa aproape mereu, iar D. Matcovschi a ridicat sfera baladescului la nivelul poeziei naționale. Legătura organică a lui Dumitru Matcovschi cu tradiția populară este la superlativ!

Sufletul Basarabiei în opera lui Dumitru Matcovschi a fost resimțit și mai mult de cei prezenți în *Sala Nuciferă* a bibliotecii atunci când un grup de elevi de la Liceul Teoretic „Natalia Dadiani”, coordonați de profesoarele Asia Scorpan și Tatiana Băcescu, ne-au prezentat un superb medalion literar-artistic cu genericul *Aduceți Basarabia acasă!*

Sub tragice dangăte de clopote, am ascultat versuri, melodii, fragmente din dramele istorice scrise de Dumitru Matcovschi, la un moment dat auzind și *pulsul inimii Potetului* bătând la unison cu inimile noastre. Punctul culminant a fost transformarea mantiiilor în alb-negru ale participanților la spectacolul literar, în tricolorul țării noastre, răsunând și apelul scriitorului Dumitru Matcovschi către poporul său: „Uniți-vă, atunci veți fi un neam!”

În cuvântul de închidere a conferinței, Vera Gurievschi, șefa Secției relații cu publicul a Direcției cultură a Primăriei municipiului Chișinău, a reiterat importanța operelor matcovshiene, dar și fascinația personalității integre a scriitorului, remarcând actualitatea comunicărilor consistente ale participanților la conferință și excelentul spectacol prezentat de liceeni.

Deci, *Anul Dumitru Matcovschi* ne va oferi multe ocazii de comemorare, cu tot dragul și pioșenia pe care Artistul le merită din plin!

NOI ORIZONTURI DE DEZVOLTARE ÎN SALA DE CARTE ÎN LIMBA ENGLEZĂ

*Diana UNGUREANU,
bibliotecar, Biblioteca Centrală*

Într-o societate în care tendințele globale tot mai mult interferă cu cele locale, fiecare om încearcă să prindă valul schimbărilor și să se adapteze cât mai eficient la ele. Trăim într-o epocă a performanțelor, comunitatea unindu-și forțele pentru beneficii colective. În prezent se renunță la egoismul intelectual și se adoptă atitudinea sloganului: „To share is to care” (A împărți cu alții înseamnă că îți pasă).

Direcția instituțiilor publice se îndreaptă mereu spre acoperirea tuturor acestor necesități de ordin informațional, cultural și social. Prin aceasta se presupune o racordare bilaterală la niște standarde funcționale, prin care să se asigure calita-

tea cât mai înaltă a serviciilor pentru utilizatori. Biblioteca Centrală și-a ridicat miza în acest context, elaborând un proiect care a rezultat cu o sală de lectură academică în limba engleză. Or, odată ce engleza este recunoscută drept cea mai utilizată limbă, fiind cunoscută în mai toate țările lumii, era oportun și binevenit de a aduce literatură din toate domeniile anume în această limbă de circulație internațională.

Geneza proiectului

Ideea unui proiect de amenajare a unei săli de lectură academică în limba engleză a apărut în prima lună a anului 2013, cu titlul inițial „A Book to Share”, iar

de atunci până la deschiderea oficială a sălii, proiectul a trecut prin mai multe etape, esențiale pentru un rezultat deopotrivă calitativ și cantitativ.

E necesar, înainte de toate, de menționat că inițiativa a venit de la Elena Dragalin și Organizația „Moldova AID”, la care s-au alăturat și alți parteneri de încredere, printre care și Prima Doamnă a R. Moldova Margareta Timofti, Primăria Municipiului Chișinău, Asociația pentru Dezvoltare Creativă, Biroul pentru Relații cu Diaspora, dar și ambasaderele unor țări, cu sediul la Chișinău, care ne-au susținut în compania de colectare a cărților în limba engleză. Un rol deosebit l-au avut diaspora și comunitățile din Chicago, New York, Raleigh, Washington DC, Philadelphia, Princeton, Toronto și Montreal, Consulatul din Carolina de Nord (în frunte cu Consulul Onorific al Republicii Moldova Florin Pindic-Blaj), persoane care au susținut activ campania de colectare a cărții prin donații considerabile, astfel încât la sfârșitul acesteia au fost

adunate peste 3000 de exemplare din toate domeniile și au asigurat transportarea pe teritoriul american și de acolo pe plaiurile mioritice ale Moldovei. Printre voluntari și donatori s-au numărat Igor Cialenco, Mariana Cașcaval, Nicolai Căldare, Radu Oprea, Lilian Gaibu (Chicago), Galina Barbăscumpă, Diana Rusu, Valentina Popa Evghenia Berzan (New York), Silvia Bezer, Melissa McDonald (Chapel Hill), Olga Kleiankina (Raleigh, North Carolina), Valentin Ștefan, Eunice Kim, Veronica Scafaru, Cristina Batog (Washington DC), Cristina Gherasim, Mark Mazureanu (Princeton, New Jersey), Dorina Pascari, Doina Iepuraș, Igor Beiu (Philadelphia), Corina Solomon (Montreal), familia Dragalin și familia Căruntu (Toronto), Margaret Fesenmyer (Virginia), Consulul Onorific al Moldovei în Florida Sergiu Gherman, iar această listă poate fi continuată.

Diversitatea literaturii de specialitate ce poate fi găsită în sala de lectură academică în limba engleză, care a fost integrată în cadrul Bibliotecii Centrale, a fost suplinită

cu încă un lot considerabil de cărți în limba engleză, adunate printr-o campanie lansată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Campania de colectare a cărților în engleză de aici a demarat din luna august a anului trecut, prima ofertă fiind transmisă de la echipa *Ziarului de gardă*, iar maratonul donațiilor a fost deschis, cu bun augur, de către Lidia Kulikovski și Mariana Harjevschi, care au oferit un exemplu bun pentru alții. La campanie s-au alăturat ulterior utilizatorii bibliotecii, printre care Svetlana Suveică, conf. univ. la Facultatea de Istorie și Filosofie, USM; Vlad Marin, Maria și Silviu Organ, Natalia Corghencea, Elena Dabija, directorul Centrului Academic Internațional Mihai Eminescu (filială a BM), membrii Asociației de Dezvoltare Creativă (ADC), Vitalie Vitcovschi, Trish Ostroski și alții. Ne-au bucurat enorm și cele peste 300 de exemplare unice de cărți care au fost donate de Vitalie Snegur.

Nu a fost neglijabilă, în acest context, nici activitatea Ambasadei Turciei și cea a Marii Britanii la Chișinău. Prima a fost reprezentată de soția ambasadorului turc, dna Banu Kartal, care a adus la bibliotecă, exclusiv pentru susținerea acestui proiect, un set de enciclopedii, în care cititorii vor putea descoperi Turcia prin prisma istorică, geografică, culturală și culinară – cărți oferite de către Prima Doamnă a Turciei, Hayrūnnisa Gül. După o perioadă, la campanie s-a alăturat și reprezentanța diplomatică britanică, oferind Bibliotecii Muni-

cipale exemplare deosebit de valoroase. Și Tamara Țurcan, director al Centrului American de Resurse, Ambasada SUA în R. Moldova, a venit cu o contribuție de valoare la colecția de cărți, care astăzi poate fi găsită pe rafturile Sălii de lectură academică în limba engleză.

Un vis împlinit

Menționam anterior că importanța limbii engleze crește vertiginos prin tot mai multe studii scrise și realizate anume în acest context lingvistic. De aici, lectura în limba engleză capătă amploare științifică, deschizându-se orizonturi largi și viziuni multiple în toate domeniile de activitate umană.

Inaugurarea Sălii de lectură academică în limba engleză (English Book Hall) în incinta Bibliotecii Centrale a reprezentat un pas peste hăul intelectual, care ne poate amenința oricând, o performanță ce a servit drept ocazie pentru o veritabilă sărbătoare culturală. Bucuria acestui eveniment a fost împărtășită de toți cei care au fost prezenți la manifestarea de deschidere oficială a multășteptatei săli, iar printre ei s-au aflat oameni care au dat valoare și au luptat pentru promovarea și extinderea acestui proiect unic pentru comunitatea chișinăuiană.

„În societatea modernă ne dăm bine seama că unul din mottourile fundamentale este unitatea prin diversitate, iar această diversitate vrea s-o păstreze fiecare popor. Pe de altă parte vrem să o comunicăm, să o

împărtășim, mergând departe de hotarele țării și să desfășurăm o colaborare în diferite domenii. Consider că anume limba engleză este cea care ne oferă această posibilitate”, a argumentat necesitatea unei asemenea săli la Chișinău Prima Doamnă a R. Moldova, Margareta Timofti.

„Sunt foarte mândră că mă aflu aici și reprezint o parte a Diasporei din SUA și Canada, cu gând și viziune comună – să contribuim la înființarea unei colecții de cărți, manuale și publicații în limba engleză care să servească publicului din Moldova”, a menționat vădit emoționată Elena Dragalin, care am fost onorați să o avem alături la eveniment, dar mai ales printre vorbitori.

„Vreau să-i mulțumesc, în mod special, Primei Doamne a R. Moldova, Margareta Timofti, care prima a susținut o idee, ce părea cam năstrușnică și greu de crezut că va fi realizabilă în acel moment. Dumneaei ne-a acordat toată încrederea și sprijinul ca visul nostru să devină realitate. Doamna Lidia Ku-

likovski, cu energia și entuziasmul dumneaei, a aderat la parteneriat ca o piesă ce completa un puzzle sofisticat, iar actualul director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Mariana Harjevschi, a preluat ștafeta cu ușurința profesionistului sigur că va duce lucrul la bun sfârșit”, a mai adăugat dna E. Dragalin.

În final, evenimentul de inaugurare a fost încununat cu tradiționala tăiere a panglicii, semn că sala este la dispoziția oricărui chișinăuian interesat de cercetare științifică după ultimele tendințe mondiale sau, pur și simplu, să petreacă o oră de lectură relaxantă a unei cărți în limba engleză scrisă în original de către autor(i). Donația de carte a continuat imediat după eveniment, pentru cei care nu au reușit să o facă înainte, fiind binevenită și până astăzi o carte care să construiască temeinic Sala de lectură academică în limba engleză. Or, parafrazând vorba engleză, aplecându-ne privirea peste o carte înseamnă că ne pasă – de noi, de prezentul și de viitorul nostru!

LA BIBLIOTECA „ȘTEFAN CEL MARE” SCRIITORII ROMÂNI TE FAC FAIMOS

Valeria BEȚIVU,
șef oficiu, Filiala „Ștefan cel Mare”

„Orice carte care ajută un copil să-și formeze obiceiul de a citi, să facă din citit o nevoie adâncă și continuă pentru toată viața sa, este bună.” (Maya Angelou)

Succesul unei bibliotecii depinde de felul în care această instituție este percepută de către membrii comunității. Biblioteca „Ștefan cel Mare” și-a format în societatea chișinăuiană imaginea de instituție utilă comunității prin accesul liber la informație; întâlniri cu scriitori, actori, regizori; prezentări de carte în cadrul emisiunii *Convorbiri literare* la Radio Moldova; articole despre activitatea bibliotecii în ziarul *Timput* și în revista electronică *Bibli-*

oCity, prin concursurile cognitv-educative desfășurate în fiecare lună și prezentate în cadrul emisiunii *Cultura azi* de la TV Moldova 1.

Pentru a promova cartea, a încuraja copiii să citească și să cunoască mai profund creația literară a marilor scriitori clasici și contemporani, la inițiativa dlui director Dumitru Crudu am dat start concursului cu genericul *Scriitorii români te fac faimos*, destinat elevilor din clasele primare. De la prima ediție a concursului, copiii au studiat viața și opera scriitorilor: Mihai Eminescu, Ion Creangă, Grigore Vieru, Spiridon Vangheli, Ianoș Țurcanu, I.L. Caragiale, Iulian Filip, Vasile Romanciuc, în luna

decembrie s-a desfășurat concursul cu tema *Sărbătorile de iarnă*.

Ajuns la cea de-a XII-a ediție, concursul se bucură de o mare popularitate între instituțiile școlare din sectorul Botanica. **Scopul** organizării acestui concurs – cunoașterea vieții și operei scriitorilor români. **Obiectivele:** motivarea elevilor spre lectură, cunoașterea aprofundată a operei scriitorilor, dezvoltarea spiritului competitiv la elevi, creșterea numărului de cititori noi și activi la bibliotecă, dezvoltarea interesului pentru lectură aprofundată, formarea abilităților de analiză a poveștilor, poeziilor propuse spre lectură. **Impactul:** 1183 de participanți, cărți împrumutate – 989. Toate edițiile concursului au fost moderate de bibliotecarele sufletiste Lilia Beșan și Aliona Mihailov, care știu să vorbească de la suflet la suflet cu cei mici și care au depus o muncă enormă împreună cu directorul filialei Dumitru Crudu la alcătuirea celor treizeci de întrebări despre viața și activitatea scriitorilor.

Ne bucură interesul profesorilor, elevilor față de acest concurs. Dacă, de obicei,

noi, bibliotecarii, eram acei care mergeam la instituțiile de învățământ pentru a invita elevii să vină la programele noastre culturale, de data aceasta, s-a întâmplat invers: după prima ediție a concursului din anul trecut dedicat aniversării a 163-a de la nașterea marelui geniu al literaturii române Mihai Eminescu, copii erau acei care veneau la bibliotecă cu întrebări de genul: „Când va fi următorul concurs?”

Dacă e să ne conducem după *Jan Amos Komensky (Comenius)*, în lucrarea *Didactica magna*, renumitul pedagog umanist ceh scria că „la naștere, natura înzestrează copilul numai cu semințele științei, ale moralității și religiozității, ele devin un bun al fiecărui om numai prin educație”. Rezultă că, în concepția sa, educația este o activitate de stimulare a acestor „semințe”, astfel colectivul Bibliotecii „Ștefan cel Mare” și-a propus să stimuleze dezvoltarea acestor semințe la elevi prin concurs, îndemnându-i să citească, să descopere noi cărți, noi personalități.

Prin participarea activă la concurs elevii și-au format o cultură literară. Studiarea

operei fiecărui scriitor în parte a contribuit la creșterea lor intelectuală și emotivă. Adevărata surpriză pentru copiii participanți la aceste concursuri a fost prezența scriitorilor Spiridon Vangheli, Ianoș Țurcanu, Iulian Filip, precum și a lui Călin Vieru, fiul marelui poet Grigore Vieru. Profitând de ocazie copiii au adresat întrebării scriitorilor referitor la activitatea literară.

La fiecare ediție am avut un juriu compus din personalități notorii: Maria Pilchin, Dumitru Grosei, Ianoș Țurcanu, Ștefan Coman, Igor Isac, Vitalie Răileanu, Ion Iachim, Valeriu Rață ș.a., care au decis cine sunt câștigătorii fiecărei ediții în parte. Învingătorii s-au ales cu diplome, mențiuni, bilete la Teatrul „Guguță”, cărți oferite de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, inclusiv premii bănești oferite de către Direcția cultură a Preturii sect. Botanica și din partea scriitorului Dumitru Crudu.

Organizarea periodică a acestui concurs a dus la dezvoltarea unui parteneriat cu școlile și liceele din sector. Exprimăm mulțumiri instituțiilor de învățământ: Școlii „Pas cu Pas”, liceelor „Elena Alistar”, „Iulia

Hasdeu” pentru participare activă la toate concursurile și activitățile culturale care au loc în bibliotecă și pentru promovarea imaginii bibliotecii în instituțiile în care activează prin intermediul cărții și al lecturii.

După cum am menționat mai sus, fiind la cea de a XII-a ediție a concursului și aflându-ne în apropierea Zilelor Creangă, am dedicat această ediție cunoașterii și studierii frumoaselor *Amintiri din copilărie* ale lui Ion Creangă, în bază cărora am desfășurat în data de 27 februarie concursul *Cu Ion Creangă devii faimos*. Interesantă și atractivă s-a dovedit a fi această ediție care a întrunit 76 de participanți, toți bine pregătiți și dornici de a concura între ei. Toții participanții au fost supuși unui tir de întrebări referitor la activitatea scriitorului și peripețiile personajului Nică din *Amintiri din copilărie*.

Concursul *Scriitorii români te fac faimos* la Biblioteca „Ștefan cel Mare” rămâne, de fapt, cel mai indicat loc de întâlnire pentru cei dornici de a cunoaște cât mai multe lucruri despre scriitorii clasici și contemporani români.

MANIFESTĂRI CULTURALE

LANSAREA UNUI ALBUM CE NE INSPIRĂ ÎNCREDERE ÎN VICTORIA PERSISTENȚEI NOASTRE CA NEAM

Andrei BUTUCENEANU

Am asistat, pe 16 mai a.c., la lansarea unui album de o valoare excepțională pentru toți românii de pretutindeni. E vorba de volumul de fotografii **Românii din jurul României: monografie etnografică** (Editura „Serebia”, Chișinău; Editura „Magic Print”, Onești-Bacău, 2014) de dr. în economie **Vasile Șoimaru**, conferențiar universitar la Academia de Studii Economice din Moldova. Evenimentul a avut loc la Biblioteca Științifică a acestei instituții de învățământ superior, la a cărei fondare (în 1991, alături de primul ei rector prof. univ. dr. Paul Bran) a pus umărul și reputatul economist, publicist, maestru fotograf și ex-deputat în Parlamentul Republicii Moldova Vasile Șoimaru. Oaspeții ai protagonistului nostru au fost colegi de serviciu, oameni de cultură și de știință de pe ambele maluri ale Prutului, rude și prieteni veniți chiar și de la depărtări foarte mari, studenți care se mândresc cu faptul că îi sînt discipoli. Pe post de moderator s-a aflat dr. în economie **Silvia Ghinulov**, directorul Bibliotecii Științifice a ASEM, care, după o scurtă relatare a unor date din tumultuoasa biografie a lui V. Șoimaru (om de știință și un neîntrecut artist fotografic pe care îl cunoaște o lume întreagă, ajuns în ultima zi a lunii lui Prier la cea de-a 65-a aniversare), a oferit cuvîntul tuturor doritorilor de a-și expune părerile, opiniile atît despre albumul nou-apărut, cît și despre activitatea științifică și artistică în ansamblu a unui patriot ro-

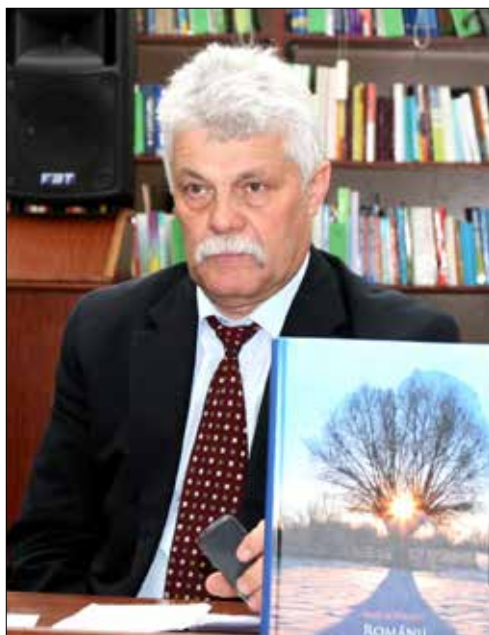
mân cum tot mai rar întîlnim pe meleagurile românești.

„Pocinogul” l-a făcut scriitorul **Vlad Pohlă**, redactor-șef al revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis*, care a relatat, chiar din capul locului, că volumul *Românii din jurul României: monografie etnografică* (masiv la propriu și la figurat – circa 400 de pagini și peste 1000 de fotografii) este o lucrare ieșită din comun prin tematica și conținutul ei. Amintindu-și de prima întîlnire cu V. Șoimaru, care a avut loc acum 20 de ani la ASEM (în urma căreia a scris un articol cu titlul *Teroare politică la ASEM*, pe care l-a publicat în ziarul *Glazul*), Vl. Pohlă a spus că acea întîlnire i-a fost de bun augur. Au urmat ani de conlucrare rodnică la multe proiecte editoriale menite să propage românismul în Basarabia, dar și dincolo de hotarele ei. Albumul de fotografii apărut în anul curent se deosebește de cel din 2008: deși are aceeași linie tematică, structura și concepția lui s-au schimbat cu desăvîrșire, deci trebuie să vorbim de o lucrare nouă, deoarece marea majoritate a materialului fotografic (executat cu un înalt profesionalism) nu poate fi găsit în ediția anterioară. Prefața lucrării a fost scrisă de prof. univ. dr. în filologie Zamfira Mihail, Institutul de studii sud-est europene din București, care menționează: „Apariția acestei lucrări de pionierat în istoria diasporei contemporane, a sociologiei și antropologiei culturii, a etnologiei și a istoriei românilor în lume este încununarea

unei inițiative personalizate acum 12 ani și care, sperăm, va continua. Lucrarea de față este una dintre bornele drumului său. [...] Particularitatea esențială este harisma relațiilor umane pe care poate și știe cum să le stabilească Vasile Șoimaru. O totală libertate a dialogului, încrederea pe care o are în interlocutorul din așezările la care ajungea pentru prima dată, căruia îi transferă aceeași încredere în necunoscutul care este chiar el. Abordarea directă a celuiilalt este o deprindere a omului de la țară care dă oricui bună ziua, cu aerul că se cunosc dintotdeauna. Este abordarea directă a profesorului care stabilește și întreține dialogul cu elevii sau studenții, cu cei de aceeași generație, dar și cu cei vârstnici, cu cunoscuți sau necunoscuți. Dar, mai ales este abordarea directă a omului sincer, deschis contactului interuman, capabil să impresioneze pe celălalt prin interesul pe care-l poartă pentru limba pe care acela o vorbește, ca și el. [...] Cartea este un document care mărturisește despre existența românilor din jurul României din anii 2002-2014. Acest «de jur-împrejur» se întinde la distanțe și de peste o mie de kilometri, dar în împrăștierea lor românii totuși formează un inel, ca un fel de halou sau nimb în jurul ei. Iar un «răsad» peste Ocean, satul Boian din Canada, face dovada solidarității locuitorilor unei așezări tradiționale, care pot învinge, prin habitatul-enclavă, secolele, care dispersează. Și asemenea răsaduri a întâlnit de la țărmul Mării Baltice până în Kazahstan și din Italia la Istanbul, prin tot sud-estul Europei.”

Urmează studiul *Pelerin prin româ-nime*, semnat de Vlad Pohilă, și care-i, de fapt, prefața la volumul din 2008 consacrat românilor din jurul României – o prefață de real succes, adeseori citată în multe din cele peste 150 de recenzii de cite a beneficiat cartea în următorii șase ani de la apariție. Prefațatorul amintește despre constatarea ilustrului istoric și om politic

Nicolae Iorga că România e poate unica țară înconjurată de români. Acest gând a constituit pentru V. Șoimaru un îndemn de a merge în statele învecinate pentru a studia traiul conașionalilor noștri. Iar mergând deseori pe urmele multor înaintași, a putut realiza un „raport” artistico-sentimental al călătoriilor sale – secvențe inedite din teritoriile etnografice.

În volumul recent lansat V. Șoimaru face și un amplu „raport” în scris – un veritabil studiu etnosociologic cu tentă geopolitică. Aceste note de drum, cu fine observații de la fața locului, dar și cu emoționante reflecții privind soarta conașionalilor noștri deșărați, capătă valoare și prin mulțimea de fapte, date, evenimente, dileme, nume implicate de dr. V. Șoimaru în narațiunea sa analitică. Intitulat de o manieră sadoveniană – *Căutări, întâmplări, reflecții și mărturii...* – studiul se constituie ca un prețios comentariu la cele 14 compartimente ale cărții. Dintre acestea, menționăm 12 capitole ce prezintă în imagini pe românii care sînt stabiliți de secole și

doar ultimele două segmente redau imagini din viața conaționalilor noștri emigrați relativ mai încoace.

Postfața a fost scrisă de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, care ne mărturisește că patriotul nostru înflăcărat „a mers în româ-nime ca la locurile sfinte” și „a adunat tot ce se putea despre românii din jurul României pentru a ne oferi dovada că românul unde ajunge, vitregit de soartă sau de bună voie, își creează România, acolo, s-o aibă aproape, prin port, prin datini, prin folclor, prin dans și cîntec”. Lucrarea conține și un florilegiu din ecurile și mesajele culese de pe internet despre imaginile incluse în carte pentru veșnicie, și se încheie cu o biobibliografie a autorului. În timpul prezent, când lumea se cufundă într-o atmosferă de vrajbă și dezbinare, albumul *Românii din jurul României* se prezintă ca o carte a reculegerii, a împăcării. Lucrarea lui V. Șoimaru ne arată precis ce trebuie să facem pe această lume, cu cine să mergem (desigur, „cu Neamul, nu cu străinimea”), demonstrând unitatea noastră în gândire și simțire.

Grigore Belostecnic, economist, specialist în marketing și logistică, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, rectorul ASEM, a comunicat asistenței că și această lucrare prezentată de V. Șoimaru este una de calitate, pentru că autorul ei nici nu poate să facă altfel. E bine cunoscut faptul că V. Șoimaru a fost unul dintre fondatorii Academiei de Studii Economice din Moldova, care în prezent este „o insulă a libertății” și asta ne bucură. „V. Șoimaru continuă să ne învețe cum să iubim Patria, cum să facem ca poporul ei să sufere mai puțin, iar pentru aceasta îi mulțumim, dorindu-i sănătate și forță creatoare în continuare”, a încheiat G. Belostecnic.

A venit de la București să-și susțină prietenul și „o minune de om” – după cum i s-a zis – generalul nonagenar **Radu**

Theodoru, care a fost ofițer de aviație, pilot instructor, pilot de încercare, la care mai adăugăm că este și un scriitor, publicist versat. A fost o cinste, după spusele dumnelui, să asiste într-o sală academică la lansarea acestei capodopere a genului, care l-a uimit cu desăvîrșire. Fiind veteran de război, participant la luptele din cadrul celui de-al Doilea Război Mondial, a început să depe ne amintiri despre acea conflagrație, referindu-se și la luptele de la Cotul Donului, despre care V. Șoimaru a elaborat o carte, tipărită în două ediții (2012, 2013), despre cea mai mare tragedie din istoria Armatei Române pe care a suferit-o în acel groaznic an – 1942. Apoi și-a expus păreri despre epocă contemporană (permanent conflictuală), privind evenimentele de azi cu ochii specialistului militar. Albumul tipărit de V. Șoimaru este o armă de apărare a românilor, un document istoric al românității, un studiu etno-socioeconomic bine documentat fotografic. Fotografiele, executate de un adevărat maestru artistic, sînt documente ce concurează cu

cele ale reprezentanților Școlii românești de sociologie. E de învidiat minuțiozitatea cu care V. Șoimaru a înregistrat drama românilor situați cu traiul în jurul României, cu câtă atenție se oprește asupra îmbrăcăminteii personajelor, asupra caselor în care locuiesc, dar și a peisajelor fermecătoare din partea locului. Așa lucrări îți îmbogățesc nu numai cugetul, dar și sufletul – emană o mulțime de sugestii. Combatantul general ne-a sugerat să fim vigilenți pe fronturile de luptă ideologică ale contemporaneității, să ne aflăm fermi pe pozițiile de apărare, să nu ne resemnăm, deoarece ofensiva concentrică împotriva românității continuă neîntrerupt. Ideea este că trebuie să ne apărăm activ, să avem o literatură ofensivă, să-i descriem pe neprietenii (sau poate dușmanii?) noștri așa cum sînt ei într-adevăr, cum îi știm că se comportă cu noi. Nu trebuie să ne învăluie ideologia disperării, să dăm riposta convenită tuturor care repugnă tot ce e românesc, care se leapădă de Neam și Țară. Punctul nodal al apărării noastre active este de a forma un front comun întru zidirea vieții noastre pașnice pe pământurile vechii Dacii.

La fel de înflăcărat a vorbit la tribună acad. **Sergiu Chircă**, Catedra management social, ASEM, despre parastasul pe care l-au făcut în Rusia, la Cotul Donului, în anul trecut, cei doi fii devotați ai neamului românesc – preotul Viorel Cojocar, de la Catedrala „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Chișinău, și Vasile Șoimaru, protagonistul nostru de azi –, comemorînd în felul acesta soldații și ofițerii români care și-au dat viața pentru idealurile sfinte ale Patriei lor. S. Chircă și-a amintit despre rudele sale apropiate, care au luptat în anii grei de război în Armata Română, de aceea aproape că l-au podidit lacrimile... „Vasile Șoimaru este mîndria catedrei noastre, care umblă prin românime și strînge fir cu fir vestigiile și vederi ale locurilor, pe unde trăiesc conșingienii noștri. Albumul editat de dumnea-

lui este un monument al istoriei. Iată omul care ne unește cu adevărat în aceste timpuri dificile, încurcate, ce ne pun la grele încercări”, a spus S. Chircă, îndemnîndu-și colegul de serviciu să nu se lase de cateodră, să scrie istorie cu pixul și cu aparatul de fotografiat, pentru că noi avem nevoie de toate acestea.

O binecuvîntare pentru noul volum *Românii din jurul României* a rostit **Petru Buburuz**, paroh al Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Chișinău, care a mărturisit că Vasile Șoimaru este omul nostru, lucrează în văzul tuturor, îl cunoaște toată lumea românească din Albania pînă la Cotul Donului din Federația Rusă și chiar mai departe. Acest om – unic în felul său – a făcut drumuri nenumărate și a înveșnicit istoria noastră zbuciumată, a creat un monument al dăinuirii poporului român pe locurile pe care trăim, pe care le avem de milenii. Drept recunoștință a muncii sale de un șir de ani încoace, preotul protoiereu a înmînat distinsului fiu al Neamului Vasile Șoimaru o *Diplomă de excelență* „pentru deosebită activitate românească”.

După ce a răsunit în sala arhiplină de ascultători cîntecul *Îndemn la Unire* (poate fi audiat și pe pagina web *româniidinjurulromâniei.ro*, pe care o administrează la fel V. Șoimaru), i s-a dat cuvîntul autorului acestuia – **Aurelian Silvestru**, director al Liceului de inventică și creativitate „Prometeu”, psiholog, publicist și scriitor, care a spus direct că asistăm la un eveniment însemnat în istoria noastră, că prin această lucrare poporul român s-a situat mai aproape de nemurire, că V. Șoimaru a durat un pod de suflet între toți cei cu inimă română, că ceea ce face Domnia Sa este drag sufletului, iar pentru aceasta merită recunoștința și aplauzele noastre.

Magistratul **Petre Dinescu**, cel „cu o mie de cărți necitite” a venit din Oltenia, de la Rîmniceu-Vîlcea, și a adus la cunoștința publicului o apreciere de **Adrian Pău-**

nescu, datată cu anul 2009: „Întâlnirea, fie și tîrzie, cu Vasile Șoimaru mi-a luminat orizontul către Basarabia crucificată. Am cunoscut un om de valoare, un iubitor de neam și de Țară, un caracter inflexibil, un frate. Albumul cu așezări românești și cu români de dincolo de granițele actuale ale României are multe semnificații și e făcut cu profesionalism și jertfelnicie. Dar rostul lui cel mai adînc e să strîngă într-o unitate pe cei care o istorie criminală și cinică i-a despărțit și i-a risipit prin lume. Așa cum arată cartea lui Șoimaru ar trebui să arate – nu târziu – neamul. Albumul este o repetiție generală a unei realități încă nedeslușite. Ne simțim bine între copertele acestei capodopere a simțirii și speranței românești. Cartea lui Vasile Șoimaru miroase a viscolul nopții de 30 noiembrie spre 1 decembrie 1918. Doamne-ajută! Albumul familiei românești ne încurajează.”

La începutul luării sale de cuvînt, acad. **Nicolae Dabija**, poet, prozator și publicist, redactorul-șef al săptămînalului *Literatura și arta*, a mulțumit lui V. Șoimaru pentru că a reconstituit într-un album de excepție vechiul stat cu numele Dacia (Mare), apoi a adăugat: „Fiind un om modest, niciodată nu a cerut să aibă funcții în stat... De aceea, luînd în considerație clocotitoarea lui activitate pe tărîmul social, propun să fie numit șef al Departamentului Românilor de Pretutindeni. Vasile Șoimaru adună toți românii la un loc, ne ajută să descoperim România și vecinătatea ei, cu alte cuvinte, ne aduce acasă, valorificînd opera lui Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Anton Golopenția, Mircea Vulcănescu, Paul Mihail și alți înaintași ai Neamului românesc. Țara ar fi fost incompletă – în memoria mea și a noastră a tuturor – fără lucrările scoase la lumina tiparului de acest inimos patriot. Vasile Șoimaru este un mare fotograf: el vede prin obiectivul aparatului său ceea ce alții nu văd, de aceea cartea lui este

de o valoare excepțională pentru cultura noastră, ea este mai puternică decît televiziunile și rachetele Federației Ruse. Cred că nu voi greși dacă voi spune că – drept recompensă a muncii sale – Vasile Șoimaru merită să i se acorde Premiul Național al Republicii Moldova.”

Cumpătatul și modestul învățător (acum pensionar) **Gheorghe Pârlea**, un oaspete drag pentru V. Șoimaru, dar și pentru noi (inclusiv pentru că-i un valoros autor al revistei *BiblioPolis*), a sosit din s. Mirosălăvești, jud. Jași (sat cu răzeși, din apropierea Hanului Ancuței, știut de toată lumea datorită operei lui Mihail Sadoveanu). Nimerind într-un mediu „academic, ultracărturar” (după cum s-a exprimat dumnealui), a fost copleșit de emoții, cînd a văzut cîtă lume se bucură de succesele unui om neobișnuit, a unui român pînă în măduva oaselor, cu un spirit aparte pentru vremurile ce le trăim. S-au cunoscut acum 12 ani... Cărțile lui, dar și ale altor autori din vechiul teritoriu al României dintre Prut și Nistru, sînt păstrate cu sfințenie în biblioteca comunei, în colecția numită „basarabeană”. Pentru a-și realiza visele, V. Șoimaru depune un efort fizic și spiritual colosal, a fost intimidat, a avut și amenințări, dar a trecut peste toate acestea netemător. „Vasile Șoimaru este un profund sociolog, cartea lui este copleșitoare ca artă, ca spirit științific. La somația lui am devenit și eu autor, el ne-a învățat pe mulți să scriem”, a avut să mărturisească Gh. Pârlea.

Unul dintre sponsorii lucrării a fost dr. Mûharib Allahverdi, președintele Societății culturale a azerilor din R. Moldova, care, iubindu-și propria națiune, nu contenește să iubească poporul nostru din Basarabia, în mijlocul căruia a găsit bucuria de a trăi. În creația lui V. Șoimaru el vede un om care își iubește mult țara, oamenii din jurul său, natura pe care a dăruit-o Dumnezeu nouă tuturor. „A călătorit pretutindeni unde se află români și prin prisma aparatului a fixat

tot ce a văzut despre ei, despre localitățile lor. Fotografiiile din carte par să fie niște icoane sfinte, în ele descoperim dragostea și credința profundă a autorului. Ele sînt o comoară pentru generațiile ce vor veni... La mulți ani!", a spus prietenul azer, ultimele cuvinte răsunînd într-o română perfectă.

Din sudul Basarabiei istorice, din s. Hagi Curda, r-nul Ismail, regiunea Odesa, Ucraina, cu felicitări pentru o nouă ediție a albumului *României din jurul României* s-a prezentat **Tudor Iordăchescu**, autorul monografiei satului natal, apărută la Chișinău, în 2011, cu fotografiile și susținerea celui cu sufletul mare care este Vasile Șoimaru. În prezent, situația din regiune este și mai grea, T. Iordăchescu a pregătit a doua ediție a cărții sale și este în căutarea mijloacelor financiare pentru a o edita.

Artistul plastic **Simion Zamșa**, s-a confesat că „sîntem într-un gînd cu Vasile Șoimaru, luptăm pe aceeași parte a baricadei, mă bucur că am reușit să facem pentru înveșnicirea poporului nostru ceva bun”. Alți artiști, dar din domeniul muzicii – **Tudor Ungureanu, Maria Stoianov, Vasile Iovu, Maria Iliuț** –, au cîntat pentru Vasile Șoimaru, precum și pentru toți cei care au dorit să-l susțină la o lansare de carte

deosebită, cîntece patriotice, formînd în felul acesta o atmosferă de adevărată sărbătoare. A încheiat cu versuri dedicate protagonistului omul de știință și poetul **Ioan Caliniuc**, recitînd poezia *Viu tricolor*. Menționăm și faptul că în Biblioteca ASEM a fost etalată o expoziție de cărți la a căror tipărire a contribuit Vasile Șoimaru.

Dintre alți reprezentanți din cele patru colțuri ale lumii îi putem numi pe: Vasile Bota, Nicolae Bizovi, din actuala regiune Cernăuți, Ucraina; Pavel Tostogan, Olga Boguța, din Hagi Curda, Ismail, regiunea Odesa; Nicolae Bobeica, din Martanoșa, Kirovograd; I. Iovdii, din Maramureșul istoric; ș.a.

Dr. **Vasile Șoimaru** a mulțumit tuturor participanților la lansare, celor care au contribuit nemijlocit la pregătirea apariției albumului-monografie *României din jurul României*, inclusiv celor care au susținut financiar noua ediție și, nu în ultimul rînd, celor șapte membri ai familiei sale, fără de care omul de știință și artistul V. Șoimaru nu ar fi putut realiza nimic deosebit.

Pe 16 mai a.c. am asistat la o adevărată lecție de istorie, la o sărbătoare a sufletului românesc aici, în Basarabia, care este trup din trupul României Mari.

AVEM NEVOIE DE ASTFEL DE CĂRȚI!

Petru PARASCHIVU

Romanele istorice sînt cărțile pe care nu le poți lăsa jos din mînă pînă nu închizi ultima filă a lor. Cu ele nu poți să spui că pierzi timpul. După ce le citești îți dai seama că ți-ai îmbogățit cunoștințele, că ești tentat să afli alte date – tot atît de interesante! – din trecutul sau prezentul tumultuos ale omenirii, ale țării, ale regiunii ori ale localității de care ești legat prin fire invizibile chiar de la naștere. Un astfel de roman credem că este și **Calea Robilor – Basarabia în flăcări** (Editura „Paco”, București, 2013) de **Radu Theodoru**, scriitor român, fost ofițer de aviație, pilot-instructor, pilot de încercare. Cititorii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, pe 15 mai 2014, au avut un mare noroc să asiste la lansarea acestei lucrări deosebite ca gen în literatura română contemporană. La Chișinău, în capitala fostei provincii românești Basarabia, a sosit în acest scop însuși reputatul condeier, care în anul curent a devenit noganenar.

Generalul de Flotilă Aeriană (v.r.) și scriitorul Radu Theodoru s-a născut pe 17 ianuarie 1924. Ca aviator militar, a participat la luptele din cadrul celui de-al Doilea Război Mondial. Devenit scriitor după al Doilea Război Mondial „a avut cucuie”, dar a fost distins și cu premii literare. După 1989 și-a etalat deschis convingerile politice, situîndu-se pe poziții de dreapta, devenind membru fondator al Partidului România Mare, din care ulterior, după unele neînțelegeri, a fost exclus. Creația sa literară numără zeci de titluri de romane (istorice, științifico-fantastice, politico-documentare, pentru copii și tineret), povestiri, nuvele, eseuri etc. Să enumerăm doar unele dintre ele, mai ales dintre cele de factură istorico-documentară, deoarece acestea ne interesează, în contextul dat, în mod deosebit:

Brazdă și paloș (1954-1956, 1967); *Atac la sol* (1965); *Steaua de mare* (1966); *Vulturul* (1967); *Strămoșii* (1968, 1979, 1983); *Dincolo de linii* (1968); *Vitejii* (1968); *Escadrila a Patra* (1970); *Ioan Vodă Cumplitul* (1974); *Călugăreni* (1976); *Călărețul roșu* (1976, 2003); *Misiune de sacrificiu* (1977); *Cronica eroică: 1877-1878* (1977); *Biografie de război* (1980-1987); *Corsarul* (1984); *În lupta cu valurile* (1992); *România ca o pradă* (1996, 2000, 2005); *Urmașii lui Attila* (1999, 2006); *Ardealul – pe toți ne cheamă Ursu* (2000); *Mareșalul* (2001, 2010); *România, românii și comunismul* (2009) ș.a.

Romanul istoric *Calea Robilor – Basarabia în flăcări* ne introduce în atmosfera secolului al XVII-lea din Basarabia, aceasta fiind atunci în componența Principatului Moldova. Jurnalistul **Vlad Pohilă**, redactorul-șef al revistei *BiblioPolis*, a menționat că generalul de aviație și scriitorul Radu Theodoru, un mare și desăvârșit patriot, la cei 90 de ani împliniți, se implică energic în procesul de educare și răspîndire a sentimentului dragostei de Țară și de Neam, întru asigurarea continuității valorilor create de înaintașii noștri pe parcursul veacurilor. Fiind veteran de război, participant la luptele grele din cea de-a doua conflagrație mondială, generalul în rezervă este un om de o deosebită finețe și eleganță – asta se observă de la primul contact, de la primele vorbe cu care începe o conversație. Totul este dirijat, supus unei ordine exemplare – și comportamentul, și manierele, și cugătarea lucidă. Acțiunile lui – de militar și de apărător al limbii române și istoriei Patriei sale – ne obligă să fim și noi mai fermi, mai dîrji, mai chibzuiți în ceea ce facem, cum conducem masele populare, ce vom lăsa viitorimii. Venirea dumnealui la Chișinău constituie un bun prilej de a-i cunoaște

opera scrisă. Ne aflăm într-o zonă militarizată, generatoare de stresuri continui, care sînt propagate agresiv pe aceste locuri minunate de către pretinșii frați de la Răsărit. De aceea, e bine că vin în Basarabia militari de peste Prut, precum este Radu Theodoru, scriitor prolific, care a abordat în romanul istoric *Calea Robilor – Basarabia în flăcări* și soarta străbunilor noștri, ce au trăit și și-au confirmat vitejia sa în depărtațele secole ale Evului Mediu. Romanul face o legătură directă cu contemporaneitatea, demonstrînd că spiritul românesc pe pămînturile dintre Prut și Nistru este viu și are rădăcini adînci.

Prozatorul **Nicolae Rusu**, autor al romanelor *Lia*, *Totul se repetă*, *Naufragiul*, *Al șaptelea simț*, a mărturisit că nu a cunoscut opera literară a lui R. Theodoru, de aceea i s-a deșteptat curiozitatea să citească („pe nerăsuflăte”) romanul *Calea Robilor – Basarabia în flăcări* (cu un titlu intrigant!) și, ulterior, a scris o recenzie despre el. N. Rusu a numit personajele principale ale romanului, timpul desfășurării acțiunilor care este a doua jumătatea a sec. al XVII-lea, adică perioada de domnie în Moldova și Țara Românească a lui Duca Vodă (o pe-

rioadă încurcată și întunecată, despre care știm prea puțin, cu toate că a fost evocată și de clasicul literaturii noastre Mihail Sadoveanu în romanul istoric *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*). Dintre numeroasele personaje a fost amintit Mihalcea Hîncu din jud. Lăpușna, răscoala din 1672, vecinii (polonezii, tătarii nohai), Miron Costin, Nicolae Milescu Spătarul, conducătorul răscoalei țărănești din Rusia Stepan Razin. Romanul are mai multe planuri, prin aceasta devine foarte captivant, deoarece autorul intersectează ingenios realitățile de atunci cu cele de azi. Există o foarte frumoasă poveste de dragoste a eroului central – căpitanul de plai tighecean Mârzea Șoimul – și grațioasa și războinică Hurrem. N. Rusu a remarcat erudiția, cunoștințele enciclopedice ale autorului privind lumea de atunci, meticulozitatea descrierii comportamentului, vieții de zi cu zi a păturilor înstărite, dar și a celor sărace. Exemple de detalii se pot numi nenumărate, cu toate acestea R. Theodoru nu a inventat nimic. Sînt descrise localitățile și împrejurimile lor pe care le cunoaștem și noi. Unii cititori vor relectura romanul pentru a sesiza noi nuanțe, alte semnificații și noi conotații.

Romanul istoric *Calea Robilor...*, la care R. Theodoru a lucrat mai mulți ani, la sigur, este o operă ce îl onorează.

Dr. în economie **Vasile Șoimaru**, conf. univ. la ASEM, care îl cunoaște pe protagonistul nostru de câțiva ani, și-a amintit de întâlnirile sale cu viteazul erou al aerului, convorbirile acestuia despre cum se pregăteau operațiile militare, cum acționau pe front comandamentele germane și cele ale aliaților săi în încăierările crâncene de lângă Stalingrad, Cotul Donului și stepa calmacă în anii de grea cumpănă 1942-1943, dar și următorii pînă la sfîrșitul războiului.

A fost prezent la lansarea cărții și **Gheorghe Marin**, scriitor, publicist, tatăl regretatei interprete Doina Aldea-Teodorovici, la fel un înflăcărat patriot și propovăduitor al faptelor de vitejie ale străbunilor noștri și nu numai. Vorbitorul a fost mișcat de cutezanța lui R. Theodoru (care întruchipează pe cei care au păzit hotarele Patriei în anii de restriște) de a trece Prutul și a face cunoscuți pe cititorii basarabeni cu un roman istoric destul de interesant și captivant mai ales pentru tineri. Dl Gh. Marin i-a înmănat drept recunoștință lui R. Theodoru cărți pe care le-a scos de sub tipar în ultimul timp și care îi vor aduce aminte oaspetelui nostru despre călătoria efectuată pe acele locuri care îi dăinuie în memorie de acum cîteva zeci de decenii.

Cu un avertisment s-a prezentat în fața publicului scriitorul și publicistul **Alexandru-Horațiu Frișcu**, directorul unei filiale a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Dumnealui a reiterat că războiul mondial de la mijlocul sec. XX încă nu s-a sfîrșit: azi nu se folosesc în luptă mitraliere, tancuri, avioane, ci televiziunea, alte mijloace de informare în masă care induc în eroare populația republicii noastre.

Și dr. hab. în medicină **Aurel Dănilă** a atras atenția ascultătorilor că atît Româ-

nia, cît și Republica Moldova sînt infestate de comunism, de cărțile sovieticilor care au schimonosit, au strîmbat istoria noastră milenară și de abia acuma populația își revine la normal, cînd apar scrieri ce redau adevăratul mers al evenimentelor, precum se întîmplă în lucrările lui R. Theodoru. Poporul român a trăit permanent în calea relelor, dar el este isteț, îndemînic, are un spirit critic de observație, de aceea credem că nu va pieri, așa cum o vor unii denigratori, dar și dușmani de-ai noștri de tot soiul și dintotdeauna. Să se știe: în Basarabia sînt români și ei vor fi aici cît le-a hărăzit Dumnezeu.

Dr. în filologie **Victoria Fonari**, care a fost prezentă în fruntea unui grup de studenți de la Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova, a mărturisit că această întîlnire va rămîne în memoria discipolilor ei, dar și a elevilor clasei a XII-a de la Liceul teoretic cu profil real „M. Marinciuc” din capitală, ghidați de profesoara de istorie **Victoria Scutaru**, căci ei au avut ocazia să vadă în față un adevărat maestru al cuvîntului care îmbină cu dibăcie sursele istorice cu realitatea de azi, prezentînd cititorilor precum sînt ei pînze desfășurate ale genului scriitoricesc, văzute din perspectiva mai multor unghiuri de vedere.

Poetul și publicistul **Ionel Căpiță**, tulburat nespuse de mult că a văzut un general român în carne și oase, pe deasupra avînd atîta dragoste de conaționalii săi, a recitat poezii patriotice din creația sa, dăruindu-i lui R. Theodoru un exemplar al cărții *Dangăt de dor* cu o dedicație în stilul său inconfundabil.

A umplut atmosfera sălii în care se desfășura evenimentul melodia *Mulți ani trăiască* în interpretarea duetului **Tudor Ungureanu și Maria Stoianov**, artiști bine cunoscuți în republica noastră, dar și peste hotare. Au răsunit și alte cîntece ce alină inima românului, căci toți au fost într-un

gînd și o simțire cu o dragoste nețărmurită față de ceea ce este sfînt pentru popor.

Ultimul a luat cuvîntul **Radu Theodoru**, care, profund emoționat, a spus că romanul său vorbește de la sine și este în consens cu toți vorbitorii care l-au onorat cu prezența sa la lansarea de la Chișinău. Apoi dumnealui și-a amintit despre luptele de rezonanță istorică de la Cornești, sat din apropierea Ungheniului, unde au căzut cu moarte de erou mulți soldați români cînd au purces la eliberarea Basarabiei de sub ocupația sovietică. Basarabia pentru dumnealui este un pămînt sfînt, martir, iar *Ordinul* Mareșalului din 1941 rămîne a fi un ordin permanent... De asemenea, are o obligație de a ne avea în preajmă, trebuie să fim împreună, căci în unire ne este puterea de care avem nevoie atît de mult în aceste zile cînd la răsărit au început a zăngăni armele din nou. Radu Theodoru a vorbit foarte tulburător (aproape că i-au dat lacrimile), ne-a îndemnat să nu-i iertăm pe cei care disprețuiesc limba

română sau spun că Mihai Eminescu nu a creat nicio operă de valoare, iar Mihai Vi-teazul este un aventurier etc. Trebuie să avem în față exemplul unor eroi ai neamului precum a fost Alexandru Șerbănescu, un as al aviației de vînătoare române în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, care a avut cel mai mare număr de victorii aeriene (47) din Forțele Aeriene Regale ale României.

Cu certitudine, tragem concluzia că avem nevoie de astfel de cărți pentru educația tinerei generații. Ne sînt necesare ca aerul! Ne-a procurat o plăcere deosebită această manifestare culturală, ascultîndu-l pe înaintatul în vîrstă, dar, totodată, tînăr cu duhul scriitor și general de aviație Radu Theodoru. Romanul lui istoric *Calea Robilor – Basarabia în flăcări* ne-a răscolit sufletele. Această pînză panoramică din viața Basarabiei Evului Mediu o putem compara doar cu una de talie sadoveniană. Repetăm: avem nevoie de astfel de cărți! Dar și de autori – ca Radu Theodoru!

MITURILE LUMII ANTICE ÎN RECEPTAREA UNOR SCRITORI CONTEMPORANI

Cristian ZIDARU

În Săptămîna Patimilor, pe 16 aprilie 2014, la Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”, a avut loc un eveniment cultural deosebit – conf. dr. în filologie Victoria Fonari de la Departamentul literatură română și teorie literară din cadrul Universității de Stat din Moldova, membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova și al Uniunii Jurnaliștilor din Moldova, a invitat admiratorii creației sale – profesori universitari, masteranzi, studenți, scriitori, jurnaliști, bibliotecari etc. – la o incursiune în lumea miturilor. Mai concret: la lansarea volumului *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu* (ediție îngrijită de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski; redactor științific și stilistic conf. dr. George Lateș, Universitatea „Danubius”, Galați; prefață de prof. univ. dr. Gheorghe I. Manolache, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu; Chișinău, 2013), care a apărut sub egida BM „B.P. Hasdeu”.

Victoria Fonari este autor a zeci de articole editate în Republica Moldova, România, Italia, Polonia, Slovacia, Ucraina, Rusia, precum și al monografiilor *Factorii intelectual și sentimental în opera lui Aureliu Busuic* (2003) și *Hermeneutica literară* (2007). Din 2000 pînă în 2013 a publicat următoarele cărți de versuri: *Zbor în antiteză, Sarea pasiunii, Aleile de corali, Umbra fulgului*. Volumul *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu* este alcătuit din patru capitole: *Victor Teleucă. Dislocări mitice figurative; Leo Butnaru – crescător de perle; Cariatidele mitice din templul poetic al lui Arcadie Suceveanu; Nevermore – un punct de tangență diversificat individual de Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu*. Prof. univ. dr. **Gheorghe I. Manolache**, care semnează prefața la acest

studiu de o specificare distinctivă, menționează: „Spre a sonda filoanele miticului, așa cum sînt ele transfigurate în opțiunea lui Victor Teleucă («lirososul», «ucenicul lui Homer»), Leo Butnaru (un postavangardist fantezist și ironic), Arcadie Suceveanu (un parabolic tentat de «supratrascendență»), Victoria Fonari îi localizează contururile într-un cîmp literar, cu un imaginar determinat, spre a-l (re)așeza – ca formulă recuperatoare de sub tutela «manierismelor» și a clișeelelor tradiționaliste – între recurența experiențelor onto poetice ale neomodernismului și emergența canonului. [...] Pericolul, peste care autoarea va trece «con brio», era acela de a nu abuza de «farmecele» lecturii revizioniste suprainterpretînd o literatură considerată minoră și ușor decadentă, descoperind esoterisme acolo unde nu există și de a exagera importanța universalizantă a unor aluzii mitice, plauzibile, de altfel.”

Conf. univ. dr. în filologie **Ana Ghilaș**, Departamentul literatura română și teoria literaturii, Universitatea de Stat din Moldova, care s-a aflat pe post de moderator al manifestării culturale, a confirmat că lumea imaginară în care ne invită autoarea studiului *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu* este o viziune proprie a ei asupra poeziei celor trei poeți contemporani ai literaturii române din Basarabia, precum și cu referire la alți autori care au abordat aspecte mitice în creațiile sale. V. Fonari este un om de litere al timpului său și abordează în această lucrare relația creator-cercetător, face legătura cu opere din literatura română, dar și din cea universală. Cu siguranță, cartea va servi un imbold pentru cercetători de a desfășura alte teme similare cu privire la creația condeierilor contemporani.

Și-a evocat bucuria că este subiect al unui studiu competent poetul **Arcadie Suceveanu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, exprimându-i autoarei mulțumirile pe care le merită din plin. Dumnezeu l-a fost flatat când a aflat că V. Fonari s-a aplecat asupra creației sale poetice, fapt care cere efort, timp, energie, lecturi ș.a.m.d. A. Suceveanu o cunoaște pe autoarea studiului de la debutul ei literar, pe care l-a încurajat, întrezărind calități ce denotă o poetă veritabilă, cu un sentiment acut al feminității. Acum s-a convins că este o cercetătoare pasionată a fenomenului literar actual, ceea ce îi produce un sentiment de satisfacție sufletească intelectuală. În cartea care se lansează autoarea a plasat un șir de idei originale, le putem găsi oricând justificarea cuvenită. Ce e mitul? O povestire fabuloasă care cuprinde credințele popoarelor (antice) despre originea universului și a fenomenelor naturii, despre zei și eroi legendari etc.; prin generalizare – povești, legendă, basm. Miturile, de la o epocă la alta, se schimbă. Se schimbă și receptarea lor (a se vedea la Marin Sorescu). Apar alte percepții ale mitului, cu explicații din punctul de vedere al modernității, al criticii noi literare, fără asta nu începe nimeni o scriere. A. Suceveanu, la fel, nu le-a preluat în mod mecanic. Meritul științific incontestabil al V. Fonari este că a interpretat sau a reinterpretat unele scrieri sau mituri în modul său inconfundabil. Autoarea dă dovadă

că este o adevărată eseistă, e o revelație să citești, de exemplu, despre ghilotină. Pe de asupra V. Fonari are o sete nemaivăzută de cunoaștere, găsim în paginile cărții noțiuni aproape din toate domeniile: mitologie, istorie, hermeneutică, psihologie, filozofie, astronomie, lingvistică, informatică, artă plastică etc.

Poetul, prozatorul, eseistul și traducătorul **Leo Butnaru**, președinte al Filialei Chișinău a USR, membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor din România, după unele amintiri din tinerețe („tinerețea e un mit!”), a reiterat că autoarea *Proiecțiilor...* este un autor pasionat, se distinge prin interpretare personală, iar cartea corespunde tuturor exigențelor actuale de cercetare a materialului ales spre a fi oferit pentru cei care cunosc și cei care nu cunosc mitologia. E lăudabil faptul că au fost descifrate niște rebusuri ale inteligenței, formulări aforistice, memorabile și, credem, vor apărea în curând alte interpretări. „Victoria Fonari – ca un adevărat regizor – ne prezintă «un spectacol» nemaipomenit al comentariilor și explicațiilor. Miturile împlinesc pe om (chiar și pe omul cu telefonul mobil!), ele sînt parte componentă a ființei noastre. Tema discutată este neordinară – ne prezintă mitul în permanentă recreare, bazîndu-se pe efectul vaselor comunicante. Avem a face cu o carte inteligentă, cu un autor dotat, care gîndește liber, posedă un stil de scriere aparte”, a spus L. Butnaru.

Prof. univ. dr. hab. **Elena Prus**, critic literar, directorul Institutului de Cercetări Filologice și Intellectuale al ULIM, a adus la cunoștința publicului cîteva definiții ale mitului, care sînt multiple. Fiecare mit în parte creează mitosfera sa, personalizată, deoarece se află într-un sol propice în literatură, iar V. Fonari dezvoltă scenarii mitice, are interes euristic, a arătat ceea ce apropie cei trei scriitori prin stilul de creație al

fiecăruia, a indicat formula pe care o propune fiecare scriitor.

Dr **Dumitru Gabura**, master în psihologie, specialist în psihologia creației artistice, un harnic promotor al operei lui Victor Teleucă, a explicat laboratorul omului de artă în genere din perspectiva stărilor de transconștientizare, menționând că V. Fonari a descoperit în textul celor trei poeți contemporani lucruri care nu erau cunoscute specialiștilor în materie, darămite publicului larg. Unii critici literari spuneau că scrierile lui Victor Teleucă vor fi înțelese peste timpuri, dar iată că s-a întâmplat că cercetătoarea noastră a spart gheața.

Tot de la definiția mitului (care a fost o formă de cunoaștere a lumii, a universului pînă la apariția filozofiei ca știință, iar ulterior și a altor științe exacte) și-a început discursul său și scriitorul **Vladimir Beșleagă**, autorul romanelor *Zbor frînt*, *Viața și moartea nefericitului Filimon sau anevoioasa cale a cunoașterii de sine*, *Nepotul ș.a.* Tema abordată de V. Fonari este foarte interesantă, care ne prezintă o viziune logică asupra celor trei generații de scriitori (Victor Teleucă s-a consumat luptînd cu regimul comunist, s-a aflat – de fapt – între ciocan și nicovă, doar spre sfîrșitul vieții și-a manifestat deplin), e un studiu serios cu o bibliografie desfășurată. Vl. Beșleagă a susținut părerea că V. Fonari are spirit analitic, dar nu lipsesc nici elementele de subiectivizare.

Conf. dr. **Maria Șlehtițchi**, poet, critic literar, director al Departamentului cercetare și inovare al Universității de Stat din Moldova, a exprimat felicitări autoarei, că a scos la lumina tiparului o interpretare interdisciplinară, și poeziilor A. Suceveanu și L. Butnaru că au devenit obiectul unui studiu literar. „Victoria Fonari ne prezintă mitul «în formatul 3D». În prezent toți fac trimitere la mituri, folosesc miturile și aceasta ne bucură. Volumul *Proiecții ale*

mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu este o exegeză în creștere, credem că autoarea va dezvolta unele subiecte și unele teme în alte cărți”, a spus M. Șlehtițchi.

Scriitorul **Victor Prohin** s-a destăinuit că cei trei poeți enumerați pe coperta cărții sînt de valoare și i-a încolțit dorința de a deschide din nou cărțile lor de versuri. Doza de subiectivism, proprie celor care investighează arta, este evidentă, meritul acestei cărți este de a elucida noi fațete ale lecturii, de a percepe altfel poezia. Sunt autori complicați, care necesită o pregătire. Interpretarea poeziei este foarte importantă pentru a o înțelege, a o percepe, a o face vie.

Victoriei Fonari nu i-a rămas decît să mulțumească celor care au contribuit la apariția acestei noutăți editoriale de folos studenților, masteranzilor, dar și profesorilor, și iubitorilor de poezie. Ea a menționat că zborul cărții spre cititori începe abia acum. Ideea cărții a fost materializată, proiectarea mitului pe schelele poeziei lui V. Teleucă, L. Butnaru, A. Suceveanu i-a fost sugerată de către revista spaniolă de cercetare mitocritică *Amalthea*, o investigație cu aceleași instrumente o realizează și revista franceză *Fabula*. Interpretarea continuă să trăiască mediind dialogul dintre cititor și textul artistic, oferind noi racursuri metafore, simbolurilor și mitului.

DE LA TEXT LA HYPERTEXT ÎN 280 DE PAGINI

Valeriu RAȚĂ

Pentru mulți colaboratori ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” ziua de 25 aprilie 2014 a avut o semnificație deosebită: la Biblioteca Centrală s-a lansat o carte așteptată de bibliotecari, dar și de un șir de alți specialiști în domeniul infodocumentar – **Dincolo de text: hypertextul** (Editura „Arc”, Chișinău, 2014) de **Elena Ungureanu**, dr. în filologie. Cartea abordează o tematică pluridisciplinară a științelor umaniste: filologie, lingvistică, literatură, dar mai ales intersecția acestora cu tehnologia informației. În cele 280 de pagini ale volumului autoarea – cercetător la Institutul de Filologie și la Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale ale Academiei de Științe a Moldovei – a analizat textul ca atare în evoluția lui: în formatul de tipar și trecerea acestuia în formatul electronic. Astfel, tocmai a apărut prilejul de a se vorbi despre ceea ce constituie o carte sau un document scris – materia de bază cu care

au a face în activitatea lor zilnică bibliotecarii.

Volumul *Dincolo de text: hypertextul* este alcătuit din trei capitole: I. **Textul** (*Textul ca semn. Textul ca limbaj; Textul poetic ca limbaj absolut; Textul și -textele*); II. **Intertextul** (*Textul ca intertext; Discursul repetat vs discursul liber; Intertextul și intertextele*); III. **Hypertextul** (*Textul într-o nouă eră – digital; (Inter)net-lingvistica; Hypertextul și hypertextele*). Lucrarea este completată de câteva studii de caz și de o bibliografie consistentă. În *Cuvînt-înainte sau Antetext* Elena Ungureanu a ținut să menționeze: „Datorită internetului, umanitatea asistă la o mutație radicală a paradigmei *lectură și scriitură*. E-mailurile, blogurile, chaturile, rețelele de socializare, mesageria instantanee, camerele de discuții etc. înlocuiesc formele tradiționale de transmitere a mesajelor; comentariile postate de către internauți (utilizatori de

net) în continuarea textelor online fac din ele un fenomen nu doar informativ, ci și interactiv, dinamic, «lichid» și vizibil. Sîntem, citim, viețuim într-un păienjeniș sau într-o țesătură hypermodernă, în care fire invizibile din rețeaua internetului leagă textul individual de textele tuturor vorbitorilor lumii. Textul electronic – ca obiect de studiu al științelor umane – reclamă instituirea unor discipline noi, cu metodologii, tehnici și instrumente de cercetare adecvate, ce se află, deocamdată, în faza de elaborare. Limbajul, intrat de cîteva decenii într-un spațiu – cel electronic (digital) – tinde să devină tot mai mult limbaj virtual, marcat de caracteristici distincte de cele ale limbajului natural. «Virtual» e un termen ce reclamă el însuși redefinire. [...] Prin prezenta investigație, ne propunem să analizăm triada conceptuală **text-intertext-hypertext**, cu aplicare pe texte românești, antrenînd în acest scop atît concepte ale științelor umaniste [alteritatea, creativitatea, productivitatea, semnificarea continuă, originalitatea, dialogismul, relația cititor-autor, relația limbaj poetic – limbaj nonpoetic (teoria literară), discursul repetat (frazologia și discursologia), textul ca fenomen al culturii (culturologia), grafemul (gramatologia și gramatologia), iconicitatea (artele vizuale) etc.], cît și concepte noi, în special, ale informaticii și tehnologiilor informaționale, pe care le revendică noile tipuri de comunicare, de exemplu, globalizarea, interactivitatea, nonlinearitatea, multimedialitatea, descentralizarea, fluiditatea, anonimitatea, granularitatea, hypertextul, hyperlinkul etc.”

Anume acest fapt („că lucrarea parcă a fost scrisă pentru bibliotecari”) l-a și subliniat în mesajul adresat audienței – scriitori, jurnaliști, bibliotecari, oameni de știință și de cultură, studenți etc. – dna **Mariana Harjevschi**, director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”,

moderatorul manifestării culturale. Bibliotecarul a fost dintotdeauna aliatul cercetătorului din orice domeniu. Cum toți cercetătorii lucrează cu texte, această carte e un adevărat ghid nu doar pentru specialiștii din domeniul umanităților. „De această temă, noi, bibliotecarii, sîntem legați prin multiple fire (de la cărți pînă la rețelele electronice), care determină comunicarea în societatea actuală. De fiecare dată sîntem nevoiți să ne oprim atenția asupra textului, să purtăm discuții în jurul lui, să-l modificăm, să-l transmitem solicitanților, să realizăm multe alte operații”, a spus Mariana Harjevschi, îndemnînd pe cei prezenți să-și expună opiniile vizavi de cartea lansată.

Conf. univ. dr. **Lidia Kulikovski** a menționat că, de fapt, onorăm un autor inteligent și ingenios și o carte necesară unui public larg de cititori. „De ce mi-a plăcut această carte? Pentru că descrie ceea ce face bibliotecarul dintotdeauna. Textul și cartea sînt analizate prin prisma zilei de azi. Nu ne paște pericolul că vor dispărea în curînd aceste două componente ale omului intelectual. Dimpotrivă, ne vor ajuta să viețuim, în ciuda faptului că s-a declanșat o adevărată «nebulie virtuală». Citatele sînt convingătoare (dacă ne referim la cele ale oamenilor de știință), am întîlnit în paginile cărții și opiniile a numeroși autori necunoscuți încă mie. Elena Ungureanu a făcut o muncă enormă: a descris, aranjîndu-le într-o adevărată rețea, peste 60 de noțiuni cu privire la diverse forme de text (*antitext, context, cybertext, e-text, hypertext, intertext, intratext, macrotext, megatext, microtext, nanotext, paratext, pseudotext, supratext, teletext, wikitext* etc.), iar prin aceasta limpezește noțiunile, care deseori sînt tratate în mod diferit. Noi trebuie să fim alfabetizați, deoarece dorim să avem o bibliotecă digitală, iar exemplele cu care manipulează autoarea ne sînt de ajutor.

Ea parcă s-a jucat cu textul, a scos la rampă un subiect destul de dificil, dînd dovadă că este o cercetătoare curajoasă. Cu certitudine, avem a face cu un partizan al culturii naționale de o educație informațională de calitate. Avem în față o carte academică de anvergură, scrisă cu un stil estetic deosebit, executată din punct de vedere poligrafic excelent”, a relatat Lidia Kulikovski, fiind convinsă că timpul face să se schimbe și scrisul, și cartea, și atitudinea.

De aceeași părere – că citatele au fost selectate reușit – a fost și dna conf. univ. **Nelly Țurcan**, dr. hab. în sociologie, de la Universitatea de Stat din Moldova. Elena Ungureanu este un om al inovației: a avut îndrăzneala să ne spună (curiozitatea este caracteristică omului!) ce se află după text. Desigur, este tot text, dar unul tehnologizat de mașină și mînuit de autor. *Dincolo de text: hypertextul* este o carte care pune și unele semne de întrebare, mai ales dacă

luăm în seamă că internetul este un Turn Babel.

Conf. univ. dr. **Maria Pilchin**, de la Universitatea de Stat din Moldova, a susținut întru totul cele spuse de antevorbitori, mai ales că temele abordate de Elena Ungureanu sînt în tangență cu preocupările dumeaiei de cercetător. Internetul este un loc important pentru o bibliotecă, autoarea nu s-a limitat la studiile în general cunoscute, ci a mers pe urmele unor autori mai puțin cunoscuți și a reușit să ne prezinte o carte de sinteză, o lucrare care trebuie oferită studenților. Desigur, după spusele lui Jorge Luis Borges, e imposibil ca orice carte să fie perfectă, multe întrebări rămân în continuare, dar, în linii generale, cartea are un limbaj coerent, ordonat și este foarte necesară pentru informații vizînd numeroase aspecte legate de text și de perspectivele acestuia. E una dintre puținele cărți de la noi din republică ce merită toată atenția unui spectru larg de cititori.

O reflectare perfectă, polifonică a textului a fost percepută, în volumul pus în discuție, de către scriitorul **Vlad Pohilă**. Dînsul a relatat că internetul, chiar de la crearea lui, este o expresie a libertății și în această rețea poți găsi atît informații trebuincioase, apreciable, valoroase, pozitive în general, cît și din cele de proastă calitate, neverificate, dubioase. „Cu timpul, a continuat Vlad Pohilă, credem că se va reveni la normalitate, dar nu prin impunerea unor limite sau extreme. Cu părere de rău, internetul a marginalizat corespondența prin «scrisori de hîrtie» de altădată dintre persoane; libertatea declanșată pe rețele a făcut să se scrie cum vrea, cum îi vine în cap individului, în general, nu se mai respectă normele gramaticale, iar deseori nici cele de etică. Un adept al scrierii corecte oriunde și în orice condiții a fost lingvistul și omul politic George Pruteanu, de la care trebuie să luăm exemplul în vederea promovării

limbii române, a exprimării corecte în orice împrejurare. Susțin întru totul această atitudine grijulie față de patrimoniul cultural al poporului român. Lucrarea Elenei Ungureanu este o abordare pluridimensională a temei ce ia în dezbatere textul ca atare, o odă cuvântului și o simfonie a textului. M-au impresionat în mod deosebit citatele convingătoare și bibliografia bogată plasată la finele cărții. Ar fi fost bine să fie și un indice tematic (despre care autoarea a menționat că îl are elaborat!). În general, materialul cărții este aranjat în manieră franceză, adică este bine organizat. Această lucrare poate fi considerată «unică în felul ei», ea atrage atenția specialiștilor din diferite domenii, deci s-a făcut un lucru frumos care va continua să existe mult timp.”

Dr. în filologie **Maria Cosniceanu**, cercetător științific coordonator la Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, colega protagonistei noastre, a fost încântată de opiniile exprimate anterior, confirmând că autoarea volumului *Dincolo de text: hypertextul* este o fire admirabilă, ingenioasă, curajoasă, execută totul cu măsură și cu bun-simț, acceptă metode noi de cercetare, totul face cu și din plăcere, inclusiv cercetarea. Lucrarea este importantă pentru viitorul cercetătoarei, care poate servi drept bază a unei teze de doctor habilitat. Calea aleasă nu e deloc ușoară, dar dacă Elena Ungureanu va persevera, cu siguranță va izbuti să-și vadă visul realizat.

Dna dr. în filologie **Viorica Molea**, Universitatea de Stat din Moldova, a reiterat că lucrarea respectivă trebuie promovată pe toate căile, fiindcă dezvăluie aspecte pe care mulți dintre noi le știm doar pe dibuite. Hypertextul este o expresie a globalizării, deci un domeniu nou de cercetare pentru umanitari, căci

pentru cei din științele exacte de mult timp nu mai constituie o noutate. Autoarea merită toată lauda că... a cuprins necuprinsul.

Dr. **Elena Ungureanu**, în cuvântul de încheiere, s-a destăinuit că a avut noroc în trecut de mulți îndrumători, care au format-o ca specialist în domeniul lingvisticii. Primul text de care a luat cunoștință în copilărie a fost o *Carte de rugăciuni*, generozitatea ideilor căreia, iată, o vede fructificată peste ani, în Cartea Cărților (Biblia) în format online – descrisă într-unul din capitolele lucrării. În volumul dedicat textului și hypertextului și-au găsit reflectare, câte puțin, toate preocupările sale științifice: gramatică, pragmatică, lexicologie și lexicografie, poetică, stilistică, comunicare online, bibliometrie și scientometrie, hypertextul ca obiect de studiu al științelor limbajului și literaturii.

Cu un deosebit interes cei prezenți în sală au ascultat prelegerile *Rugăciunea „Tatăl nostru” din Biblia în format hypertextual și La început a fost... Biblioteca*. Protagonista a expus coșuri cu ouă... textuale (era în Săptămîna Luminată), postere *TEXTUL – interTEXTUL – hyperTEXTUL*, a donat semne de carte handmade.

Ne exprimăm speranța că volumul lansat *Dincolo de text: hypertextul* de dr. Elena Ungureanu să ajungă în vizorul tuturor celor care se interesează de problema textului în formatul tradițional, tipărit pe hîrtie, dar și a celui din rețeaua internetului, care își are propria înfățișare și care își croiește propriul drum în viața noastră tumultuoasă, constituind o nouă revoluție în gândirea și inteligența umană. O felicităm pe autoare pentru această reușită, dorindu-i noi realizări în domeniul pe care l-a îmbrățișat, credem, pentru totdeauna și în care se impune atît de frumos.

INTIMITATE LIRICĂ ÎNTRE PARANTEZE SENTIMENTALE: RADMILA POPOVICI

Diana UNGUREANU,
bibliotecar, Biblioteca Centrală

Este o poetă care a cunoscut o evoluție literar-artistică rapidă, dar firească, reușind să cucerească atât publicul avizat, stârnind păreri controversate, cât și cititorul comun, care s-a lăsat dus pe valul lirismului contemporan. Este autoarea mai multor volume de poezie, cu o diversitate stilistică, tematică și structurală, dar scrie și versuri pentru cântece ce au intrat în repertoriul multor interpreți autohtoni de largă popularitate.

Având o activitate cotidiană destul de diversă, ea de fiecare dată, cu fiecare poezie și cu fiecare volum dezvăluie o nouă fațetă a culturii noastre și a interiorității lirice. Performanțele culegerilor precedente sunt cu atât mai vizibile, cu cât poeta apare mereu într-o nouă ipostază, desemnându-și originalitatea drept obiectiv reprezentativ, păstrând, în același timp, un stil scriptural inconfundabil.

Seara lui 11 iunie curent a devenit o adevărată sărbătoare lirică pentru Biblioteca Centrală, care a fost gazda unui eveniment de excepție, a cărui protagonistă a fost noua bijuterie poetică a Radmilei Popovici. Este vorba de lansarea celui mai recent volum de versuri al său, intitulat *Intimatum*, în care, după părerea criticilor prezenți la eveniment, autoarea și-a atins maturitatea poetică, definindu-și propria stilistică, dar reușind să fie „altă” decât a fost cunoscută până acum.

Valoarea cărții prezentată publicului a fost estimată de personalitățile notorii de pe ambele maluri ale Prutului. Sala a fost neîncăpătoare, iar evenimentul organizat la cel mai înalt nivel. Iar dacă tot nu v-ați lăsat convinși, atunci vom aduna crâmpoie descriptive de la această lansare specială.

Primele note de entuziasm, satisfacție și fascinare au venit de la Nicolae Tzone, moderatorul activității, care, deși se promitea amplă, a fost ghidată eficient, în tandem cu autoarea. „*O nouă scriitoare din Basarabia se adaugă deja grupului destul de consistent de autori de foarte bună calitate de la Chișinău*”, a anunțat, fără patetism, directorul Editurii „Vinea”, sub auspiciile căreia a fost scos recentul volum. Relatarea succintă, în discursul de introducere, a procesului de apariție a cărții a scos la iveală aprecierea talentului Radmilei Popovici și în societatea filologică de peste Prut, mai cu seamă de Șerban Foarță, care a devenit, în aceste circumstanțe, prefațatorul culegerii de versuri.

„*Această carte este cea mai bună pe care a scris-o Radmila Popovici-Paraschiv, este cea mai încheșată, textele sunt foarte bine elaborate. E un tip de poezie, un univers poetic halucinant, fantasmagoric, aș spune, care mă duc cu gândul la picturile lui Dalí. E un univers în care există unele neîmpliniri, tot soiul de drame, suferințe, dar, în mod paradoxal, nu avem a face cu o lume horror, terifiantă, nici măcar nu se ajunge la plumbul lui Bacovia. Și lucrurile sunt contrabalansate de un set de atitudini pe care le are eul liric – un soi de asumare a lucrurilor negative care există în jur, un fel de apropiere de ele cu multă înțelegere și poate chiar cu un fel de resemnare*”, a semnalat Iulian Ciocan după o lectură atentă a poemelor. Aceste observații sunt rezultatul împlerii mai multor elemente de interioritate cu realitatea acută, a corporalității cu emotivitatea intensă și pătrunzătoare. De aici vine starea de trăire deplină și desăvârșită

a prezentului, cu toate durerile și melancoliile necesare pentru frenezia lirică.

Pe această coardă critică, Nina Corcincchi a încadrat constatările sale, care au reieșit direct din disecția textelor și studiarea lor cu mare băgare de seamă. *„Cartea este chiar o surpriză, pentru că poemele sunt toate proaspete, toate noi, necitite, nevăzute până acum de ochii cititorilor. În noua ei carte, accentul cade de pe metafora plasticizantă blagiană pe cea revelatorie, după cum susține și Șerban Foarță, dar mai cade și pe o poetică a corporalității dislocate, una care amintește de poetica stănesciană, cel care iubea coastele poeziei. Aici, în Intimum, corpul eului liric este fragmentat, este rupt în bucăți de stări convulsive care se întâmplă în forul lăuntric al eului și fiecare organ, fiecare așchie își asumă tensiunea și durerea întregului organism. Corpul devine parcă o arenă de luptă pentru suflet...”, a sesizat cercetătoarea literară.*

Intrând în polemică cu antevorbitorii săi, Mircea V. Ciobanu a adus la cunoștința publicului că *„există niște șanse (și m-aș bucura foarte mult să aflui într-un târziu) că Radmila a încercat cu îndârjire să-mi dea replica poate mie, în primul rând, și să facă o artă care o depășește, cu siguranță, pe cea*

anterioară. Este greu digerabil totuși un volum de versuri de 200 de pagini, pentru că eu, spre deosebire de Iulian Ciocan, am găsit mai multe locuri mai puțin impresionante. O carte de poeme, mai ales una mare, este ca un oraș, în care sunt cartiere, în care sunt poeme-edificii și poeme-localuri, ce pot să impresioneze, după care putem găsi un șantier în construcție, apoi dăm iarăși de un cartier cu poeme foarte bune”. Or, pentru a echilibra balanța critică, este nevoie de a percepe vârfurile lirice și de a pândi ceea ce mai are nevoie de prelucrare. Un moment remarcat de Mircea V. Ciobanu este acela că un volum trebuie să conțină și un fel, și altul de poeme, altfel nu lasă loc pentru evoluția atât de necesară pentru un scriitor.

Bucuria apariției acestei cărți a împărțit-o public și Grigore Chiper, prezent la eveniment, care, printre momentele de satisfacție culturală, a menționat următoarele: *„Ne-am cunoscut cam în perioada EvAdam-ului (volum de poezie al Radmilei Popovici) și iată-ne că acum suntem la o altă carte, intitulată frumos și bizar. În poezia ei de până la această carte puteau fi constatate mai multe identități, acesta fiind specificul Radmilei – de a se manifesta prin mai multe identități.”*

Maria Pilchin, care a venit cu o cronică amplă a volumului, s-a axat pe câteva puncte de referință ale poeticii Radmilei Popovici din cartea lansată. „Mai mulți antevorbitori au remarcat că această carte a autoarei este mai bună decât precedentele. Și dacă este așa, nu-mi rămâne decât să o felicit, pentru că îmi este frică de poezii care nu-și pot depăși prima carte. De fapt, este o tragedie care te aruncă în manierism: când te rescrii perpetuu toată viața. Ceea ce am auzit aici îmi confirmă că poeta nu riscă să devină manieristă. Am citit această carte și stările pe care le-am trăit au fost foarte diferite, așa spune sub forma unui puzzle de stări. Sunt categoric sigură că nu am înțeles ceea ce a trăit Radmila când a scris, dar – dacă totuși mergem și existăm pe înțelesuri – am înțeles ce am trăit eu atunci când am citit. De fapt, aici intervine teoria receptării”, s-a pronunțat în acest context M. Pilchin. „Nu lipsesc prezențele feminine din volumele

anterioare, dar își face aici loc o cerebralitate subtilă, una unisex, dincolo de poezia de gen. E o poezie în care el nu mai era el, iar ea nu mai era ea. Scenele de familie se transformă într-un război metafizic. Cerebralitatea ține și de faptul că poeta nu este frecventată de idei grandomane. Nu este o poezie mizerabilistă... Și găsește aici o dexteritate poetică de a te face să trăiești ceea ce citești”, a conchis cercetătoarea.

Pe un fundal poetic care a pălit în brațele științei, Radmila Popovici a pregătit o surpriză pentru final, stabilizând stările poetice care pluteau în cadranele imaculate ale Sălii de lectură a bibliotecii. În aceste circumstanțe a fost realizat un final splendid de recital și muzică, susținut de poetă, alături de Daniela Burlaca, Iurie Gologan, Nicușor Țurcanu, Cristina Pintilie și un recital de cântece pe versurile Radmilei Popovici, cu Victoria Ștefăneț la vioară și Marian Ungur la pian.

CUVÎNTUL ÎNĂLȚĂRII NEAMULUI

*Cristina ROGALNICOV,
bibliotecară, Biblioteca Centrală*

La 18 iunie 2014, Sala mare de lectură a Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu” a găzduit lansarea volumului de poezii *Înălțarea Neamului* a colaboratorului nostru Valeriu Rață. Debutul său poetic, târziu, dar necesar, a adunat împreună colegi, prieteni și personalități notorii din lumea artei, științei și culturii românești din Basarabia. Iată doar câteva nume: actrița Ninelă Caranfil, scriitorul și cercetătorul istoric Iurie Colesnic, scriitorul Alexandru-Horațiu Frișcu, poeții, membri ai Uniunii Scriitorilor din Moldova Victoria Fonari, Lidia Grosu, Ionel Căpiță, conferențiarilor universitari Aurel Dănilă, Vasile Șoimaru ș.a.

Deschizând manifestarea, moderatorul ei **Vlad Pohlă**, scriitor și ziarist, căruia îi aparține și redactarea cărții puse în discuție, a rostit un cuvânt de bun-venit celor prezenți în această sală istorică, ocrotită de crucea lui Ștefan cel Mare și Sfânt din preajmă, o sală care predispune la contemplare, la libera gândire, la încrederea în veșnicia Neamului nostru. În timpurile

cînd clădirea sediului central al actualei Bibliotecii Centrale era închiriată Gimnaziului regional din Chișinău, numit mai târziu Gimnaziul de băieți nr. 1, viitorul savant enciclopedist, scriitor, istoric, filolog și om politic, adolescent de 14-15 ani, Bogdan Petriceicu Hasdeu frecventa aici lecțiile în calitate de elev al claselor IV-V. Tot în acest gimnaziu au studiat Constantin Stere, scriitor, jurist și om politic, Toma Ciorbă, ilustru medic umanist, și Carol Schmidt, cel mai longeviv primar al Chișinăului. Ulterior, cînd edificiul a fost transformat într-un prestigios hotel cu numele „Suisse”, un șir de personalități de cea mai înaltă clasă au poposit în camerele lui de lux, fiind în diverse ocazii musafiri de vază ai Chișinăului: istoricul și omul politic Nicolae Iorga, scriitorul Mihail Sadoveanu, poetul și omul politic Octavian Goga, emerita soprană Maria Cebotari, care cînta la baluri și servea des cina aici, compozitorul George Enescu, scriitorii Constantin Stamati-Ciurea, George Topîrcianu, cîntăreții ruși Feodor Șaleapin și Le-

onid Sobinov, regele Serbiei Milan I și mulți alții. Deci, unde dacă nu în această sală era menită desfășurarea unui asemenea înălțător eveniment, de lansare a volumului de versuri patriotice, „în care se glorifică Neamul românesc, Limba Română și, în genere, faptele Omului cinstit și onest”, dacă cităm cuvintele autorului însuși.

Valeriu Rață, dînd citire dedicației plasată la începutul cărții, a mulțumit tuturor celor care au pus umărul la apariția ei: lui Iurie Colesnic pentru prefața de încurajare că a abordat o astfel de temă puțin practică; lui Vlad Pohlă pentru redactarea calitativă și competentă; lui Vasile Șoimaru pentru fotografiile care și-au găsit locul potrivit lîngă textul poetic; lui Valeriu Herța și Valeriu Rusnac pentru design și machetare; directorului Tipografiei „Balacron” Dumitru Munteanu pentru executarea poligrafică excelentă și, în mod special, surorii Tamara Osadci, care a susținut financiar această „aventură scriitoricească” a dumnealui. Colegul nostru de serviciu, secretar de redacție și lector al revistei de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis*, de mult timp are pasiunea de a scrie versuri, strecurînd uneori cîte una din poeziile sale în paginile publicației. Cam de la vîrsta de 11-12 ani scria „despre ce e și ce nu e pe lume”, patosul poeziei însoțindu-l de-a lungul anilor permanent. Dragostea de Limba Română, de înaintașii Neamului și de Țară i-a determinat dorința de a spune oamenilor sentimentele și dorurile sale în cuvinte simple, sincere, emoționante și cu suficiente note originale, fiind fericit dacă izbutește să aștearnă pe hîrtie ale sale „cugetări nesofisticate”.

Volumul *Înălțarea Neamului* este alcătuit din șapte cicluri de versuri care cuprind diverse teme: civico-patriotică (*Îmi cînt vatra mea străbună*), social-militantă (*Mereu la datorie*), afecțiunea pentru Limba Română (*Oază de cleștar*), elogiul luceafărului literaturii noastre – Mihai Eminescu (*Tînăr,*

veșnic, de nespus), lauda scrisului, cărții și a bibliotecii (*Un dar ce vine de la zei*), mozaicul de portrete și dedicații oamenilor celebri sau buni cetățeni ai Patriei sale (*Floarea națiunii noastre*), precum și strofe închinată țarinei și țăranilor (*De dragul pămîntului*). Cartea poartă în titlu un îndemn către toți conaționali spre a se ridica din genunchi, imbold de care are nevoie Neamul nostru. Dincolo de titlu se conține o adevărată cronică versificată a existenței noastre ca Neam de la începuturi pînă în prezent, iar o serie de fotografii documentare și artistice completează textul poetic.

Cercetătorul istoric **Iurie Colesnic**, scriitor, Maestru al Literaturii, prefațatorul cărții lansate, a intervenit cu un discurs de laudă în meritul versurilor consacrate în special Limbii Române și personalităților notorii din întreg spațiul unde trăiesc românii: „Ele cuceresc prin sinceritatea, dar și prin marea pasiune pe care o emană fiecare strofă, fiecare gînd... Creația lui Valeriu Rață denotă o avansată cultură poetică.” Sentimentul de profundă durere pentru limba batjocorită a Basarabiei e înlocuit cu venerația și recunoștința pe care Valeriu Rață o poartă față de înaintașii culturii noastre de pe ambele maluri ale Prutului din trecut și din prezent. I. Colesnic a atras atenția asupra dăruirii și sensibilității de care a dat dovadă autorul, elucidînd în versuri portretele cîtorva zeci de oameni de vază, portrete care ar putea fi utile oricărui profesor, student, elev etc.

În continuare, cuvîntul a fost oferit ex-directorului general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, șefă a Departamentului studii și cercetări conf. univ. dr. **Lidia Kulikovski**, care s-a referit cu multă satisfacție la perioada fructuoasă de colaborare cu dl Valeriu Rață, mai întîi în calitate de colegi de facultate, iar mai tîrziu și de serviciu. Fiind o persoană căreia îi place să măsoare oamenii după efortul depus, dumneaei nu a ezitat să facă o trecere în revistă a respon-

sabilităților pe care le are V. Rață în funcția sa de secretar de redacție la revista *Biblio-Polis*. Numai în ultimii ani prin mâinile lui au trecut câteva sute de articole, de la trei pînă la 30 de pagini fiecare, ce țin de știință, artă, cultură, literatură, biblioteconomie ș.a.m.d. Fiind numit „cronicarul bibliotecii”, cel mai semnificativ merit al lui a fost să pună pe hîrtie tot ceea ce se întîmplă în biblioteca noastră, publicînd în anul 2013 volumul *Biblioteca Municipală: portret din profil cultural (cronici, consemnări, și recenzii)*, care în primăvara acestui an a luat Premiul II la categoria *Biblioteconomie și știința informării*, în cadrul Concursului național de publicații de specialitate, organizat de Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova. Dna dr. Lidia Kulikovski și-a exprimat sincera bucurie și recunoștință pentru faptul că V. Rață a știut să-și pună în practică talentul în folosul instituției pentru care muncește, în care s-a regăsit și cu care s-a identificat.

Poetul **Ionel Căpiță** a citit o poezie din ciclul social-militant cu titlul *Cum vorbim?*, care reprezintă un sincer îndemn al autorului de a iubi graiul matern prin cunoaștere, prin folosirea corectă a cuvintelor, frazelor, expresiilor. Vorbitorul a subliniat că Valeriu Rață ne prezintă expresiv neglijența de care dau dovadă unii concetățeni de-ai noștri în vorbirea cotidiană impregnată de rusisme, aducînd propria limbă la o stare deplorabilă.

Merită remarcată și individualitatea poetului însuși, caracterizată de o timiditate și blîndețe intelectuală neobișnuită, el fiind descris de către colegii și prietenii săi ca o persoană binevoitoare, retrasă și, în același timp, cu o vădită scrupulozitate în muncă și cu riguroase principii. „Omenia, curățenia, cumsecădenia dlui

Valeriu Rață se manifestă în expresia chipului său, care, după cum a observat **Ninela Caranfil**, Artistă a Poporului, are ceva de icoană – o seninătate și o limpezime greu de întîlnit în aceste timpuri grele, cînd vedem mai des fețe încruntate, încrîncenate.” Actrița a amintit gîndul lui Lucian Blaga: „Fiecare carte este ca o boală pe care trebuie să o depășești”, referindu-se cu admirație la curajul, fermitatea și perseverența de care este nevoie pentru a te lansa într-o experiență amară ca cea de a scoate la tipar o carte. În această ordine de idei, dna conf. univ. dr. în filologie **Victoria Fonari**, coordonatoare a Cenaclului „Magia cuvîntului” de la Biblioteca Centrală, a atras atenția asupra altei trăsături caracteristice lui V. Rață – „de a aduce și a menține ordinea în tot ceea ce este un aparent haos”.

Un discurs înflăcărat a ținut prof. univ. dr. hab. în medicină **Aurel Dănilă**, care a menționat că i-au plăcut toate cele șapte compartimente ale cărții, dar îndeosebi cel cu portrete și dedicații unor personalități notorii din diverse domenii ale științei, artei, culturii, literaturii, sportului etc.

Tot dumnealui a făcut o comparație între cartea lui V. Rață și loturile sau gospodăriile bine îngrijite ale țăranilor din timpul copilăriei sale. Dr. în economie **Vasile Șoimaru**, autorul fotografiilor din cartea dată, s-a arătat surprins de gestul neordinar al celor doi – frate și soră – de a tipări o carte necesară pentru opera de deșteptare a națiunii noastre și a o dedica părinților. Iar condeierii **Alexandru-Horațiu Frișcu** și **Lidia Grosu** au făcut pledoarie ca versurile lui V. Rață să fie citite de cât mai multă lume, să fie cunoscute celor pasionați de arta poetică și de artă în general, de istoria și cultura Neamului românesc, precum și de tot ce proslăvește munca onorabilă a oamenilor simpli, mai ales a celor de la sate, care mereu se zbuiciumă să iasă din greul vieții lor cotidiene.

Și colegii de facultate **Tănase Ionuță**, **Maria Roibu** și **Marina Caliniuc** l-au felicitat călduros pe V. Rață cu ocazia debutului editorial în poezie, îndemnându-l să nu se oprească de scris, ci să țină mereu sus reputația bună a promoției universitare de acum patru decenii.

Participantii la manifestare au avut ocazia să asculte două poezii din proaspătul volum ce s-a lansat, în interpretarea impecabilă a actriței **Ninela Caranfil**: *Biblioteca* și *O simplă consemnare*. Au captat atenția publicului, aducând o notă zglobie în desfășurarea evenimentului, absolventele Liceului „Lucian Blaga” **Alexandrina Rusu** (ciclul gimnazial) și **Cristina Negru** (ciclul liceal), care au recitat cu multă pasiune poeziile *Cartea* și, respectiv, *Quo vadis?*, care la fel fac parte din culegere. S-a ales cu aplauze pentru declamarea poeziei *Limba maternă* și eleva clasei a III-a de la Liceul „Nicolae Iorga” din capitală **Alexandra Bodiu**.

În concluzie, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” dna **Mariana Harjevschi**, într-un cuvânt de admirație și stimă deosebită față de autor, a menționat că, în opinia sa postlecturală, autorul a

muncit asupra fiecărui vers în parte. Dînsa și-a exprimat speranța de a vedea scoase la lumină și alte lucrări ale lui V. Rață. „Văd această culegere ca o descătușare a dumnealui și ca un instrument valoros pentru colegii noștri care sînt implicați în diferite activități dedicate limbii române și personalităților marcante ale culturii și istoriei noastre”, a declarat M. Harjevschi.

Culegerea de versuri *Înălțarea Neamului* reprezintă cu certitudine o încercare de trezire a conștiinței și demnității naționale. După cum se știe, un neam trăiește atîta timp cît e vie limba lui. Deci, să luăm aminte de îndemnul autorului de a o îngriji, de felul în care o rostim, căci, după cum a remarcat savantul Eugen Coșeriu, unul dintre cei mai importanți lingviști români ai secolului XX, „este imoral a vorbi incorrect și fără noimă”.

Și pentru că lansarea cărții *Înălțarea Neamului* a avut loc în săptămîna dedicată comemorării lui Mihai Eminescu (125 de ani de la trecerea în neființă), aducem spre apreciere una din poeziile lui Valeriu Rață, închinată marelui poet național și intitulată *Luceafărul*, citită de protagonist și în fața ascultătorilor care au participat la acest eveniment cultural deosebit: „Un Luceafăr licărește, / Parcă-i viu și-l văd mereu, / Raza lui oricînd îmi este / Călăuză-n drumul greu. // Tu, Luceafărul-Poetul, / M-ai făcut, în primul rînd, / Ca să aflu cu încetul / Sensul vieții pe pămînt. // Eu te am ca de părinte, / Cartea ta mi-e căpătîi – / Ca și ieri, de azi-nainte, / Voi deschide-o ca dintîi. // Tu îmi dai acea putere / Să resping cuvîntul sterp / Și să caut în mistere / Veșnic doar pe cel superb. // Tu îmi dai mărînimie, / Zbor să am de rîndu-ne / Și să ard cu energie / Pînă-n clipa ce-oi cădea. // Un Luceafăr licărește, / Parcă-i viu și-l văd mereu, / Raza lui oricînd îmi este / Călăuză-n drumul greu.” Nu în zadar clasicul literaturii române din secolul al XIX-lea Vasile Alecsandri a spus: „Tot românul s-a născut poet.”

O ANIVERSARE ÎN MAGIA LIMBII ROMÂNE

La mijlocul lui Florar, dr. hab. în filologie Anatol Ciobanu, prof. univ. la Universitatea de Stat din Moldova, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, împlinește 80 de ani. Ajuns la vârsta senectuții, profesorul universitar totuși nu se lasă de activitatea la catedră și continuă să dăscălească tînăra generație deja cîteva decenii la rînd (puțini sînt dintre acei care ajung la o așa performanță!). Printre discipolii dumnealui la începutul anilor '70 ai secolului trecut mă aflam și eu, fapt de care mă mîndresc și de care mă leagă numai amintiri bune, frumoase, de aceea voi vorbi acum și în continuare doar la superlativ.

Profesorul universitar A. Ciobanu rămîne și pînă astăzi savantul împovărat de starea și situația limbii române la est de Prut. S-a deosebit întotdeauna prin bogăția de cunoștințe, prin dragostea față de patrimoniul spiritual al poporului nostru, prin modernitatea conținutului și a stilului său de predare, prin nenumăratele posibilități cu care reușea a ne ține ocupați la orele de sintaxă a limbii române – nici nu simțeam cum se scurgea timpul. Pot spune că la acele lecții a luat naștere și dragostea mea ireversibilă față de limba maternă (venisem din r-nul Rîbnița, Transnistria, unde de pe atunci procesul de rusificare era în plină desfășurare), pentru istoria poporului din care ne tragem, față de oamenii cumsecade din preajmă pe care îi respect și îi stimez, mergînd cu ei prin

viață într-un pas. Aș spune mai mult: profesorul universitar A. Ciobanu a fost un protector al nostru, iar prin manifestările sale zilnice – un adevărat părinte spiritual.

Anatol Ciobanu s-a născut la 14 mai 1934 în s. Ruseni, jud. Hotin (azi r-nul Edineț). Își face studiile primare și medii incomplete în satele Dondușeni și Tîrnova, apoi la Școala Pedagogică „B. Glavan” din Bălți și la Universitatea de Stat din Moldova. În 1956 obține *Diploma magna cum laude* a USM și, la propunerea catedrei, rămîne să-și continue studiile la doctoratură (absolvită în 1959), avându-l ca îndrumător științific pe profesorul Nicolae Corlăteanu. A activat ca asistent (1959-1961), lector (1960-1961), lector superior (1962-1964), conferențiar (1964-1975), profesor (din 1976), prodecan al Facultății de Filologie (1964-1968), șef al Catedrei de lingvistică generală și romanică (1978-2001), șef al Catedrei de limba română, lingvistică generală și romanică a Universității de Stat din Moldova (din 2001). În 1973 și-a susținut teza de doctor habilitat în filologie la Universitatea de Stat „M. Lomonosov” din Moscova (Catedra de lingvistică romanică, condusă de faimosul specialist în romanistică Ruben Budagov), iar în 1976 obține titlul științifico-didactic de profesor universitar. În 1994 devine membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei.

Domeniul său de cercetare cuprinde sintaxa (funcțională, transformațională,

contrastivă), sociolingvistica, lingvistica generală, cultivarea limbii, punctuația, limbile clasice (latina) ș.a. Rezultatele obținute au fost reflectate într-un șir de monografii, manuale, materiale didactice, dicționare și peste 600 de articole științifice, recenzii, note, articole pentru enciclopedii, rezumate etc. A publicat volumele de reală valoare științifică în lingvistica românească: *Părțile principale ale propoziției* (1969); *Probleme dificile de gramatică* (1969); *Să scriem și să vorbim corect* (1970); *Sintaxa propoziției* (1976); *Sintaxa verbelor semicopulative (analiză semantico-distributivă)* (1976, 1978; două vol., în l. rusă); *Sintaxa frazei* (1984); *Sintaxa și semantica (studiu de lingvistică generală)* (1987); *Sintaxa* (1987, în colab. și red.); *Limba maternă și cultivarea ei* (1988); *Sintaxa practică (cu elemente de analiză transformațională)* (1991); *Punctuația limbii române* (1993, 2000); *Limba latină: manual pentru cl. a X-a* (1995, în colab.); *Limba română este patria mea: studii, comunicări, documente* (coautor, 1996); *Lingua latina* (1996, în colab.); *Limba latină: manual pentru cl. a XI-a* (1999, în colab.); *Mic dicționar latin-român de expresii consacrate* (2002, în colab.); *Limba latină: manual pentru cl. a XII-a* (2005, în colab.); *Antologie filologică* (2005, alcăt. și coautor). S-a învrednicit de distincțiile: Ordinul Republicii (1996); medaliile *Mihai Eminescu* (1998), *Dimitrie Cantemir* (2006), *60 de ani ai AȘM*, *Veteran al USM*, numeroase diplome de onoare și omagiale. I s-a conferit titlul onorific de Om Emerit al Școlii Superioare. Este Doctor Honoris Causa al Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți și al Universității „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul.

Pentru dl prof. univ. dr. hab. Anatol Ciobanu limba română era și rămîne pînă în ziua de azi universul lui ludic din care e greu să-l sustragi. Cunoscînd cîteva limbi străine (desigur și latina), totuși limba română îi este o oază de profesionalism

și un mijloc eficace de exprimare a convingerilor și gîndurilor sale (care deseori merg în răspar cu cele ale politicianilor de la noi). Pasiunea cercetării îl copleșește, această delectare o însuflă și studenților săi de-a lungul anilor. Țin minte cum ne spunea ca permanent să facem ceva, să nu stăm locului că ne stă norocul: să citim, să examinăm cu atenție fenomenele lingvistice și literare, să scriem, în fine... Desigur, aceasta a contat mult în formarea noastră ulterioară, fapt pentru care îi mulțumim mult.

Consecvența presupune eforturi, succese și riscuri. Fiind de felul său un spirit nonconformist, străin de orice tip de dogmatism, la sigur, din cauza nedreptăților din epoca ce a ajuns de pomină, prof. univ. A. Ciobanu a avut și de suferit, luîndu-se la hartă cu unele cozi de topor ce mai fac vilvă prin instituțiile noastre de stat și nu numai, dar tăria de caracter nu i s-a frînt – vedeți drept dovadă articolele dumisale (foarte bine argumentate și bine puse la punct) din presa vremii, care denotă o adevărată verticalitate civică a unui savant și pedagog pentru care adevărul istoric e mai presus de orice. Deci, prin toate protagonistul nostru a trecut cu seninătate, potențialul său intelectual a sporit, iar generațiile de învățăcei – repartizați la diverse instituții de învățămînt din întreaga republică – nu l-au dezamăgit, ducîndu-i flamura românismului mai departe.

Spunînd acestea toate, nu știu dacă am spus totul și convingător despre ilustrul și eminentul profesor al mai multor promoții de studenți care activează în prezent pe fîgașul de creștere, de evoluție, de cultivare a limbii noastre române. De aceea, ca să fie o completare la notele aniversare de mai sus, anexez în cele ce urmează și o expunere în versuri – un portret al neobișnuitului profesor universitar din stirpea celor aleși, care, sper, va fi recunoscut de mai mulți cititori ai revistei *BiblioPolis*:

Avut-am atuncea norocul,
Venind de la sat de departe,
Avid de cunoaștere, carte,
S-ascult ce zicea proorocul,
Profesorul meu – bunătate.

Lucid, ne dădea el povețe...
Sfătosul, avînd un renume,
Spunea adevărul prin glume
Ca toți fără greș să învețe –
Româna să nu se sugrume.

Același îl văd și acuma,
Cu frazele vechi din latină
(Ce nu-i nicidecum o străină)
Ne-aduce, aș zice, doar spuma,
Creația alexandrină.

Dar limba română-i balsamul,
De dragostea ei se jertfește,
Iar cine în ea rău lovește
Va fi egalat cu infamul,
Răspuns îi va da vrednicește.

O luptă pe viață și moarte
Îi este destinul, se știe,
Cu cei ce ne vor anarhie,
Cu hăul ce ani ne desparte
De Țară – sîntem colonie.

Perfectă, rezistă româna,
Pe căile ei furtunoase,
Căci are profesori și case,
În care se simte stăpîna
Pe inime tumultuoase.

* * *

La mulți ani și toți fericiți, iubite profesori Anatol Ciobanu! Vă dorim multă sănătate și liniște sufletească, să vă aflați numai în magia limbii române spre bucuria noastră a tuturor.

Valeriu RAȚĂ,
discipol al distinsului profesor,
promoția anului 1974, USM

TOTUL E SĂ AJUNGI LA TIMP...

Vlad POHILĂ

De vreo două decenii, de când a prins a se impune în cercetarea monografică, în publicistică și în arta fotografiei, Vasile Șoimaru a înregistrat câteva performanțe unice în felul lor. Nu mă refer acum la sutele de mii de kilometri parcurși cu „Toyota” sa, nici la miile de oameni întâlniți în cale; și nici la sutele de localități din jurul României pe care V. Șoimaru le-a vizitat în premieră absolută, unele dintre acestea chiar descoperindu-le. Mă gândesc la zecile de epitete, calificative – unul mai plastic decât altul – ce s-au adunat în jurul său, în acești

aproape 20 de ani: de la „ochi de șoim”, „om-instituție”, „pele- rin prin românime”, până la „om al faptelor memorabile”, „stălp al românismului în Basarabia”, „autor de cărți-monument”, „ctitor de albume și monografii ca niște cetăți ale Neamului” etc. Merită a fi menționat, în context, și impresionantul record de recenzii, consemnări, cronici și lansări la cărțile lui V. Șoimaru. Astfel, albumul-monografie României din jurul României în imagini (Chișinău, 2008) a fost elogiat de circa 200 de ori – în mass-media și în cadrul unor manifestări. E o performanță la care

pot să viseze doar mulți autori, inclusiv unii dintre cei consacrați în domeniul prozei, poeziei, dramaturgiei, eseisticii.

Sunt, desigur, niște hașuri date spectaculos peste portretul de creație al dlui conf. univ. dr. Vasile Șoimaru. Nu știm însă dacă sunt și esențiale aceste hașuri. Căci, esențial în ceea ce face V. Șoimaru ni se pare faptul că el respectă – intuitiv? programat? dar contează oare? – niște precepte ale înțelepciunii milenare. Astfel, am impresia că V. Șoimaru se ghidează în activitatea sa de agerimea unui proverb japonez care glăsuiește: „**Nu este totul să te scoli devreme, ci să ajungi la timp.**” Cu o precizare: dânsul întotdeauna se și trezește devreme, și mereu ajunge la timp! Adică, face mereu totul în momentul și în locul potrivit. De aceea, dincolo de metafore, în existența lui V. Șoimaru primordiale rămân faptele: temeinice, frumoase, eficiente, memorabile. Să fie la mijloc efectul, transcendental, al sloganului înscris pe blazonul familial, al dinastiei Șoimăreștilor: „Fapte, nu vorbe”?! Foarte posibil.

Într-un fel sau altul, am decis ca numai fapte să cuprindă și rândurile ce urmează din schița omagială. La 65 de ani Vasile Șoimaru a lăsat deja o brazdă adâncă pe ogorul mănos, dar cam neglijat de unii plugari ai acestui pământ, fii ai acestui neam. O brazdă pe care dânsul poate merge cu capul sus. Iar alții – cei care doresc, desigur – ar putea să-l urmeze cu minime riscuri și cu maxime profituri. Sufletești – profiturile, trebuie să precizăm.

* * *

Economist, conferențiar universitar, doctor în economie, publicist, monografist, maestru fotograf.

Născut la 30 aprilie 1949, în com. Cornova, fostul ținut al Orheiului (azi, r-nul Ungheni), în familia de gospodari Șoimaru Alexei și Nina (n. Roșca).

Licențiat al Facultății de Economie a Institutului Politehnic (ulterior – Universitatea Tehnică) din Chișinău (1971). Studii

de doctorat (1973-1977) la Institutul de Finanțe și Economie din Leningrad (Sankt Petersburg), susținând, în 1978, teza de doctor în economie *Prognozarea productivității muncii în industria RSSM*. În anii 1971-1973 este asistent la Catedra de economie muncii de la Politehnica din Chișinău. Între 1977 și 1990 a lucrat la Facultatea de Economie a Universității de Stat din Moldova: lector, lector superior, conferențiar universitar (din 1982), prodecan. În 1991-1994 este vicerector al nou-fondatei Academii de Studii Economice din Moldova (ASEM), ctitorită împreună cu prof. univ. dr. Paul Bran de la ASE București. În iulie 1994, în timpul guvernării agrarienilor, în urma unui proces politic, P. Bran și V. Șoimaru au fost destituiți.

Este consultant la grupul parlamentar de opoziție BȚI – Blocul țăranilor și intelectualilor (1995-1998). În anii 1998-2001 este președinte al Asociației Economistilor din Moldova. Din 2002, revine la ASEM, în funcția de conf. univ. la Catedra de management social a Facultății Economie generală și Drept. De aproape 40 de ani este preocupat de domeniul științific legat de managementul productivității muncii, precum și de problemele dezvoltării regionale, publicând patru cărți și circa 60 de articole și studii în domeniu; cursurile universitare elaborate fac parte din aceeași sferă de preocupări.

De două ori a fost ales deputat în Parlamentul R. Moldova (1990-1994 și 1998-2001), în ambele mandate fiind vicepreședinte al Comisiei permanente pentru economie.

A debutat cu articole tipărite în reviste de specialitate. Editorial, debutează cu monografia *Productivitatea muncii în industrie* (1982, în lb. rusă), urmată de: *Prognozarea social-economică a dezvoltării regionale* (Leningrad, 1987, în colab., în lb. rusă), *Productivitatea muncii și progresul tehnico-științific* (1987, în lb. rusă) ș.a. În

1993 a publicat prima carte de specialitate în limba română: *Managementul afacerilor mici și mijlocii* (în colab.). A întemeiat prima revistă economică în limba română din Basarabia postbelică, *Curierul economic* (1999).

În ultimele două decenii V. Șoimaru s-a manifestat și ca un apreciat publicist, scriind articole și studii inserate în numeroase ziare și reviste (inclusiv versiuni electronice) de la Chișinău, București, Cernăuți, Moscova, Toronto, Montreal, New York, din Germania, Franța, Ucraina, Kazahstan, Australia etc. Volumul de publicistică economică și social-politică *Căderea premiilor* (1999) constituie, în opinia autorului, adevăratul său debut editorial.

Inițiază, coordonează și realizează volumul monografic *Cornova* (2000, colectiv de autori). Alt volum monografic, *Neamul Șoimăreștilor* (coautor, dr. Al. Furtună), este un pios omagiu adus memoriei străbunilor trăitori în ultimele cinci secole. În 2004 editează albumul *Poeme în imagini*, iar în 2008 – albumul-monografie *Românii din jurul României în imagini*, cu un studiu introductiv și circa 850 de imagini, selectate din mii de lucrări efectuate, timp de cinci ani, în zece țări, pe trasee ce însumează peste 100 000 km. „Este o carte pentru veșnicie, pentru că niciodată nu vor mai putea fi surprinse mărturiile așa cum V. Șoimaru le-a înregistrat și pe care le lasă tuturor românilor. Unicitatea acestei lucrări este o realitate științifică” (prof. univ. dr. Zamfira Mihail).

În 2010 tipărește *Căderea comuniștilor: enciclopedia minciunilor comuniste*, titlul și mesajul cărții purtând o încărcătură profetică, deoarece în ea autorul a adunat articole publicistice și analize economice scrise anterior și inserate, până la apariția în volum (anii 2008-2010), în ziarul *Timpu*, *Literatura și arta*, *Flacăra lui Adrian Păunescu* etc. La aniversarea de două decenii a instituției al cărei confondator este,

V. Șoimatu elaborează (în colab. cu acad. Gr. Belostecinic, actualul rector) albumul *ASEM: 20 de ani de istorie în imagini*.

O realizare deosebită a constituit-o editarea, la fel în 2011, când tocmai se împlineau 80 de ani de la faimoasa cercetare monografică a lui D. Gusti în Basarabia, a unui solid volum: *Dimitrie Gusti și colaboratorii. Cornova 1931*, în care au fost adunate materiale ale istoricei expediții gustiene ce nu au putut fi editate nici la timpul respectiv, nici ulterior. Astfel, prin eforturile cercetătorilor V. Șoimaru, M. Diaconu și Z. Rostaș (ambii de la București), s-a putut face un amplu gest de recuperare, concomitent oferindu-se o pildă demnă de urmat pentru alți monografiști.

În noiembrie 2012, la aniversarea a 70-a a catastrofei militare de lângă Stalingrad, lansează cartea *Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare* (alcăt. și coautor); în 2013 scoate ediția a 2-a, revăzută și substanțial completată.

De aproape 20 de ani, V. Șoimaru este autor, coordonator de multiple proiecte editoriale, majoritatea cu imagini de-ale sale: M. Vulcănescu. *Litanii pentru trei stări: poezie, teatru, traduceri* (2004), N. Iorga. *Cugetări* (2005), *Născut în Cornova: omagiu lui Paul Mihail* (2006), V. Muravschi. *Atitudini în ani de restriște* (2009); Călin Turuta. *Mesaje durute: [eseuri și poezii]* (2012); S. Plămădeală. *Departee – aproape. 100 de poezii românești din Kazahstan* (2011); Al. Memei. *Teroarea comunistă în RASSM (1924-1940) și RSSM (1944-1947)* (2012). În 2013 a coordonat editarea a patru volume, inclusiv: Leonida Lari. *Se duce vara vieții... [poezie, proză]* și Gheorge Pârlea. *O punte peste Prut: [eseuri, poezii, cugetări]*. A sprijinit editarea (inclusiv prin imagini foto, referințe și o prefață) a șase cărți de publicistică ale lui C. Bobeică (1999-2013) etc.

Cărțile lui V. Șoimaru sau cele editate cu contribuția sa, au beneficiat de lansări și de recenzii elogioase atât la Chișinău,

cât și la București, Iași, Piatra Neamț, Huși, Bârlad, Ploiești etc., precum și la Cernăuți, în Cehia, Bulgaria, Macedonia, Serbia, Albania, Polonia. Albumul-monografie *Românii din jurul României în imagini* a beneficiat de peste 150 de recenzii, 50 de lansări, precum și de ample prezentări TVR, Pro TV – București, Radio România Internațional, Radio „Vocea Basarabiei” etc.

De mai bine de două decenii se manifestă și ca un maestru al artei fotografice, organizând și numeroase expoziții foto: la Chișinău, Ungheni, Cernăuți, București, Alba Iulia, Fălticeni, Praga, Gyula (Ungaria), Uzdin (Voivodina – Serbia), Skopje (Macedonia) etc. Sute de creații fotografice de V. Șoimaru sunt reproduse în periodice și pe site-uri de la Chișinău, Cernăuți, București, alte orașe din România; din Bulgaria, Serbia, Franța, Germania, Canada, SUA etc.

A organizat o serie de conferințe, colocvii și simpozioane comemorative, dedicate unor personalități marcante ale culturii, științei, economiei românești: D. Gusti, H. Stahl, O. Bădina, M. Vulcănescu, N. Iorga, Paul Mihail, T. Herseni, A. Golopenția, prof. univ. dr. Z. Mihail (București), prof. univ. dr. Dinu Ursu (Odesa) ș.a.

A făcut mai multe donații de carte și fotografii bibliotecilor, inclusiv bibliotecii comunale și cele gimnaziale din satul natal; Bibliotecii Naționale a R. Moldova, BM „B.P. Hasdeu”, Bibliotecii Academiei Române, „bibliotecii basarabene” din comuna Miroslăvești, județul Iași etc.

În 2011, BM „B.P. Hasdeu” a editat cartea *Un om al faptelor: Vasile Șoimaru. Biobiografie* (Chișinău: [S. n.], 2011. – 328 p.: il.), ca un semn de recunoaștere și prețuire a prodigioasei activități dezvoltate de V. Șoimaru, cu deosebire în ultimii 25 de ani.

Deține: premii ale Salonului Internațional de carte din Chișinău (2003, 2008, 2013), Premiul „Gh. Bezdăvici” – pentru contribuții esențiale în domeniul genealogiei al Societății „Paul Gore” (2004); Distinc-

ția de Excelență „Constantin Stere” (jud. Prahova, 2006), Premiul de Excelență pentru editarea unei excepționale colecții de cărți românești, acordat de portalul www.voceabasarabiei.com (2007), Însemnul de Prețuire (2008) și Premiul cultural „Gheorghe Bulici” pentru contribuția la păstrarea, afirmarea și promovarea valorilor cultural-spirituale și a identității neamului românesc ale Societății literar-artistice din Uzdin (Voivodina, Serbia, 2008, 2013), Medalia jubiliară „Centenarul Cursurilor de vară ale Universității Populare „N. Iorga” (jud. Prahova, 2008); Premiul Ethos Românesc de la Radio Iași la Târgul Internațional de carte Iași – 2008, Premiul special al USM pentru volumul *Românii din jurul României în imagini* (2008), Diploma de merit și Premiul special pentru promovarea identității etnice, cultural-lingvistice și religioase românești a DRRP MAE al României, Diploma de recunoștință pentru contribuția deosebită la promovarea valorilor românești în lume și la dezvoltarea relațiilor dintre românii de pretutindeni, Diploma de onoare pentru sprijinul deosebit acordat Societății culturale române „Dacia” din Kazahstan ș.a. Laureat, în repetate rânduri, al publicațiilor *Literatura și arta și Timpul*, la compartimentele știință, publicistică, artă fotografică. La 31 august 2013 Patriarhia Română i-a acordat Diploma de Onoare „Pentru promovarea limbii române, pentru merite deosebite în păstrarea credinței și promovarea culturii creștine”.

În 1996, 2011, 2013 conducerea de la Chișinău i-a acordat ordinele „Meritul Civic”, Ordinul de Onoare, respectiv, Ordinul Republicii, pe care însă V. Șoimaru a refuzat să le primească, considerând că motivarea pentru înmânarea lor este neîntemeiată.

Este cetățean de Onoare al comunei Drăgănești (s. Șoimărești), jud. Neamț (2006); Miroslăvești, jud. Iași (2009) și Cornova – Ungheni (2011). Membru de onoare al Comunității Academice „G. Bacovia”

din România (2008) și al Societății literar-artistice „Tibiscus” din Voivodina, Serbia (2013). Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (din decembrie 2011).

V. Șoimaru are blog personal, pe care-l actualizează cu regularitate: <http://www.romaniidinjurulromaniei.ro/blog>

* * *

În luna mai curent a lansat albumul etnofotografic Românii din jurul României, care se prezintă ca o continuare și o comple-

tare, amplificată și îmbogățită, a albumului monografic din 2008.

...Ă propos, la această lansare, autorul, alias omagiatul a declarat că aici, cu acest volum, pune punct proiectelor sale. Cine-l cunoaște mai bine pe Vasile Șoimaru, a intuit în aceste spuse, în vocea lui, o doză de umor, ca să nu spunem de neadevăr. Tocmai de aceea mai rămânem în așteptarea altor „surprize șoimărești”, a unor noi împliniri capabile să adune iarăși lumea de frumos doritoare.

VIU TRICOLOR

Lui Vasile Șoimaru, la 65 de ani

Vasile Șoimaru –
Economist,
Vasile Șoimaru –
Un mare artist,
Vasile Șoimaru –
Un nume sonor,
Vasile Șoimaru –
Un viu tricolor,
Vasile Șoimaru –
Iubit de popor,
Dacă nu chiar de tot
De acea jumătate
Ce viața și-o vede
Numai în libertate.
Liberi de vămi,
Liberi de dogme,
De-un frate mai mare
Cu tancuri și bombe,
Care spre dimineață
Când ne vom trezi
E foarte posibil
Nepoftit va veni.
Vasile Șoimaru,
Din neam șoimăresc
Din Cornova veche,
Pământ strămoșesc,
Vasile Șoimaru,
Un prim deputat,

Independența
Ne-ai declarat
Și cu sânge de dac
Pe drapel ai semnat.
Căderi de premieri
Și de comuniști
Ai făcut pentru noi
Ca să fim optimiști.
Iată Donul rusesc
Prin care – citesc –
Nu curge apă,
Ci sânge pur, românesc.
Vasile Șoimaru –
Al faptelor Om,
Vasile Șoimaru –
Un cuget enorm,
Un fenomen
Al zilelor noastre...
Ni te-au trimis
Generoasele astre
Să ne luminezi
Și prin cărți,
Și prin fapte.
Mult iubitul meu frate,
Împlinească-să-ți harul,
La rodnici mulți ani,
Sănătate cu carul!

*Ioan CALINIUC,
30 aprilie 2014*

ANIVERSARĂ (unui onorat și drag prieten basarabean)

Gheorghe PÂRLEA

Șoimul cu glia-i scumpă peste Prut –
Orheiul îl cunoaște de demult –
Iubirea-și cântărește azi în sine,
Măsură dând averii strânse-n zile.
Adună azi din drumuri răscolite
Rodirile-i, cu osteneală rânduite,
Urzind însă avid la altă împlinire.

Vlăstar de viță bravă, strămoșească,
Ales din codrii vajnici de goruni,
Stejar crescut în seva-ți românească,
Inelele mereu să ți le-aduni,
Lăsând în trunchiul Neamului străbun
Eterna lui plămadă de Român!

Notă:

Conf. univ. dr. Vasile Șoimaru de la Academia de Studii Economice din Chișinău (co-fondator al acestei instituții universitare), fost deputat în Parlamentul R. Moldova, în două mandate, scriitor (publicist, monografist), cercetător al românității din afara României (implicit, călător notoriu și maestru fotograf), autor și coordonator de proiecte editoriale, este un intelectual de un activism neverosi-

mil, dedicat plenar românismului, re-Unirii Basarabiei cu România.

Dr. Vasile Șoimaru însumează, pe 30 aprilie, 65 de ani de viață demnă și rodnică în fapte dedicate Cetății și Neamului moșilor și strămoșilor săi.

Domnia Sa este Cetățean de Onoare al comunității mele rurale și onorant prieten personal.

ÎNĂLȚAREA PRIN CUVÂNT A LUI IONEL CĂPIȚĂ

Vlad POHILĂ

Deși mulți știu axioma biblică „La început era Cuvântul...”, din păcate, prea puțini înțeleg a pune acest inestimabil dar dumnezeiesc la începutul faptelor. Dar iată că Ionel Căpiță – radio- și televizualist, eseist, poet – ne oferă un exemplu nu numai rar, dar și deosebit de a turna cuvintele în forme inedite, fie că e vorba de publicistică, fie de poezie, fie de o banală conversație

cu rudele, prietenii, colegii, vecinii, trecătorii.

...Și totul a început în ziua de 1 iunie 1949, în casa gospodarilor Agripina și Ioan Căpiță din comuna Șirăuți, Lipcani (fostul și, foarte posibil, viitorul județ Hotin). Atunci, acolo, a văzut lumina zilei; pe malul stâng al Prutului petrecându-și copilăria și adolescența – printre frați și surori, veri și

verișoare, nași și cumetri, învățători și profesori despre care evocă mereu povestiri înduioșătoare.

Licențiat cu mențiune al secției de jurnalism din cadrul Facultății de Litere a Universității de Stat din Moldova (1977), din același an, până în 2004, a lucrat ca redactor, apoi redactor superior la Radio Moldova și la Televiziunea Națională. La radio, în perioada 1977-1989, a realizat mai multe emisiuni informative, cognitive și culturale pentru cei mai necăjiți ascultători – oamenii de la sate. Fiind redactor superior la TVM, în Departamentul știință și educație, s-a manifestat ca autor de scenarii și redactor realizator al unor cicluri de emisiuni consacrate ocrotirii naturii, monumentelor istorice și de cultură, vieții la țară, artei populare ș.a. Pe aceste teme a realizat circa 50 de filme documentare (cu regizorii An. Buruiană, Eugenia Grosu; imagine: Vl. Halata). E de menționat că aceste împliniri Ionel Căpiță le-a înregistrat într-o epocă în care se preconiza a pune în valoare cu totul alte fațete ale existenței noastre spirituale...

Din 2010 este redactor-șef al revistei ilustrate *Vânătorul și pescarul sportiv al Moldovei*, ce apare lunar în două versiuni: română și rusă. Publică articole, eseuri, poezii și în alte periodice de real prestigiu, susținând rubricile permanente *Dincolo de oglindă* în *Literatura și arta*; *Pastila amară* și *Ispita cuvântului* la revista *Natura*; coautor al rubricii *Oameni și cărți* în revista *BiblioPolis*. Menționăm că I. Căpiță este un bun prieten al BM și al revistei noastre. Conform propriei mărturii, grație acestei relații dânsul a „redescoperit” valoarea Bibliotecii și a muncii de bibliotecar, pe care adeseori le-a elogiat în poezii și în rânduri de eseu.

Deși scrie versuri din anii de școală, editorial a debutat târziu, în 2002, cu placheta *Dragoste și neîmpăcare*. Este un volum frumos alături de o odă dintr-o familie alcătuită din iubire fierbinte, rezistentă la cele mai grele încercări ale destinului. Mai e de menționat că „nașul artistic” al acestui debut poetic a fost Sergiu Puică, un talent afirmat plenar în arta graficii de carte. În 2008, Ionel Căpiță editează volumul de eseuri, nuvele și poezii *Icoană ciuruită*. Urmează cartea de poezii *Lăsați-mi dragostea* (2010), apoi culegerea de poeme și acrostihuri *Dangăt de dor* (2012).

I. Căpiță cultivă o poezie reflexiv-afectivă, adeseori cu un subliniat mesaj civic-patriotic. Criticii literari au remarcat și originalitatea poemelor dedicate părinților (cu deosebire – tatei); a liricii sale de dragoste, ca și a poeziilor pentru copii (prezente, mai ales, în ultimul volum tipărit). Este un adevărat meșter al acrostihului, specie care a fost cumva reabilitată sau refăcută la noi și datorită inspirației lui I. Căpiță. Multe din eseurile sale au valențele unor nuvele axate pe o tulburătoare disecare psihologică a chipurilor și faptelor surprinse din viața cotidiană. Atât în eseuri, tablete, pamflete, cât și în poezia lui I. Căpiță, este benefic prezentă parabola, ferită de didacticism, dar frapantă prin adâncimea și prospețimea ei.

Cărțile lui I. Căpiță au beneficiat de frumoase lansări și prezentări; la fel, s-au bucurat de recenzii elogioase, în presa culturală de pe ambele maluri ale Prutului. Este laureat, în mai mulți ani, ai săptămânalului *Literatura și arta*, atât pentru poezie, cât și pentru publicistică. Distins cu medalia

Meritul civic în 2010, un an mai târziu este primit, cu vot majoritar, în Uniunea Scriitorilor din Moldova (decembrie 2011).

Ionel Căpiță și-a format o „ceată” proprie, distinctă de cititori: relativ numeroasă, dar cu certitudine fidelă, sinceră, atentă la fiecare nouă publicație pe care stă numele său. Dacă ar aduna părerile măcar ale unei părți din aceștia – referințe scrise, telefonice, rostite în cadrul lansărilor de carte sau al întâlnirilor cu cititorii – dânsul ar scoate o carte ca un foarte obiectiv *Laudatio*, adus poeziei, eseului, cugetării, pamfletului, satirei, ironiei, dar, evident, și autorului lor. Nimic de mirare, căci, prin scrisul său, Ionel Căpiță a înălțat Cuvântul la locul ce i se cuvine, la rosturile lui de la început, astfel

înălțându-se și el, spre încântarea și prețuirea celor care simt puterea Limbii Române, știu a auzi vibrațiile ei inconfundabile, pot vedea culorile ei miraculoase...

Cum și eu mă înscriu în această ceată de cititori, aștept cu nerăbdare și emoție noi scrieri de Ionel Căpiță, inclusiv cele aflate în curs de apariție: volumul de eseuri, pamflete și poezii intitulat – *Noi și noi*; o plachetă cu versuri de ultimă oră; un nemaiauzit *Dicționar de acasă*, cu explicații de natură moral-filosofică a unor cuvinte-cheie din existența omului și a națiunii. Nu a mai rămas prea mult până la o bună revedere cu creația sa. Atâta doar că totul se va întâmpla după ziua când dorim să îi spunem un sincer și înfinit *La mulți ani!*

LIDIA CODREANCA – POETA CUVINTELOR LATINE (la aniversare)

Vreau să mă confesez: în biblioteca mea personală păstrez cu mult drag toate cărțile semnate și editate de Lidia Codreanca: de istorie și știință a lingvisticii, de publicistică și, desigur, de *Poezie*...

Mi-a fost profesoară universitară prin anii '80. Atunci am descoperit în acest Om de știință și cultură o deosebită formă de spiritualitate, manifestând cunoștințe profunde de apreciere a neamului, a istoriei culturii universale, modalități de estimare sau distanțare de *Universul gândirii și trăirii*.

Știu că și astăzi a rămas fidelă pentru un anume aspect de viață, dar și pentru un anume mod de existență transfigurat(-ă) estetic în *Măria sa Poezia*. Iată de ce, în opi-

nia mea, ea este mai întâi de toate o originală poetă.

Cu ceva ani în urmă căutam un răspuns... de unde această (*auto*) *torturare* și aluzivă impresie pigmentată de senzualitate, exprimată printr-o altă *lun-gime de undă* a sensibilității atât de specifice, mai puțin obișnuite pentru cititorul acestui început de mileniu trei, dar și provocarea unor contopiri de frumoase sintagme confesive în poemele sale.

Probabil că pentru unii care-i cunosc versurile, poezia Lidiei Codreanca este o *reflectare* prin claritate, atitudine, dezbatere etică și estetică, însă, dincolo de momentele de destăinuire ce cristalizează sentimentul erotic ce blamează minciuna romantică sau... dincolo de relegarea su-

ferinței eșecului, adevărata profunzime a versurilor *erupe coleric* dintr-o dramă... a singurătății: „Nu mă consola / singurătate / mă ascund în psalmi / și mi-i comod / nu sunt decât / frunza de pe ape / și nu știu / când / ajung în port. / Lasă valul / singur / să mă duc / Domnul / mă veghează peste tot / lasă toamna / să-și mai spargă-o nucă / lasă / să mai piară un netot. / Nu mă consola / singurătate / sora mea de ieri / și de demult / îmi ești / mai aproape decât toate / pentru alții poate / de temut...” (*Refugiu*). Aceste versuri ale unei senzualității neliniștite, notate în *formule* ce redau propria stare prin creație, vorbesc despre o deosebită poetă ce-și scrie *Poezia vieții* printr-o tensiune intelectuală surdinizată de o meditație ascunsă. Dar ochiul atent al cititorului va descoperi și alte realizări bine închegate liric și în recente volume de versuri editate de Lidia Codreanca, care întrunesc și alcătuiesc un semnificativ itinerar lăuntric – sufletesc, un elegant și totodată o impresionantă *mărturie lirică* regăsită în poemul *Doar noi*: „Salcâm înflorit

/ ca un dor răstignit / în toamna asta târzie / vezi / c-am rămas numai noi? / Tu solitar / plictisit / să-ți ascuți tăcerea / bătută de ploii / și eu sugrumată / de neliniștea mea / să te cânt / tot privind înapoi...” Am crede că autoarea urmărește un scop anume – să ne vorbească și despre o elementaritate aproape tangibilă a unui univers, așa cum îl concepe doar ea (!), unde singura sursă de viață este totuși ființa umană. Și, în nici un caz, nu-i de mirare că uneori se perindă cu exuberanță, ori se „hașurează” un alt adevăr, sau un alt spațiu în care am putea recunoaște acel *homo...*, deoarece reconstruind *conflictele universului său interior*, poeta circumscrie spațiul purității refăcând căile de compromitere.

Confesiunea lirică deconspiră *contururile sufleteste* printr-o tehnică a liniei versurilor ce o posedă doar Lidia Codreanca, dar *anotimpul Poeziei* din inima autoarei se deplasează, involuntar (?) spre ambiante mai pretensive...

Bona fide:
Vitalie RĂILEANU

A MERGE CU DEMNITATE PE DRUMUL CĂRȚII...

Despre munca bibliotecarilor s-au scris nu numai articole, studii și monografii, dar și poeme, piese dramatice și romane. În toate lucrările pe această temă sînt prezentate cele mai surprinzătoare fațete ale vieții noastre între cărți. Nu credem însă că ar fi scris cineva și despre diferența între a fi bibliotecar în capitală și într-un oraș provincial. Or, diferența există și merită a fi luată în considerație. În ciuda eforturilor de a apropia nivelurile dintre sistemul bibliotecar central și cel provincial, deosebirile dintre ele nu au șanse de a se șterge prea repede.

În fond, toți bibliotecarii au de parcurs, în activitatea lor, un drum: al cărții, al cunoștințelor, al înțelepciunii... – numiți-l cum vreți. Iar diferența constă tocmai în calitatea acestui drum, pe de o parte, și în capacitatea fiecărui angajat de a-l parcurge, pe de altă parte. Cel care merge pe acest drum al vieții poate fi puternic, dar și slab, uneori; harnic, dar și lăsător cîte odată; mai bine, dar și mai slab informat etc., etc. Esențial, ni se pare, e să parcurgi cu demnitate calea aleasă.

Rîndurile de mai jos dorim să le consacram unei doamne ce știe a merge cu demnitate pe drumul ales în anii tinereții, după absolvirea studiilor de specialitate. Mai mult: dumnezeii îi ajută și pe alții să parcurgă la fel acest traseu profesional deloc ușor. Se numește Eugenia Guțanu și este directoarea Bibliotecii Raionale „Ion Creangă” din Florești.

...Privim cu atenție clepsidra care ne oferă răgazul unei reflecții peste timpul ce scoate la lumină ceea ce ar părea ascuns:

activitatea unui Om care a plâsmuit flacăra înțelepciunii printr-un act de apostolat în cultură. Nimeni altul decît distinsa doamnă Eugenia Guțanu, căreia i-am descoperit de mult timp propriul său univers.

Ne-a captivat prin originalitate, prin intuiție creatoare în a rezolva situații neprevăzute și chiar prin stilul său de a conduce templul culturii. Prin calitățile umane și intelectuale, dna E. Guțanu a putut impresio-

na și cititorii, și reprezentanții autorităților locale, și factorii de decizie din domeniu.

Acum, cînd scriem aceste rânduri, încercăm să detașăm momente, situații în care s-ar fi deosebit, dar curios, o revedem mereu, într-o sărbătorească dezlănțuire a spiritului. La ceas aniversar, o regăsim în același spațiu de purificare a spiritului și a minții: Biblioteca, locul din care sufletul ei și-a extras puterea datorită vechilor și noilor idei ale cărților, adevărate instrumente de civilizație și progres, mereu necesare diversității de gînd și de simțire.

În acest generos cadru de desfășurare a întregii activități a doamnei Eugenia Guțanu, îi aducem cele mai alese mulțumiri pentru munca depusă – o muncă cu dăruire, inspirată, aducătoare de frumoase împliniri ale colectivului BR „Ion Creangă” și de satisfacții intelectuale pentru sutele de utilizatori. Pentru că a sădit în sufletele oamenilor binele, frumosul și iubirea, făcînd ca farmecul ascuns al bibliotecilor să rămână pretutindeni și mereu același.

Astăzi, la frumoasa aniversare, ținem să o felicităm din suflet pe doamna Eugenia Guțanu pentru tot ce a realizat pe tărîmul bibliotecilor, pentru susținerea acordată

bibliotecarilor și tuturor celor ce o înconjoară. De asemenea, dorim să ne exprimăm recunoștința că o avem în preajmă, adică, în fruntea micului nostru colectiv. Doar, împlinirile bibliotecii noastre se datorează în bună parte eforturilor, inteligenței și inspirației de lider ale doamnei directoare a BR „Ion Creangă”. Tocmai datorită calităților ce le întrunește și realizărilor adunate de-a lungul anilor, dna Eugenia Guțanu a deve-

nit o prezență de seamă în peisajul cultural floreștean, fapt ce ne bucură mult și ne îndeamnă să-i urmăm exemplul. Adică, să mergem cu aceeași demnitate și abilitate pe Drumul Cărții. Un drum presărat cu trandafiri, dar și cu spini, care însă oricum duce oamenii spre lumină.

*Liuba POHILĂ,
în numele colegelor de la Biblioteca
Raională „Ion Creangă”, Florești*

„DACĂ PESTE O SUTĂ DE ANI ÎȘI VA AMINTI CINEVA...”

(interviu cu Alexandru Burlacu la aniversarea a 60-a)

Vitalie Răileanu: *De profesor Alexandru Burlacu, să vorbim mai întâi despre debutul Dvs., despre volumul „Critica în labirint”. Am auzit afirmația că astăzi ați revizui unele texte. Din ce considerente le-ați scrie acum altfel sau, mai știu eu, chiar le-ați revizui?*

Alexandru Burlacu: Dragă Vitalie, mi-ai atins o rană care mă doare. Am debutat editorial târziu. În 1986 susținusem teza de doctorat și, în inerția cutumelor academice, urma să editez monografia *Simbol și simbolizare în poezia contemporană*. Am rezistat presiunilor și nu m-am lăsat provocat, dar nici nu mă ținea cureaua.

V.R.: *Adică?*

A.B.: Credeam că la o vârstă de 32-33 de ani, câți aveam pe atunci, debutează numai ratații. Eram conștient că se edita prea multă maculatură, iar în afara Academiei adia vântul schimbărilor, mă tem să

spun „perestroikă”, un cuvânt atunci atât de frecvent rostit ca și astăzi „integrare europeană”. Prietenii mei de la Academie își aduc aminte, cu umor, cum, în bătaie de joc, ceream medalie pentru că, imaginează-ți, nu am publicat cartea. Vezi, statul economisise ceva bani cu needitarea manuscrisului meu. Cum crezi?

V.R.: *Înțeleg că...*

A.B.: Ai dreptate, în lume încă nu s-a găsit o editură să poată scoate o carte fără a-i prezenta manuscrisul. Dar nu am stat mult pe gânduri în 1990, când între primele cărți cu grafie latină editate la noi a fost și antologia *Scritori de la „Viața Basarabiei”* (cu un tiraj de circa 20 de mii de exemplare, nici astăzi nu-mi vine a crede), care a dispărut de pe rafturile librăriilor în mai puțin de o lună, o carte cu unele păcate, dar cu multe ecouri favorabile aici și în Țară. Achitasem o poliță sentimentală pentru manuscrisul ne-

prezentat. De fapt, din *Critica în labirint* au pornit cam toate celelalte cărți ale mele și toate în tiraje minuscule.

V.R.: *Spuneți-mi, Vă rog, cum faceți Dvs. diferența de termeni între istoria literaturii și istoria literară?*

A.B.: Bine că nu-mi ceri o definiție. Istoriile literaturii sunt cele notorii semnate de un Eugen Lovinescu, G. Călinescu, pe când istoriile literare sunt cele la modă „de azi pe mâine” sau „pe înțelesul tuturor”, adică „istoriile literare ca divertisment”. Astăzi istoriile literaturii, cel puțin în Occident, și-au pierdut prestigiul de altădată. La modul serios. Eu mai cred că un critic autentic, cu respirația pentru distanțe lungi, își sintetizează activitatea într-un anumit gen de istorie a literaturii.

V.R.: *Vă considerați critic sau istoric literar?*

A.B.: Un cititor care învață a citi literatura! Pe urmele lui Eugen Lovinescu am încercat să aplic teoria sincronistă asupra fenomenului literar basarabeian din secolul XX.

V.R.: *Cartea „Literatura română din Basarabia. Anii '20-'30” are vreun substrat polemic? Polemizați indirect cu cineva?*

A.B.: Cam cu întârziere. Apăruse înainte istoria lui Mihai Cimpoi. Cartea se vruse o replică la o pretinsă concepție de valorificare a patrimoniului literar. Se știe că sub „cnutul rusesc” Basarabia nu a dat o mare literatură. Pe timpul stăpânirii străine aici nu a avut loc o mișcare literară cât de cât inteligibilă. Prima gazetă sau revistă în limba română apare abia la începutul sec. XX. Scriitorii basarabeni, aproape cu toții, s-au afirmat și editat la Iași sau București. Nu întâmplător A. Donici, C. Stamati, A. Russo, B.P. Hasdeu, D. Moruzi, V. Crășescu, C. Stere, Gh. V. Madan au trecut Prutul, părăsind Basarabia cu Sahara-i literară. Până la 1990 scriitorii basarabeni refugiați în Țară au fost puși la index, iar cei rămași aici, cu excepția așa-zișilor ilegaliști, fuseseră de-

portați în Siberia, la urșii albi. S-a inventat o literatură moldovenească și timp de jumătate de secol Prutul devine principiul suprem în „estimările estetice”, producându-se o inflație de valori literare.

V.R.: *Țin mult la afirmația Dvs.: „Eu concep critica literară ca un sistem de lectură...” Confirmați, vă rog.*

A.B.: Am spus-o într-un context pe care nu mi-l amintesc, dar, probabil, legat de poetica prozei. Cu rare excepții, critica noastră este fundamental impresionistă. Chiar și atunci când apelează la metode de modă nouă, e foarte eclectică, uneori „chirițească”, pronunțat provincială. Se știe că o literatură fără cititor nu există sau că o literatură cretină are și cititori cretini. Fiecare literatură cu cititorii ei. Când zicem un sistem de lectură, bineînțeles, nu supraestimăm importanța cititorului. Cititorul, în receptarea romanului, trebuie să se afle în permanent dialog imaginar cu autorul, naratorul, personajul, în „dezghiocarea” semnificațiilor. Eroarea cea mai frecventă e că literatura e privită din perspectiva monologică, analiza unui text se face preferențial fie din perspectiva protagonistului, fie din cea a autorului sau a naratorului, denaturându-se relația „autor-narator-personaj-cititor”, deci și semnificația intimă a textului. Nu intrăm în speculații teoretice.

V.R.: *Am observat că nu prea scrieți despre postmoderniști, să înțeleg că îi neglijați?*

A.B.: Nu e chiar așa. Postmoderniștii își au criticii lor. Uneori am impresia că foarte mulți dintre ei, ca să mă exprim eufemistic, pur și simplu, nu scriu pentru mine. Eu, cu lecturile mele, am rămas la vârsta modernistă a literaturii, la Arghezi, Blaga, Bacoșia, Barbu, Rebreanu, Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu etc., dar urmăresc cu atenție și admirație pe criticii postmoderniști, care de multe ori trag cu tunul în vrăbii.

I-am lecturat pe Vasile Vasilache, Aureliu Busuioc, Paul Goma din perspectiva

poeticii postmoderniste. Lucrez acum la cartea *Poezii și trandafirul*, despre șaptezeciștii noștri, așa că nu poți face abstracție de poezia semnată de Valeria Grosu (din ultima ei carte), Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu sau Andrei Țurcanu, despre care am și publicat eseul *Un Ulysse postmodern pe insula lui Circe*.

V.R.: *Și pe final, Dvs., dacă am tot vorbit de critică și istorie literară, cum Vă evaluați cărțile pe care le-ați semnat? Ce rămâne din scrisul Dvs.?*

A.B.: Peste zece-douăzeci de ani, nimic! Cine își mai aduce aminte astăzi de Lehttâr, Vainberg, Soloviova, Varticeanu, Săpunaru, R. Portnoi, I. Racul, V. Senic, A. Hropotinschi, S. Cibotaru etc. Vezi ce țineri de minte am? S-a dus critica lor odată cu literatura / maculatura despre care au scris. Din scrisul meu, poate niște **mostre de cum nu trebuie** citită literatura.

V.R.: *Dar monografia „Vladimir Beșleagă. Po(i)etica romanului” cu referire la care*

maestru se exprimase: „Burlacu mi-a pus capacu”?

A.B.: Dacă peste o sută de ani își va aminti cineva de romanele lui Beșleagă, Vasilache, Busuioc sau Druță, doar printr-o mare-mare minune ar putea să se intereseze vreun amărât de cercetător literar cum au fost receptate, de exemplu, *Zbor frânt*, *Povestea cu cocoșul roșu* sau *Hronicul Găinarilor*. Unicul meu merit, hai să-i spunem așa, de mare importanță (pentru mine!), e că nu am avut frică să semnez *Scrisoarea celor 66 [de intelectuali]*, mulți dintre care erau cercetători științifici inferiori. Eram în ordinea semnării al patrulea după B. Istru, D. Matcovschi, A. Gavriloș și de aceea sunt întotdeauna citat cu *ș.a.* Aici nu sunt deloc original, dar acesta este meritul meu, am fost și mă văd, cum ar zice profesorul meu Ion Ciocanu, un salahor alături de alții.

V.R.: *Să trăim și să vedem!*

A intervievat: Vitalie RĂILEANU

PUBLICISTICA LUI MIHAI EMINESCU: PROBLEMATICĂ ȘI RELIEF STILISTIC

Laura TUGAREV,
masterandă, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM

Mihai Eminescu constituie, indiscutabil, cea mai reprezentativă figură a spiritualității românești. El rămâne a fi poetul, prozatorul și jurnalistul român considerat de critica literară postumă drept cea mai importantă voce poetică și publicistică din literatura română. „Eminescu își are locul în societatea marilor spirite, opera lui fiind actul de identitate universală al neamului nostru.”¹ Deși se impune ca una dintre cele mai proeminente personalități poetice pe arena universală datorită creației sale lirice și prozei artistice, despre alte laturi ale operei, precum publicistica, s-a vorbit mai puțin. Cred că e vremea ca și acest segment semnificativ al activității lui Eminescu să fie amănunțit cercetat, dezghiecat sub toate aspectele lui sociale, istorice, culturale etc.

M. Eminescu este personalitatea literară pe care românii de pretutindeni au datoria, obligația morală să o readucă în actualitate, să o cinstească și să o omagieze la scară națională, măcar de două ori pe an, cu prilejul datelor nașterii și trecerii sale în universul de dincolo, pentru că noi, ne regăsim aproape în fiecare cuvânt și gând zămislit de marele poet. Poetul a fost însuflețit de un sincer sentiment patriotic, care a stat la temelia tuturor înfăptuirilor lui în plan cultural, social, artistic, dar n-a trecut cu vederea defectele națiunii, din aceeași dorință patriotică de a le înlătura,

spre binele acestei etnii, așa cum aveau să facă, după el, și alți intelectuali de seamă, precum Emil Cioran.

Mihai Eminescu se manifestă în cele câteva sute bune de articole publicate – comentarii, editoriale, tablete, pamflete – ca un mare gazetar în presa vremii, dar, în același timp, și ca un genial polemist, inimitabil, inegalabil, abordând o tematică variată, tratată cu multă iscusință și dăscălie, demonstrând o forță de persuasiune intelectuală, cerebrală și satirică, un condei lucid și verb polemic, folosind o gamă variată de mijloace stilistice, mărci artistice, care conferă stilului său publicistic expresivitate, originalitate, individualitate.

Găsim publicistica lui Eminescu într-un stil clasic, apelând la o expresivitate și la o libertate a limbajului deosebite. El ridică problemele arzătoare ale timpurilor fără a aluneca în banalitate, descriptivism. Eminescu este geniul poeziei, dar și al publicisticii românești. Ca dovadă vine numeroasa sa operă cu caracter cultural, științific, social, politic. Studiarea poeziei, dar și a publicisticii eminesciene, în școlile de toate nivelurile și în viața societății românești reprezintă probleme de actualitate, de permanență spirituală și morală. Publicistica lui Eminescu acoperă perioada Războiului de Independență, a proclamării și recunoașterii independenței, de aceea, în articolele sale, Eminescu s-a ocupat de problemele societății românești, el dorea ca interesul național să fie dominant.

¹ STEINU, Vladimir. *Mihai Eminescu – 1850-1889. Critică și interpretare*. Iași : Junimea, 1989, p. 234.

Fundamentale și importante sunt gândurile eminesciene și pentru tineri. Eminescu abordează cu multă pricepere și dibăcie problemele și interesele generației tinere, exemplu ar fi articolul scris în anul 1876 *Bătrâni și tineri*², în care atinge tema ciocnirii dintre generații și modul controversat de gândire a celor două vârste.

Prin publicistică, Eminescu a impus un stil nou, superior, rațional, dar și aspru, riguros, bine argumentat, inspirat din vastele culturi ale Europei, dar și din tezaurul de proverbe, regionalisme și expresii populare românești. Tudor Vianu spunea: „Mintea lui Eminescu lucrează cu ideea originilor lumii, a infinitului, a creației, adică cu cele mai înalte concepte făurite de rațiunea omului. [...] Marea superioritate intelectuală a poetului este una din formele cele mai izbitoare ale manifestării lui și aceea care explică prestigiul atât de covârșitor al operei sale.”³

La întrebarea *Mai este actual Eminescu?* criticul Săluc Horvat spune: „Cred că putem afirma, după trecerea timpului, că Eminescu este, indiscutabil, una din acele valori care stau la fundamentul literaturii române.”⁴ Fără a eluda existența unor laturi ale creației eminesciene care temporar rămân în umbră, Dan Mănuță evoca: „Nu văd motive de îngrijorare privind actualitatea lui Eminescu, întrucât Eminescu a făcut și până acum dovada că a răspuns, în felul lui și de fiecare dată altfel...” Lecția lui Eminescu este astăzi mai actuală ca niciodată din mai toate punctele de vedere. O bună parte dintre exegeții operei sale i-au relevat cele mai multe fațete ale ei. În epoca noastră, supusă unor dramatice convul-

sii, bulversări (sociale, politice, economice, culturale, morale), revenirea la Eminescu devine o datorie nu numai morală, ci, mai degrabă, una politică, fără a mai menționa, expres, îndatorirea cercetătorilor literari de a-i pune în lumină arta discursului, mai ales în sutele de articole publicate în presa timpului.

Cine ezită sau chiar refuză să-l citească pe Eminescu înseamnă că nu i-a citit cu atenție nu numai geniala operă literară, ci și expresiva și instructiva operă publicistică. Publicistica lui reprezintă o punte dintre trecut și prezent, deoarece multe dintre situațiile reflectate în textele sale jurnalistice le putem atribui situației social-politice actuale. Eminescu s-a aflat mereu într-un dialog deschis, într-o comunicare sinceră și onestă cu cititorii săi. Și, am curajul să afirm, să evoc cu glas tare că, prin multe dintre ideile exprimate de el, se află în dialog cu noi, dorind să ne spună multe lucruri de după cortină.

Publicistica lui Eminescu este una emblematică și incomodă, căci Eminescu a tins să fie un „om ce exprimă adevărul”. Dacă vorbim despre Eminescu, înțelegem importanța spuselor lui Nietzsche: „Un popor se definește nu atât prin oamenii săi mari cât, mai ales, prin felul în care îi recunoaște și îi cinstește.” Posteritatea lui Eminescu rămâne, astfel, o continuă provocare fiindcă Eminescu, afirma D. Vatamaniuc, „se naște din Eminescu”. Poetul bănuia cine este și, poate, știa și ce va deveni, avertizându-ne: „Pentru a mă-nțelege trebuie creieri.”

Mihai Eminescu este poetul inegalabil, unic în maniera de a gândi după semul altor tipare, decât cele profane, este prozatorul cu subtile, imponderabile reverberații mitofilosofice, gânditorul profund despre problematica fundamentală a existenței și trecerii timpului, patriotul adevărat, care s-a identificat și a dăruit prin scris toate fibrele ființei sale, cu destinul poporului

² EMINESCU, Mihai. *Publicistică. Referiri istorice și istoriografice*. Ch. : Cartea Moldovenească, 1990, p. 82.

³ VIANU, Tudor. *Caiete critice*. București : ESPLA, 1957.

⁴ HORVAT, Săluc. *Mihai Eminescu în oglinda criticii*. În: Nord literar, *Cronica literară*, 2009, 3(70), mart.

din care s-a ridicat publicistul fără odihnă, plin de nerv, dinamism, încăpățănare și scânteietoare vervă polemică. Publicistica eminesciană cunoaște o mai mare extindere sub aspect tematic, decât cronologic, în cadrul operei autorului. Însă se impune o precizare: temele majore conținute în opera poetică și în proza literară le regăsim abordate și în publicistica sa, cum ar fi: istoria, politica, relațiile interumane, timpul, arta. Pe parcursul carierei sale de ziarist Eminescu își manifestă gândurile în editoriale, pamflete, cronici, recenzii.

Mihai Eminescu începe activitatea de ziarist în perioada studenției sale: în 1870 publică în *Albina* din Pesta articolul *O scriere critică*, un răspuns în numele studențimii române din Viena la atacurile lui D. Petrino împotriva lui Aron Pumnul, în aprilie-mai începe să colaboreze cu *Federațiunea* sub pseudonimul Varro. În același an publică în *Familia* din Oradea.

În 1876, devine redactor la ziarul *Curierul de Iași*, unde abordează mai mult tematica culturală, precum: teatrul, dramaturgia, repertoriul teatrelor din Iași, situația învățământului. La 27 octombrie 1877, Eminescu devine redactor la ziarul conservator *Timpul* din București, unde tratează teme politice, aducând lovituri dure la adresa liberalilor radicali. Scopul lui Eminescu era să acționeze ca un chirurg care trebuia să elimine putrezimea „bubei” naționale, astfel încât societatea și statul să-și poată însănătoși corpul. El se simțea obligat să lovească în mediocritățile politice pentru ca ele să știe că nu vor putea trece nepedepsiți amestecându-se în treburile statului fără ca să le priceapă. În noiembrie 1888, scrie câteva articole în *România liberă*, organ de presă al grupării junimiste din Partidul Conservator.

Eminescu face publicistică politică cu șapte ani înainte de a lucra la *Timpul*, în coloanele ziarului *Federațiunea* din Pesta, unde semnează articolele *Să facem un*

congres, În unire e tăria și Echilibrul. Gazetar vizionar, precum în lirica patriotică, Eminescu își trasează, își schițează liniile de forță ale ziaristicii lui ulterioare în perimetrul, în segmentul luptei pentru demnitatea poporului român, împotriva asupririi străine, apărător al dreptului legitim la independență națională, la egalitate în raport cu alte națiuni, considerate superioare (de ele înseși sau în virtutea tradiției).

Opera lui socioeconomică ocupă, prin urmare, un loc important în larga panoramă a teoriilor, doctrinelor și curentelor de gândire economică ce se aflau într-o puternică înfruntare și confruntare în acea vreme, înscriindu-se ca o contribuție semnificativă la dezbaterile problemelor economiei românești. În publicistica economică, Eminescu tratează probleme privind dezvoltarea industrială, rolul jucat de industrie în cadrul unei economii naționale și starea ei în România celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Tot aici vorbește și despre comerț, despre import-export etc.

Publicistica culturală scoate în relief alte probleme care îl frământau pe Eminescu: învățământul, teatrul, dramaturgia, arhitectura etc. Ansamblul tuturor scrierilor eminesciene privitoare la învățământ îl recomandă pe autorul lor drept un adept al principiului unității dintre educație și instrucție, privite ca laturi inseparabile și interdependente ale procesului de formare a unui om moral, participant activ și conștient la viața culturală. Mihai Eminescu își centreează demersul său evaluativ asupra situației învățământului românesc pe „analiza metodelor de instruire și de educare utilizate, făcută în legătură indisolubilă cu competența și ținuta morală a învățătorilor și profesorilor”.

Cât despre *stilul publicistic pe care Eminescu îl mănuieste, acesta, arată o complexă paletă de texte cu caracter publicistic, tipărite sau rămase în manuscris.*

Indiferent de tematica tratată (economică, istorică, socială, politică, culturală etc.), ele au un punct de geneză, de la formularea clară a obiectului dezbaterii, urmând apoi un traseu bine conturat, bine creionat. Autorul urmărește consecvent dezvoltarea problemei, întotdeauna fundamentată, fortificată pe o temeinică documentație, pe o demonstrație logică, folosind un discurs publicistic în care sunt puse la contribuție cele mai variate procedee de textualizare, de la elementele de figurație poetică, implicând diverse semnificații până la silogisme și reducerea la absurd a opiniilor adversarilor. Sunt multe texte în care tehnica organizării lor apare în întreaga ei specificitate. Mărcile stilistice pe care Eminescu le seamănă în articolele sale sunt: epitetul, metafora, silogismul, comparația, hiperbolele concatenate, anadiploza.

Unul dintre factorii de primă importanță care conferă identitate inconfundabilă stilului publicistic eminescian și subliniază relieful stilistic este tocmai îmbinarea procedeelelor retorice cu virtuțile expresive ale limbajului popular și ale oralității. Simplitatea și parfumul limbii populare, profunzimea și plasticitatea fondului paremiologic, farmecul bunului-simț ancestral și atașamentul pentru o tablă de valori elevată a omului arhaic au constituit atât pentru poet, cât și pentru publicist, nu doar un obiect de admirație, ci și un model permanent.

Pentru că Eminescu a fost, cum se exprima G. Călinescu, „cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată poate pământul românesc”, și-am adăuga noi – unul din cei mai mari gazetari și polemiciști

pe care i-a zămislit acest pământ. Și tot G. Călinescu spunea: „Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate și câte o stea va vesteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale.” Rămâne ca timpul să impună publiști măcar apropiați de competența, talentul și patosul polemic eminescian.

Referințe bibliografice

1. BEJAN, Doina Marta. *Stilistică*. Galați : Sfântul Ierarh Nicolae, 2010.
2. CĂLINESCU, G. *Opera lui Mihai Eminescu*. Vol. I-IV. București : Minerva, 1985.
3. CERNOV, A.; LUCEAC, V. *Pagini alese din literatura română și universală*. Cernăuți : Alexandru cel Bun, 2008.
4. CIOBANU, M. *Dicționar de motive și simboluri literare*. Ch. : Știința, 2005.
5. CIOCANU, Ion. *Literatura română*. Ch. : Prometeu, 2003.
6. COMȘULEA, Elena; ȘERBAN, Valentin; TEIUS, Sabina. *Dicționar de expresii și locuțiuni*. Chișinău : Știința, 2005.
7. Idem.
8. GRAWITZ, Madeleine. *Methodes des sciences sociales*. USA : Dalloz, 1972.
9. NICA, Ion. *Mihai Eminescu: structura somato-psihiacă*. București : Eminescu, 1972.
10. PARFENE, Constantin. *Mihai Eminescu: note privind stilul publicisticii*. Vaslui : Cutia Pandorei, 2000.
11. POSTOLACHI, Veronica. *Noțiuni de teorie literară*. Ch. : Prometeu, 2008.
12. SANIELEVICI, H. *Sărmanul Dionis*. Vol. IV. 1909.
13. *Structura stilistică a limbii române contemporane*. București : Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986.
14. VIANU, Tudor. *Arta prozatorilor români*. Ch. : Hyperion, 1991.

ETYMOLOGICUM MAGNUM ROMANIAE, LUCRARE FUNDAMENTALĂ A ÎNVĂȚATULUI B.P. HASDEU (II)

Dr. ing. Radu MOȚOC

(Continuare din nr. 1, vol. 51, 2014)

VII. A doua intervenție a Regelui Carol I în Academia Română

După ce s-au scurs cei șase ani de când regele Carol I a inițiat și a finanțat proiectul *Etymologicum Magnum Romaniae*, timp sugerat de însuși Majestatea Sa ca fiind suficient pentru a se finaliza dicționarul, revine în Academie unde ridică din nou problema dicționarului din care nu au fost publicate decât două volume:

- primul volum (*A-Almas*) apare în 1886;
- al doilea volum în 1887.

Moartea fiicei lui Hasdeu, Iulia, în septembrie 1888, a încetinit substanțial elanul autorului pentru a finaliza opera enciclopedică începută. Constatând această situație disperată din toate punctele de vedere, Regele Carol I intervine cu multă delicatețe printr-un discurs ținut în Academia Română în data de 1 aprilie 1891 în care pune accentul pe limba română din mai multe puncte de vedere:

„....Fericită era cugetarea d-lui N. Krețulescu și hotărârea răposatului C.A. Rossetti, care ceruse, sunt tocmai 25 de ani, convocarea grabnică a unei societăți literare, având mai întâi de toate scopul de a se ocupa de limba și literatura română. Cu drept cuvânt, zicea acest mare patriot, fiind Ministru al Instrucțiunii publice, în referatul său, că prin schimbarea lite-

relor vechi, fără pregătire destulă, și prin transformarea repede a sistemului nostru politic, s-a adus în limba română o mare perturbare, care, nepunându-i-se capăt la timp, ar putea chiar să aibă rele influențe asupra însuși spiritului național... Frumoasa limbă română, în al cărei geniu m-am silit a pătrunde și pe care am învățat-o cu atâta căldură și dragoste, s-a întărit pe temelie trainică și a reînviat în vechea sa strălucire. Însă, cu toate perturbațiile, dânsa n-ar fi putut niciodată să fie primejduită, având rădăcini prea adânci și un reazem prea puternic în cărțile bisericești, în cronici și în poezia populară... Citirea acestor cărți vechi, care înalță sufletul și care sunt o mângâiere în ceasul de suferință, deschide scriitorilor noștri un câmp întins și arată că limba strămoșească este limba noastră clasică, având pentru popor un sunet așa de atrăgător... Poezia populară răsfrânge într-un chip minunat aceste vremuri grele ale unui trecut plin de nesiguranță și de durere... Mândru poate fi dar poporul român de geniul său poetic, pe aripile căruia s-a ridicat la o înălțime care l-a ferit de înrâuriri străine și neprincipiale, ocrotind chiar credința și naționalitatea sa. Poezia a devenit astfel cea dintâi temelie a limbii, un adevărat tezaur al istoriei, un izvor nesecat al limbii române... Ne vom aminti și pe iubitul nostru Vasile Alecsandri, care, trecând într-o viață mai fericită, a lăsat un gol așa de simțitor în mijlocul

nostru, al cărui nume însă va rămâne neșters în inimile tuturor.

Etymologicum Magnum Romaniae ce am propus, sunt șapte ani, să fie alcătuit și a cărui încheiere sper încă a o vedea, va arăta lumii învățate ce comori însemnate de cuvinte felurite și de cugetări înalte și frumoase sunt ascunse în limba și literatura noastră. Această operă, odată sfârșită, va rămănea un monument nepieritor.⁷⁷

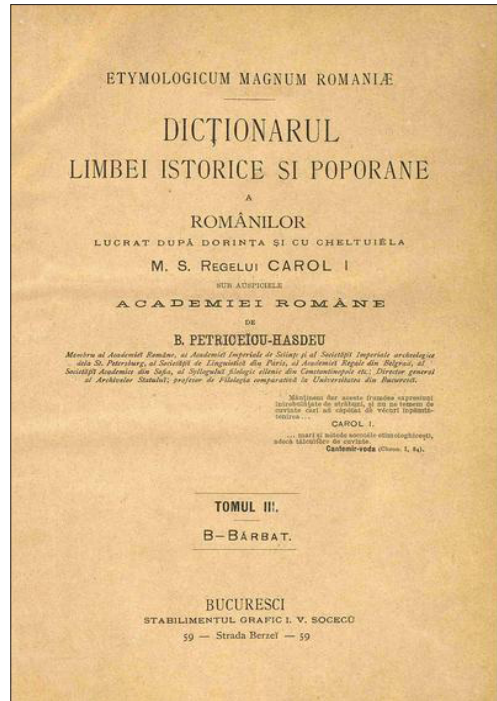
VIII. A treia intervenție a Regelui Carol I în Academia Română

Chiar dacă în 1893 apare tomul III din *Etymologicum Magnum Romaniae*, care se încheie cu litera *bărbat*, evident nimeni nu era mulțumit de ritmul acestei lucrări. Din acest motiv Regele Carol I a rostit la 18 martie 1894 un discurs scurt, dar axat evident pe acest subiect al dicționarului pe care l-a inițiat și finanțat:

„Simt totdeauna o vie mulțumire, când pot arăta Academiei marele interes ce am pentru activitatea sa. Viu dar astăzi cu deosebită plăcere în mijlocul d-voastre, spre a vă aduce urările Mele de bună venire și a lua parte la lucrările d-voastre.

Sunt tocmai zece ani de când am întemeiat un premiu anual pentru o carte cuprinzătoare a tuturor cuvintelor limbii române, așa de bogată în felurite expresiuni. Un început, de o erudițiune vrednică de admirațiune, s-a făcut. Toți dorim să ne bucurăm într-un timp nu prea depărtat de această lucrare însemnată, și mai ales noi, care am trecut pragul unei jumătăți de secol din viața noastră. Prin *Magnum Etymologicum Romaniae*, distinsul său autor, ca și Academia, își vor ridica un monument nepieritor; iar Eu pururi voi fi mândru că am îndemnat la o muncă ce va deveni un izvor nesleit pentru limba noastră și filologie.

⁷⁷ *Dicționarul limbii române*, op. cit., tom. I, partea I, pp. V-VI.

Mulțumindu-vă pentru simțămintele de dragoste și credință, ce Academia îmi mărturisește în toate împrejurările, și mai cu seamă în fericitele evenimente ce privesc familia Mea, declar ședința deschisă.⁷⁸

Din acest discurs reiese dorința regelui de a accelera editarea celorlalte volume, dar în același timp evidențiază erudiția lui B.P. Hasdeu care a impresionat cu siguranță nu numai pe rege. Și totuși, B.P. Hasdeu, după apariția tomului IV, abandonează lucrarea, cu regretul omului de știință, dar prioritar pentru el era în acel moment îngrijirea și publicarea poeziilor ficei sale Lulia.

IX. Tomul IV din *Etimologicum Magnum Romaniae*

Intenția lui B.P. Hasdeu era să elaboreze un studiu care să prefățeze tomul IV,

⁷⁸ *Ibidem*, p. VII.

așa cum a făcut la celelalte volume din dicționar. Dar întârzierea cu care apăreau, soarta tomului III rămas la cuvântul *bărbat*, a determinat stoparea acestei lucrări de către Academia Română. Dar să vedem mărturisirea lui Hasdeu în **Pre-cuvântarea** la tomul IV, scrisă la Câmpina, în data de 1 ianuarie 1898:

„Aveam în cuget de a da în fruntea tomului IV al *Etimologicului* o introducere de vreo trei-patru coli de tipar după moștra tomurilor trecute. O înțelegere luată în sânul Academiei Române, în ședința din 27 și 29 martie 1897, pune capăt lucrării mele, îngăduindu-mi urmarea numai până la anul 1898. Față de această urmare, adică curmare din partea doctului corp, de vreme ce nu voi mai putea înainta, m-am hotărât de a mă executa pe mine însumi printr-un *nec-plus-ultra* după măsura mijloacelor mele. Iată de ce *Negru Vodă* este așa cum este.

Este o datorie a mea de inimă și de minte de a rosti aici o adâncă, o nemărginită, o adevărată recunoștință **Maiestății Sale Regelui**, care singur m-a îndemnat la muncă și mi-a înlesnit-o, astfel că **Întemeietorului Regatului Românilor** i se închină studiul meu despre **Întemeietorii Statului Țării-Românești**.

Și isprăvind, mândru de câte am făcut, făcând ceea ce am voit eu a face, las *Etimologicului* un măreț veșnic adio, mângâindu-mă cu vorba Stăpânului meu: «Sunt multe lăcașuri.»⁷⁹ **Hasdeu**, Câmpina, 1 ianuarie 1898.⁸⁰

Textul din *Pre-cuvântare* are un profund regret pentru faptul că a fost stopat să continue lucrarea, dar evident este și

faptul că după 13 ani lucrarea a ajuns doar la cuvântul „bărbat”.

Tipărirea acestui studiu despre *Negru-Vodă*, depășește cu mult ce-și propusese Hasdeu în *Pre-cuvântare*, din cele trei-patru foi propuse, s-a ajuns la 18 coli de tipar.

Trebuie remarcată și recunoștința sinceră adresată Regelui Carol I pentru îndemnul de a redacta această lucrare, dar și pentru finanțarea generoasă. Hasdeu era un recunoscut antimonarh, dar omul de știință a depășit această viziune în beneficiul limbii române, cea ce constituie un bun exemplu de urmat și în prezent.

Introducerea făcută la acest studiu, pe care autorul o intitulează *NEGRU-VODĂ. Un secol și jumătate din începuturile statului Țării-Românești (1230-1380)*, are mai multe abordări, care reunesc nostalgia de a nu fi putut finaliza dicționarul, colaborări și structura acestui studiu:

1. Fiecare tom din *Etymologicum Magnum Romaniae* a fost prefațat de o introducere care constituie o monografie istorico-filologică, pe care B.P. Hasdeu o consideră „prea întinsă sau prea generală pentru a putea figura ca un simplu articol în șirul cel alfabetic al cuvintelor, dar merită a arunca o lumină metodologică asupra operei întregi. Toate aceste introduceri vor forma cu timpul o colonadă de Propylee⁸¹ la Acropole a limbii române.

2. Ca introducere la tomul al patrulea, mi-am ales anume pe *Negru-vodă*, cu care m-am ocupat foarte mult, sunt acum treizeci de ani, numai astăzi însă nu mă mai sfiesc de a crede că am reușit pe deplin în dezlegarea acestei anevoioase probleme.

⁷⁹ Când citează „sunt multe lăcașuri”, B.P. Hasdeu face trimitere la un text din *Sfânta Evanghelie după Ioan*, cap. XIV, stih. 2, referindu-se la *Cina cea de taină*.

⁸⁰ HASDEU, B.P. *Etimologicum Magnum Romaniae*, op. cit., tom. IV, *Pre-cuvântare*.

⁸¹ Propylee – în Antichitate, poartă, intrare monumentală formată dintr-un ansamblu de vestibului și de porți legate între ele prin porticuri și scări, de la unele edificii importante sau ansambluri arhitecturale (ex.: Acropola Atenei). După: *Mic dicționar enciclopedic*, op. cit., p. 782.

În studiul meu despre Basarabi am limpezit mai întâi elementul cel legendar; îmi mai rămâne momentul cel istoric despre întemeierea Țării Românești... Îmi mai lipsea încă ceva: temperamentul. Vârsta, cu multă greutate mi-a dat sângele rece de a putea judeca fără supărare greșelile unorii foarte supărăcioase ale altora. Greșelile altora, greșelile mele, greșelile tuturor celor care se silesc a sparge o cale viitoare sau a îndrepta calea cea trecută, sunt simptome ale transformărilor succesive, sunt crize ale progresului; neiertate sunt numai greșelile celor îndârjiți de a sta pe loc sau de a se opri în ruptul capului îndărăt. Iată de ce să nu se mire nimeni, când voi vorbi adesea cu amicitie și chiar cu admirație, cel puțin nici o dată cu dușmănie, despre acei muncitori care nu se împacă sau întârzie de a se înțelege cu vederile mele. Zic *despre muncitori*; cât despre secături, nu voi vorbi nimic: *de minimis non curat praetor*⁸².

3. B.P. Hasdeu împarte acest studiu în câteva capitole:

- *Literatura înainte de „Istoria critică a Românilor”*;
- *Literatura după „Istoria critică a Românilor”*;
- *Întemeierea Țării Românești*;
- *Cronica Basarabilor între anii 1230 și 1380*;
- *Apendice documentar*;
- *Patru facsimile*.⁸³

În concluzie, referindu-se la polemica și exegeza practică în cele 287 de pagini cât cuprinde acest ultim volum, B.P. Hasdeu avea să afirme: „Progresul însă cel impersonal nu se oprește niciodată, în cursul timpului indefinit, asupra niciunei probleme. Pentru a se așterne mai curând calea ulterioară, voi clasifica eu însumi rezultatele cele dobândite printr-o vastă panoramă dogmatică, unde urmașii mei cu

mult mai lesne să poată observa lacunele, care sunt inevitabile și greșelile, care sunt posibile. Iată dară a patra și ultima parte a studiului meu: *Cronica Basarabilor*.”⁸⁴

X. Academia Română a decis să nominalizeze pe Al. Philippide să finalizeze dicționarul

În anul 1897, Academia Română a însărcinat cu alcătuirea dicționarului pe profesorul universitar Al. Philippide. Pentru strângerea materialului imens au fost aleși următorii colaboratori:

- S. Fl. Marian, membru al Academiei Române;
- J. Urban Jarnik, profesor la Universitatea din Praga;
- patru foști studenți ai lui Al. Philippide aleși de el.

Extragerea materialului lexical a durat doi ani, după care Al. Philippide a început redactarea dicționarului. Planul de elaborare a lucrării a fost deosebit de vast – va afirma Sextil Pușcariu în 1907 – „încât sfârșitul ei nu se putea prevedea decât într-un timp foarte îndepărtat”⁸⁵

Comisia pentru redactarea dicționarului din cadrul Academiei Române era compusă în anul 1897 din următorii membri: I. Kalinderu, T. Maiorescu, N. Quintescu, D. Sturdza și Gr. Tocilescu. Pentru a grăbi finalizarea acestei importante lucrări, comisia a propus câteva modificări la planul elaborat de Al. Philippide, în sensul de a simplifica redactarea. Aceste prescurtări aplicate programului elaborat de însuși Philippide nu au fost acceptate de autor.⁸⁶

XI. A patra cuvântare a Regelui Carol I și consecințele ei

Trecuseră deja 21 de ani de la inițierea acestui program de redactare a dicționarului *Etymologicum Magnum Romaniae* și

⁸⁴ Ibidem, p. CCLXVII.

⁸⁵ *Dicționarul limbii române*, op. cit., tom. I, p. I.

⁸⁶ Ibidem, p. II.

⁸² HASDEU, B.P., op. cit., tom. IV, p. I.

⁸³ Ibidem, p. II.

finalizarea lui era departe de a se realiza. Din acest motiv, Regele Carol I a revenit la tribuna Academiei Române, la 1 aprilie 1905, pentru a ține o cuvântare:

„La temelie templului care adăpostește sufletul neamului românesc se află limba, această duioasă limbă românească, care Mi-a devenit îndoit de scumpă din ziua când am auzit-o răsunând pe buzele neuitatei Mele copile și de când, spre a mea mângâiere, urmașii Mei o grăiesc în jurul Meu.

Mănat de această simțire, am propus Academiei, acum 21 de ani, întocmirea dicționarului *Etymologicum Magnum Romaniae*, având mai ales în vedere culegerea și păstrarea acestor cuvinte vechi, care deși obârșia lor este slavonă, greacă sau turcească, alcătuiesc originalitatea și bogăția limbii. Dorința Mea era ca Academia să scape aceste odoare amenințate a cădea în uitare, redându-le locul la care au dreptul și să puie o stavilă la acest val

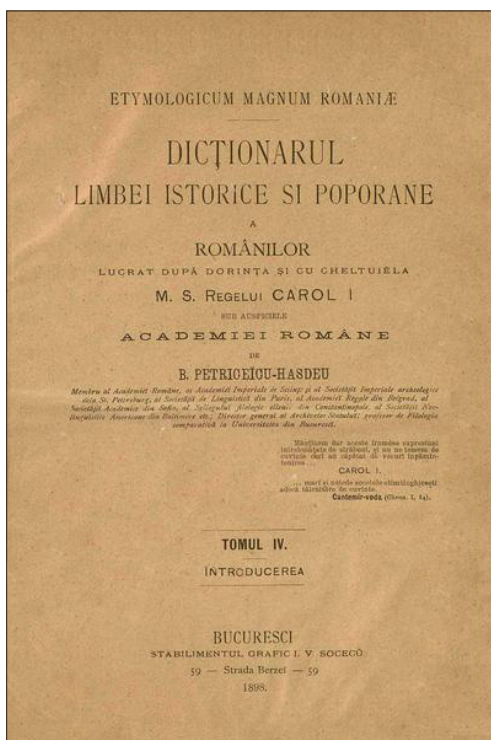
de nepăsare pentru graiul bătrânesc, stârpind totodată buruienile neologismelor care înăbușe limba strămoșească. Limbile își au într-adevăr viața lor proprie, care se dezvoltă după niște reguli statornice; însă înrăurirea scriitorilor de frunte și a academiilor asupra acestei dezvoltări este de asemenea netăgăduită.

De ce ne ferim de aceste locuțiuni vechi, cu obârșie așa de curată, ca aceea a liturghiei și a letopisețelor țării, și care nici măcar arhaisme nu sunt, deoarece le întâlnim în limba bisericii și a poporului? Mult mai de temut sunt aceste neologisme sterpe, cu formă și înțeles pocite, care nu aduc nicio idee nouă, ci izgonesc numai cuvântul curat românesc, spre a le înlocui cu altele străine cu înțeles absolut identic, ca spre pildă: *avansare* în loc de *înaintare*, *voiaj* în loc de *călătorie*.

Aceste parazite răutăcioase sunt cu mii: numărul lor crește pe zi ce trece și sfârșitul va fi schilodirea limbii. Strecurarea lor o datorăm în mare parte vieții politice, obiceiurilor apusene și educației copiilor în străinătate...

Iată pricina pentru care o *grabnică* dare la lumină a dicționarului este atât de dorit de Mine. Îmi dau seama de greutatea lucrării, de timpul ce se cere; totuși, cred că în acest lung șir de ani s-ar fi putut îndeplini în mare parte programul alcătuit. Dacă mai zăbovim, știrbirea și schimonosirea limbii se vor întinde tot mai mult; iar îndepărtarea va fi cu atât mai anevoioasă. Aștept, dar, cu nerăbdare ca *Etymologicum* să fie cât mai curând pus în mâna tuturor, avându-se grijă ca întocmirea lui să fie cât de întreagă, cu un număr de citații bine alese, însă limitat, spre a nu se innămoli lucrarea într-o prea mare întindere. Perfectiunea lui are mai puțină însemnătate decât ființa lui.

Sunt încredințat că domniile voastre veți întâmpina aceste mici îndrumări ce mi-am permis a le așterne ca un semn al

viei mele dorințe de a vedea *Etymologicum* odată desăvârșit, spre cinstea Academiei și folosul generațiilor viitoare.”⁸⁷

După cum se poate constata, Regele Carol I s-a implicat și în a da anumite sfaturi practice pentru a grăbi finalizarea mult doritului dicționar. Dar a scos în evidență și pericolul de invadare a cuvintelor străine în limba română. În toată această perioadă el a continuat să finanțeze Academia pentru realizarea acestui proiect pe care l-a inițiat.

Ca urmare a acestei intervenții ferme a Regelui Carol I, Academia a decis la 1 ianuarie 1906 să încredințeze lucrarea prof. Sextil Pușcariu, membru corespondent al Academiei Române, care a prezentat în plen un program în conformitate cu dorințele Comisiei.

Sextil Pușcariu a beneficiat de materialul lexical cules de Al. Philippide și de colaboratorii săi. A fost ajutat pentru prima redactare a materialului de profesorii: C. Gălușcă și C. Lacea. Pentru revizuirea părții formale a lucrării și pentru controlarea traducerilor franceze și redactarea neologismelor, Sextil Pușcariu a apelat la profesorul I. Rădulescu-Pogoneanu.⁸⁸

XII. Raportul redactat de Sextil Pușcariu și prezentat Comisiunii dicționarului din Academia Română

Acest raport, care se prezintă pe 32 de pagini, este un adevărat studiu de cum vede autorul redactarea dicționarului care cuprinde trei părți bine distincte: *materialul lexical; redactarea lui și tipărirea dicționarului*.

După cele două eșecuri anterioare de a finaliza această lucrare, Sextil Pușcariu este foarte realist atunci când declară: „Chiar cu lipsuri și cu greșeli, dicționarul va aduce deocamdată mai bune servicii decât făgăduința unei lucrări desăvârșite.

Să nu uităm, că este cu mult mai ușor a îndrepta greșelile și a completa lipsurile unei opere isprăvite, decât a ocoli ivirea lor în decursul lucrării. Ținta mea nu poate fi a da un dicționar ideal – cel puțin în împrejurările de astăzi –, nerealizabil, ci numai a mă apropia de acest ideal, întrucât se poate într-un timp mai scurt.”⁸⁹

Materialul lexical. Cu toate că a beneficiat de câteva sute de mii de extrase culese de Al. Philippide, acest material face abstracție de numele de persoane și localități și de lexicul dialectelor: aromân, meglinit și istroromân. La întregul material oferit de Philippide care a acordat o atenție deosebită operelor literare dacoromâne din toate timpurile și ale scriitorilor moldoveni din secolele XVII-XVIII și până la Alecsandri, Eminescu, Odobescu și generația următoare, autorul a mai adăugat peste 55 000 de extrase adunate de el, cu precădere din scriitorii contemporani. La alegerea materialului a preferat să reducă citatele la minim posibil.⁹⁰

Dicționarele mai vechi urmau a fi utilizate cu multă precauție. O mare încredere o va da *Lexiconului de Buda*, pentru faptul că, fiind primul, n-a putut primi greșeli de la alte dicționare. Nu același lucru va spune despre dicționarele lui Laurian-Massimu și cel redactat de Cihac, care au forțat interpretările. Autorul mărturisește faptul că a utilizat frecvent: *Dictionnaire général de la langue française*, redactat de A. Hatzfeld, A. Darmesteter și A. Thomas.⁹¹

Referindu-se la alegerea neologismelor, Pușcariu afirmă: „Criteriul cel mai sigur este cel utilizat de autorii noștri mari. Când un neologism este adoptat de ei, îl vom primi și noi, pentru că fiind găsit la ei înseamnă că s-a simțit lipsa în limba română. Limba științifică a fost nevoită să adopte neologisme fără rezerve... Numai timpul

⁸⁹ Ibidem, p. IX.

⁹⁰ Ibidem, p. X.

⁹¹ Ibidem, p. XV.

⁸⁷ Ibidem, pp. VII-VIII.

⁸⁸ Ibidem, p. II.

poate consacra sau îngropa o vorbă: limba nu se plăsmuiește în Academie, ea se cristalizează din scrierile autorilor mari și din cuvântările și povestirile oamenilor cu darul vorbirii.⁹²

Redactarea. Grija de căpetenie a lexicografului este clasificarea înțelesurilor. Comisia dicționarului a hotărât ca traducerea să fie numai în limba franceză, ca o înlesnire pe care o facem străinilor. Pe lângă traducerea franceză este necesar a se da definiția românească a înțelesului cuvintelor. Sinonimele vor fi tratate cu multă atenție. Referindu-se la etimologia cuvântului, autorul preciza: „Cunoașterea obârșiei unui cuvânt este necesară pentru stabilirea sensului acestuia și pentru a se arăta modul istoric al dezvoltării semantice pe care le-a suferit. Etimologia este, în cele mai multe cazuri, temelia oricărei cercetări filologice.”⁹³

Tipărirea. Dicționarul va apărea în fascicule de câte cinci coli de tipar. O atenție deosebită o acordă Sextil Pușcariu tipării acestui dicționar atunci când afirmă: „În dicționar nu citim, ci căutăm; iar ochiului care caută trebuie să-i stăm în ajutor, să-i înlesnim găsirea cuvântului. Aceasta se poate face prin diferite caractere tipografice întrebuițate pentru: titluri, citate, numele autorilor citați, pentru etimologie, traducere și textul explicativ.”⁹⁴

XIII. Tomul I, partea I, A-B, apare sub patronajul Academiei Române: Dicționarul limbii române, întocmit și publicat după îndemnul și cu cheltuiala Maiestății Sale Regelui Carol I

Volumul apare în anul 1913, la librăriile „Socec & Comp.” și „C. Sfetea” din București, și conține 716 pagini. Ultimul cuvânt este *buzurlui*. Bibliografia prezentată este impresionantă și cuprinde toate cărțile

extrase de Al. Philippide și de colaboratorii săi, precum și cele selectate de autorul dicționarului⁹⁵.

⁹⁵ Ibidem, pag. XLIII. Dintre dicționarele semnala-te menționăm următoarele:

– *Anonymus Caransebiensis* (*Dictionarium valachico-latinum*, cel mai vechi glosar româno-latin cu colorit dialectal bănățenesc. S-au publicat după manuscrisul din biblioteca Universității din Pesta în *Columna lui Traian*, numerele pe noiembrie-decembrie 1883, sub titlul de *Anonymus Lugoshiensis*, precedat de un studiu al lui B.P. Hasdeu. Din acest dicționar s-au publicat numai literele **A** și **B**. S-a publicat întreg dicționarul în *Tinerimea română*).

– Cihac. *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Vol. I-II, editat la Francfort. Vol. I: *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, 1870. Vol. II: *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, 1879.

– Frédéric Damé. *Nouveau dictionnaire roumain-français*. Vol. I-IV, București, 1893-1895.

– B.P. Hasdeu. *Etymologicum Magnum Romaniae*, Dicționarul limbii istorice și populare a Românilor (*A-Bărbat*), tom. I-III, București, 1886-1893.

– *Lesicon romanescu-latinescu-ungurescu-nemțescu*, care de mai mulți autori, în cursul a treizeci și mai multor ani s-a lucrat, editat la Buda în 1825.

– Ioan Bobb, vlădicul Făgărașului. *Dicționarul românesc, latinesc și unguresc*, editat la Cluj în 1822.

– A.T. Laurian, I.C. Massim. *Dicționarul limbii romane*. Tom. I-II (colaboratori: Iosef Hodoșiu și G. Barițiu), tom. III, *Glosar*, care cuprinde vorbele din limba română străine prin origine sau forma lor, precum și cele de origine îndoielnică, București, 1873-1876.

– Mardarie Cozianul. *Lexicon slavo-românesc și tâlcuirea numelor din 1648*, publicat cu studiu, note și indicele cuvintelor românești de Grigorie Crețu, București, 1900.

– P. Poenar, F. Aaron, Gh. Hill. *Vocabular francez-românesc*, după cea din urmă ediție a *Dicționarului Academiei Franceze*, tom. I-II, București, Sf. Sava, 1840.

– G.A. Polizu. *Vocabular româno-german*, înavuit și corectat de G. Barițiu, Brașov, 1857.

– Raoul de Pontbriant. *Dicționar român-francez*, București și Göttingen, 1862.

⁹² Ibidem, pp. XX și XXII.

⁹³ Ibidem, p. XXXVII.

⁹⁴ Ibidem, p. XXXIX.

Din respect pentru B.P. Hasdeu, Sextil Pușcariu avea să publice toate răspunsurile la *Chestionarul* emis de autor, atât la Tomul I, cât și la Tomul II. Grupate pe cele 18 volume și județe, informațiile sunt interesante și din punctul de vedere al localității, numele și profesia, celui care consemnează informația și data expedierii.

Tomul I, partea II, litera C, cu 1064 pagini, a fost tipărit de la pagina 641 gratuit de ziarul *Universul* în anul 1940, cu ocazia jubileului pe care îl aniversa ziarul sub coordonarea lui Stelian Popescu. Dar primele coli din acest volum au fost tipografiate în

– Lazăr Șăineanu. *Dicționar româno-german*. București, 1889.

– Lazăr Șăineanu. *Elementele turcești în limba română*.

– Lazăr Șăineanu. *Influența orientală asupra limbii și culturii române*. București, 1900.

– Paharnicul Teodor Stamatii. *Vocabulariu de limba germană și română*. Iași, Tip. Buciumul Român, 1852.

– Dr. H. Tiktin. *Dicționar român-german*. Vol. I. București, 1903.

– Alexiu Viciu. *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. București, Analele Academiei, 1906.

– Prof. dr. Gustav Weigand. *Die Dialekte der Bukowina und Bassarabiens*. Leipzig, 1904.

– Iuliu A. Zanne. *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria, și Macedonia, Proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri*. Vol. I-IX. București, 1895-1901.

– Aureliu Candrea, Ovidiu Densușianu. *Dicționar general al limbii române din trecut și de astăzi*. București : Socec, 1909.

– I. Dalametra. *Dicționar macedo-român*. Ediția Academiei Române. București : Carol Göbl, 1906.

– Dr. C. Diaconovich. *Enciclopedia română*, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociației pentru literatura română și cultura poporului român, Sibiu, tom I, 1898; tom II, 1900; tom III, 1904.

– Lazăr Șăineanu. *Dicționarul universal al limbii române*. Craiova, 1896; ed. II, 1908.

– Pah. Teodor Stamatii. *Dicționarăș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. Iași, 1851.

martie 1913. Odată cu izbucnirea războiului mondial, lucrarea a fost întreruptă și a fost reluată în mai 1927. Timp de doisprezece ani s-au tipărit celelalte cincisprezece coli, care au apărut în paralel cu volumul II.

Tomul II, partea I, (F-I) cu 955 pagini, apare în 1934 la *Imprimeria Națională* București. Pentru apariția acestui volum, pe lângă fondurile alocate de Academie au fost și cele oferite de *Fundația culturală Regele Ferdinand I*. Importantă a fost și contribuția *Prietenii Dicționarului*, reprezentați de Emanoil Bucuța, care a adunat pentru acest scop suma de 1 124 781 lei.

Tomul II, partea II, fascicula I (J-Lacustru) cu 80 de pagini este tipografiat în 1937, gratuit, de ziarul *Universul*.

Tomul II, partea II, fascicula II (Ladă-Lepăda), cu 159 de pagini apare în 1940, fiind și ea tipografiată gratuit de ziarul *Universul*.

După anul 1940 acest dicționar, încă nefinalizat, constituie un alt subiect care va scoate în evidență valoarea moștenită de la B.P. Hasdeu și Sextil Pușcariu.

XIV. Cum a fost perceput B.P. Hasdeu de critica literară și istorică, de-a lungul timpului

Gheorghe Buluță, atunci când vorbește despre *Cultură și civilizație*, cu accent pe *conferințele* ținute la tribuna Ateneului Român, preciza faptul că „până în primăvara anului 1865 s-au ținut 31 de prelegeri, de către 12 conferențieri”, printre care îl citează pe V.A. Urechia, C. Esarcu și B.P. Hasdeu⁹⁶. Spiritul ateneian este și spiritul enciclopedist din care făceau parte membrii fondatori ai Ateneului Român, printre care era și Hasdeu. Așa se explică prezența, de nenumărate ori la tribuna Ateneului, a lui Hasdeu, dintre care semnalăm:

– Conferința din 1866 despre *Istoria română și istoricii români*;

⁹⁶ *Cultură și civilizație*. București : Ed. Eminescu, 1989, p. 8.

– Conferința din 8 decembrie 1867 cu tema: *Instrucțiunea română în Transilvania*. Începând cu anul 1868 aceste conferințe aveau să fie publicate în *Biblioteca Ateneului Român*;

– Conferința din 1884 despre *Raportul între limbă și inteligența poporului român*.

La Conferința din 1892, intitulată *Noi în 1892*, Hasdeu mărturisea: „Sunt trei locuri în care îmi dă mâna de a lua cuvântul. Este Academia, Universitatea și aici, la Ateneu. Dar la Academie sunt fotolii, și orice fotoliu te îndeamnă a moțai; la Universitate sunt catedre, de pe care profesorul este dator a discuta controversele, ferindu-se de orice dogmatism; aici, la Ateneu, nu e fotoliu, nu e nici catedră! Aici este un amvon, un amvon pe care se urcă un sacerdote, un preot, pentru ca din baierile inimii sale să reverse în inimile ascultătorilor o credință caldă, adâncă și roditoare.”⁹⁷

În 1927, **Gh. Adamescu** susținea o conferință consacrată lui B.P. Hasdeu, din care extragem spiritul ce caracteriza această instituție: „Ateneul Român, născut din frământările unei generații care dorea cu tărie înălțarea neamului nostru prin cultură, are, prin însăși ființa sa, îndatorirea de a comemora pe bărbații mari ai acestui neam și îndeosebi pe acei care au fost întemeietorii instituției.”

Tot la Ateneul Român, în anul 1908, la un an după decesul lui Hasdeu, **V. Haneș**

⁹⁷ Ibidem, p. 256. În încheiere la această conferință, Hasdeu a exprimat crezul său referitor la patriotismul anului 1892: „Cel mai mare patriotism, cel mai adevărat serviciu adus cauzei românești peste tot, cea mai sigură garanție de izbândă în viitor este ca să nu ne gândim la altceva decât a ne întări înăuntru, înăuntru și iarăși înăuntru aici, la noi, între Carpați și Dunăre, fără a ne amesteca copilărește afară. După ce înăuntru vom ajunge a fi tari, tari materialmente, și mai ales moralmente... atunci și numai atunci ne va veni rândul ca să ne uităm și noi în afară, și ne vom uita atunci vulturește” (p. 261).

avea să susțină o conferință intitulată *B.P. Hasdeu și cultura românească*⁹⁸.

Mihai Dragomirescu (1868-1942), în anul 1907, avea să consacre lui Hasdeu un amplu studiu în care abordează ascendența genealogică și ereditatea Hasdeilor⁹⁹.

Nicolae Iorga (1871-1940), impresionat sincer de moartea lui Hasdeu, avea să scrie cuvinte emoționante în 2 septembrie 1907, închinându-se înaintea mormântului acestui magistru: „A fost un om genial, a dispus de cunoștințe neobișnuite în toate domeniile, așa încât oricând putea uimi pe cei mai mulți; a avut un spirit elastic cum cu greu s-ar mai putea găsi altul și, pe lângă acestea, pătrunzător, ascuțit; a fost un scriitor îndrăzneț în luptă și de o necruțătoare ironie, a fost un convorbitor care aducea în discuție puncte de vedere noi... A dat culegerilor noastre de izvoare *Arhiva istorică*, cea dintâi carte a slavisticii la români; a strâns în *Cuvinte den bătrâni* probe într-alese din vechea limbă, lucru ce nu se mai făcuse de alții; a grăbit dezvoltarea studiilor istorice, aruncând în circulație, mai ales pentru vremile mai vechi, prin *Istoria critică*, o uriașă mulțime de informație nouă; a cutezat să viseze o mare enciclopedie națională, încercată prin *Magnum Etymologicum*. În atâtea ramuri ale științei istorice și filologice, el a fost un deschizător de cale, ce e drept, s-a mulțumit adesea să arate numai drumul.”¹⁰⁰

Nicolae Cartoian (1883-1944), publică în lucrarea *Cărți populare în literatura românească* din 1938, referitor la *Mustrea sufletului*, o redenumire pe care Hasdeu a numit-o *Povestea numerelor*. În acel paragraf, Cartoian avea să facă următoarea apreciere: „Hasdeu, care a consacrat ace-

⁹⁸ Ibidem, p. 13.

⁹⁹ *Revista idealistă. Literatură, artă, știință, sociologie*. Dir. Mihail Holban, București. 1907, mart., tom. I.

¹⁰⁰ IORGA, Nicolae. *Pagini alese*. IV, *Portrete și evocări*. București : Ed. pentru Literatură, 1965, p. 25.

tui cântec un studiu erudit în *Cuvinte den bătrâni*, a citat variante provensale, languedociene, catalane, canadiene, portugheze, celtice, italiene, latine, germane, slavice: rusești, polone, cehe, bulgare și chiar evreiești și încheie cu o versiune persană din primele secole ale erei creștine și cu alta culeasă de la turanii kirghizi.¹⁰¹

Gheorghe Adamescu (1869-1942), în *Istoria literaturii române*, destinată școlilor normale, face o prezentare lui Hasdeu, din care reținem următoarele: „Cea mai mare parte a activității sale, Hasdeu a consacrat-o istoriei și filologiei... El nu s-a mulțumit să transcrie documentele istorice (*Cuvinte den bătrâni*), ci le-a însoțit de observații felurite, despre care marele filolog german Schuchard a zis: «Pătrunderea și erudiția lui Hasdeu se pun în evidență aici în modul cel mai splendid.»¹⁰²

Gh. Adamescu îl pune în valoare pe Hasdeu și prin prisma stilului pe care îl adoptă în cercetările întreprinse: „Spirit cu o cultură vastă, cu o vioiciune rară, Hasdeu are adesea scilipiri geniale în combinarea detaliilor pentru a încheia teorii istorice sau filologice spre dezlegarea problemelor cele mai grele și mai obscure.”¹⁰³

În discursul de recepție la Academia Română, **Nicu Gane** avea să-l caracterizeze astfel: „Hasdeu este și va rămâne, orice s-ar zice, cel mai mare istoric al generației sale, căci el cel dintâi, a înțeles noua îndrumare ce trebuie să se dea istoriei, care nu se cuvine să fie o simplă înșirare de fapte, ci are mai cu seamă menirea să oglindească întreaga și adevărata viață intelectuală, economică și politică a unui popor. În ramura filologiei, dânsul, prin cunoașterea

multor limbi străine, a ocupat cât a trăit neîntrerupt și fără contestație vârful piramidei. **Prin urmare, cât va exista un neam românesc și o cultură românească, Hasdeu va străluci pe cerul cultural al neamului ca un luceafăr de mărimea întâia.**”¹⁰⁴

Petre V. Haneș (1879-1966) avea să-i consacre lui Hasdeu un studiu monografic extins pe 113 pagini în lucrarea *Scritori basarabeni* (1850-1940). Cu această ocazie, republică arborele genealogic al familiei Hasdeu, elaborat de Iuliu Dragomirescu, din care rezultă ascendența până la Ștefan Hăjdeu din 1457. Această trecere în revistă a vieții și operei lui Hasdeu este realizată cu onestitate și fără accente critice la niciun capitol. Haneș, referindu-se la poliglotul care era Hasdeu, citează o legendă care afirma: „Bunicul lui Hasdeu cunoștea șapte limbi, tatăl său 11 limbi, iar B.P. Hasdeu cunoștea 26 de limbi.”¹⁰⁵

D. Murărașu (1898-1984) în *Istoria literaturii române*, publicată în anul 1942, are un capitol referitor la Hasdeu, pe care îl prezintă astfel: „Hasdeu a dominat într-o vreme viața noastră culturală prin erudiția lui uimitoare, fantezia la înălțimea erudiției, spirit caustic și intransigent în principii... Hasdeu este o minte largă, îndreptată spre toate domeniile vieții spirituale, dornic să pătrundă chiar și dincolo de ceea ce ne îngăduie știința. Hasdeu a fost un bun român, cu credință nezdruncinată. El, nobilul de viță, a fost un democrat convins.”¹⁰⁶

Gabriel Drăgan, în anul 1943, atunci când redacta ediția revizuită și adăugită a *Istoriei literaturii române*, avea să consemneze în final o caracterizare sinceră și

¹⁰¹ CARTOJAN, Nicolae. *Cărți populare în literatura românească*. Vol. II. București : Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1938, p. 217.

¹⁰² ADAMESCU, Gheorghe. *Istoria literaturii române, pentru școalele normale*. Ed. a V-a. București : Tipogr. „România Nouă”, 1922, p. 428.

¹⁰³ Ibidem, p. 428.

¹⁰⁴ Ibidem, p. 429.

¹⁰⁵ HANEȘ, Petre V. *Scritori basarabeni (1850-1940)*. București : Ed. Casei Școalelor, 1942, p. 141.

¹⁰⁶ MURĂRAȘU, D. *Istoria literaturii române*. Ed. a III-a. București : Ed. Cartea Românească, 1942, pp. 257-258.

meritată despre enciclopedistul Hasdeu: „Bogdan Petriceicu Hasdeu, este una din figurile geniale de mare proeminență în spiritul culturii create de a Românilor. Întreaga lui operă este străbătută de un puternic duh național și de un aer de românism izvorât dintr-o conștiință luminoasă și evanghelică, ce-a știut să dăruiască pentru binele neamului, bogăția comorilor sale.”¹⁰⁷

Perpessicius (1871-1971), remarcat prin finețea analizelor literare, a consacrat 31 de pagini memorabile lui Hasdeu în lucrarea *Mențiuni de istoriografie literară și folclor*, apărută în anul 1957. Referindu-se la activitatea de inițiere a unor reviste de specialitate, consemnează: „Opera științifică a lui B.P. Hasdeu s-a desfășurat în trei sectoare: istorie, lingvistică și filologie. Arhivist predestinat prin ambiția și afinitate, cunoscător al limbilor slave, cercetător al atâtor colecții arhivistice din străinătate, director timp de mulți ani al Arhivelor Statului din București, Hasdeu dă la lumină în 1865 întâia publicație de specialitate *Arhiva istorică a României*, realizată, după părerea celor competenți, în condiții științifice ideale.”¹⁰⁸

Perpessicius scoate în evidență și conceptul abordat de Hasdeu la redactarea celebrului dicționar: „Călăuzit de două principii, pe care lexicografia clasică nu le cunoscuse și pe care le impunea studiul modern al lexicografiei, și anume dialectologia și folclorul, Hasdeu formulează cele 206 de întrebări ale chestionarului său, vastă anchetă printre cărturarii satelor, ce mărturisește ingeniosul spirit de investigație al cercetătorului.”¹⁰⁹

¹⁰⁷ DRĂGAN, Gabriel. *Istoria literaturii române*. Ed. a III-a, București : Ed. Vatra, 1943, p. 300.

¹⁰⁸ PERPESSICIUS. *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948-1956)*. București : Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, 1957, p. 538.

¹⁰⁹ Ibidem, p. 543.

Remarcabil este pus în evidență Hasdeu prin acele preocupări din cadrul Academiei care vizau: organizarea ședințelor publice și nominalizarea oratorilor; regulamentul bibliotecii; edificiul Academiei care suferea de o defectuoasă acustică a sălii de ședință; cereri de subsidii pentru editări sau studii în arhive de care să beneficieze, Petre Ispirescu și Ovidiu Densusianu; propuneri de noi membri (Ion Slavici, George Bengescu, pictorul Nicolae Grigorescu); grija de orfanii răposatului academician Iosif Hodoș; statui sau monumente închinare unor personalități decedate, precum este cazul monumentului pentru Vasile Alecsandri de la Mircești; să se editeze un album consacrat lui Ștefan cel Mare și epocii lui ș.a.m.d.¹¹⁰

În încheierea, scrisă în anul 1956, când cu greu se putea afirma unele aprecieri de asemenea anvergură, Perpessicius avea să mărturisească cu sinceritate: „Imaginea acestuia mă domină și astăzi. Columnă, pe cât de ornamentală pe atât de solidă, a Partenonului științei românești, astfel este și așa va rămâne pentru veșnicie Hasdeu în istoria culturii noastre.”¹¹¹

Dimitrie Macrea (1907-1988) care a condus mulți ani *Institutele de lingvistică din București și Cluj* (1954-1966), specialist în fonetică, lexicologie și istoria literaturii române, avea să analizeze activitatea lui Hasdeu cu mult respect și admirație.

Încă de la începutul studiului, care cuprinde nu mai puțin de 23 de pagini, D. Macrea avea să afirme: „B.P. Hasdeu a rămas un exemplu neegalat încă în lingvistica noastră de cercetător multilateral, ale cărui vaste cunoștințe teoretice și putere de investigație au stârnit admirația fără rezerve a contemporanilor.”¹¹²

¹¹⁰ Ibidem, pp. 551-552.

¹¹¹ Ibidem, p. 552.

¹¹² MACREA, Dimitrie. *Lingviști și filologi români*. București : Ed. Științifică, 1959, p. 81.

Autorul acestui studiu avea să afirme în continuare: „Hasdeu cunoștea limbile clasice, romanice, slave, germana, engleza, albaneza și sanscrita, dar a cunoscut și a utilizat toate lucrările slavistilor din vremea lui... Opera lui este o oglindă a cunoștințelor lingvistice și istorice din vremea sa, căci nu există autor sau carte importantă, în orice țară ar fi apărut, care să nu figureze în comentariile lui.”¹¹³

În privința lucrării *Etymologicum*, Marea o consideră un „monument al culturii poporului nostru. El nu se mărginește să explice cuvintele pentru necesități practice curente, ci urmărește fiecare cuvânt în toată istoria lui complexă, în toate epocile, în graiul popular ca și în limba literară. Aproape fiecare cuvânt constituie o *monografie*, în care se înfățișează sensul și răspândirea lui, precum și credințele populare legate de el.”¹¹⁴

Referindu-se la discipoli, autorul avea să menționeze: „Principiile cele mai de seamă pe care Hasdeu a voit să le sădească în spiritul elevilor săi pentru a deveni creatori în lingvistică au fost rezumate de el însuși în prefața cărții elevului său Lazăr Șăineanu: *Istoria filologiei române* (1892). Activitatea lingvistică bogată a lui Hasdeu a creat condițiile pentru ca o seamă de elevi ai săi, ca I. Bianu, Lazăr Șăineanu, I.A. Candrea și urmașii săi imediați, Al. Philippide, O. Densusianu, Sextil Pușcariu și alții să ducă mai departe moștenirea valoroasă lăsată de acest mare îndrumător al lingvisticii noastre.”¹¹⁵

Ovid Densusianu (1873-1938), filolog, lingvist, folclorist, istoric literar și poet român, s-a remarcat prin cercetări dialectale și lexicografice. Și acest remarcabil om de cultură avea să aprecieze activitatea lui Hasdeu în următorii termeni: „Studiile sale privitoare la istoria limbii române din se-

colul al XVI-lea și al XVII-lea sunt și azi cele mai importante din câte s-au făcut în acest domeniu. El a publicat mai multe texte de română veche, dintre cele mai prețioase. Această sarcină a îndeplinit-o cu o exactitate și o scrupulozitate rară la filologii români. Comentariile filologice pe care le-a adăugat textelor dovedesc aceleași cunoștințe multiple.”¹¹⁶

Lucrarea *Scriitori români*, elaborată sub coordonarea lui **Mircea Zăciu**, a consacrat un spațiu generos acestui titan care a fost Hasdeu. În acest dicționar al scriitorilor români se menționează: „Există în opera lui Hasdeu o simbioză, aproape permanentă, între spiritul științific, iscoditor și captivant de absolut, de construcția coerentă și totală, și acela literar, în sensul că scriitorul, temperamental, un romantic neliniștit, însuflețește orice rând, în chip spontan, cu o subliniată culoare afectivă... Este primul dintre români care a intuit și a încercat să demonstreze că poporul nostru are o preistorie glorioasă, asemănătoare cu a altor popoare europene. Savantul dovedește că ideea moștenirii traco-dace constituie o coordonată esențială a sufletului românesc.”¹¹⁷

Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900, editat în 1979, conține un comentariu destul de substanțial, urmat de o bogată bibliografie și o critică la opera autorului. Se remarcă faptul că Hasdeu: „Este unul dintre spiritele enciclopedice ale culturii noastre. Prin vocația universalității, el domină a doua jumătate a secolului al XIX-lea românesc. Setea lui de cunoaștere și de creație este a unui om de Renaștere. Concepe pe dimensiuni colosale, cu iradieri multiple, pornite dintr-o viziune filozofică asupra vieții, istoriei și

¹¹⁶DENSUSIANU, Ovid. *Istoria limbii române*. București : Ed. Științifică, 1961, p.13.

¹¹⁷ *Scriitori români*. Coord. șt. Mircea Zăciu. București : Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978, pp. 248-249.

¹¹³Ibidem, pp. 84-85.

¹¹⁴Ibidem, p. 96.

¹¹⁵Ibidem, pp. 102-103.

culturii... În tendința de a da cercetărilor un contur imens, de o perfecțiune sferică, el îmbină erudiția, metoda, cu o viziune romantică... *Etymologicum Magnum Romaniae*, ce trebuia să fie doar un dicționar academic al limbii române, este conceput ca o enciclopedie a traiului, întreg, trecut și prezent, al poporului. Dicționarul este proiectat la proporții grandioase, ca un tezaur de cunoștințe lingvistice, filologice, folclorice, istorice, geografice și literare.¹¹⁸

G. Călinescu (1899-1965), are o viziune critică diferențiată între viața și opera literară, poetică a lui Hasdeu și lucrarea *Etymologicum Magnum Romaniae*. Este greu de analizat această tratare inegală care sugerează faptul că a fost redactată fie în etape diferite, fie o parte a fost modificată datorită unei presiuni politice. Se știe că prima ediție a *Istoriei literaturii române...* a lui G. Călinescu a apărut în iulie 1941 cu 948 de pagini. Această primă ediție a fost criticată „vehement” de E. Lovinescu și Șerban Cioculescu privind „subiectivitatea și o tendință caricaturistică proiectată asupra biografiei cât și asupra operei, diferiților scriitori”.¹¹⁹ Modificările se pare că au fost substanțiale atât prin revizuire, cât și prin adăugare, așa cum rezultă chiar din titlul lucrării. „Revizuirea” a început în anul 1946, sub ocupație sovietică, care tratează, printre altele, subiecte incomode precum: „Relația lui Odobescu cu Rusia” și „Hasdeu”¹²⁰, rezultând un supliment de aproximativ 100 de pagini, ajungându-se în anul 1985 la 1058 de pagini. Din *Nota asupra ediției*, din 1985, aflăm că intervențiile cele mai substanțiale au fost efectuate asupra lui Hasdeu (modificări la 10 pagini

din 11 cât cuprinde capitolul consacrat lui Hasdeu). Unele modificări asupra textelor referitoare la Hasdeu au fost efectuate și în anul 1960¹²¹.

Prima parte a textului consacrat lui Hasdeu, Călinescu îl tratează cu mult subiectivism și lipsit de o anumită decență, punând un accent excesiv asupra vieții lui private¹²². Și totuși, evidența de netăgăduit îl determină pe Călinescu să menționeze: „A fost declarat *geniu* în plin parlament, numit în 1876 directorul Arhivelor Statului, în 1877 ales membru al Academiei și decan al Facultății de Litere în 1882.” Din loc în loc, printre diferite defăimări, Călinescu mai scapă câte o afirmație pozitivă precum: „Hasdeu a fost un geniu universal și se poate afirma că a izbutit aproape peste tot.” Sau, referindu-se la *Răzvan și Vidra*, afirmă că „este una din cele mai bune drame din literatura română”.¹²³

Arhiva istorică a României este consultabilă și astăzi, afirmă Călinescu, „tehnica de editare a acestor documente, conjugarea apoi a istoriei arhivistice cu filologia și arheologia, introducerea unei filozofii a istoriei în sinteza faptelor sunt elemente care fac din el un mare precursor. Cât despre filologie, el este creatorul ei, în înțelesul savant al cuvântului. Nimeni până la el și după el n-a cunoscut mai bine limbile slave și n-a adus o conștiință mai largă în examinarea faptelor”¹²⁴. Prin această declarație, Călinescu practic anulează toate

¹²¹ Ibidem, p. XVI.

¹²² Ibidem, pp. 370-371. „Bogdan manifestă o precocitate erotică”; „N-a luat nicio diplomă”; „Principala lui ocupație era să se plimbe prin cameră”; „Pozează dezordine, nepăsare, blazare, simțul deșertăciunii, melancolie și sentimentalitate excesivă”; „Plânge ca o femeie”; „Răsplătește femeile cu infidelitate cinică, cu o inconstanță sarcastică”; „În 1873, aflând că tatăl său murise, e cuprins de o comotie, cu aparență disproporționată azi” etc., etc.

¹²³ Ibidem, p. 373.

¹²⁴ Ibidem, p. 379.

¹¹⁸ *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*. București : Ed. Academiei RSR, 1979, pp. 426-427.

¹¹⁹ CĂLINESCU, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ed. a II-a, rev. și adăugită. București : Ed. Minerva, 1985, p. VII.

¹²⁰ Ibidem, p. VIII.

afirmațiile anterioare „răutăcioase”, recunoscând genialitatea acestui mare român.

Referitor la *Etymologicum*, într-o prezentare, posibil redactată în anul 1941 și nemodificată ulterior, Călinescu recunoaște, în cunoștință de cauză, faptul că la apariția acestei lucrări: „Contemporanii au zâmbit neîncredători... deplângând vastitatea planului. Firește, Hasdeu a părăsit șantierul, dar 50 de ani după aceea lingviști mai pozitivi nu erau în stare a termina dicționarul. Atât cât a rămas e minunat. Sub fiecare cuvânt e un articol plin de informații și idei, și numai litera **A** servește ca prilej pentru un adevărat eseu... Cu veleități pozitive, cu tendința de a reconstrui dintr-un dinte de cal un dinozaur, Hasdeu e un Al. Dumas al istoriei și un Edgar Poe al filozofiei: el posedă până la virtuozitate arta de a ațâța curiozitatea, de a irita și de a amâna, de a lăsa pe cititor în prada celei mai furioase nevoi de a afla imposibilul.”¹²⁵ „Lupta cu Hasdeu – recunoștea Călinescu – nu-i ușoară, date fiind uriașele cunoștințe ale omului și talentul, și Maiorescu a fugit din fața lui, afectând a-l ignora... Marii poeți români, susține Hasdeu spre sfârșitul vieții, erau Alecsandri și Eliade”¹²⁶ (Eliade Rădulescu – *n.n.*).

Nicolae Manolescu, în lucrarea revizuită în 1997, intitulată *Istoria critică a literaturii române*, avea să consacre 14 pagini lui Hasdeu. Influențat se pare de abordarea critică adoptată de Călinescu, este tentat mai mult de viața privată a lui Hasdeu, cu precădere asupra unei corespondențe de familie, căreia îi consacră cinci pagini, decât unei critici obiective pe diferite domenii abordate de acesta. Manolescu face afirmații gratuite fără să justifice prin exemplificări, precum: „Până la treizeci de ani și-a cam încheiat opera literară. Istori-

cul și filologul au supraviețuit scriitorului, dar după cincizeci de ani a venit o prematură **senilitate**.”¹²⁷ Era puțin probabil **senil** după anul 1888, când lucra frenetic la *Etymologicum*, ale căror ultime două volume aveau să apară în 1893 și 1898. Posibilitatea ca Manolescu să nu fi citit cu atenție multe din lucrările lui Hasdeu și cu precădere *Etymologicum*, ne face să credem că afirmația lui demonstrează acest lucru: „Adevărul este că genialitatea hasdeiană, atât de frapant în totalitatea acțiunilor sale, n-a produs nicio singură operă, care luată în sine, să poată fi considerată genială... Acest personaj, sincer și *poseur*, frivol, cinic și cultivat, fundamental romantic, nu omite să-și relateze niciuna din aventurile erotice.”¹²⁸

Manolescu îl caracterizează și ca *imitator* atunci când se referă la *modelul Bălcescu*, afirmând: „Hasdeu imită pe istoricul pașoptist în multe privințe și îndeosebi în felul idolatru de a-și înfățișa eroul.”¹²⁹ Niciun cuvânt despre activitatea de istoric, filolog și, mai ales, despre *Etymologicum*, care pentru orișicine este greu de a fi evitat atunci când analizezi opera acestui savant. Este regretabil că la nivelul anului 1997 se poate prezenta cititorilor de toate vârstele și cu precădere celor tineri în formă o asemenea viziune asupra întregii opere a lui Hasdeu.

Nu rămâne decât varianta ca fiecare să se convingă de adevărata valoare a lui Hasdeu, citindu-i opera și *Etymologicum*, care a devenit o piesă rară, mult apreciată de bibliofili și care ar merita a fi reeditată pentru a putea fi citită de un public dornic să afle multe informații scrise cu atâta genialitate de autor.

Nasc și românii genii!

¹²⁷ MANOLESCU, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române*. București : Ed. Fundației Culturale Române, 1997, p. 272.

¹²⁸ Ibidem, pp. 273-274.

¹²⁹ Ibidem, p. 277.

¹²⁵ Ibidem, p. 379.

¹²⁶ Ibidem, p. 380.

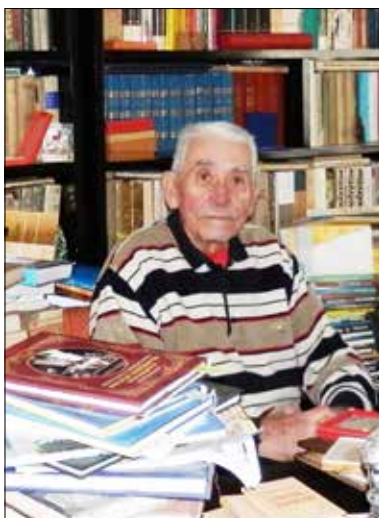

GENERALUL ȘI SCRITORUL RADU THEODORU, UN MODEL UMAN NEALTERAT DE TIMP ȘI DE TIMPURI (O întâlnire *sui generis*, la Chișinău)

Gheorghe PÂRLEA,
com. Mirosllovești, jud. Iași

La mijlocul lunii mai, am trecut din nou Prutul. Desigur, nu la vreun ordin militar și nu cu zăngănit de arme... Iată, mă urmărește celebra formulă ostășească, imperativă, la care a răspuns, în iunie 1941, tatăl meu. Eu am trecut pentru a treia oară râul cel care încă ne mai desparte Neamul și am făcut-o, ca de fiecare dată, la „ordinul” dlui conf. univ. dr. Vasile Șoimaru – acum, ca să particip la lansarea monografiei sale etnofotografice *Românii din jurul României*¹, volumul al doilea, o capodoperă între lucrările de acest gen.

Cu acest prilej, la Biblioteca Academiei de Studii Economice din Chișinău, unde a avut loc evenimentul, l-am cunoscut pe generalul de aviație (și notoriu scriitor) Radu Theodoru, un exemplu relevant (pentru mine, chiar revelator) în a exprima vivacitatea fizică și mental-spirituală la vârsta senectuții. Domnia Sa, ignorându-și cei aproape 91 de ani, vârsta calendaristică, venise cu trenul de la București ca să cinstească, prin prezență, fapta măreață

(și încă nu am folosit adjectivul cel mai relevant) a intelectualului chișinăuian, pe care generalul-scriitor îl întâlnise o singură dată. Profesorul basarabean îi adusese la București, cu un an în urmă, un volum omagial², al cărui inițiator și coordonator este, dedicat românilor jertfiți la Cotul Donului în războiului care trebuia să readucă Acasă teritoriile românești, smulse din trupul țării de tiranul de la Răsărit. Ge-

neralul nonagenar a privit fapta profesorului și publicistului Vasile Șoimaru ca pe un gest de demnitate personală ce suplinea indiferența crasă a statului român, la 70 de ani de la tragedia Armatei noastre, însemnând asta 150 de mii de victime, în câteva zile. Nicio urmă de respect oficial nu se arătase atunci pentru memoria acestor ostași ai Armatei Române, care au consacrat, în noiembrie 1942, cel mai tragic exemplu de jertfă supremă pentru Patrie. Și scriitorul cu grad de general remarcase asta, dedicându-i basarabeanului care spăla rușinea instituțională un articol de

¹ ȘOIMARU, Vasile. *Românii din jurul României: monografie etnofotografică*. Ch.: Ed. Serebia; Onești: Ed. Magic Print, 2014.

² *Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare*. Iosif Niculescu, Vasile Șoimaru (coord.), Gheorghe Pârlea [et al.]. Ch.: Balacron, 2012.

prețuire³. Venerabilul Radu Theodoru, participant la război (pe Frontul de Vest), avea dimensiunea aceluși măcel și a dedesubturilor strategico-politice care au accentuat masacrul. Și mai știa acest înțelept om de arme și profund cunoscător al istoriei că ostașul oricărei armate din lume e absolvit de orice eroare politică săvârșită de cei ce l-au trimis în tranșee. La noi, pesemne, nu se știe (încă!) asta.

Generalul, **Omul** cel trecut prin experiența umană a unui veac, a fost, la evenimentul cultural de la Chișinău, cel mai aplicat și mai plastic comentator al monumentalei lucrări editoriale lansate în prezența unui impresionant corp de erudiți, parte considerabilă a elitei intelectuale basarabene. Printr-un autocontrol lucid, dându-și seama de o oarecare nuanță militărească a discursului său (contextualizat și evenimentelor cotidiene provocate de Rusia, cu impact și asupra R. Moldova), și-a explicat, cu fler, caracteristica disertației sale, arătând că fiecare român trebuie să presteze cu „armele” aflate în dotare; și i-a îndemnat pe intelectualii prezenți să uzeze și ei de arma lor specifică – cuvântul scris –, spre a promova adevărul despre istoria națiunii noastre, atât de denaturată, în Basarabia, de către fel de fel de prestatori oculti. Totodată, acest centru de interes al meu, un fenomen uman identic cu percepția asupra celebrului actor Radu Beligan, s-a manifestat și ca un receptor de mare finețe al discursurilor dedicate evenimentului prilejuit de originalul și neobositul basarabean Vasile Șoimaru. M-a onorat și pe mine (solicitat spontan fiind să rostesc și eu câteva vorbe despre isprava editorială a profesorului Vasile Șoimaru) cu o schiță de portret măgulitoare, inserată ca dedicație pe pagina de titlu a recentului său roman istoric *Calea Robilor – Basarabia*

*în flăcări*⁴, lansat la sfârșitul anului trecut și scris (și) ca o replică la romanul lui Mihail Sadoveanu *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi Vodă*. Iată, mai găsiți-mi un scriitor care a putut zămisli un roman – carte cu o profundă încărcătură științifică și o relevantă tușă stilistică – la vârsta de nouăzeci de ani.

În sfârșit, ca să mă eliberez de starea de entuziasm pe care mi-a indus-o întâlnirea cu acest model, nealterat de timp și de timpuri, al coroanei creației lui Dumnezeu, săvârșesc aici o impolitețe față de dl conf. univ. dr. Vasile Șoimaru, românul basarabean de o remarcabilă calitate civică, dedicat trup și suflet românismului, stare de spirit de la care era cât pe ce să fie deconectat de nedreptatea istoriei. Se cuvenea ca lui să-i dedic, în mod expres, manifestarea mea efervescentă, expresie a cuvântului scris, căci el mi-a prilejuit prezența la Chișinău și bucuriile colaterale evenimentului pe care l-a creat la ASEM, instituția academică al cărei fondator este. Dar sunt sigur că distinsul meu Prieten mă va ierta, căci aceeași stare de spirit i-a produs și dumnealui oaspetele său special de la București, căruia i-a intermediat, ca un veritabil promotor, emisiuni radiofonice și televizate în mass-media chișinăuiană, l-a trecut Nistrul, simbolic, și a făcut, operativ, diligențele necesare pentru vizita generalului la celebra Cramă de la Cricova. Și mai știu (mai precis, presupun) că universitarul de la ASEM, când a „conspirat” la aducerea generalului la Chișinău, m-a inclus și pe mine în grupul-țintă căruia i-a dedicat surpriza sa specială. Altfel, n-ar fi sorbit empatic, din umbră, entuziasmul meu, ca efect al acestei întâlniri sui generis, în momentele mele de grație, când generalul îmi era distins interlocutor. Îi mulțumesc adânc – și pentru asta!

³THEODORU, Radu. *Un gest pentru istorie*. În: Rapsoția, Sibiu, 2014, ian.

⁴THEODORU, Radu. *Calea Robilor – Basarabia în flăcări*. București : Paco, 2013.

„M-AM ÎNDRĂGOSTIT DE BASARABIA ÎNAINTE DA A O VEDEA!...”

(interviu cu Petre Dinescu,
magistrat din Râmnicu Vâlcea, județul Vâlcea)

Drumul spre Țară duce, neapărat, spre munte. Muntele e ca un punct de reper, ca un sprijin, ca un prieten vechi-străvechi, care te așteaptă, te cheamă, te copleșește cu imensitatea și statornicia sa. E ca un hotar între realitate și vis, între adevăr și minciună. E ca o catedrală ancestrală, în aer liber, în care simți privirile sfinților din icoane, pe cele ale voievozilor de pe fresce, spiritul lui Zamolxis înveșnicit în crestele de argint. Măreția lui copleșitoare, poate fi doar sinonimă cu măreția lui Dumnezeu. Aici, în preajma munților, aerul, apa, iarba, cuvintele au alte conotații – mistice, sacre; sufletul parcă prinde aripi și te surprinzi înălțându-te într-o altă dimensiune, altă stare.

Această stare atemporală am întâlnit-o și la Brașov, unde parcă mergeam înaintea timpului sau, altfel zis, eram în regăsirea timpului pierdut. Deși eram la sfârșit de iunie, aici am regăsit iasomia și macii reînfloriți. Prima oară înfloriseră acasă, la Chișinău, la sfârșitul lui mai.

Teleportată parcă în timp și spațiu, trăiam senzația unui adevărat miracol. Cu certitudine, oamenii din partea locului, moștenesc ceva din tăria pietrei și măreția brazilor seculari, din limpezimea apelor de munte, din statornicia lor – sunt nu știu cum mai senini, mai sensibili, învăluți într-o alură de pace, înțelepciune, demnitate. Sus, la o terasă din Poiana Brașov, unde munții se arcuiesc într-o Coloană a Infinitului, interlocutorul meu, magistratul Petre Dinescu, „o personalitate notorie atât în Râmnicu Vâlcea, cât și în Basarabia”, cum avea să-l caracterizeze Vlad Pohilă într-o schiță din revista BiblioPolis (nr. 4, 2013). A devenit ce-

*lebru la Chișinău și datorită spusei sale inso-
lite „că la 60 de ani ar mai avea încă o mie de cărți necitite”. Această expresie, care face trimiteri la restanțele fiecăruia dintre noi în ale cititului, la continuă perfecțiune, pare să fie o maximă aristotelică ce-i întregește de minune portretul spiritual, ținuta-i impozantă de om de la munte și de intelectual de crosială aristocratică. Acest ambasador de suflet al Basarabiei, m-a surprins mărturisindu-mi, la un moment, că s-a îndrăgostit de Basarabia încă înainte de a o vedea.*

S-a îndrăgostit de această palmă de pământ românesc înstrăinată de Țară de la distanță, prin scrierile lui Eminescu, Hasdeu, Iorga, dar și prin poezia lui Adrian Păunescu, Grigore Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Arcadie Suceveanu ș.a. În spiritul dragostei de neam și-a educat, împreună cu soția Maria, pedagog, și copiii.

M-a surprins să aflu că și mulți români de dincolo de Prut, asemeni nouă, basarabenilor, privați de Țară și adevăr istoric, au dus dorul fraților înstrăinați. Sincer și deschis spre comunicare, un interlocutor excelent, gata să-ți răspundă la orice întrebare, te copleșește cu erudiția sa despre literatură, poezie, istorie, prin sensibilitatea de percepere a sufletului basarabeian, a românului în genere. Dacă nu ai ști că este jurist, ai crede că e un diplomat, când îți răspunde la întrebări, cu finețea și umorul ce-l caracterizează; ai crede că e actor atunci când recită inspirat și cu vervă din Eminescu, Sorescu, Gr. Vieru sau Păunescu; că este un istoric când îți vorbește cu înflăcărare despre ora astrală a Neamului, despre Unire; un mesager de suflet al Basarabiei, când vorbește împătimit despre

dragostea sa față de acest spațiu românesc, despre proiectele sale privind apropierea spirituală și culturală a celor două maluri de Prut. Omul celor o mie și una de cărți necitite, Petre Dinescu consideră că mai are de realizat și o mie și unu de proiecte, datorii sau restanțe legate de Basarabia, prin construirea unor noi punți de colaborare, apropiere sufletească, noi prietenii și împliniri.

Figură bonomă, zâmbitoare, ținută impecabilă, înalt ca un brad din munții Carpați, Petre Dinescu se luminează la chip când vorbește, cu o mândrie aparte, despre locurile milenare din Oltenia dragă, despre vechile biserici și mănăstiri, zonă caracterizată printr-o mare densitate de istorie și spirit. Mănăstirea Cozia, ctitorie a lui Mircea cel Bătrân la 1394, unul dintre cele mai vechi și complexe monumente istorice și de artă din România; Mănăstirea Brâncoveni (1570), o adevărată bijuterie arhitectonică ce datează de pe timpurile lui Neagoe Basarab, Mircea cel Bătrân și Mihai Viteazul,

renovată de Constantin Brâncoveanu la 1699; Mănăstirea Horezu, avându-l de ctitor pe Constantin Brâncoveanu (zidită în anii 1690-1693) – iată doar câteva repere din cele 1000 de minuni ale Olteniei, pentru care, cum ne îmbie protagonistul acestui interviu, ar merita să pornești într-un pelerinaj pe aceste locuri unde istoria s-a conservat în piatră, aer, ape, icoane, cronici și hrisoave. Că aici e locul cel mai atrăgător pentru un pelerin, se datorează, întâi de toate, peșterii lui Zamolxis de la Polovragi. Conform legendelor, Zamolxis era deținător al unor puteri uluitoare, fiind capabil să-și schimbe după dorință înfățișarea din tânăr în bătrân. Prin peștera Polovragi, zeul suprem al geto-dacilor intra în adâncuri pentru a ieși peste munți la cetatea Sarmizegetusa. Când speologii au cercetat peștera în premieră, acum circa 100 de ani, au fost uluiți să descopere urme de picioare umane încălțate, vechi de 2000 de ani, fără îndoiala urme de daci. La Peștera lui Zamolxis se referă și Mihai Eminescu, în poemul Memento mori. La fel de entuziasmat, luminat la chip, Petre Dinescu vorbește și despre locurile pitorești din Basarabia, despre literatura basarabeană, Mănăstirea Căpriană a lui Ștefan cel Mare, cetățile de pe Nistru, prietenii de aici și marea sa pasiune pentru acest vechi și mult pățimit pământ românesc.

* * *

– Dle Petre Dinescu, nutriți o dragoste specială pentru Basarabia, urmărind cu interes evoluția și destinul acestui spațiu românesc. Cum ați descoperit Basarabia, când ați aflat adevărul despre acest teritoriu românesc?

– Încă înainte de Mișcarea de Eliberare Națională din anii '80 și de Podurile de Flori. Probabil că, tentat de adevărata istorie, mă măcina nu numai dorul de frați, dar și dorul de adevăr... Pe timpuri, România, Basarabia, Bucovina făceau parte din același lagăr socialist, din același lagăr cu cotropitorul. Evident, se ascundea

adevărul. Legătura mea sufletească cu Basarabia, ceea ce am zis și în alte discuții particulare cu Dvs. și cu prietenii apropiați nouă, ceea ce am zis și la un post de radio din Basarabia, se datorează poeziei. În anul 1974 mi-a căzut în mână un almanah al fostei gazete *Scânteia tineretului* unde erau inserate și câteva poezii de Grigore Vieru. Îmi amintesc și acum o strofă: „*Pe vale, pe culme, stau satele mele... / Aproape de codru, aproape de stele.*” Poezia lui Grigore Vieru este momentul conștientizării dragostei mele față de Basarabia, dragoste pe care am altoit-o și copiilor mei. Descoperisem un poet deosebit de sensibil, care cânta aceeași limbă ca a mea și, dacă vreți, fără nicio umbră de prețiozitate, același pământ cu al meu. Când spunea „*În aceeași limbă ți-e dor de mama*”, îl vedeam pe el, vă vedeam pe Dvs., pe basarabeni, dar mă vedeam și pe mine, pe toți noi de o parte și de cealaltă parte a Prutului... Ulterior, am avut ocazia să citesc o antologie de poezie basarabeană cu Grigore Vieru, Petru Zadnipro, autorul poeziei *Moldovenii*, Victor Teleucă, Dumitru Matcovschi etc.

– Într-un fel, peste ani, vi s-a împlinit visul. V-ați întâlnit cu Grigore Vieru...

– Da, a fost o întâlnire scurtă, dar de neuitat, în anul 1990. Eram cu toată familia la o întâlnire a poetului cu profesori, elevi din Râmnicu Vâlcea. Soția mea era cadru didactic la un liceu din localitate. Și atunci eu, soția și cei doi copii ai mei, care erau de o șchioapă, ne-am înfățișat și am stat de vorbă cu el, a fost singura discuție pe care am avut-o cu Grigore Vieru, dar el s-a putut convinge că într-adevăr nu numai îi gustam poezia, dar o și iubeam. Am și un autograf de la poet pe volumul de poezie *Acum și în veac*, pe care îl păstrez cu sfințenie în biblioteca mea. Era cât pe ce să ne reîntâlnim cu Grigore Vieru la o zi de naștere a lui Adrian Păunescu. Dar deja se îmbolnăvisese... și n-a mai ajuns.

– **Probabil că dragostea Dvs. pentru poezie, deși sunteți jurist (unii vă confundă nu întâmplător cu un literat, cu un om de creație), se datorează și prieteniei Dvs. cu poetul Adrian Păunescu, care avea casă la Bârca, nu departe de Râmnicu Vâlcea, și cu care v-ați cunoscut tot grație poeziei... Și a căru prietenie valorează amintiri prețioase... de arhivă sufletească.**

– Eu sunt mai curând un judecător atipic... Probabil că, în imaginea multora, un judecător este rigid, închistat, dogmatic, gata să-și pună roba și să-și pronunțe sentința... Ei bine, eu încă nu m-am debarasat și nici nu am vrut vreodată să evidențiez grăuntele acela de om din mine... Poezia m-a apropiat și de Adrian Păunescu, ne-a legat sufletește. Ne-am întâlnit odată la o recepție. La un moment dat, nu mai țin minte cum, la o întâlnire mai restrânsă, la o masă, am început să-i recit din poezia sa. S-a uitat și s-a minunat că-i citeam pe din afară versurile.

– Ce poezie, vă mai amintiți?

– Era o poezie din volumul *Să ne iubim pe tunuri*, care făcuse furori pe atunci, o poezie cu nuanță patriotică, dar care, în același timp, îl exprima de minune pe Adrian Păunescu: „*De unde-am învățat să te iubesc, / nefericita mea bătrână Țară / ce ursitori mi-au pus rutină în vin / ca tot ce văd să simt și să mă doară?..*”

– **Știați că Adrian Păunescu s-a născut în Basarabia? Poate și acesta era unul dintre motive că a simțit atât de bine durerea noastră, a basarabenilor?**

– Știam că părinții lui sunt olteni, mama de undeva din sudul județului Vâlcea. Revenind la apropierea mea de Păunescu, stăteam și mă gândeam dacă se poate chema prietenie. Cred că într-o relație dintr-un om obișnuit și un geniu ar putea să fie doar atunci când geniu ar spune: „*Judecătorul Dinescu este prietenul meu...*” Pe semne am fost firul de iar-

bă care la un moment dat a avut fericirea să crească lângă copacul acela Păunescu. Ne-am întâlnit de multe ori la casa părintească de la Bârca, am împărțit din pâinea caldă...

– Cum era în viața cotidiană poetul ce putea prin vocea sa puternică să tune peste mulțimi și care ridica în mijlocul unei dictaturi atroce, glasul libertății, tribunalul care de o parte și de alta a Prutului a educat generații?

– E vorba de relația om obișnuit și geniul de lângă el... Era blând, înțelegător, holer, omenos, sentimental, rebel... Cu o voce detunătoare. Păunescu chiar dacă nu avea sorginte basarabeană, el ar fi descoperit Basarabia și ar fi exprimat-o prin versuri de genul: „Se urcă Basarabia pe cruce.” Sau când spunea: „De nicăieri nu-i semn de nicio milă / Și s-a ajuns în cel din urmă hal / Și moare Basarabia umilă / Cu capu-n vechiul sac imperial / N-avem puterea să-mpărțim o pâine / Ne facem socoteli de precupeți / Că tot acolo să ajungem mâine / Cu pașii doar oleacă mai înceți...” – în *Baladă pentru Basarabia*. Este literatura ce o trec prin suflet și mai puțin prin mintea specialistului... Trei poeți știam la vremea respectivă că definesc literatura română a ultimelor decenii comuniste: Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Adrian Păunescu. Dar nu erau trei, erau patru. Mai era unul dincolo de Prut care întregea întregul. Era Grigore Vieru, care exprimă o parte a unui întreg. Toți cei patru la un moment al literaturii sunt niște piloni.

– Cu părere de rău, s-a lovit pe nedrept în Adrian Păunescu. A fost numit poet de curte etc. Dar, fără el, așa precum fără Eminescu, Stănescu, Vieru, s-ar face întuneric în cultură...

– Eu și alții ca mine de toate zilele ne credem îndreptățiți să judecăm geniile, să spunem că nu sunt ca noi. Lucrurile ar trebui să stea altfel. Geniul să ne analizeze pe noi... Noi vrem să-i așezăm în firescul

nostru și să spunem că vai, Păunescu a fost poet de curte, dar a creat o poezie care va rămâne în istoria literaturii române. Cine își va aduce aminte – e un gând ce l-am discutat la un moment dat cu Adrian Păunescu –, cine vorbește astăzi de un Sándor Petőfi, cel mai reprezentativ poet al maghiarilor, etc.?

– Probabil că și aceasta e o trăsătură de caracter a noastră, a românilor. Nu știm să ne apreciem talentele, geniile. Doar s-a lovit nemilos chiar și în Mihai Eminescu...

– Eu cred că istoria, istoria literaturii își va spune cuvântul. Și că moartea lui trebuie explicată. Eu nu cred că Eminescu a murit așa cum ni s-a spus. Și mai cred că fiecare popor își are niște stâlpi la care nu are nimeni dreptul să atenteze. Culmea e că și noi înșine, dintr-o dorință de a ieși în evidență încercăm să clătinăm vârfurile... Toate popoarele care au demnitate și se respectă au niște stâlpi de care nici ele nu se ating și nici nu acceptă ca alții să se atingă. Eminescu este un stâlp, un reper, mereu actual ca niciodată prin poezia și publicistica lui, de fapt, prin întreaga sa operă.

– **Deși, cu părere de rău, în programa școlară, Eminescu se predă superficial...**

– Cu părere de rău, avem încă multe restanțe la acest capitol. Ar fi totuși greșit să ne amintim numai de cei care au scris de rău despre pilonii spiritualității noastre. Să ne amintim, bunăoară, ce frumos a vorbit de Eminescu un poet de o impresionantă anvergură ca Marin Sorescu, în poezia *Eminescu nu a existat*: „A existat numai o țară frumoasă / La o margine de mare, / Unde valorile fac noduri albe. / Ca o barbă nepieptănată de crai. / Și niște ape ca niște copaci curgători / În care luna își avea cuibar rotit. / Au mai existat și niște tei, / Și cei doi îndrăgostiți / Care știau să le troienească toata floarea / Într-un sărut. / Și niște păsări ori niște nouri / Care tot colindau pe deasupra lor / Ca lungi și mișcătoare șesuri. / Și pentru că toate acestea / Trebuiau să poarte un nume, / Un singur nume, / Li s-a spus Eminescu.”

– **Revenind la întâlnirile cu Adrian Păunescu, vorbești și despre Basarabia? Am înțeles că în casa lui de la Bârca era un fel de pelerinaj pentru basarabeni...**

– Da, exact așa cum spuneam și într-un interviu de la *Vocea Basarabiei*, în casa lui Adrian Păunescu, la o aniversare a sa, i-am văzut pe basarabeni și am văzut parcă prezentarea familiei de țărani români – când el, fiind cel mai mare, *nenea* sau *badea*, cum se spune pe la Dvs., iar ceilalți, frații mai mici, veneau să primească un sfat, un îndemn, o povață. Așa am văzut reprezentarea basarabenilor...

– **Ați cunoscut mai mulți basarabeni, cu care ați legat și prietenii durabile?**

– Primul pe care l-am cunoscut a fost Vasile Șoimaru, era entuziasmat și profund emoționat după ce apăruse primul volum al albumului *Români din jurul României în imagini*, în 2008. Și cu care am legat o prietenie frumoasă. De când mi l-a prezentat

poetul am simțit că o să mă lege o prietenie de Vasile Șoimaru. O să am o legătură de suflet. Și așa și este. Apoi, s-a întâmplat anul trecut, de ziua mea, să ajungă V. Șoimaru la Vâlcea însoțit de altcineva, de la Chișinău. Acel altcineva era cel în care urma să descopăr eruditul, omul deosebit de cultivat și sensibil, Vlad Pohilă. Am stat o seară la discuții, undeva aproape de Râmnic, am discutat inevitabil, la un pahar de vorbă, de la literatura din Rusia și cea din URSS, ajungând la literatura franceză, universală. El ca un erudit stăpânea totul, deși l-am acompaniat și eu.

– **Datorită lui Vasile Șoimaru ați descoperit și Chișinăul...**

– Exact. Am venit astă toamnă la Chișinău, v-am întâlnit pe Dvs., am întâlnit-o pe actrița Ninela Caranfil, pe jurnalista de la *Vocea Basarabiei* Anișoara Moraru, poetul academician Nicolae Dabija, dna Ala Glavan, patroana plăcintăriei „Ștefănița-RC”, cu cele mai delicioase plăcinte din spațiul românesc. Vara trecută mersesem în Banatul Sârbesc cu Vasile Șoimaru, din echipă mai făcând parte poezii Arcadie Suceveanu, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, Teo Chiriac și Nicolae Spătaru. Astfel, cercul s-a lărgit din ce în ce mai tare.

– **V-aș ruga să vă referiți la acel moment crucial din istoria Basarabiei, anii 1989-1990?**

– Nutresc o stimă și o dragoste deosebită față de elita basarabească din anii de Mișcare Națională. Aș face o paralelă între două momente istorice: 1918 și 1990. Am zis, Basarabia a avut o elită intelectuală și nu numai o elită intelectuală. De aici a pornit adevăratul spirit românesc. La 1918, elita intelectuală basarabească a întâlnit o clasă politică destul de matură, cristalizată la București și s-a putut realiza Unirea prin Ion Pelivan, Pan Halippa, Ștefan Ciobanu, Constantin Stere ș.a. Din partea Bucureștiului era prezent Al. Marghiloman, un om politic de o dimensiune aparte în istoria

României, alți oameni politici din care făcea parte și neamul Brătienilor. Era o clasă politică capabilă să recepteze o Basarabie care încă nu a pus sufletul spre Țară. Ei, lucrul acesta nu s-a întâmplat în 1990. Aici, Dvs., basarabenii, ne-ați fost cu mult superiori. A existat o elită călită în cei câțiva ani de perestroikă și venea cu sufletul și cu mintea și cu talentul ei spre Țară. Dar Țara nu avea o clasă politică în stare să-i recepteze sau poate nu voia.

– **Mai ales că aveau școli de partid la Moscova...**

– Pe atunci se putea produce o Unire în sensul pe care l-am învățat noi în istorie... Acum se poate vorbi de o existență a noastră, umăr la umăr, suflet lângă suflet, în cadrul Uniunii Europene, integrarea spirituală, familii mixte, studii la București și Chișinău etc.

– **În cele din urmă, ei, tinerii vor face Unirea.**

– Într-o altă formă, cu altă mentalitate. Dar noi, generațiile noastre, păcătuim față de ei pentru că trebuie să cultivăm ceea ce se poate numi sentiment național și demnitate națională fără a ne fi teamă că suntem acuzați de naționalism. Poporul român a fost naționalist în sensul de a-ți iubi patria și de a accepta pe aproapele tău care nu e de aceeași limbă, naționalitate. Nu suntem naționaliști într-un sens agresiv... Trebuie să cultivăm tinerilor ideea că-i necesar să facem acea apropiere între stânga și dreapta Prutului, să cultivăm sentimentul de demnitate națională, de apartenență la aceeași limbă, aceeași cultură, aceeași istorie. **Naționalismul**, după cum îl definește și Mircea Eliade, **este** – și lucrul acesta se știe, de la Eminescu încoace – **un act de creație spirituală**. Conștiința de sine a unei comunități omenești, conștiința participării la o lungă durată istorică – și mai ales valorificarea vieții prin această participare – sunt acte de trăire spirituală. Miturile, apocalipsele, misiunile istorice pe

care și le revendică orice națiune – nu au nimic de-a face cu viața biologică sau economică a unei așezări omenești.

– **Ce ne puteți spune despre Fundația „Varanga”, organizată de familia Dvs. în persoana soției și a feciorului?**

– Soția a fost dascăl, a lucrat ca învățătoare până la sfârșitul vieții. Din păcate, a avut un sfârșit prea timpuriu. După 1990 ne-am trezit, ca toți românii, că trebuie să întreprindem ceva. Veneam dintr-un cerc închis, venea informația de-a valma și toată lumea formase fundații, ong-uri, de binefacere, specifice Occidentului, unor societăți mature, cristalizate: fundații de ocrotire a bătrânilor, a persoanelor cu dizabilități, a animalelor etc. Într-o bună zi, soția veni la mine și-mi zise să o ajut să facă și ea o fundație, dar una care să se ocupe de copii din familii sărace din Vâlcea, cu rezultate deosebite la învățătură. Și așa a făcut o fundație cu un nume ciudat, „Varanga”. Și a avut în fiecare an câte 7-8-9 copii bursieri, cu câte o bursă de circa patru milioane lei vechi. Având vocația de dascăl, dar în primul rând de om, soția mea stabilea o legătură de la suflet la suflet, de la inimă la inimă cu fiecare copil în parte. Și așa a dus-o până anul trecut. Înainte de moarte, m-a rugat să fie transmisă fundația fiului nostru, cel de-al doilea jurist al familiei, Tudor Dinescu.

– **Cu ea, extraordinara Dvs. soție, ați avut mai multe valențe comune, între care și dragostea de poezie?**

– Da, am avut ca o valență comună și dragostea pentru poezie. Și dragostea pentru Basarabia, de asemenea, pe care am transmis-o și copiilor noștri.

– **Știu că mai aveți proiecte legate de Basarabia.**

– Fiind la Chișinău și cunoscând-o pe dna Ala Glavan, de la Liceul „Spiru Haret” din Chișinău, mi-a venit ideea unui proiect de apropiere cu un liceu din Râmnicu Vâlcea. Dl Florescu, fost director la un impor-

tant liceu din Râmnicu Vâlcea, a împărtășit cu entuziasm ideea de a înfripa o legătură de prietenie și colaborare. Profesorul de la Vâlcea este un dascăl de suflet, în curând se va pensiona și va avea timp să se ocupe mai pe îndelete... Cred că prin noi: eu, Dvs., Vasile Șoimaru, Ala Glavan, Vlad Pohlă, vom reuși să facem o apropiere, să realizăm un proiect eficient și util tuturor nouă. În momentul când voi pune capăt activității

mele și nu voi mai fi judecător, mă gândesc să-mi dedic toată energia apropierii de Dvs., a noastră de noi, să lărgim sfera de prietenii, prin proiecte comune și nu numai...

– Vă mulțumesc și vă doresc realizarea tuturor proiectelor!

Consemnare: Tamara GORINCIOI

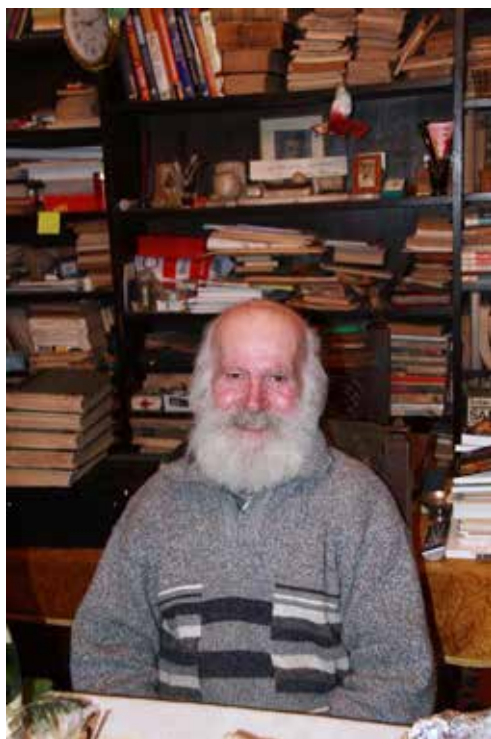
UN CONTE AL SIMȚIRII RAFINATE LA BRAN

Ioana PRUTEANU

Mergând pe urma colegilor mei Vlad Pohlă și Vasile Șoimaru spre Bran, într-o zi frumoasă zi de iunie, în compania jurnalistei Antonina Sârbu, nu mai pregetăm să admirăm frumusețea și grandoarea arcadelor azurii ale munților ce se deschideau ochilor noștri ca o filă dintr-un hrisov vechi, străvechi. Drumul spre Bran, la Alexandru Lupescu, protagonistul acestui articol, duce înainte de toate la castelul lui Țepeș, zis și Dracula, unde domnitorul valah, prins de turci, ar fi stat închis în turnul de aici.

Dracula între mit și realitate

Castelul Bran, un monument istoric și arhitectonic, a fost ridicat de cavalerii teutoni în anii 1211-1225. Ulterior, castelul are atât rolul de vamă, cât și cel de fortăreață la granița estică a Transilvaniei, un spațiu românesc destinat încercărilor disperate de a opri extinderea Imperiului Otoman. La 1407, Sigismund de Luxemburg dă castelul ca feudă (proprietate oferită în schimbul loialității) aliatului său, domnitorul Țării Românești Mircea cel Bătrân, pentru a se putea retrage aici în caz de atac al turcilor. În 1419, după încetarea din viață a voievodului, instabilitatea politică din Țara Românească îl determină pe Sigismund să preia castelul și să îl încredin-

teze principilor Transilvaniei. Astfel, Vlad Țepeș, însărcinat de principii Transilvaniei cu rezistența antiotomană la graniță, este aliat cu Branul și Brașovul în timpul primei sale domnii (1436-1442). Cu toate acestea, la începutul anului 1459, în timpul celei

de-a doua domnie (1456-1462), armata sa trece prin Bran și atacă Brașovul pentru a rezolva un conflict dintre domnitorul Țării Românești și sașii care cereau taxe vamale tot mai mari și îl susțineau pe oponentul său la tron. Vlad Țepeș arde suburbiile și omoară sute de oameni, provocând comunitatea săsească să se răzbune și să-l zugrăvească în cronicile ulterioare drept un tiran extrem de sângeros.

Fapt ce i-a adus probabil contelui numele de Dracula, tatăl său, Vlad Dracul, fiind cavaler al Ordinului Dracula, ordin cavaleresc din Estul Europei ce avea drept scop oprirea extinderii Impiului Otoman. Dar acuzația de vampirism la adresa lui Vlad Țepeș a fost inventată, lucru știut, de scriitorul irlandez Bram Stoker în anul 1897, la sugestia unui amic de-al său, unghur din Slovacia. Bram Stoker nu a fost niciodată în Transilvania pentru a se documenta la scrierea romanului său. Modelul ce a stat la baza conturării unui Țepeș monstruos – Dracula – a fost un general al regelui Ungariei, cunoscut ca Pavel Chinezu... Pe acest caz România ar putea să acționeze o judecată internațională, care l-ar reabilita pe principele nostru Vlad Țepeș.

Inima reginei Maria

Dar faima Castelului Bran nu ar fi deplină dacă nu ar fi legată și de inima reginei Maria. În anul 1940, când România pierde Cadrilaterul, localitatea Balcic se pierde și ea. Din cauza acestui eveniment istoric, inima reginei Maria, aflată până la acea dată în Capela Stella Maria, la cererea fiicei sale Elena, a fost adusă la Castelul Bran și așezată într-un spațiu special amenajat, săpat în stânca muntelui de lângă castel. Deoarece mărețul Castel Bran aparținea tot familiei regale, fiica reginei, principesa Ileana, a ridicat pe un teren al castelului, în anii 1941-1942, o micuță capelă, urmând întru totul scara și modelul celei din Balcic. Capela avea un grilaj din fier, ornamentat cu cruci gamee, simbol des folosit de Regi-

na Maria în timpul vieții. Principesa Ileana își dorea ca Biserica *Inima Reginei Maria* să fie locaș de slujbă pentru cei internați în Spitalul din Bran. Multă vreme, principesa a lucrat ca voluntar în spitalul de lângă Bran. Construit în anul 1945, spitalul de campanie din Bran a fost numit „Inima reginei Maria”.

După anul 1948, comuniștii au încercat să distrugă toate urmele lăsate în țară de familia regală. Spitalul a ajuns în paragină, iar Capela de piatră de lângă Bran a fost părăsită și vandalizată. Peste ceva timp, inima reginei va fi mutată în interiorul Castelului Bran. În luna iulie 1968, directorul Muzeului Bran, însoțit de mai mulți activiști de partid, au deschis capela și au forțat cu răngile sarcofagul de marmură aflat în interior. În sarcofag au găsit caseta de argint aurit cu inima reginei, caseta pe care au depus-o în casa de bani a Muzeului Castelului Bran. În luna martie 1971, pe motivul de mai multă siguranță, caseta aurită cu inima Reginei Maria a fost transferată la Muzeul Național de Istorie a României, din București, și a fost deschisă. În ea se găsea o altă casetă, mai mică, octogonală, de argint. Și aceasta a fost deschisă. Cele două casete au fost incluse în Tezaurul Istoric al României. Biserica de lângă Bran a fost resfințită în anul 2005, dar inima reginei încă nu și-a găsit liniștea, continuă să stea în muzeul din București.

Despre o prietenie ca în cărți

Dacă e să inversăm nițel lucrurile, vom spune că faimosul Castelul Bran al domnitorului Vlad Țepeș se află în imediata apropiere a frumoasei vile a eroului nostru, dl Alexandru Lupescu – o casă pitorească și compactă, cu două niveluri, construită în stil săsesc, cu o curte verde, cu multe flori și pomi... Este un adevărat muzeu de anticariat, de arte frumoase, cu cărți vechi și tablouri de epocă, ceramică de Horezu, cu un Tricolor la mansardă. O mândrie a vechii vile este camera principesei Elena,

care în timpul construcției capelei *Inima Reginei Maria*, a ales să locuiască aici, în casa cu vedere spre castel.

Gazda noastră, care ne iese binevoitor în întâmpinare, are un chip bonom și barbă albă, parcă ar fi coborât dintr-un album iconografic dedicat contelui Lev Tolstoi, mai cunoscut ca autor al romanelor *Război și pace*, *Înviearea*, *Anna Karenina*, *Sonata Kreutzer* etc. În fața casei descoperim o adevărată minunăție: floarea de colț, cea care înflorește doar pe creastă de munte! Se prezintă simplu, Sașa, și ne poftescă ospitalier în casă, mai bine zis în biroul său ornamentat cu cărți, manuscrise, bibelouri și multe amintiri. Și ca un prieten hăt de demult, deși ne vedeam a două oară, ne propune să luăm masa la un pahar de vin de colecție. Îi propunem să facem întâi interviul. Cunoscându-l dintr-un jurnal de călătorie al colegului Vl. Pohlă, publicat în revista *BiblioPolis*, ne simțim parcă mai degajat, mai de-ai casei. Îi place prenumele Sasha și datorită pasiunii sale pentru limba, literatura și cultura rusă, transmisă de prietenul său Petre Hrșanovschi-Sirin, cu rădăcini din Basarabia, o personalitate a culturii românești postbelice, cu care a activat, în anii '60-'80, în cinematografia română, realizând împreună circa 40 de filme documentare.

„Om de creație cu o vastă cultură, intelectual de clasă înaltă, spirit rafinat, prin excelență, fire romantică într-un secol al unui dur realism, printre altele, în tinerețe, s-a îndrăgostit incurabil de limba rusă și chiar dacă nu a putut face studii în domeniu, oricum a devenit un excelent cunoscător al limbii, literaturii, istoriei, filozofiei, artelor ruse. Tocmai această pasiune l-a apropiat de niște intelectuali de marcă, cu filiații basarabene sau chiar pur ruse, cu rădăcini în Basarabia, după 28 iunie 1940 stabiliți în dreapta Prutului, la București. Așa a intrat în posesia unor rarissime cărți rusești, mai exact, volumele i-au fost încredințate pentru păstrare și ulterioară transmitere la per-

soane sau la biblioteci prin care aceste cărți să devină un bun public.” E un portret al lui Sasha – Al. Lupescu, făcut de Vlad Pohlă, în același material din *BiblioPolis*, la care, practic, nu am mai avea nimic de adăugat.

După moartea prietenului drag, Al. Lupescu a făcut o donație de carte rară BM „B.P. Hasdeu”, îndeplinind dorința testamentară a lui Petre Sirin: 20 de volume ale *Dicționarului enciclopedic Efron și Brockhaus*, ediția rusă din primii ani ai secolului XX. Petre avea colecția de carte rusă de la maică-sa, Xenia, originară din Basarabia, profesoară de limba și literatura rusă la Universitatea din București. Tânărul Alexandru Lupescu a avut norocul să-i fie unul dintre studenții favoriți, fiind invitat la un ceai la samovarul rusesc. Moment ce i-a schimbat cu desăvârșire întreaga sa viață. Astfel se cunoaște cu fiul doamnei profesoare, Petre (zis și Pierre), între ei legându-se o mare prietenie.

Petre Hrșanovschi-Sirin (1926-2003) s-a născut la Chișinău, a decedat la Bran. Mama lui, Xenia, provenea dintr-o familie de preoți. Tatăl, Anatol Hrșanovschi, pictor, se trăgea dintr-o familie veche de nobili polonezi. Petre-Pierre face Școala de Belle-Arte din Chișinău, pe atunci director fiind Alexandru Plămădeală – da, da, cel care l-a eternizat la Chișinău pe Ștefan cel Mare... P. Sirin a debutat cu desene și caricaturi la revistele umoristice *Racheta* și *Pugaci*, iar la București a ilustrat mai multe manuale școlare, inclusiv *Abecedarul*, *Carte de citire* etc. A fost unul dintre cei mai importanți regizori de filme documentare din România, care a lucrat aproape toată viața la Studioul „Al. Sahia”, cele mai multe pelicule realizându-le în colaborare cu Al. Lupescu. După pensionare, a fost conducătorul Catedrei de artă teatrală și cinematografică a Școlii Populare de Artă de la Brașov.

Castele în Spania

O altă dorință testamentară a lui Petre Sirin către bunul său prieten Al. Lupescu a fost editarea post-mortem a romanului

Castele în Spania. Narațiunea, extrem de captivantă, este, de fapt, jurnalul lui Petre din anii 1949-1959, în care e inclusă corespondența sa cu Mihai Rădulescu și cu alți prieteni din grupul ascuns sub o metaforă a curții regale din Spania. Născut la Chișinău, dintr-un tată polonez și o mamă ucraineană, Petre va copilări în București, unde educația familială îl pune în posesia câtorva limbi străine: rusa, germana și franceza. Un amănunt interesant din carte e că Petre Sirin (autorul) își făcea uneori vacanțele la vila lui Constantin Noica în compania lui Rolan Barthes, ultimul director în funcție al Versailles-ului.

Xenia Zaharovna, care era profesora de limba rusă, avea o inimă cât întregia Rusiei, ne mărturisește dl Al. Lupescu. „Ei au fost acei care m-au adoptat, eu rămas orfan de tată, oferindu-mi o cameră. Mama nu reușea să aibă grijă de noi, toți cei 13 copii. Eram săraci și locuiam în două camere. Iar acești oameni, străini în România, au reușit să-mi dăruiască căldură spirituală și materială.” În semn de recunoștință pentru familia Hrșanovschi, Sasha i-a fost lui Petre ca un frate. În biblioteca sa plină de manuscrise, mape, plicuri, rămase de

la Petre se mai simte viu spiritul acestuia. Plin de energie și optimism, Al. Lupescu lucrează acum la cel de-al doilea volum al cărții *Castele în Spania*. În pofida celor 80 de ani...

O prietenie adevărată transcende timpul, uneori fiind mai puternică decât legăturile de rudenie, ni se confesează dl Al. Lupescu. Vorbește despre Pierre Sirin la timpul prezent, iar la despărțire ne invită să-i mai trecem pragul, citindu-ne una din frumoasele sale poezii: „larba a năpădit poteca de la poartă până-n casă / Nimeni nu-mi mai calcă pragul, nimeni nu mai dă să iasă, / Zilele se scurg aiurea ca și norii pe măgură. / Unde-s toți de altădată, unde-i blânda ta făptură?...”

Ne petrece până la poartă împreună cu un alt bun prieten, dl Ionică, cu chip senin de țăran, deși e dascăl la biserica din localitate. Este ajutorul de nădejde al lui Sasha, are grijă de grădină, de dulcețuri și de prunii din preajmă, din care iese o minune de țuică. Testamentar, Al. Lupescu îi va lăsa casa, cărțile, manuscrisele nevalorificate ale lui Petre Sirin, demne de un muzeu, vor fi în grija dlui Ionică, astfel ca ele să dăinuie și pentru alte generații.

BOEMA ARMEANĂ PE MALURILE SENEI

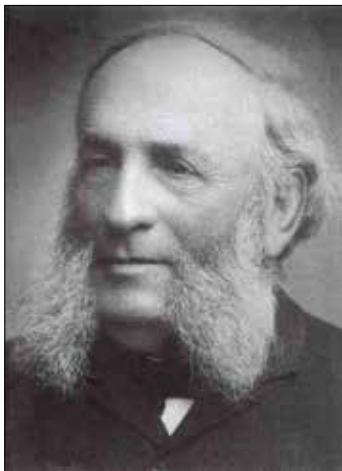
Vlad POHILĂ

Garabet Ibrăileanu (1871-1936) a fost – lucru bine știut – unul dintre cei mai mari critici și istorici literari români, situat de specialiști între Titu Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, pe de o parte, și G. Călinescu și Tudor Vianu, pe de altă parte. A fost, deopotrivă, și un apreciat profesor de liceu, apoi la universitate, talentat publicist, unul dintre animatorii legendarei reviste *Viața românească*. Studiile sale: *Spiritul critic în cultura românească*, *Literatura și societatea*, *Opera literară a dlui [Al.] Vlahuță*, *Creație și analiză* etc. se constituie ca niște pertinente îndrumări pentru înțelegerea procesului literar-cultural din România modernă, dar și pilduitoare manuale despre cum se face inteligent, captivant și eficient istorie și critică literară. **Ivan Aivazovski** (1817-1900) a fost un clasic al artelor plastice ruse, a cărui notorietate se întemeiază pe genul marinist, uneori îmbinat cu cel batalion. S-a impus în epocă și ca un rafinat colecționar de ope-

re de artă, dar și un mecenat, sprijinind talente tinere și pictori ajunși la ananghie în anii de maturitate sau de senectute. Cel puțin un tablou al său, intitulat *Al nouălea val*, a impresionat profund contemporaneitatea, trezind emoții puternice și în epoca modernă, caracterizată, în general, printr-o scădere a sensibilității la sublim. **Henri Troyat** (1911-2007) a fost un faimos scriitor, unul dintre „eternii” intelectuali ai Franței, membru al Academiei Franceze, laureat a numeroase premii acordate pentru diferite lucrări – mai bine de o sută de volume de romane istorice, biografii romanțate, dar și proză scurtă incluzând povestiri și nuvele dintre cele mai acaparatoare. **Arshile Gorky** (1904-1948) a fost un pictor american atins de aripa geniului, unul dintre fondatorii curentului numit „suprerealism abstract”. Tablourile sale, câte s-au păstrat după un incendiu devastator ce s-a iscat în atelierul său, fac astăzi obiectul mândriei celor mai importante

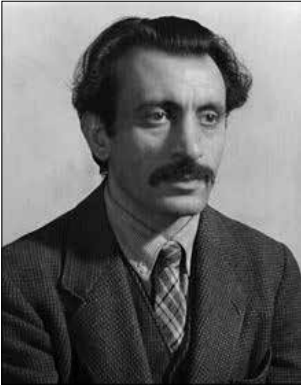
Garabet Ibrăileanu

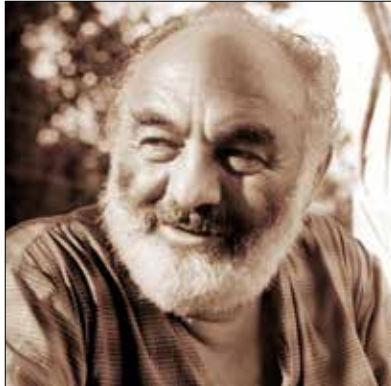
Ivan Aivazovski

Henri Troyat

Arshile Gorky

Serghei Paradjanov

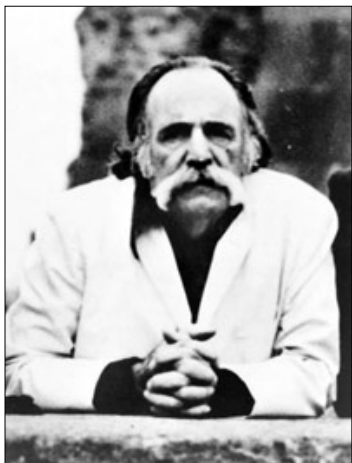

Cher

muzeu de artă din New York, Philadelphia, Chicago, dar și la faimoasa Galerie „Tate” din Londra. Tocmai când flăcăriile i-au înghițit mai multe creații de inestimabilă valoare, medicii l-au diagnosticat cu cancer, într-o fază fatal de avansată... Soarta însă a vrut parcă să fie și mai neîndurătoare cu el: tot atunci artistul a nimerit într-un grav accident, frângându-și mâna dreaptă, iar soția l-a părăsit, însoțindu-se cu un prieten de familie. Avea 44 de ani și nu bănuia că, abia dobândindu-și supranumele *Cel mai trist boem*, cu acest calificativ era să fie condus pe ultimul drum al vieții sale extrem de zbuciumate. **Serghei Paradjanov** (1924-1990), încă din tinerețe s-a impus ca un foarte dăruit scenarist și regizor de filme, dar a fost și pictor, autor de originale colaje picturale. Celebru în fosta URSS ca autor al unor filme de mare succes: *Umbrele strămoșilor uitați* (inspirat de niște lucrări în proză ale ucraineanului Mihailo Koțjubinski și turnat la Casa de film „Dovjenko” din Kiev) sau *Culoarea rodiilor*; cunoscut și ca disident estetic și deținut în câteva din cele mai mari pușcării sovietice, din timpul domniei lui Leonid Brejnev. Cu regret, se uită un amănunt frapant din biografia de creație a lui S. Paradjanov: că a debutat în cinematografie, în anii '50 ai secolului trecut, cu peliculele *Motive moldovenești* (lucrarea sa de licență la Institutul de cinematografie VGHİK din Moscova) și *Andrieș*

(primul său film de lung metraj). **Cher**, născută în 1946, în California, este o celebră interpretă americană de muzică pop, mai fiind cunoscută și apreciată ca autoare de melodii și texte pentru cântecele interpretate, actriță, regizoare și producătoare în industria showbizului, a filmului și a TV. Are în palmares numeroase Oscar-uri, Grammy, Emmy, Discuri, Globuri și Palmieri de argint, de aur, de platină.

Vă veți întreba – întru totul motivat –, ce poate fi comun între acești oameni de creație, totuși, extrem de diferiți? Pentru mulți, răspunsul ar fi la suprafață: toți sunt de origine armeană, parte a boemei literar-artistică din Spiurk [scris și Spürq] – așa se numește în original Diaspora armeană. Această boemă este pe cât de numeroasă, pe atât de pestriță și pitorească, unită însă prin limba strămoșească, credința creștină apostolică, trăirea intensă a istoriei naționale și alte câteva elemente fundamentale, printre care se regăsește și terminația specifică a numelor armenesti: **-ian (-yan)**. Mulți dintre armenii risipiți prin lume, mari sau mici, celebri sau anonimi, bogați ori săraci, au păstrat și această terminație la numele de familie. Suficient să amintim de scriitorul american **William Saroyan**, compozitorul rus (sic!) **Aram Haciaturian** (autorul baletului *Spartacus*) sau miliardarul **Kirk Kerkorian** din SUA – cel mai bogat armean din lume, cel care, la 94 de ani,

William Saroyan

Aram Hacıaturian

Kirk Kerkorian

cu o avere netă de 4,5 miliarde dolari, se plasează pe locul 328 în topul miliardarilor de pe mapamond. Cum, desigur, ați observat, oamenii de creație enumerați la începutul articolului, dintr-un motiv sau altul, au renunțat la înfățișarea tipică a numelui de acasă; unii l-au modificat substanțial sau chiar au adoptat nume străine, specifice țării în care au trăit / trăiesc. Cu un mic efort de cercetare, descoperim însă, la toți, și elementul caracteristic al onomasticii naționale. Astfel, Garabet Ibrăileanu, „trădat” parțial de prenume (Garabet sau, în altă variantă, numită „răsăriteană” – Karapet), avea bunicii care se numeau Ibrailian, adică, „din / de la Brăila”. Ivan Aivazovski era, de fapt, Hovhannes Aivazian; Henri Troyat se numea la naștere Levon Tarasoff, aceasta fiind forma rusificată a numelui armenesc Torosian. Arshile Gorky este pseudonimul lui Vostanik Manuk Adoian. În fine, numele adevărat al lui Serghei Paradjanov era Sarkis Paradjanian, iar cel al cântăreței Cher – Cheryl Sarkisian....

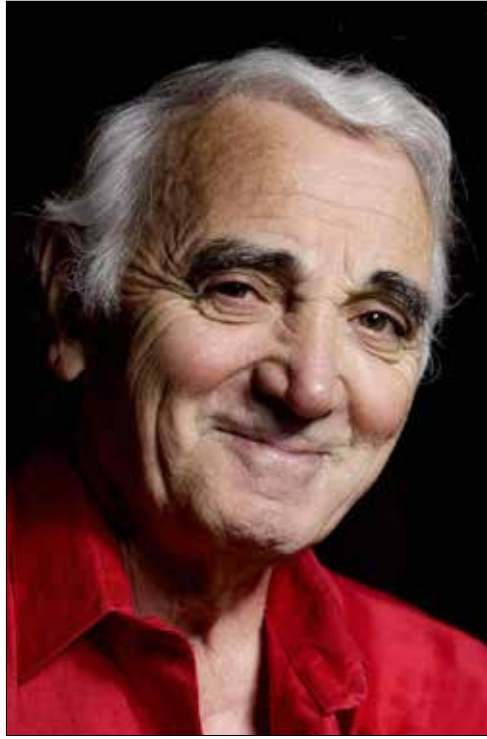
Printre armenii celebri care și-au modificat / schimbat numele de acasă este și unul care și-a cântat (își mai cântă!) cu multă simțire patria adoptivă, dar și pe cea istorică, iubirile din trecut și de astăzi; frumosul etern dar și efemer; are și un imn al „castei”

din care cu demnitate face parte: *Boema*. Câteva generații de europeni, americani și chiar asiatici de după al Doilea Război Mondial fredonează sau ascultă cu sufletul la gură *Boema*, dar și alte zeci de piese din repertoriul lui. Ne referim, după cum ați intuit, probabil, la **Charles Aznavour** – cântăreț, compozitor, actor și activist public francez de origine armeană, unul dintre cei mai îndrăgiți și mai longevivi interpreți atât în Franța, cât și în alte țări.

S-a născut la 22 mai 1924, la Paris, ca Chahnour Varenagh [Vashinaq] Aznavourian, într-o familie de armeni stabiliți în Franța în 1922 (tatăl, emigrat din Tbilisi, Georgia, și mama, refugiată din Turcia).

A făcut studii la o Școală elementară de arte, apoi la Școala centrală TSF din Paris. Cântă pe scenă de la nouă ani, iar în 1936 debutează într-un rol de film. Din 1941 Ch. Aznavour cântă în duet cu compozitorul Pierre Roche, frumoasa lor colaborare fiind remarcată și de Edith Piaf, care din 1946 îi ia în compania sa, în turnee de mare succes în Franța, SUA și Quebec (Canada). Este perioada când Ch. Aznavour se impune ca interpret profesionist. Totuși, marele său succes îl înregistrează în 1956, grație unor concerte la Casablanca (Maroc), apoi la Paris, în faimoasa sală „Olympia”, unde avea și

cânte trei concerte pe zi, cu genericul *Sur ma vie (Despre viața mea)*. La începutul anilor '60 concertează în sălile „Carnegie Hall” și „Ambassador Hotel” din New York; câțiva ani mai târziu editează primul său album, la „Reprise Records” – casa de discuri a lui Frank Sinatra. În anul 2011 editează albumul *Aznavour toujours*, incluzând 11 piese noi. Tot atunci începe seria de spectacole cu genericul *Charles Aznavour en toute intimité*, pe care le prezintă în Sala „Olympia” din Paris, în mai multe capitale din Europa, Asia și din cele două Americi.

Charles Aznavour

Ch. Aznavour a compus peste 1000 (una mie!) de piese muzicale, pe care le-a menținut în repertoriu diferite perioade de timp. Printre cele mai rezistente în timp sunt cântecele: *Boema (La Boheme)*, *Mama*, *Dragoste eternă*, *Isabelle*, *Bucurii demodate*, *Tinerețe*, *Ave Maria*, *Ea*, *Nu, nu am uitat nimic*, *Pentru că...*, *Două chitare*, *Să mori pentru dragoste, la-mă și mă du*, *Aseară* etc. Majoritatea pieselor interpretate de Aznavour sunt în franceză, însă are în repertoriu și circa 150 de cântece în engleză, peste 100 – în italiană, 70 – în spaniolă, 50 în germană, câteva zeci în limba sa maternă, armeană. Zeci de piese de-ale sale au fost preluate de către faimoși reprezentanți ai genului muzical ce a dominat mijlocul și a doua jumătate a sec. XX: Bob Dylan, Liza Minelli, Ray Charles, Julio Iglesias, Enrico Macias, Chucho Valdes ș.a. Însuși Aznavour s-a produs în duet cu celebrități ale

muzicii ușoare, dar și clasice: Frank Sinatra, Céline Dion, Luciano Pavarotti, Liza Minelli, Plácido Domingo, Patricia Kaas ș.a.

A scris muzica și pentru câteva opere: *Monsieur Carnaval* (1965), *Do-uchka* (1973, în colab.), *Lotrek* (2004). A jucat în mai bine de 60 de filme artistice, multe fiind creații ale unor celebri regizori ca Jean Cocteau, François Truffaut, René Claire, Claude Chabrol, Claude Lelouch ș.a. S-a filmat în Franța, dar și în SUA, la Hollywood, în alte țări. Filmele de succes deosebit, cu par-

ticiparea lui Ch. Aznavour, se consideră: *Testamentul lui Orfeu*, *Nu trageți în pianist* (1960), *Diavolul și cele zece porunci* (1962), *Parisul în august* (1966), *Timpul lupilor* (1970), *Partea leului* (1971), *Trăiască viața* (1984), *Chinezul* (serial TV), *Devoratorul de stele* (1987), *Moș Goriot* (2004) etc. Însuși artistul ține mult la rolul jucat în pelicula *Ararat* (2000) a regizorului A. Egoian despre genocidul armenilor, comis de turci în anii 1915-1916.

Din trei căsătorii (1946, 1955, 1967), are șase copii: Séda, Charles, Patrick, Katia, Mischa, Nicholas, dintre care patru au făcut cariere destul de frumoase. A scris memorii, publicându-le în reviste de mare tiraj și în cărți aparte: *Aznavour despre Aznavour* (1970), *Trecut și prezent* (2004). A editat câteva culegeri cu șlagăre de-ale sale. În 2007 publică o carte de memorii romanțate (o „pseudobiografie”): *Mon pere, ce geant (Ta-*

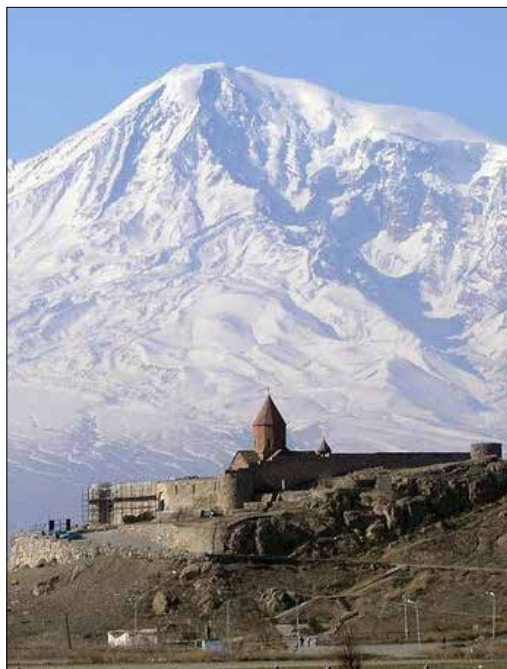

tăl meu, un gigant), tradusă în mai multe limbi. Regizorul Levon Mkirtician, cu pelicula *Charles Aznavour, Armenia, 1989*, este unul din numeroșii autori de filme despre sau dedicate exclusiv cântărețului.

Este de-a dreptul impresionant (și pilduitor!) atașamentul lui Ch. Aznavour pentru poporul din care se trage, pentru patria sa istorică. În 1988, după devastatorul cutremur de pământ de la Spitak, Armenia, cântărețul a creat fundația „Aznavour pour Arménie”, prin care a adunat, cu precădere de la oameni de artă din Occident, dar și de la businessmeni și chiar politicieni, substanțiale ajutoare pentru sinistrați. A avut câteva evaluări triumfale la Erevan și în alte localități din Armenia, conform presei „pretutindeni fiind primit ca un Mesia”. Are în repertoriu câteva piese muzicale emblematice pentru melosul armean: *Krunk* (Cocorul, cântecul refugiaților), *Gingașă Armenie*, *Djan* (Iubirea mea), *Așharums* (pe versuri de Sayat Nova, poetul național din sec. XVIII) etc. O piață centrală din Erevan îi poartă numele, iar în or. Ghiumri (al doilea

ca mărime în Armenia, fostul Leninakan), i s-a ridicat o statuie. Din 1995 Ch. Aznavour este Ambasador al Armeniei la UNESCO, iar din 2009 – Ambasador al patriei sale istorice în Elveția, unde în prezent își are și domiciliul.

Deține numeroase premii și distincții, preponderent franceze, dar și ale altor state, inclusiv: Medalia de Aur a or. Paris (1971); *Leul de Aur* – Premiul Festivalului de film din Veneția (1971); Medalia Mare a cântecului francez acordată de Academia Franceză (1995); Premiul *Victoria* – pentru cel mai bun interpret al anului (1997); Legiunea de Onoare (1997, în grad de Ofițer; 2004 – în grad de Comandor) etc. Este Erou Național al Armeniei și cavaler al Ordinului Patriei – distincțiile supreme ale Armeniei (2004); ofițer al Ordinului Canadei (2008) ș.a. „*Dvs. cucerți lumea, pentru că aveți darul de a transmite oamenilor emoții puternice*”, i-a spus, lui Ch. Aznavour, după un concert, generalul Charles de Gaulle (1890-1970), pe când era încă președintele Franței.

FIDEL ȘI ÎNȚELEPT STRĂJER AL ROMÂNISMULUI

Vlad POHILĂ

Bunul nostru învățător și prieten Constantin Bobeică ar fi împlinit 90 de ani...

Din noianul de amintiri adunate de C. Bobeică, de-a lungul a peste opt decenii, cele din perioada românească excelau prin lumină și dragoste de viață. Ca licean, a făcut și el străjerie – s-a implicat într-o mișcare de excepție ce altoia adolescenților dragostea de Patrie, atașamentul pentru valorile naționale, netrecătoare. Și viața-i întregă a rămas, am impresia, un fidel și înțelept străjer al românismului în Basarabia crotopită, ruptă mișelește de la vatra-i originară.

Viitorul pedagog și publicist, veteran al celui de-al Doilea Război Mondial în cadrul Armatei Române; deținut al gulagurilor siberiene, Constantin Bobeică, s-a născut la 5 iulie 1924, în s. Cobâlca (azi, Codreanca, Strășeni), într-o familie de mazili cu carte. S-a stins din viața la Chișinău, pe 21 mai 2013, fiind înmormântat în satul natal.

După școala primară făcută la baștină, a urmat faimosul Liceu „B.P. Hasdeu” din Chișinău, unde a avut mulți profesori celebri în acea epocă. La fel, numeroși colegi de promoție și de generație au devenit personalități marcante ale culturii și științei românești. După război învață la fără frecvență la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău,

concomitent începând cariera de profesor în școli sătești din zona Codrilor basarabeni.

În urma unui denunț cu acuzația de „colaborare cu autoritățile burgheze române”, autoritățile sovietice de ocupație îl arestează, apoi îl deportează împreună cu tânăra sa familie (soția și o copilă, minoră) și cu mama Eugenia. Timp de șapte ani (între 1949 și 1956) se află la munci silnice în Siberia: inițial, în reg. Tiumen, apoi în reg. Kurgan. În ghețurile Siberiei, cu puțin timp înainte de eliberare, i-a murit mama, fiind înmormântată în pământ străin – o durere ce i-a mocnit în suflet

toată viața, răzbătând din majoritatea scrierilor sale de mai târziu pe tema „siberiană”.

Revenit la baștină, absolvește Facultatea de Filologie la „Ion Creangă” (1958), lucrează ca profesor de limba și literatura română în satele Țibirica, Onișcani, Frumoasa, Cornova, Cobâlca (aici, perioada cea mai îndelungată). Având o vastă cultură, o bogată experiență și un incontestabil har de narator, în anii '60 începe să publice diverse articole: mai întâi la *Cultura*, apoi la *Tinerimea Moldovei*, *Literatura și arta*, *Învățământul public* (ulterior *Făclia*), *Moldova*, *Nistru (Basarabia)*, *Glasul*; în ultimul deceniu de viață – și la *Timpul*, *Jurnal de Chișinău*, *Ziarul de gardă*, *Univers pedagogic pro ș.a.* Scrierile sale instructiv-didactice și cognitive, memorialistice și de atitudine

sunt tot mai mult apreciate, C. Bobeică fiind invitat și la Radioul Național, Radio „Antena C”, Radio „Vocea Basarabiei”.

Intellectual de un rarism rafinement, C. Bobeică simțea totuși o strânsă legătură cu universul rustic, pe care l-a zugrăvit și l-a elogiat în scrierile sale. A și debutat editorial cu *O cronologie pentru istoria satului Cobâlca* (1999). Dacă până prin 1988-1989 a publicat cu precădere articole pe teme ale învățământului și culturii, din acești ani de cotitură abordează subiecte vizând deșteptarea națională a basarabenilor, despre cultura și modul de trai în perioada interbelică a Basarabiei, despre „eliberarea” sovietică, despre anii de război și de foamete organizată, despre deportări și deportați etc. A creionat impresionante portrete despre înaintași și contemporani. Încet-încet, a prins a-și aduna scrierile în volume de autor, acestea fiind prefațate de Andrei Vartic, Nicolae Rusu, Ion Iachim, Vasile Șoimaru ș.a. Au beneficiat de frumoase lansări și de recenzii favorabile cărțile de eseuri și memorii: *Între stele și țărâne* (2005); *Moment crepuscular* (2007); *Dor de muntele Bobeica* (2009); *Sinteze* (2010); *Lumini și umbre* (2011); culegerea de versuri și folclor local *Oratio recta* (2006). Ultima sa carte, pe care autorul dorea să o vadă barem: *Introspecție*, a apărut atunci când rudele și apropiații îl omagiau la 40 de zile de la deces. E de menționat că la editarea acestor cărți C. Bobeică a beneficiat constant de sprijinul, moral și material, al dlui conf. univ. dr. V. Șoimaru. Scrisul, dar și editarea articolelor și poeziilor sale în volum, cu certitudine, i-au lungit viața lui C. Bobeică. Oricum, i-au luminat existența în ultimul său deceniu, când a scos de sub tipar un număr record: șapte cărți în opt ani de zile.

Om prin excelență al cărții și lecturii, profesorul C. Bobeică a fost un devotat prieten – nu doar cititor! – al bibliotecilor: din satul unde lucra și din centrul raional Strășeni; al Bibliotecii Academiei de Științe, al Bibliotecii Naționale, al Bibliotecii Institutului de

perfecționare a cadrelor didactice. Venea adeseori și la fosta Bibliotecă Orășenească, BM „B.P. Hasdeu” de astăzi. La „Hasdeu” și-a lansat majoritatea aparițiilor editoriale, în ultimul deceniu de existență pământescă. Adeseori își exprima recunoștința că tocmai aici, la împărțășanii ale bucuriei, și-a putut aduna ficele, ginerii, nepoții, alte rude, prietenii, discipolii... *BiblioPolis* era una din publicațiile pe care C. Bobeică le citea nu numai cu regularitate, dar și cu atenție și emoție. Când ne-a încredințat spre publicare unele articole, desigur, le-am acceptat cu drag, „academicianul din Codreanca” – așa îi spuneam noi cu căldură și încântare față de vasta și profunda sa cultură – devenind pe dată unul dintre autorii noștri de seamă. Eseurile lui C. Bobeică erau citite, comentate, prețuite la justa lor valoare artistică, ideatică, morală, cognitivă. Fiece filă scrisă de el emana căldura și bunătatea sufletului său. Dar mai răzbătea din fiecă pagină a eseurilor lui C. Bobeică și încrâncenarea de a spune adevăruri, de a recupera, parcă, ceea ce nu putuse să spună decât în gând în cinci decenii de cruntă apăsare străină.

C. Bobeică a fost, în câteva rânduri, laureat al săptămânalului *Literatura și arta*. Anterior, în 1984, i s-a acordat Premiul Uniunii Jurnaliștilor din Moldova, iar înainte de apus i s-a oferit Trofeul „Mărul contribuției” cu *Diplomă de excelență* și premiu, din partea revistei *BiblioPolis* a BM „B.P. Hasdeu” (2012). Ca o recunoaștere binemeritată a creației lui literar-publicistice, în iunie 2010 C. Bobeică a fost primit în Uniunea Scriitorilor din Moldova.

Va rămâne mereu în amintirea noastră ca un exemplu de cumsecădenie și modestie, de sete în a cunoaște și a promova Adevărul. Impresionant a fost și atașamentul său față de profesiunea aleasă; nestrămutat era crezul lui că deșteptarea conașionalilor se poate realiza prin recuperarea demnității umane, dar și printr-o maximă apropiere de literatură, artă, cultură, spiritualitate...

BIBLIOLOGI, BIBLIOFILI ȘI COLECȚIONARI

DE LA CAHUL LA CAHUL

Iurie COLESNIC

Este greu astăzi de spus de unde vine Istoria în el... De la strămoșii care au apărut aceste locuri? De la liceul românesc care a educat în inima lui o nebănuită demnitate?

E cert însă că istoricul Pavel Dimitriev (Dimitriu) (14 februarie 1925, Cahul – 14 aprilie 1996, Chișinău) vine de la Cahul.

A fost la război, a fost rănit, dar, lăsat la vatră, a mers ferm spre universitate, spre cel mai dificil obiect – istoria. Era în plină desfășurare epoca stalinistă, toți posibili oponenți ai regimului erau vegheați cu vigilență. Studenții de la istorie și filologie moldovenească erau cei mai supra-vegheați. A intrat la Universitatea de Stat imediat după foamete, în 1947, și a finalizat studiile cu un an înainte de moartea lui Stalin. Tema lui de studiu *Populația Moldovei în ultimul pătrar al sec. XVIII și începutul sec. XIX* părea neutră la prima vedere, îndepărtată serios de frământările epocii care, la acel moment, se dezicea deja de Stalin și căuta alte formule pentru a consolida regimul comunist din URSS. Teza de doctor a susținut-o în 1970. Iar în 1975 publică în volume rezultatele cercetărilor privind recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1774 și 1803, utilizând documente din arhivele noastre și din cele străine. Tabloul obținut a uimit pe veritabilii savanți. Continuitatea pe aceste plaiuri a fost constantă și de multe secole. Și până la 1812 populația Basarabiei a fost românească.

Ne miră faptul cum votează suburbiile Chișinăului, dar se miră acei care n-au deschis volumele îngrijite de Pavel Dimitriu care prezintă un tablou veridic despre componența etnică, situația economică, structura socială a târgului Chișinău din timpurile de odinioară și a fostelor localități: Ghidighici, Ghețaoani, Durlăști, Buiu-cani, Cricova ș.a.

Colaborator al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei, o scurtă perioadă, în anii 1970-1972 a fost secretar științific al Institutului de Istorie, iar între 1975 și 1978 a condus sectorul nou-format de studiere a istoriei orașelor și satelor din Moldova, care din motive ideologice a fost desființat.

Din 1978 a fost colaborator științific superior la Secția etnografie. Prieten bun și coleg cu istoricul literar Ion Osadenco, a fost tentat să realizeze și o cercetare literară în sensul pregătirii pentru tipar a operei cronicarilor noștri. În colaborare cu doctorul în filologie, Tatiana Celac, care era și soția lui, au editat: *Letopiseștele Țării Moldovei* de Grigore Ureche (1971), Miron Costin (1972) și Ion Neculce (1969). Aceste ediții au stat la îndemâna noii generații de cercetători ai trecutului nostru și au precedat editarea scrierilor lui Pavel Dimitriu care n-au fost prea numeroase, dar au fost consistente și importante.

Pensionat în 1991, timp de cinci ani a continuat activitatea de cercetător la Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei, fiind preocupat de problemele istoriei regionale.

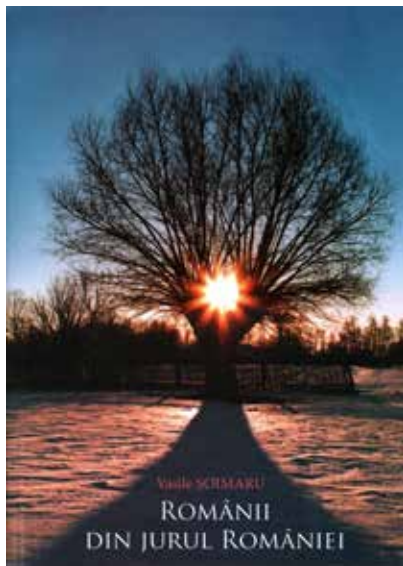
Decesul lui a survenit pe neașteptate. Prezența lui era necesară în nouă formulă de existență a Republicii Moldova. Dar destinul a decis altfel...

Prin contribuția documentară a Tatiane Celac la Institutul de Istorie a AȘM a fost deschisă o cameră memorială, la Arhiva Națională a Republicii Moldova – un fond special, iar la Cahul o stradă îi poartă numele.

Pornit în lume din sudul Basarabiei, după multe zbuciumări, a ajuns din nou acolo... A plecat un tânăr necunoscut, dar s-a întors un nume notoriu pentru istoria națională.

ROMÂNIMEA VĂZUTĂ PRIN OBIECTIVUL LUI VASILE ȘOIMARU

Basarabeanul dr. în economie Vasile Șoimaru este un entuziaș incurabil. Că își iubește Țara, mai mult decât se poate, o știe fiecare. Că își iubește consingeniile, de pe orice continent al globului pământesc, nu este un secret. Nu în zadar am notat anterior că **dl conf. univ. dr. în economie Vasile Șoimaru este un român total** – drept dovadă servesc faptele sale îndreptate spre înveșnicirea memoriei Neamului din care își trage rădăcinile. O faptă de ultimă oră (demnă de toată lauda, în acest sens!) o constituie și editarea albumului *Români din jurul României: monografie etnofotografică**, scos la lumina tiparului în luna lui Florar al anului curent. Insistăm să spunem că anume este vorba de o faptă ieșită din comun ce îi face cinste atât autorului, cât și tuturor românilor, căci pe aceștia i-a surprins cu aparatul său de fotografiat admirabilul, neîntrecutul maestru în ale artei de a observa ceea ce noi, cei de rînd, nu vom observa poate niciodată.

Aici trebuie să menționăm că dl conf. univ. dr. V. Șoimaru nu este la prima lucrare de acest fel. În 2004, a văzut lumina tiparului un album de fotografii pe care specialiștii le-au calificat drept „lirice”. Titlul lui grăiește de la sine: *Poeme în imagini*. Sînt adevărate capodopere ale genului fotografic. În 2008, în urma călătoriilor efectuate (cu autoturismul pe cont propriu!) prin statele vecine cu România, dar și prin cele de mai departe, tipărește (susținut din punct

de vedere financiar de o mîină de oameni cu sufletul generos) albumul *Români din jurul României în imagini* cu fotografii documentare și artistice, de asemenea, unice în felul său. Autorul a immortalizat de data aceasta vederi ale locurilor și chipuri de români care se află în afara granițelor statului de la care le provine numele. *Români din jurul României: monografie etnofotografică* nu este a doua ediție a albumului menționat mai sus, ci o cu totul altă lucrare – doar o mică parte din fotografii pot fi întâlnite în cea de mai înainte. Recentul album constituie o adevărată avere fotografică pentru cei care se interesează de istoria și cultura românilor atât din țară, cât și din diasporă. Cele peste 1000 de reproduceri tipărite, la sigur, pot fi incluse în patrimoniul etnocultural al românilor de pretutindeni, căci au o valoare de neprețuit – cine și cînd va mai

* ȘOIMARU, Vasile. *Români din jurul României: monografie etnofotografică*. Pref.: Zamfira Mihail ; pref. la vol. *Români din jurul României în imagini*: Vlad Pohilă ; postf.: L. Kulikovski. ; prez. graf.: Simion Zamșa. Ch.: Ed. Serebia; Onești : Ed. Magic Print, 2014 (Tipogr. „Balacron”). 376 p. ISBN 978-9975-128-03-2.

încerca să realizeze prin muncă ce e proprie titanilor astfel de opere artistice ca să strălucească în toată perfecțiunea lor?

Dna prof. univ. dr. Zamfira Mihail, care semnează prefața la această impunătoare comoară artistică, dar și științifică (căci e o colecție de lucrări deosebite, un document al păstrării religiei ortodoxe, obiceiurilor de nuntă, la cumetrii, înmormântări etc., al îmbrăcămintei, dar și al dispoziției personajelor), notează: „Geneza alcătuirii lucrării *Români din jurul României* a fost dintre cele mai incitante. A demarat ca un proiect de lungă durată, elaborat însă de la început în componentele lui esențiale. A existat o «idee», un imbold sufletesc al lui Vasile Șoimaru și anume: nevoia de cunoaștere plenară a tot ce înseamnă suflet românesc în afara granițelor de astăzi ale României. Elementul de control îl constituie limba română, marca identității, în ultimă esență, a unui popor. Detaliile lingvistice își găsesc suport în amintirile autorului care s-a înțeles cu vorbitorii (încă și ai) limbii române sau ale dialectelor ei (aromâna, istroromâna) în toate locurile în care i-a găsit viețuind pe aceștia. [...] Cartea este un document care mărturisește despre existența românilor din jurul României din anii 2002-2014. Acest «de jur-împrejur» se întinde la distanțe și de peste o mie de kilometri, dar în împraștierea lor românii totuși formează un inel, ca un fel de halou sau nimb în jurul ei. Iar un «răsad» peste Ocean, satul Boian din Canada, face dovada solidarității locuitorilor unei așezări tradiționale, care pot învinge, prin habitatul-enclavă, secolele, care dispersează. Și asemenea răsaduri a întâlnit de la țărmul Mării Baltice pînă în Kazahstan și din Italia la Istanbul, prin tot sud-estul Europei.”

Și Vlad Pohilă, scriitor și publicist, un bun prieten al protagonistului, fiind în cunoștință de cauză, în prefața la volumul din 2008 (inclusă și aceasta în ediția nouă) menționează: „Mi-a fost dat de mai multe

ori să aud încîntarea autorului, dr. Vasile Șoimaru, în legătură cu o remarcă a lui Nicolae Iorga, potrivit căreia România ar fi unica sau una din puținele țări din lume înconjurată de conaționali. Nu credeam, nu îmi imaginam însă că această observație a strălucitului nostru cărturar ar putea servi drept punct de plecare pentru elaborarea unui album monografic. De fapt, este destul de greu a stabili cu precizie cînd și unde a fost pentru V. Șoimaru acest punct de plecare. Personal, l-aș «deplasa» cu vreo 12-14 ani în urmă – cînd i s-a aprins în suflet focul, pasiunea pentru arta fotografiei. Încă pe atunci, conferențiarul universitar de la ASEM, doctor în economie V. Șoimaru, care se impunea tot mai frumos și ca publicist, cu o abordare nu numai economică, dar și istorică a lucrurilor, a fenomenelor; ei bine, încă de atunci dînsul surprindea oameni, locuri, evenimente ce formau pagini de istorie. Apoi a prins a coborî în jos, mai spre adîncurile istoriei naționale. [...] Ce l-o fi împins la drum, ce l-o fi mînat în atîtea căi neabătătorite? Desigur, o firească curiozitate și o admirabilă fascinație a frumosului din om și din sînul naturii. Dar, neîndoios, și primordial chiar, Vasile Șoimaru a pornit în drumeții ghidat de un mare, acut, vibrant, mai rar întîlnit la noi sentiment al dragostei de Neam și Țară.”

După aceste două splendide prefețe, autorul a plasat capitolul *Căutări, întâmplări, reflecții și mărturii din peregrinările mele în jurul României*. Textele incuse aici sînt un fel de raport, o dare de seamă despre cele întîmplute – cercetările, evenimentele, manifestările culturale desfășurate – pe parcursul mai multor ani, în timp ce călătorea prin locurile românilor din afara granițelor României.

Dar miezul – materialul cel mai consistent și cel mai valoros – îl constituie cele 14 capitole incluse în următoarea ordine: *I. Maramureșul istoric* [p. 24-57]; *II. Nordul Bucovinei și Ținutul Herța* [p. 58-111]; *III. Ba-*

sarabia [p. 112-151]; *IV. Transnistria* [p. 152-165]; *V. Noua Serbie, Slavo-Serbia, Crimeea și Caucazul de Nord* [p. 166-191]; *VI. Cadri-laterul și Valea Timocului bulgăresc* [p. 192-205]; *VII. Valea Timocului și Banatul sîrbesc* [p. 206-217]; *VIII. Aromânii* [p. 218-253]; *IX. Istroromânii* [p. 254-265]; *X. Românii din Ungaria* [p. 266-271]; *XI. Valahii slavizați din Cehia, Slovacia și Polonia* [p. 272-293]; *XII. Urmele bolohovenilor în Galiția, Pocuția și Podolia* [p. 294-303]; *XIII. Copiii români-mii: de la poalele Caucazului pînă la Munții Stîncos* [p. 304-311]; *XIV. Vestigii românești pe alte meridiane: Turcia, Italia, Austria, Țările Baltice, Kazahstan, Canada* [p. 312-339].

Desigur, numărul fotografiilor realizate de facto este de sute de ori mai mare decît cel care a avut norocul să încapă între coperțile albumului dat. Parcurgînd sute de mii de kilometri, neobositul călător prin Românie, s-a ales cu o bogăție de care își dă seama și de aceea o prezintă cu multă amabilitate și bunăvoință concetățenilor săi – în primul rînd celor în care dăinuie spiritul românesc sau în care încă nu a încetat să bată o inimă de român.

De la prima vedere se pare că ochiul ager al maestrului a surprins tot ce vedea interesant și inedit, adică necunoscut mai înainte sau chiar neobișnuit pentru mulți dintre noi, care ne delectăm cu vederi color superbe din țările sau regiunile enumerate mai sus. Să exemplificăm doar prin denumirile localităților (unele adaptate) pe care le-am selectat din titlurile sau explicațiile la fotografiile incluse în album: Apșa de Mijloc, Biserica Albă, Slatina, Turia-Remetea, Obava (Transcarpatia, Ucraina); Mahala, Ostrița, Boian, Cernăuca, Onuț, Lujeni, Ocna Bucovinei, Codrul Cosminului, Dumbrava Roșie, Poeni-Bucovca, Voloca, Hrușeuți, Fintîna Albă, Hliboca, Sinăuții de Sus, Suceveni, Crasna, Davideni, Ciudei, Putila, Iablionița, Zahariceni, Vijnița, Tîrnăuca, Culiceni, Lucăuți (reg. Cernăuți, Ucraina); Pancevo, Pecica, Martonoșa, Pauliș,

Cenad, Șoimoș, Turia, Glodos, Dobreanka, Kanij, Nadlac, Șerban, Subotița, Moldovka, Voievodovka, Popasna, Frunze, Voloșino (estul Ucrainei); Moldovanskoe, Moldovanovka, Moldovka, Solonești, Șabanovka (sudul Rusiei); Caliacra, Balcic, Bazargic, Cociumar, Silistra, Turtucaia, Vulturești, Arbănași, Albotina, Florentin, Gîmzova, Hîrleț, Coșava, Satul Nou, Vidin (Bulgaria); Slatina, Jîtkovița, Malainița, Zaicear, Uzdin, Satul Nou, Torac, Virșeț (Serbia); Aminciu, Gravena, Cuțufleani, Samarina, Zaikas (Grecia); Moscopole, Petrele, Elbasan, Tirana (Albania); Bitolia, Krușevo, Maloviște, Skopje, Știp (Macedonia); Smiljan, Gospic, Dubrovnik, Jeiani, Cătun, Ucika (Croatia); Cicearija (Slovenia); Jula, Chitighaz, Micherechi (Ungaria); Vilemov, Tabor (Cehia); Lendak, Zdiar, Moldava pe Bodva (Slovia); Cracovia, Wadowice, Czaniec, Lipnik, Lopuszna, Watra (Polonia); Luțk, Uniev, Miziurineț, Lvov, Sniatîn, Colomiia, Cemenița, Obertin, Bacota, Cotiujani, Racovița (vestul Ucrainei) ș.a. Avem în față o adevărată enciclopedie ilustrată despre vechile, dar și noile, așezări în care își au sălașul consîngenii noștri. Majoritatea acestor localități (dacă nu chiar toate) au o istorie în tangență cu cea a românilor. O parte din locuitorii acestor locuri păstrează pînă în prezent obiceiurile strămoșești din diferite etape ale vieții lor. Creația folclorică (cea literară, muzicală, teatrală etc.) seamănă întru totul cu cea a românilor din Țară. Dar trebuie să remarcăm și faptul că, odată cu trecerea timpului, localnicii de viță românească de acolo devin tot mai puțini, statele vecine nu au interesul să susțină cultura și tradițiile etniilor de pe teritoriul lor, iar guvernauții de la București și Chișinău nu au curajul să intervină spre a salva situația creată (ce-i drept, de acum de multă vreme pînă încoace).

Cititorii pasionați de istorie, turism etc. pot cu ușurință să afle din albumul *Românii din jurul României: monografie*

etnofotografică și date despre o seamă de universități, școli, muzee, biblioteci, case memoriale, case-muzeu, case tradiționale și particulare, gospodării exemplare, castele, conace, turnuri, catedrale, biserici, mănăstiri, cetăți, monumente, busturi, memoriale, cimitire, morminte, troițe, rezervații arheologice, ruine de veacuri și tot de felul acesta; cei cărora le place geografia își vor îmbogăți cunoștințele privind datele despre unele râuri, pîraie, munți, dealuri, văi, coline, izvoare, praguri, cascade, movile, valuri, cîmpii, monumente ale naturii și multe altele.

Își vor găsi un obiectiv atractiv și cei cărora le place să călătorească, adică să practice turismul, căci îi vor atrage de pe paginile albumului muzeele, clădirile-reședințe, hotelurile, piețele, străzile, drumurile, șoselele, podurile, morile de apă și de vînt, peisajele (inclusiv cele agricole și industriale), parcurile și chiar unii... arbori. La acestea putem adăuga diverse picturi, covoare, țesături, cusături și alte lucrări de artă decorativ-aplicată tradițională. Cu certitudine, pe mulți îi vor interesa familiile fruntașe, meșterii populari, ansamblurile (grupurile) folclorice, colindătorii, urătorii ș.a.m.d., deoarece sînt destule vederi de la iarmaroace, hramuri, nunți, sărbători oficiale și de familie, hore, jocuri... Ca în oglindă îi vedem pe cei cu „Steaua” și din „Malanca”... Autorul albumului a avut ocazia să se întâlnească la fața locului cu scriitori, folcloriști, interpreți, pictori, pescari, ciobani, enoriași, pe toți nu-i putem enumera...

Se vede că V. Șoimaru are o dragoste și o atitudine aparte față de înaintașii Neamului nostru, de multe ori plecînd în călătorie pe urmele lor. Iată de ce întîlnim pe paginile albumului fotografii sau referințe la Mihai Eminescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Teodor Burada, Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Anton Golopenția ș.a. La fel, în timpul călătoriilor dumnealui s-a întîlnit cu multe personalități, immortalizîndu-le

chipul cu ajutorul aparatului său de fotografiat spre bucuria noastră a tuturor. Iată că vedem în diferite ipostaze ale vieții lor pe bine cunoscuții de toată lumea: Mihai Cimpoi, Alexandru Moșanu, Andrei Vartic, Paul Mihail, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Vladimir Beșleagă, Alexei Marinat, Nicolae Rusu, Vlad Pohilă, Vasile Tărițeanu, Ion Paulencu, Vasile Iovu, Simion Duja, Petre Neamțu, Vasile și Eleonora Bizovi, Constantin Bobeică, Ion Lovcev, Dinu Ursu, Petru Buburuz, Viorel Cojocaru ș.a. Totodată avem ocazia de a face cunoștință cu fețe mai puțin cunoscute: Gheorghe Gorda, scriitor din Bucovina; Draghi Dmitrievici, folclorist din Valea Timocului; Ion Moiş, medic din Maramureș; Gheorghe Berinde, primar în Biserica Albă; Vasile și Tudor Iordăchescu agricultori din Hagi Curda; Maria Golubenco, bibliotecară din Ananiev (Nani); Viorica Șoșdean, pictoriță naivă din Banatul Sîrbesc ș.a. Desigur, mărinimosul român Vasile Șoimaru nu a putut să nu ne prezinte și locurile în legătură cu așa personalități ca Ștefan cel Mare și Sfînt, Alexandru Lăpușneanu, Ioan Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazul, Nicolaus Olahus, Petru Movilă, Miron Costin, Dosoftei, Alexandru Hîjdău, Gheorghe Asachi, Alexandru Avescu, regina Maria, George Pomuț, Vasile Karazin (Caragea), Milton Manaki, Nicolae Tesla, Maica Tereza, Alexei Mateevici, Anița Nandriș-Cudla, Pavel Boțu, Leonida Lari și așa mai da încă multe nume. Un capitol aparte este dedicat copiilor românimii (de la poalele Caucazului pînă la Munții Stîncoși) – cei care trebuie să fie demni de întregul patrimoniu lăsat de moșii și strămoșii noștri ca să-l perpetueze, să-l transmită din generație în generație întru dăinuirea Neamului românesc.

Ultimul capitol al albumului ne face cunoscuți cu: sedii, uși și scări din viața vieneză a lui Mihai Eminescu; Opera vieneză, în care a cîntat marea soprană a Basarabiei române Maria Cebotari; Colina

Crucilor din Lituania (una dintre cele 500 000 de cruci este moldovenească); români din cele trei țări baltice – Estonia, Letonia și Lituania; „regățeni” și basarabeni ajunși în Kazahstan; Boianul canadian; o seară românească de neuitat în casa nonagenarului Ovidiu Creangă din Toronto ș.a.

În postfața *A mers prin românie ca la locurile sfinte* (bravo, bravo pentru acest titlu!) dna dr. Lidia Kulikovski reiterează că „Vasile Țoimaru a adunat tot ce se putea despre românii din jurul României pentru a ne oferi dovada că românul unde ajunge, vitregit de soartă sau de bună voie își creează România, acolo, s-o aibă aproape, prin port, prin datini, prin folclor, prin dans și cîntec. Admirabilă este tenacitatea (simțită, nespusă, din paginile albumului) și voința cu care a lucrat la acest volum. Ca om din laborator, vă spun că nu a fost ușor și nu a fost nicio simplă idee de a aduna imagini cu românii din jurul României... A fost o minuțioasă cercetare în teren, o explorare și testare la fața locului, a fost o incomensurabilă investiție materială, de timp, fizică și spirituală pe care nu ai cum s-o evaluezi în variabile cifrice. Evaluarea constă în reacția pe care o are asupra celor care o citesc – satisfacție, încântare, împlinire sau poate fi o răzbunare pentru toată nonistoria pe care au inhalat-o unii cititori pînă la această carte (primul volum – *Românii din jurul României în imagini* – autorul recunoaște că l-a scris din răzbunare...). Dr. Vasile Țoimaru a fost un pelerin, în adevăratul sens al cuvîntului. Dar nu a mers doar pentru experiență, a mers să caute, să găsească români, urme ale românilor în lume și să realizeze visul de a oferi un spațiu unde să se reunească întreaga românie. Manuscrisul volumului pe care tocmai l-am parcurs / l-am vizionat / l-am citit – cu emoții, mîndrie, uimire și mulțumire – reprezintă un model de contribuție la dănuirea românității, un model de contribuție la istoria noastră, dar

și un exemplu de valorificare a istoriei românității.”

De la pagina 342 pînă la 369 sînt incluse ecouri din presa vremii și a lumii la albumul *Românii din jurul României în imagini* (Editura „Prometeu”, Chișinău, 2008). Printre autorii acestor ecouri îi menționăm pe Grigore Vieru („lată un «nebun», iertați-mă, o zic în sensul frumos al cuvîntului. Unde mai există asemenea «nebuni» care înconjoară țara, lumea, fotografiază pe unde trece? [...] E un miracol!”); Sergiu Chircă („Este imposibil să atingi această carte și să nu-ți dai seama că ești român”); Andrei Vartic („Este unul dintre cele mai frumoase cadouri pe care un român din Basarabia l-a făcut Patriei sale, România. Este o carte de aplaudat pînă la lacrimi”); Alecu Reniță („Obtuzitatea oficialităților de la București nu l-a împiedicat să-și împlinească visul: o călătorie documentară, soldată cu mii de fotografii, dar și o călătorie inițiativă, pe urmele sufletului românesc”); Nicolae Dabija („Autorul cărții monumentale *Românii din jurul României în imagini* ca și cum reconstruie, fotografic, din așchiile vechii Dacii, țara noastră dintii, mare cît un continent”); Ion Anton („Să nu se creadă că exploratorul a fost întîmpinat cu piine și sare de către naționalitățile în pămînturile cărora viețuiesc români. Furtunile care bîntuie asupra conaționalilor din spațiile externe sînt mai năprasnice, dar tocmai acest aspect i-a înnobilat pe frații noștri să fie mai viguroși, de o mai înaltă simțire patriotică, iar în sufletele lor să ardă veșnic candela dorului de Țară”); Theodor Codreanu („Vasile Țoimaru a lucrat ca un Meșter Manole, necruțîndu-și sănătatea și timpul vieții. Și asta dintr-o pustiitoare dragoste de neam și de țară, sentiment, desigur, desuet pentru mulți dintre români!”); Adrian Păunescu („Am cunoscut un om de valoare, un iubitor de neam și Țară, un caracter inflexibil, un frate”); Zamfira Mihail, Ludmila Doroșencu (Bulat), Maria Toacă, Laura

Huiban, Stelian Țurlea, Anca Goja, Sergiu Musteață, Elena Buică, Constantin Iordan, Angarta Frîncu, Radu Cozma, Maria Toacă, Ion Stoica, Vasile Barbu, Gheorghe Pârlea, Roxana Iorgulescu-Bandrăbur ș.a.

Încheie această capodoperă a genului fotografic o biobibliografie a dlui Vasile Șoimaru (după *Calendar Național – 2014*, editat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova) [p. 370-374]. De asemenea, pentru a înlesni înțelegerea textului, autorul a plasat în capitolele respective hărți ale țărilor și regiunilor pe unde l-au purtat pașii. La deschidere și închidere găsim harta *Repartizării populației românești pe continentul european*, iar pe coperta a patra – harta fizică a „României Mari”.

Cu certitudine, cititorul care va avea ocazia să țină în mâini și să citească (sau măcar să răsfoiască) acest album – *Români din jurul României: monografie etnofotografică* – va descoperi o altă lume din jurul său, o altă relație între oamenii de același sânge, un alt timp în care se menține și continuă să se mențină seminția strămoșilor noștri care își au, la rîndul lor, rădăcinile la străvechii geto-daci și romani. Nu exclud că pentru unii va fi cea mai bună carte citită vreodată, care a impresionat cel mai tare, care a trezit „din somnul cel de moarte” un suflet adormit sau rătăcit, care a provocat gânduri mărețe de a susține valorile patrimoniale ale întregii români de pe toate continentele globului pămîntesc – leagănul tuturor civilizațiilor ce trebuie (și sînt datele!) să viețuiască în pace și bună înțelegere, căci altfel cum putem să ne numim oameni? Este un volum care te chinuiește, te mistuie sufletește, care este creat la cea mai înaltă temperatură a creației artistice, care te face să dialoghezi cu personajele din el, care lucrează permanent în folosul națiunii, care îți dă încredere în ziua cea de mâine, care contribuie la creșterea inteligenței, de a rezolva probleme noi pe baza experienței acumu-

late, care îți șoptește nebănuite scenarii de viață, chiar dacă în unele momente nici nu îți dai seama de acest fapt. Este un volum pe care mulți vor dori să-l redeschidă mereu și mereu, deoarece paginile lui te surprind de fiecare dată cu ceva neobișnuit și extravagant, te plasează în lumea fascinantă a artei fotografice, care este pentru autorul nostru o îndeletnicire ludică. Nu mă pot abține ca să recomand spre lectură această lucrare deosebită, ce nu te lasă să-i închizi paginile, pentru simplul motiv că este tipărită în condiții poligrafice excelente la Tipografia „Balacron” din Chișinău, absolut tuturor cititorilor din toate spațiile românești, absolut tuturor cititorilor de toate vârstele și de toate gusturile care au cuget românesc și simțire românească.

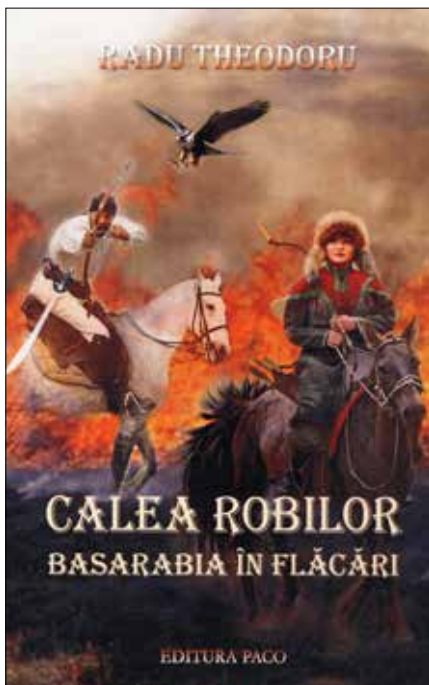
Creația fotografică din acest album (am mai spus că e unică în felul său!), dar și din cele precedente, amintite la începutul prezentelor impresii despre „cartea-statue” (în vederea lui Nicolae Dabija, și pe bună dreptate), îl caracterizează în întregime pe conf. univ. dr. Vasile Șoimaru, care este un om dintr-o bucată – un caracter integru, pe care îl vrem să-l aibă oricare concetățean de-al nostru în viața de toate zilele. Dacă ar fi să fie așa, noi scăpăm pentru totdeauna de strădaniile și suferințele care ni se trag de veacuri.

Îi urez maestrului Vasile Șoimaru tradiționalele *La mulți ani!* și *La mai mult și la mai mare!* – deoarece lansarea acestei lucrări a avut loc la Chișinău, în Sala mare a Bibliotecii Științifice a Academiei de Studii Economice, la puțin timp după sărbătorirea aniversării a 65-a a dumnealui. Dorim ca această lansare să fie de bun augur și pentru următoarele-i volume, căci protagonistul nostru neastîmpărat (în înțelesul cel bun al cuvîntului), la sigur, nu se va lăsa să ne mai bucure cu ceva nou – cu ce nici nu ne trece prin minte.

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

NEBĂNUITELE CĂI

Pentru un istoric de meserie incursiunile în trecutul unei națiuni sunt catalizate mai întâi de toate de interesul său profesional, ele fiind susținute și realizate cu suportul vestigiilor de tot soiul care pot fi interpretate într-un fel sau altul – subiectiv, tendențios, general-uman etc. La un scriitor însă care are curajul să descrie un subiect de factură istorică, veridicitatea narațiunii bazată pe documente de arhivă este suplimentată artistic și de personajele sale. Ceea ce se și întâmplă în romanul

lui Radu Theodoru *Calea Robilor – Basarabia în flăcări** (Editura „Paco”, București, 2013), în care cititorul este adus în timpul domniei lui Duca Vodă, într-un timp concret al unei răzcoale dintr-o margine a Țării Moldovei, mai precis dintre Nistru și Prut, cunoscută ca răzmerița lui Mihalcea Hâncu. E un timp istoric destul de complicat prin acțiunile și intrigile care se țeseau în țările europene și în Imperiul Otoman aflat în apogeul dominației sale, un timp în care se făceau primele încercări de centralizare a celor trei provincii românești într-un singur stat, precum a fost cel al domnitorului Țării Românești Mihai Viteazul în 1600. Peste două secole despre această tendință firească a națiunii române va spune în 1854, impresionat, clasicul

* THEODORU, Radu. *Calea Robilor – Basarabia în flăcări* : roman. București : Ed. Paco, 2013. 476 p. ISBN 606-665-064-9.

literaturii ruse L.N. Tolstoi (în calitatea sa de ofițer al armatei țariste, participant la războiul ruso-turc pentru Crimeea din 1853-1856) că „destinul acestui popor e împletit din farmec și tristețe”. Spațiul în care se manifestă personajele lui Radu Theodoru e însă cu mult mai întins și cuprinde întreaga parte nord-vestică a fostului Imperiu Otoman, începând cu Istanbulul și ajungând până la Liovul leșesc.

Acest personaj istoric, Gheorghe Duca Vodă, domnitor de origine fanariotă, s-a aflat

pe tronul Țării Moldovei în trei rânduri și, dacă Mihail Sadoveanu în romanul său *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi Vodă* îl face personaj literar în cea de a treia domnie a sa (1678-1683), Radu Theodoru descrie evenimentele care au loc în cea de-a doua domnie a fanariotului (1668-1672). În această pânză epică pe autor însă nu-l interesează figura domnitorului, personajele sale fiind atât oameni ai ținuturilor Tigheciului, Lăpușnei, Orheiului, cât și ai Basarabiei de Sud, stăpânită pe atunci de tătarii-nohai. Cel mai important dintre ele este căpitanul de plai tighecean Mârzea Șoimul, cu care cititorul face cunoștință chiar din primele pagini ale romanului. Acest lucru are loc în casa din Istanbul a neguțătorului moldovean Petre Bârlădeanu, într-o ambianță și atmosferă învăluite de un misterios aer oriental. Căpitanul de plai are acolo niște întrevederi cu mesageri ai unor structuri secrete care pretind

că orânduiesc și guvernează societatea umană, prin el autorul introducându-l pe cititor în atmosfera unei lumi mai speciale pe care Mârzea Șoimul în ultima instanță o numește Nevăzuta. Casa neguțătorului nu este doar o simplă locuință, ci și un „nod al ortodoxiei”, un loc de întâlniri tainice ale mesagerilor structurii secrete Iglisia, una care „este deopotrivă ortodoxie, dar este și Răsărit pithagoreic, și Răsărit zamolxian, și Răsărit valaho-egiptean, și putere nevăzută care (...) păstrează de veacuri ființa neamului în trupul, cugetul și duhul său” (p. 9). Iglisia este similară cu „eclisia latină și iglesia spaniolă” și întru-chipează încă din vremea propovăduirii Sfântului Apostol Andrei în Dobrogea „unitatea dintre lumea văzută și a nevăzută în scopurile ei legate de atemporalitate” (p. 12). În ierarhia celor inițiați în relațiile Iglisiei există câteva trepte, în cea superioară ajungând un grup de numai șapte persoane care dirijează anumite acțiuni din cele trei provincii (Moldova, Transilvania și Valahia) ale Țării Soarelui, precum este denumită vechea Dacie. Iglisia este împărțită în mai multe subdiviziuni: Frăția Lupilor Cenușii (din Țara de Sus), Frăția Ortodoxă (de la Liiov), Frăția Calului Sălbatec (a tătarilor-nohai din neamul Cantemireștilor), Frăția Zimbrului (din Țara Hațegului), Frăția Căpriorului (din Țara Tigheciului), Frăția Dropiei (din Ținutul Balta, de dincolo de Nistru), Frăția Peștelui (din Dobrogea) și altele. Una din rivalele Iglisiei este cea a Zidarilor, structură care promovează catolicismul, unii dintre „zidari” găsindu-se și printre boierimea moldoveană, mai ales printre cei cu studii la Colegiul iezuit din orașul Bar din Lehia (actualmente în Ucraina), o instituție de învățământ a papistașilor. Din această rivalitate a suferit și „Mihail Voievod Viteazul căzut sub sabia catolică, și nu sub sabia islamică, (...) Mihail Vodă, domnul Țării Românești, Ardealului și Moldovei, cel căruia moșul său Mârzea

Bătrânul i-a închinat sabia și viața” (p. 10). Astfel, autorul sugerează că prenumele tătăresc Mârzea al căpitanului ar fi românescul Mircea, acest personaj fiind urmașul lui „Mârzea, poreclit de tighecenii Cazacul și cunoscut de tătari ca Mârzea-baatur sau, mai ales, Bogdan Mârzea-baatur, adică Mârzea Moldoveanul cel Viteaz” (p. 9). Asemenea lucruri se mai întâmplă și în actualitatea noastră imediată, când în Basarabia aflată de aproape două secole sub ruși foarte mulți moldoveni cu prenumele românesc Ion acceptă să se numească Vania sau Ivan, iar pe atunci Ținutul Tigheciului se mărginea cu Bugheacul tătarilor-nohai.

Încurcate și complicate sunt relațiile dintre marile puteri, lupta ducându-se fără încetare prin intrigi ascunse, aspect pe care îl înțelege la un moment dat unul din personajele acestei ample pânze epice: „Dintr-o dată lucrurile i se par limpezi și înfricoșătoare: Iglisia joacă deopotrivă cartea marelui maestru al loaniților, care luptă în credință împotriva piraților sara-zini, încercând să ușureze apărarea Hispaniei dinspre mare, ca să-și poată întoarce armele împotriva Franciei; dar și pe partea regelui frânc care-i ușurează sultanului lupta cu Viana, războindu-se cu Habsburgul prin Țările de Jos și spre Dunărea de Sus” (p. 96).

Întinsul spațiu al narațiunii istorice este populat de o mulțime de personaje, unele dintre ele, în pofida faptului că apar doar episodice, sunt ca niște scăpărători meteoriți care apar strălucind feeric pe cerul controversat al subiectului istoric. Unul dintre ei, bunăoară, este popa Agapit, un om „trunchios, noduros, tufe de sprâncene negre frânte la mijloc, parcă lipite pe fruntea câtă se mai vede de sub comănașul sfinției sale, cunoscut în tot Tigheciul, cu fund gros din lemn de gorun învelit în pâslă să-i ferească creștetul de tăiș. Bărboi negru. Plete negre împletite în coadă strânsă în curea roșie. Ochi

negri, isteți și iscoditori. Neduhovnicești, cum neduhovnicești îi sunt și mâinile tăpăngoase acoperite cu blăniță de păr, și el, negru...". Popa Agapit mai are și un citeț, unul Văsălie Poalelungi, cu învățătură slavonească de la mănăstirea Căpriană, dar în comparație cu acesta părintele face slujbă „pre rumânie, s-o prindă și tighecenii, slujbă cam după capul lui, citețul cântând pre slavonie, popa pre rumânie, așa că răzășii și răzășițele ticnesc biserica din Hârtop". Acest citeț al bisericii, deși respectă canoanele bisericești, se află alături de popa Agapit în rândurile răzvrătiților care, a doua zi, pe 9 decembrie 1671, urmau să lupte cu dăbilarii lui Duca Vodă pe câmpia Ciricului de lângă Iași, fiind „înarmat cumplit cu patru pistoale turcești, având plăsele de os, săbioi ca al părintelui, patima lui lumească pe lângă văduvele mai coapte fiind calul" (p. 397). Memorabile sunt și alte personaje, precum Maria din Săliștea Orheiului „cu ochi albaștri-oțelii, frumoasă de pică, apri-gă" (p. 372), una din jertfele răscoalei sau tătăroaica Ildî (Steaua) de „cam 40 de ani, dar nu se dă pe una de 20 (...), vârtoasă, șolduri cănoase, țâțe tari și ascuțite..."; ea fiind o „dăscăliță de dragoste în haremul pașei de la Trebizonda, peste Marea Neagră" și care învață „cadănele nemțoaice cele 64 de feluri de a face dragoste" (p. 308). În această numeroasă lume a personajelor sale, autorul se dovedește a fi un neîntrecut maestru în descrierea lor, fiecare portret potrivindu-se cu felul de a fi al celui redat. Iată-l pe hotnogul Ilie lurașcu, unul dintre inițiații Iglisiei: „Are glasul gros. Îi ies aburi pe nări. Mustățile le poartă moldoveneste, prelinse pe la colțul buzelor. Sprâncene stufoase. Negre. Negre pletele. Negri ochii. Palmele pe măsura trupului. Degete rădăcinoase..." (p. 458). În plus, mai e surprinzătoare și relația trecutului (de acum trei secole) cu realitatea noastră în care acest spațiu își duce existența deja în cel de-al doilea

deceniu al secolului nostru. Astfel, în consens cu actualele evenimente din Ucraina sună și vorbele unui sol al căzăcimii care îi recunoaște lui Mârzea Șoimul: „Zurba lui Stepan Razin i-a adus pe moscoviteni la Don. Boiarii Moscului au împărțit Ucraina cu panii leși. O știți, pre noi nu ismailitenii ne prigonesc..." (p. 169).

În deplină concordanță cu atmosfera încercată de spaime și de grozăvii a nopții de după înăbușirea în sânge a răscoalei este și stilul narațiunii: „Dinspre monastire se ridică un vuiet surd. Un vaier tăiat de chirăit muieresc. Se văd sâmburii roșii ai unor făclii. Se văd umbrele unor călăreți lingând omăturile" (p. 461). Pe ampla pânză a narațiunii, în afară de personajele de ficțiune artistică sunt prezente și figuri proeminente ale istoriei neamului românesc. Cea mai importantă dintre ele este vornicul Miron Costin în călătoria cu alaiul său de care și călăreți, împreună cu fratele său Velico, de la Chilia spre Iași, iar în drum oprindu-se pentru popas la „conăcelul" său de la Comrat. Cărturar fiind, vornicul poartă cu sine o căruță în care-și ține cărțile, deseori oprindu-se din mers, când îi abate să verifice un citat sau vreo idee a cuiva. Iată cum îl vede fratele său Velico: „A împlinit Miron 36 de ani. Are avere de n-o poate număra (...). De atâtea sfaturi filosoficești, barbă în barbă cu sfinția sa Dosofteiu, episcopul Romanului, care încă își scurge ochii pe bucoavne, a mai îmbătrânit Miron. Are crețuri subțirele la colțul ochilor. Bărboiul îl îmbătrânește și mai mult. Chipeș, cu sprâncenele lui haiducești, negre, cu obrazul tras ca de sfânt mucenic în evlavii, l-ar vrea bărbierit, îmbrăcat ostășește, fără anterior și comanac, ca un mare vornic și călăreț strașnic, așa cum a fost în tinerețe, în călărimile leșești care s-au spărscuit cu caza-cii lui Hmel..." (p. 276). Având relații mai speciale cu leșii, Miron Costin nu ascunde faptul că face parte din structura secretă a Zidarilor, („Dușmanii de moarte ai Țării

Soarelui”, p. 127), cei care jinduiesc să-i papistășească pe moldoveni, iar frate-său îl sfătuiește: „Nu te da Zidarilor cu totul (...). Aici avem rădăcinile până-n afundul veacurilor. Și-n legea moșilor noștri (...). Așa că lucrează cu Zidarii, atâta timp cât să nu vinzi Moldova” (p. 279). În această discuție apare deja temerea de serdarul Constantin Cantemir, pe care Iglisia îl pregătea pentru tronul Moldovei, dar nu imediat după Duca Vodă, să nu trezească suspiciuni la curtea Sultanului, ci după ce urma să domnească o vreme boierul Petriceicu, „blând boier din Țara de Sus” (p. 460). Aceste lucruri ies în vileag la sfatul de taină de la Mârzești al mesagerilor Iglisiei, la care e prezent și spătarul Neculai Milescu, poreclit Cârnu. Aici sunt puse în discuție și candidaturile lui Miron Costin, a spătarului Tudosie Dubău și a cărturarului Milescu, acesta însă refuzând („nu voi a sta nici măcar în țarc de aur. Țarcul meu este lumea mare și buna mea voie...”), și ale fraților Apostol și Constantin Durac, și a serdarului Mihalcea Hâncu, și a boierului Grigorie Hăbășescu. În final, se ia decizia: „Rămâne să fie școlit oșteanul fără școală, serdarul Constantin Cantemir” (p. 348). Pentru organizarea și conducerea răscoalei împotriva lui Duca Vodă la acest sfat de taină căpitanului de plai Mârzea Șoimul i se schimbă numele în Crivăț, acesta urmând să fie ulterior un personaj de legendă, un mit care să-i însuflețească și să-i încurajeze pe răsculați, un personaj „De Iglisia născocit. De ea slobozit în lume. De ea pretutindeni lăudat pentru făcute și nefăcute. Sunt cel puțin 10 căpitani Crivăț purtând glugi negre care taie dăbilarii domnești în Lăpușna, Soroca și Orhei”. Crearea mitului Crivăț avea câteva scopuri, printre care „să-i taie Ducăi, acum, în pragul iernii, când se pornește haraciul la Înalta Poartă (...), să-i taie mâna stângă cu care jupoaie țara: cel care se numește Stilyanos Lados și să închege nemulțumirea norodului... (p. 374).

Însă, din cauza orgoliilor celor doi boieri, Mihalcea Hâncu și Apostol Durac, care și-au asumat conducerea răzvrățiților, ei înghesuindu-se apoi să urce pe tronul fanariotului, răscoala eșuează. Peste câteva zile, cu ajutorul turcilor și al tătarilor, Duca Vodă revine la putere, dar este lăsat de otomani să se răzbune pe răsculați și să mai adune biruri pentru sine și pentru Poartă doar încă opt luni, el încheindu-și astfel, în august 1672, cea de-a doua domnie.

Referitor la aceste evenimente, bătrânul tatar Nohai baatur celebi, tatăl grațioasei și războinicei Hurrem, un alt personaj memorabil al romanului, spune: „Ce clădesc ziua, Bogdani surpă peste noapte... Nu noi suntem pedeapsa pe care le-a dat-o Allah! Pedeapsa lor ei înșiși sunt! (...). Jumătățile de măsură se plătesc greu, mai precizează el, având în vedere faptul că l-au lăsat pe Duca Vodă să fugă, dacă-l ucideau, nu mai avea cine să se răzbune” (p. 491). În acest context, memorabile sunt și profeticele vorbe ale Elisavetei-Sofia („nici monahie, nici văduvă, nici curtezană, cu case și botici de cosmetice în Pera și Fanar”), care e de fapt o mândră și frumoasă femeie din structura Iglisiei, ea având misiunea de a-i „ține de urât” lui Kaunitz, ambasador la Istanbul al Sfântului Imperiu Roman și al împăratului Leopold de Habsburg al Austriei. Într-o pauză dintre pătimașe efuziuni de dragoste aceasta îi spune căpitanului Mârzea: „Nu sabia este puterea care vă va supune, ci hiclenia mârșavă a banului și puterea intrigii, machiaverlăcurile politichiei și neunirea, dar și lăcomia celor care pohtesc Dachia ca pe o țară a Canaanului” (p. 45). În acest context, o duioasă, tandră și impresionantă prin trăirea ei este și relația de dragoste dintre Mârzea Șoimul și Hurrem (Vesela), tatăl ei fiind tatar-nohai, iar mama, Sirina, moldoveancă. Pe malul lacului Chitai se aprinde prima scânteie din focul etern al dragostei lor:

„Căpitanul Mârzea Șoimul prinde privirea mârzacei Hurrem. Liniștitoare. Adâncă. (...). Hurrem râde, arătându-și dințișorii. Râs pe jumătate alintat. Pe jumătate aspru. Mlădie în șaua înaltă de safian roșu, cu scărițe arăbești late, cazaca strânsă pe sânii cărnoși, împungându-i camizola de mătase, îl privește în lumini cu ochii ei verzi, pieziși” (p. 212).

În afară de iscusința de a crea caractere vii, impresionare prin veridicitatea lor, autorul demonstrează profunde și vaste cunoștințe în detalii de epocă, nuanțe ce țin de limbaj, de obiceiuri, de viața de toate zilele ale oamenilor locului. Mulți dintre basarabeni cunosc, probabil, expresia cu care în copilărie mamele îi certau atunci când întârziu prea mult la joacă: „Iar ai fost la halcă, farmazonule!” În acele timpuri descrise în roman halca fiind un fel de competiție sau hârjoană a bărbaților pentru a le ridica moralul înainte de bătălie, un obicei preluat de la tătarii-nohai din Bugeac. Moldovenii de pe margine foloseau expresiile „a încălări” în loc de „a încăleca”, „a aromi” în loc de „a miroși” și încă multe alte cuvinte cu scăpărătoare nuanțe arhaice, precum „s-a moldovit”, „bârfelniță” (un fel de balcon), „buhurdar” (un fel de sfeșnic), „vivan-diere unguoroaice, arzoaice și înfocate”, „țorsamuri” (ciucuri sau franjuri), „blăni de stejar” (scânduri), „o ciurdă de copii” (o ceată), „a se șopocăi” (a se șușoti), „a leorfăi” (a sorbi), „a se tologi” (a se tolăni) etc., etc. Autorul s-a informat și despre vestimentația de atunci a lipovenilor din deltă: „Cizme din pânză de corabie, cămășoaie încinse cu brâu roșu, părul retezat pe frunte și la ceafă, legătură de

frenghioară peste frunte...” (p. 112). Lectura devine cu totul familiară când cititorul basarabean întâlnește locuri atât de cunoscute și aproape de suflet: Fântâna Zânelor, Cotul Chitaiului, Hagi Curda din zona lacului Chitai din Bugeac (actualmente în Ucraina), Căușeni, Ciucur-Minjur, Comrat, Hâncești, Drăsliceni, Orhei, Criuleni, Ustia, Bulăiești, Râșcova, Ivancea, Bahmut, Păhârnicieni, Zamcioji, Căpriana și încă multe alte localități basarabene. Iar despre hotnogul Ion Șipoteneanu lumea spunea că „ridică boul pe umeri, iar șipotenenii se trag din niște uriași care ar fi stăpânit Bâcul în vremea mării sale Ștefan Vodă” (p. 120).

Finalul romanului este zguduitor prin tragismul său, în care eternul sentiment al dragostei dintre căpitanul de plai Mârzea Șoimul și neasemuit de apriga și frumoasa Hurrem, relațiile lor prevestindu-le un strălucit viitor, se sfârșește în mod tragic. Ei reușesc doar să se cunune, conform credinței ortodoxe, „robul lui Dumnezeu, Mârzea Șoimul (...) cu roaba lui Dumnezeu, Ioana...”, fata preferând acest nume de creștină în memoria mamei sale Sirina. Complicate, dar și tandre, imprevizibile, dar și captivante, încurcate, dar și mag-nifice sunt relațiile dintre aceste două personaje, precum similară este și istoria poporului român. Orice s-ar spune, încurcate sunt căile Timpului, ale Istoriei, ale Nevăzutei, dar nebănuite ale Domnului și, oricât ar părea de paradoxal, după lectura cărții cititorul este tentat să revină la prima pagină pentru o relectură a ei, narațiunea deschizându-și alte și noi semnificații și nuanțe.

Nicolae RUSU

MINISTERUL CUNOAȘTERII SAU ÎNFRUNTAREA SPAȚIOTIMPULUI EPIC

„Am ieșit din moarte prin această carte.”
(Nina Slutu-Soroceanu)

Raportată la întreaga creație a scriitoarei Nina Slutu-Soroceanu, proza ei, ca volum, constituie un segment mult mai redus față de cel ocupat de poezie. Cartea *Cu rădăcinile în vânt** (2012) ne oferă o serie de povestiri și nuvele ale autoarei ce probează pana ei de prozatoare contemporană. Situată la hotarul dintre secole și milenii ca și colegii ei de breaslă încearcă poezia prozei cu proza poeziei dintr-o perspectivă a cunoașterii dramatice dinspre trecut și prezent fără a plăti tribut schemelor efemere de seră sau celor pur didactiste sau moralist-ziaristice, dacă nu publicistice, cum mai erau taxate altădată.

Un exemplu elocvent ne servesc în această constelație de idei excelente *Ca niște pomi cu rădăcinile în vânt...* (povestire) și *Caii care vin din moarte* (nuvelă), ambele scrise cu multă dragoste față de viață, față de plai și de neam, de tradiții. Vocația dramaticului relevă nu numai cultul pentru arealul autohton al traiului sociomirean, dar și trăirea durută a sentimentului uman privit dintr-o parte, de la depărtări de decenii după schimbările produse în modul de viață al generațiilor din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea „socialist” și „postsocialist”, desovietizat. Dezmoștenirea de soartă domină cu fără de voia naratoarei universul epic al prozelor care într-un fel

certifică dreptul la replică al scrisului sobru și sentimental, alimentat de un sentiment civic, legat de cultura tradiției și de tradiția culturii locale și naționale, pământeste și sufletești.

Confruntarea dintre timpuri și culturi, dintre gânduri și sentimente, dintre modurile de trai și de viață pune în fața autoarei o seamă de probleme de ordin social și moral nu numai de septenal sau cincinal, de dispariție dramatică a eticului și firescului, a pitorescului și omenescului și nu numai, dacă citim pe verticală viața țăranului, omului de la pământ, smuls din albia lui firească, dezmoștenit de moșie și „împroprietărit cu idei streine și «colective» departe de a-l împăca cu realitatea crudă a vieții socialist-comuniste” de odinioară. Tabloul rural din povestirea *Ca niște pomi cu rădăcinile în vânt* evocă pregnant dezacordul psihologic dintre generații în evoluția seculară și cultura muncii, opuse unor pretinse tehnologii noi privind pomicultura, introduse cu forța în spațiul nostru istoric și geografic, agrotehnic și viticol etc. Barbarismul distrugerii livezilor tradiționale confirmă cu asupra de măsură că lupta dintre culturi („burgheză” și „socialistă...”) afectase grav modul de viață și de gândire, de simțire și de trăire de la A la Z, absolutizând natura lucrurilor. Oda baștinei este una solar-milenară, ea punând în prim-plan Omul muncii, Omul tradițiilor milenare – „Omul fără baștină e un om fără rădăcini” – tocmai ceea ce

* SLUTU-SOROCEANU, Nina. *Cu rădăcinile în vânt* : povestiri și nuvele. Ch. : Lumina, 2012. 115 p. ISBN 978-9975-65-308-4.

și voia să instaureze puterea sovietică dictatorială, proletară. „Tot mai mulți oameni își pun întrebarea: «CÂND, UNDE, CUM se produce ruptura sufletească, și omul încetează să mai prețuiască și casa care l-a crescut, și pe părinți și pe semeni?...» De ce pleacă tineretul de la sat? Ce-i face pe unii oameni să-și părăsească baștina și să caute câștiguri mai «grele» prin alte părți?... N-aș căuta răspuns la aceste întrebări, dacă n-aș vedea în ele o semnificație îngrozitoare pentru mine, și anume plecarea de ACASĂ echivalează cu PLECAREA DIN SINE, și ruptura ce se produce în urma acestui proces e distrugătoare. Odată risipit, sufletul omului nu mai poate fi adunat la loc, iar fără dânsul devii un automat bun doar de executat comanda oricui.” Ceea ce a și făcut socialismul-comunismul de factură sovietică. Oare nu de aceea „lumea nu mai putea suporta batjocura birocrațiilor partinici?... Ce pensie aveau, bunăoară, localnicii de rând, dacă nu tocmai „20 de ruble sovietice”. Deci, iată „viitorul luminos” pentru care luptau, muncind în sudoarea frunții, cei de la pământ, mulțumindu-se cu „pușinul”, deoarece „țăranul e robul tuturor”.

Problematic și ideatic universul povestirii respective este nu numai unul simbolic, dar și emblematic al baștinei sub regimul totalitarist. Dialogul eticocivic dintre bunică și nepot reflectă și el acea dramă a adevărului prin care a trecut neamul deșțărât, rupt de rădăcini, deposedat de proprietate și de istorie, de moșie și de memorie. Asociația dintre real și ireal, dintre vis și paradis, dincolo de „pom” și „om”, încheagă cu de la sine portretul unor trăiri aieva pe care le denotă și mărturisirile unui verișor, care a „visat-o pe mama” protagonistă povestirii („Parcă se duce el la cimitir și vede că mormântul mamei se mișcă încetivșor, de parcă ar respira cineva dedesubt. Atunci el se dă mai aproape și parcă aude vocea mamei: „De ce m-ați îngropat de vie, oameni buni?” Și vărul meu

trage concluziile sale: „Se vede că ea mai avea zile de trăit, însă grijile și nevoile au doborât-o”... La vorbele acestea, nu știu de ce văd mereu în față acei meri, cu rădăcinile în vânt și cu fruntea în pământ, iar pe mama vie în mormânt. Că nu doar de bătrânețe sau de boli moare omul. Pe dânsul îl omoară și înjosirile, batjocurile cu care e tratat el aici și acum...”).

De remarcat și prețuirea memoriei înaintașului la care ține prozatoarea („Bunica mea și-a notat întâmplările din acel îndepărtat pentru mine an 1988 doar pentru a-și revărsa amarul sufletului. Dar pentru mine, subliniază același nepot Vergiliu, notițele ei înseamnă o filă de istorie vie, din care aflu cât de greu au dus-o oamenii atunci, când se clătina puterea sovietică. Lecția de memorie vie pe care mi-a servit-o bunica, e mai convingătoare decât multe alte teze și studii pe care le-am «răsfoit» pe internet și ea mă îndeamnă să-mi respect strămoșii că au fost dârji, au luptat cu intemperiiile vieții lor nefericite, însă au știut să rămână oameni demni”). Mai mult, personajul respectiv (Vergiliu) deține, prin tot rolul său etico-civic de viitor, un loc de seamă în inima scriitoarei, deoarece el s-a pătruns de faptul că „proverbul «Cine n-are bătrâni, să și-i cumpere» adevăr conține”. Întru a recontura finalmente considerațiile / marginaliile sugerate aici de autoare, să mai amintim că ghemul de probleme de loc ușoare de la țară, inclusiv acele de la Soroca, din ținutul ei, relevă în bună parte că scrisul Ninei Slutu-Soroceanu este unul alimentat de realitățile vieții, de durerile lumii („Omul nu se rupe de pământ. Omul câmpului este pus în situația să se rupă de pământ. Căci ce s-a schimbat spre bine în viața țăranului la noi?...”), dar și de setea de cunoaștere, de misterul acesteia, adică de înfruntarea spațiotimpului ethosului său mereu între Scylla și Charybda.

Relevante și alte proze ale scriitoarei, între care și nuvela *Caii care vin din moarte*,

consacrată memoriei bunicului său Vasile Bujor. Subiectul și compoziția amintesc de ecoul „unui tânguit de creangă” vorbind în limbajul tropic al autoarei. Însuși „scârțâitul crengii de nuc” aduce pe departe de „chemarea poveștilor bunicii”, de adevărul lor vital, neapus din inima nepoților („Iar poveștile bunicii nu-s ca cele din cărți – cu balauri, Feți-Frumoși sau Ilene Cosânzene. Poveștile bunicii îs despre lucrurile din casă, din preajmă, lucruri pe care nepoții, la o adică, le pot pipăi, privi, ba chiar se pot folosi de ele. Bunăoară, rășnița”). Nu mai zicem de culoarea lor sentimental-rurală, originală și de parabolă, alimentată de un simbol tradițional secular-milenar, cum sunt caii, de care îl deposează puterea sovietică („Nepoții știi că în poveștile bunicii acești cai albi și focoși ba apar, ba dispar pentru o habă, însă niciodată – pentru totdeauna. Pentru că, spune bunica, străbunicul lor Vasile ținea atât de mult la acești cai, că dormea chiar nopțile cu hățurile sub cap! Nepoții au rugat-o pe bunița, și ea a mers de le-a arătat și locul unde-i plăcea străbunicului lor Vasile să-și lege cei doi cai albi – sub nucul de după casă. Și ori de câte ori merg undeva, nepoții își încetinesc în acel loc pașii. Nu se mai aude ronțăitul cailor, nici tropot de copite, însă ceva îi face totuși să ciulească urechile, să privească în lungul drumului cu o vagă speranță că cel puțin din ceață, ori poate din stropii de ploaie vor veni și spre dâșii cei doi cai albi din povestea bunicii.”) Astfel „poveștile de viață” au o alternanță a lor vizionar-epocală, al căror revers ne amintește de veșnicia vieții și de efemeritatea existenței, de provizoratul ei materialist („...s-a trecut primăvara, a fluturat din aripi soră-sa vara și iar, mai pe îndelete, mai și în grabă, după nu știi ce și nu știi cine, iar s-a lăsat toamna. Dar toamnele nu vin așa, dintr-odată, hodoronc-tronc! cum ar spune bunica Țunea. Nu, toamnele vin altfel. Ele-l deprind pe om treptat cu mai puțin

soare, cu zile mai scurte, cu frunze desprinse din ram...”).

Prozatoarea e o poetă și viceversa, clepsidra cuvintelor-legămintelor le unește imnic și deic: „Vânturile vin și ele treptat. Mai întâi – parcă în șagă, într-un soi de recunoaștere, se abat vânturi șăgalnice, încă mângâioase. De parcă n-ar dori să-i suferă nici pe oameni, nici pe copaci. Parcă i-ar spune pământului: «Nu-ți fie cu supărare, dar vrem să știm cum o mai duci?» La fel vin și ploile de toamnă: azi picură oleacă, mâine – ceva mai mult; peste vreo săptămână iar burează... Și-apoi, dacă l-au deprins pe om cu umezeala – o tot țin într-o horă monotonă, fără capăt parcă, zile, săptămâni întregi. Vântu-i ține hangul ploii, ploaia ține hangul vântului. Și atunci când își conjugă zbuciumul și prind a despuia copacii de veșmântul lor din vară, atunci se posomorăsc toți și toate, că, poți spune, e pe ducă încă un an. Iar anii!... Nici nu dovedești ca lumea să săruți colacii de Crăciun, că iar pornește o goană de zile, de săptămâni și de luni, de parcă cineva dorește să te vadă din nou căzut pe gânduri, cercând să-ți faci socoteală: câți ani să fi trecut, să zicem, de când ai dat copilul la învățătură sau de când ai sădit un pom și prima dată i-ai gustat roadele?”

Le unește și de misterul intraductibil și impalpabil al cunoașterii sau de înfruntarea sufletească și omenească a spațiotimpului opus celui interior, transcendent, opțional-rural, imnic și rustic, tradițional-sentimental, elegiac-parabolic. De aici și obsesia „cailor de spumă” sau a „nucului” de la care „bunica” strângea câte trei-patru saci de nuci... La fel se mândrește aceasta și cu mărul de altcândva, care a rodit vreo 30 de ani... Și despre alți copaci (citește: pomi!...) bunica le vorbește (nepoților – *n.n.*, *T.P.*) ca despre niște ființe dragi sau ca despre niște eroi de poveste. Bunăoară, ciotca cea din fundul grădinii – pe care ei s-au cățărat de-atâtea ori astă-vară și chiar

în toamnă, cât mai era cald, pe lângă care s-au tupilat jucându-se de-a mijatca – în povestea bunicii, fusese un măr rotat, de unde ea aducea cu poala mere dulci.

Nu mai puțin interesantă li se pare nepoților „povestea vișinului”, care... nu e doar a pomului, dar și a omului, a unchiului Toderăș, și a celor doi „cai de spume”, vorba autoarei. Rolul „poveștilor” bunicii este unul cu adresă, deoarece „acele povești ale vieții ei deloc ușoare o fac să privească îndărăt ca printr-un geam al destinului, făcându-i și pe ei (pe nepoți – *n.n.*, *T.P.*) să înțeleagă că a trăi nu înseamnă doar a te naște și a păși, dar mai înseamnă și să faci ceva în viață”. Mai mult, „jocul acesta de-a poveștile, de fapt [...] nu e joc, și nici poveste, ci e o oglindă a unor timpuri în care copiii-nepoți n-au cum privi altfel decât prin amintirea ei”. Îmbinarea măiestrită a sentimentului istoric și sociouman cu cel al muncii este o reușită a autoarei. Pentru că, în fond, „copiii nu doresc să privească televizorul. Ei așteaptă să le spună bunica, până la capăt, povestea celor doi cai albi”. Drama acestora n-o puteau trece cu vederea. Și nu s-au înșelat: „Când s-o făcut colhozul, au luat toți caii oamenilor. Și pe ai lui tătunea Vasile i-au luat. Cu de-a sila, că cine avea să-i deie de bună voie?! Tare s-o mai mâniat tătunea, dar se ducea pe furiș, îngrija de cai, îi mângâia... Dar iată că află într-o zi că, cică, a venit ordin de la raion să fie împușcați caii... Că au să aducă tractoare în locul lor, că în colhoz nu le mai trebuiau cai, cică...”

De relevant că acest fapt a fost explorat pregnant într-una din operele remarcabile ale lui Ion Druță. Autoarea nu va trece peste despotismul noilor reprezentanți ai puterii care își îndeplineau obligațiile contribuind astfel și la dezvoltarea cruzimii umane față de vietăți, de animalele de tracțiune. La întrebarea nepoților „Cum a fost, maică?”, ea le va spune că „a venit unul de la raion cu pistolul, o strâns toți

caii în grajd și i-a împușcat pe rând în ureche...”. Iar după ce au fost împușcați caii, „nici tătunea Vasile n-a mai dus-o mult. Era tot buged și buged... Venea uneori la noi, se oprea sub nuc, ofta și se uita nu știu cum în lungul drumului. Parcă aștepta să-i vină caii lui cei albi... Dar n-au mai venit, și el s-a dus la dâșii...”, își încheie bunica povestea... Simbolic și finalul nuvelei, nimbdat de un vis fatal cu cai albi, cu caii tătunei Vasile, pe care îl văzu noaptea în vis.

După ce le împărtăși cele văzute, nepoții exclamă: „Ce vis frumos ai avut, bunică!” Însă, vorba naratoarei, „ei nu știau că acesta e visul în care ea pleca pentru totdeauna, visul din care ea nu va reveni vreodată...”. Atunci când se adună lumea să petreacă mortul pe ultimul drum, „în poartă, cumiști și răbdători, așteptau doi cai, albi ca neaua ce-i impresura”. Simbolul dramatic și poetic este explorat cu multă inspirație, adecvat și conform unei logici artistice interioare inexplicabile.

„Realitatea vieții bate imaginația”, citim în nuvela *Un mort frumos*. Neordinară, ca și alte proze din acest volum, nuvela este reprezentativă prin relevarea unui viciu social care macină din interior universul multor familii: alcoolismul, boala paharului. Scriitoarea remarcă nu fără durere: „Înțeleg firea oamenilor noștri, cumiști. Prea cumiști, răbdătoare. Consecința: nefericirea.” Este mai mult decât important uneori a-i înțelege pe alții din interior, ca oameni, ca înfrânți de destin într-o pătrunde în natura distructivă a fenomenului care trebuie combătut cu fermitate fără a ceda vreodată în fața lui. „Copilul meu se îneca în pahar, eu mă înecam în lacrimi”, citim în mărturisirile (scrise...) ale protagonistei acestei nuvele. Remarcabile și alte gânduri apăsătoare: „Moartea nu-i că ne dăm sfârșitul. Moartea-i că omul poate omorî oameni...” ori: „De ce nu plângi de mila unui om care s-a pierdut fără a fi ajuns cineva?” Sau: „Oare nu e bolnav și

polițistul? Bolnav de indiferență, formalism..." și: „Oare învățăm noi, oamenii, a ne apăra ființa? Nu de invazia extraterestrelor sau de altceva, ci simplu – de a ne învăța a nu cădea în capcane, a nu ne lăsa conduși de patimi, deprinderi (rele de cele mai multe ori)... Și oare nu e timpul să învețe copiii, dar și cei maturi un obiect, poate cel mai important obiect de studiu – arta de a trăi?...” Mai este ceva semnificativ, un moment asupra căruia insistă scriitoarea noastră – capacitatea de a-l asculta pe om, de a-i înțelege durerea: „Experiența aceasta – de a asculta un om, subliniază Nina Slutu-Soroceanu, n-ar strica s-o însușim, cu mic, cu mare. Câte beneficii am avea, de-am însuși-o! Câte conflicte n-ar mai ajunge a se declanșa, câți oameni ar fi un pic mai fericiți în viață doar dacă un altcineva – cel din preajmă, o rudă, un necunoscut l-ar asculta, l-ar înțelege...”

Compassiunea, durerea pentru aproapele nostru este una trăită, și nu declarată, retorică. Este un lucru principial care poate contribui, odată conștientizat la mișcarea carului din loc: „Păcat că s-a pierdut un om. Păcat că se pierd atâția oameni... Oameni pierduți într-o societate pierdută...” Notabile și alte gânduri: „Omul poate fi și trebuie cultivat nu doar sub aspect cultural, profesional... La fel cum există viță-de-vie, există și viță de om. Omul are suflet de crin, dintru început. Însă hidoșenia vieții i-l ofilește și omul de viță poate ajunge a fi om pierdut... Ce mare păcat e să se piardă un om! Îl pierde mama, societatea... Oare suntem noi, oamenii, în stare să menținem, să apărăm, să cultivăm omenescul în om? Și oare depunem destule eforturi pentru a o face?... Mă tem că nu...”

Evident, autoarea, desigur, are nu numai darul de a povesti, dar și de a pătrunde în miezul problemelor vitale și socioumane, îngrijorată de destinul contemporanilor săi dintr-o perspectivă sau alta. O relevă elocvent povestirile *Un gât de viață*, *Lora* și *Mi-*

resuica unui cuc. Noi pentru preocupările literare ale scriitoarei Nina Slutu-Soroceanu sunt și prozele fantastice *Ecoul Universului* și *Gânduri de întoarcere*, prin care se apropie de trăirile curente ale noilor generații conectate la viitor, la „Starea Existenței Veșnice”, care devine tot mai complicată și mai sofisticată prin tehnicile și tehnologiile lui enorme, cosmice și psihologice.

Povestirea și nuvela, ca și publicistica pe care le cultivă intermitent autoarea, adaugă noi și reale conotații epice de cunoaștere și explorare a profunzimilor socioumane contemporane cu deschideri spre simbol și metaforă, spre drama vieții și spre viața dramei dintotdeauna, bucurându-se de universul unui sentiment capabil a alimenta un destin și o civilizație reflectate într-o lacrimă cathartică și mitică în stare să irizeze din necunoscutul arcului ei sentimental, și atitudinal-personal, întregul arsenal de tăceri și dureri, dacă nu bucuria nemărginită a cunoașterii epice și ludice, esopice și imnice, morale și civilizaționale.

Clepsidra poeziei și prozei pentru scriitorul Ninei Slutu-Soroceanu este una plină de cuvinte și de simțăminte, de legăminte și de necuvinte. Altfel, muzele n-ar plana asupra foilor ce-i oferă câmpul lor alb întru cultivarea metaforelor îmbătate de mireasma începutului interminabil ce-o însoțește în căutările ei lirice și epice, grafice și imnice, criptice în mare, de vreme ce stilul ei oral e o revărsare neconținută a stropului în marea întregului radiant și vibrant de aici în dincolo și viceversa. Prozele autoarei au această caracteristică vitală și originală, persuasiv-meditativă și sentimental-obsesivă ce-o împământesc în nesfârșitul zicerii de și cu sine dinspre aici și acum întotdeauna fără a se ascunde de umbra durerii tăcute și de lacrima bucuriei încercate de nesomnul criptic al căutării de acasă, marcate de misterul cunoașterii sau de înfruntarea spațiotimpului epic.

Tudor PALLADI

ÎNDEMN LA ASCULTARE

(pe marginea volumului de poezii creștine
Învierea femeii lui Lot de Maria Gabor)

Recent, la Editura „Cu Drag” din Chișinău, a apărut un nou – volum de poezii: **Învierea femeii lui Lot*** de **Maria Gabor**. Chiar de la prima vedere, citindu-i doar titlul, devine clar că autoarea se pronunță în vers asupra unui fapt preluat din Biblie. E un pas îndrăzneț din partea unei persoane laice, dar totodată și salubtil, căci Sfânta Scriptură trebuie bine cunoscută de către toți creștinii și cei versați în materie fac un gest de laudă, venind în ajutor și celorlalți, mai puțin cunoscători de adevărurile

biblice. Apoi, începând a răsfoi cartea, involuntar îți oprești privirea ba asupra unei poezii, ba a alteia, până când definitiv îți dai seama, că trebuie să citești totul laolaltă. Și te adâncești în lectură cu cea mai mare pasiune, neputând să lași cartea din mâini cu una, cu două. Fiindcă ea te cucerește puternic și rămâi nespul de impresionat. Te impresionează atât stilul liric perfect al autoarei, cât și multiplele semnificații de sens ce îți se descoperă de la un vers la altul. Sunt sensuri percepute de poeta Maria Gabor drept rezultat al unor trăiri profunde ce le-a avut dânsa de la cunoașterea întâmplării cu femeia lui Lot. În continuare, desprindem încă o fațetă reușit explorată, care caracterizează cartea – echilibrul dintre cugetările autoarei și limbajul bogat și întru totul potrivit înaltelor ei trăiri. Toate împreună îți ajută să înțelegi clar, cu întreaga-ți ființă, cele mai mici nuanțe ale faptului descris

în carte, fac să-ți vibreze coardele inimii la cuvintele și expresiile, care, fără doar și poate, sunt purtătoare de har duhovnicesc, căci de la ele îți vine și căldură, și lumină, și liniște, și nădejde în mântuire.

Cine se simte împovărat de păcatul neascultării, găsește în această carte destulă mângâiere sufletească. Ți-o insuflă pasajele în care autoarea vorbește despre mântuirea celor care, urmând exemplul femeii lui Lot, ar putea să se transforme și ei în „stâlp de sare” și să rămână

pe veci fixați în mantia nemișcării, însă prin pocăință se învrednicesc de mila lui Dumnezeu și El îi aude, le vine în ajutor. Deci, chiar părănd a fi încremenit în păcate greu apăsătoare, omul cu credință puternică în suflet ajunge, mai devreme sau mai târziu, la pocăință sinceră, rostită din inimă zdrobită. Iată cum descrie Maria Gabor efectul unei asemenea stări: „Pământu-împovărat adună-n sare / Nemăsurata sete de căință”; și atunci Dumnezeu face ca „Pământul să nu moară, ci să-nvie” (*Cu alte viziuni*). Laitmotivul învierii, renașterii acelor care nu se pot numi pe sine altfel „decât soața lui Lot”, adică se consideră ei înșiși stâlpi de sare, când „Neascultarea le-a-ntrecut pe toate”, îl aflăm și în următoarele versuri: „Cu-a mea privire-ntoarsă înapoi, / Până la Judecata de Apoi, / Mai am nădejde să scap lumea mare, / Bărbați, femei, căzuți din ascultare, / Care se bucură că stâlpul meu / l-a-ntors la timp, să creadă-n Dumnezeu” (*Cu-a mea privire-ntoarsă înapoi*). În aceste versuri se anunță, după cum ușor se poate de înțeles, unul din obiectivele de bază ale creației autoarei,

* GABOR, Maria. *Învierea femeii lui Lot* : poezii creștine. Ch. : Ed. Cu Drag, 2014. 120 p. ISBN 978-9975-4388-1.

care constă în îndrumarea semenilor de a crede neclintit în cuvintele Domnului. Căci când nu te îndoiești de a crede în ele, se întâmplă ceva miraculos cu tine. Autoarea ne destăinuiește acest gând în următoarele versuri: „Și mii de ochi în solzii mei de sare, / Deschiși într-un extaz evlavios, / Îmi dau puteri și simțuri neștiute. / Jur-împrejur doar chipul lui Hristos / Mă binecuvântează din volute” (Pământ și Cer nou la Marea Moartă).

Stăpânită de aceleași simțiri înalte, altdată autoarea exclamă: „Simt bucuros lumina care răsare-n mine!” (Crinii luminii). Dar până a ajunge să simți pătrunderea luminii în suflet, trebuie să te dedai cu totul rugăciunii, trebuie mereu să-L ai pe Dumnezeu în faptă și în gând. Ne-o spune autoarea în poezia *Azi mi-a bătut la poartă un cerșetor pribeag*, unde citim: „Mă rog o noapte-ntreagă: *lisuse, vino iar, / Nu mă lăsa pustie, lipsită de-al Tău dar!*” Și în multe alte poezii sunt prezente cereri înflăcărâte către Dumnezeu și Maica Domnului, către Preacuvioși Părinți din lumea celor drepti, precum este Părintele Arsenie Boca, cinstirea căruia pentru Maria Gabor a devenit o necesitate sufletească, deopotrivă cu enorma recunoștință ce i-o poartă pentru mulțimea de binefaceri la adresa oamenilor credincioși. Drept model de rugăciune stăruitoare e posibil să-i fi servit rugăciunile sfințelor femei creștine Emilia, Macrina, Anthusa, Monica ș.a., căroră le sunt închinat versuri uluitoare în poezia *Mame creștine*. Citim aici: „*Îmi aduc deodată-aminte de Emilia, Macrina; / Câtă stăruință-n fapte și în rugă, nopți și zile, / Mama, sora și bunica Sfântului Mare Vasile. / Antiohia, Monica, văd în sufletul lor plin, / Pe Ioan Gură de Aur, pe Fericitul Augustin. / Toate-au alergat la Domnul, toate au crezut în bine, / Nona și Anthusa, mame, sfințele femei creștine...*” Cu multe virtuți e înzestrată autoarea Maria Gabor și ele, prin acoperământul lor duhovnicesc, îi luminează nu doar propria ființă, ci și calea spre sufletele și inimile aproapelui. Oricine, adâncindu-se în citirea cărții, s-ar putea convinge de influențele benefice și de suflet ziditoare ale versului Mariei Gabor.

Învierea femeii lui Lot e un volum de poezii foarte bogate în procedee artistice, de unde, în mare măsură, se și trage ținuta lui poetică de o eleganță extraordinară. Merită a fi evidențiate repetarea, imaginația în vis, metafora, epitetul. Cu ajutorul lor și datorită iscusinței sale deosebite de a mânui cuvântul și a construi fraze splendide, autoarea a creat o operă de certă valoare literară în domeniul ortodoxiei. E o operă pe potriva înaltei pregătiri profesionale ce o are dumnezeii și a credinței de neclintit la care a ajuns.

Procedeele repetării ne atrage atenția în special când se fac referiri la florile de crini cu facultățile lor specifice. Și se întâmplă asta destul de frecvent, chiar un compartiment întreg însumează poezii în care figurează această floare uimitoare. El are același titlu, ca și poezia ce încheie compartimentul și totodată volumul, și se numește *Cu florile de crin*. Semnificația i-o întvedem în strălucirea faptelor și a gândurilor creștinului cugetător tot așa, precum licărește de albeață și de miresme un crin în alcătuirea lui firească. În limbaj poetic, melodios, autoarea ne arată influența crinului asupra stării ei sufletești în felul următor: „*Bune Vestirile ce vin / Mi-aduc și mie-un gând senin / Și toată viața mulțumesc / Pentru ce simt și ce trăiesc, / Cu florile de crin*” (*Cu florile de crin*). Dintr-o altă poezie aflăm că îndrăgita floare îi și vorbește autoarei, într-atât de strânse relații există între acești doi subiecți. Exemplificăm cu versuri din poezia *La Crucea Maicii. Flori de crin / Îmi spun că ea mă ține, nu mă țin.*”

Da, crinii au prins grai în creația Mariei Gabor. Fantastic și încântător moment poetic! El a putut să apară ca o urmare a purității sufletești, ca o dovadă a viețuirii după legea cea dreaptă, căci doar atunci imposibilul din jurul nostru poate deveni posibil. Fiindcă atunci își arată puterea firescul din fiecare creatură a lui Dumnezeu și ceea ce e firesc, te menține mereu pe drumul drept, nu te lasă să te îndepărtezi de dreapta credință. De floarea crinului, ne mărturisește mai departe autoarea, sunt legate mai multe din

visele ei frumoase. Citim în poezia *Un vis cu crini*: „Și simt cum se desface în mintea mea o floare, / Îmi năvălește-n față parfumul ei divin / Și visul meu se umple cu mii de flori de crin.” Crinii simbolizează luciditatea și limpezimea gândirii în orice împrejurare ne-am afla, dar în special când ne deschidem mintea către cele duhovnicești. În preajma Tronului Maicii Domnului ei au trezit în sufletul autoarei simțiri incomparabile. Să citim cu atenție următoarele versuri și ne vom pătrunde adânc de semnificația crinilor în creația Mariei Gabor: „Boboci de crin pe bolta minții mele se deschid”, ne spune cu mult patos autoarea la începutul poeziei *Tronul Maicii Domnului* ca, puțin mai târziu, tot aici să adauge: „Binevestește-un clopot în ceru-i de aramă / Că s-au deschis toți crinii”, iar „Un crin plecat în față, în chip de monogram, / Mă umple de mireasma minunii din frumos – / Văd începutul lumii de la Iisus Hristos... / Toți crinii de pe boltă cu rădăcini se prind / De mintea mea uimită, de sufletu-mi mirat, / Și simt, Măicuța Sfântă, că azi am înviat!” Deci, datorită crinilor, te simți renăscut, readus la o viață nouă, privești la lumea din jurul tău cu ochi limpezi și înțelegători. O asemenea stare ia naștere nu din altceva decât din miraculoasa lumină dumnezeiască, iar minunații crini cu splendida lor albeață, cu claritatea și prospețimea lor sunt, după cum e ferm convinsă Maria Gabor, adevărați și neîntrecuți purtători de lumină dumnezeiască (*Crinii luminii*).

Cele mai profunde viziuni ale sale autoarea le prezintă ca pe niște reflecții ale imaginațiilor din vis. Procedul e unul din cele mai potrivite pentru situațiile când logica realității s-ar putea să nu fie pe deplin înțeleasă de către cititori. În vis adevărul chiar și gol-goluț are drept la existență, tot în vis adesea te dumirești mai ușor de cele ce ai greșit, dai și de soluții potrivite în cazuri de încurcături complicate etc., pentru ca trezindu-te din somn, să încerci a materializa în realitate ideile cele bune ce ți se arătasera. Visele de acest gen, ca o continuare a gândirii de zi, nu-ți întrerup căutările duhovnicești, ci, dimpotrivă, te țin mereu pe unda cugetărilor asupra lor. Foarte frumos e redată starea

de vis, bunăoară, în poezia *Genunchii inimii*: „M-am întâlnit cu mine-n vis, în strană. / Nu mă vedeam. Stăteam ingenunchiată, / Așa că am trecut neobservată / Prin fața mea, s-ajung drept la icoană.” Iar după rugăciunile din vis, s-au întâmplat următoarele: „Și mă trezesc. Icoana Sfântă-n noapte, / Sub candela cu-a ei lumină-aprinsă, / Mă umple de-o putere neînvinșă: Cu osteneală, visu-mi cere fapte.” Deci, rugăciunile vor continua și în realitate, dar deja mai înflăcărat, fiindcă protagonista se va ruga nu doar cu genunchii îndoiți, ci și cu inima ingenuncheată, ceea ce în vis, din lipsă de puteri, nu i-a izbutit. Însă grație frumosului vis, ea și-a aflat slăbiciunile și acum știe în ce chip e posibil să sporească în rugăciune. E ca și cum a urcat încă o treaptă spre desăvârșire duhovnicească.

Complicate frământări sufletești din timpul visului aflăm într-un șir de poezii, cum ar fi *Coșmar*, *Dă-mi plânsul adevărat!*, *Un vis cu crini*, *Stare*, *În strană*, *Vreme este...*, *Zori* etc. Toate sunt model de trăire profundă a sentimentelor ce țin de credința noastră ortodoxă.

Dar mai mult ca orice, volumul de poezii *Învierea femeii lui Lot* vine să ne îndemne la ascultare de poruncile dumnezeiești, de fiecare cuvânt al lui Dumnezeu. Pentru ca să nu devenim, din proprie voință, „stâlpi de sare” la nimic folositori, ci să ne învrednicim de îndurarea și mila Domnului întru mântuire sufletească. Vom scăpa de sarea de pe noi prin pocăință sinceră, pornită din inimă curată. Trăgând toate învățămintele din pilda femeii lui Lot, să luăm aminte și la acela dintre ele, care ne spune să nu ne uităm cu regret lucrurile rele ce le-am lăsat în urma noastră, căci ele au fost trecătoare, iluzorii, împătimitoare de suflet. Niciodată să nu uităm că nestăvilite plăceri lumești atrag asupra omului pedeapsa cu prefacerea în stâlp de sare.

Cartea *Învierea femeii lui Lot* de Maria Gabor își așteaptă cititorii fideli, că multe are a-i învăța. Fie binecuvântarea Domnului peste noi toți!

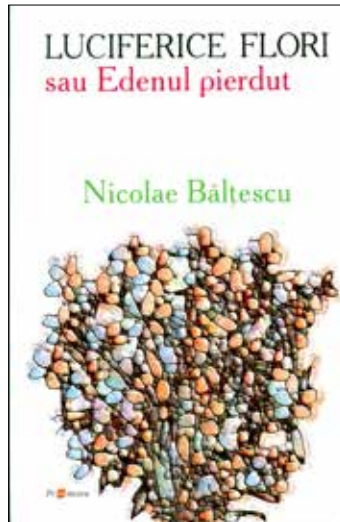
Conf. univ. dr. Ana SOFRONI,
Brescia, Italia

REFLECȚII ASUPRA POEZIEI REFLEXIVE A LUI NICOLAE BĂLȚESCU

Poezia e un produs al unei contemplări atente a realității, a fenomenelor, evenimentelor ce se produc în societatea noastră și în multe contexte sociale ale lumii. E și un produs al situațiilor create (categoria de situație concepută în filozofie ca stare), ce s-au instalat în societate sau, mai bine zis, al stărilor create de guvernanți și parlamentarii noștri. Observația noastră este valabilă și pentru scrisul lui Nicolae Bălțescu. Reflecțiile sale, în particular cele ce țin

de moralitatea societății, sunt consecințe ale fenomenelor aduse și instalate de mondializare și, prin ea, a uniformizării tuturor sectoarelor ale vieții noastre sociale. Odată cu deschiderea societății spre alte țări, fapt neadmis de regimul comunist, practicile și fenomenele, în particular cele negative, și-au croit drum spre contextele altor țări, s-au strecurat și au pus stăpânire, în primul rând, pe eul nostru, pe formele de manifestare ale acestuia, pe acțiunile și actele lui. Impactul mondializării se resimte prin exportarea și reluarea de concetățenii noștri a viciilor din alte părți ale lumii.

Instaurarea economiei de piață și, prin ea, a concurenței, a antrenat metamorfoza morală a omului printr-o inversare a valorilor practicate, prin apropierea de către omul de afaceri a gustului excesiv pentru bani, exprimat în aviditatea de acumulare a bunurilor materiale, a calităților de supremație și de interes personal și de indiferență față de Celălalt, atribuind Banului rolul determinant în relațiile umane. În consecință, **Banul** devine **Regentul acți-**

onalului, verbalului, comportamentalului și al interacțiunii sociale în procesul de comunicare.

Libertatea, drept ideal al Omului din timpurile comuniste, necunoscând limitele de aplicare ale acestuia, au permis Omului să treacă „gardul, frontierele libertății”. Pășind dincolo de terenul admisibilului și al favorabilului, ființa umană se situează în spațiul agresiunii și al violenței verbale, corporale, practicând un comportamental ce nu se

acordă cu calitățile, proprietățile inerente ființei umane. Servindu-se de argumentul dreptului la toate, inclusiv la agresiune, la violență, parvine și la comiterea crimei, fenomen ce survine extrem de rar în contextul nostru. Ființa umană cunoaște declinul, pierderea din umanul, omenescul ce e pus în el de la nașterea lui, din valorile și învățămintele transmise de Bunul Dumnezeu.

În fața unei realități moral desfigurante, realitate a agresiunii, a urii și a violenței, poetul, fiind format prin adevărurile și valorile Bibliei, practicate de părinți și de bunici, rămâne cu nedumerirea, cu decepția, cu incomprehensiunea, cu durerea și tristețea ce se degajă din versul său. Din acest motiv, poezia lui Nicolae Bălțescu* constituie un apel adresat societății, fiecăruia din noi pentru a conștientiza gradul de imoralitate ce a pus stăpânire

* BĂLȚESCU, Nicolae. *Luciferice flori sau Edenul pierdut*. Ch. : Prometeu, 2013. 144 p. ISBN 978-9975-919-96-8.

pe sufletul și cugetul ființei umane. Astfel, posibil, mai mulți am opta pentru o morală ce ar pune în valoare și ar înălța Omul. În acest cadru de idei, poetul spune: „O, oameni! E timpul să ne îndepărtăm de toate cele / Ce stimulează decăderea, de tot ce-ndreaptă lumea / Fără scăpare în hău, căci sunt focare afurisite...” Un apel similar răsună și în poezia *Înălțarea*: „Vă chem să punem capăt acestei îndatoriri necontenite!” Autorul are în vedere „datoria ipotei de păcate”.

Versul alb al autorului e un produs al celor trăite, durute și cugetate, un aliaj al ideilor pe care autorul le-a proferat în vorbirea sa internă sau le-a încredințat celor apropiați. Stările create în sinele său, interiorizate, purtate sau împărtășite unui alter ego, cu care avem un continuu dialog de intensificare supremă, depășesc spațiul psihicului, pentru a se situa în domeniul psihologicului. Indignarea, nedumerirea, de incompatibilitate cu normele ce ghidează comportamentul poetului, au cerut de la el să fie exteriorizate, verbalizate. Hârtia devine în acest caz pentru poet, o materie ce suportă tot greul ce-l poartă în suflet; ea nu se revoltă, nu ne refuză, ea este și va rămâne cea mai sigură expresie a cugetărilor noastre, o formă de facilitare a stării noastre interne.

Prin poezia sa N. Bălțescu dezghioacă problema moralității societății la orice nivel și a tuturor categoriilor sociale, în particular problema formelor de manifestare a omului în situațiile cotidiene, forme ce determină calitatea morală a societății.

Versurile lui N. Bălțescu, în integritatea lor, precum am spus, sunt triste, tristețea fiind motivată prin pierderea valorilor ce constituie fundamentul existenței societății. Autorul e decepționat de funcția metamorfozată: „Omul ce a devenit rob al trupului, al plăcerii / Se prinde în capcanele pieirii!” Observând **sălbăticia** din jur, cuprinși de disparare, oamenii sunt „dornici

să se agațe de ce-i curat și sfânt!... / Suspină adânc, amarnic la văzul mulțimii de păcate. / Cuprinși de o neputință sufocantă, ei urmăresc / Însăpăimântați cu câtă repeziciune cade moralitatea, / Iar viciile se-nmulțesc” (Moralitatea).

Prin determinările atribuite omului, modului de viață ce-l duce și caracterului realității sălbatice care-l înconjoară, autorul explică declinul moral al societății, instaurat în bună parte și de Măria Sa Banul, (vezi *Banul e în capul mesei*), care, conform viziunii unor filozofi francezi, a devenit **Rege Mondial**.

Calități morale ca **Respectul, Onoarea, Stima** pentru femeie, pentru vârstnici, – spune poetul, **rar întâlnești: Tablou apocaliptic!** Una din nefastele consecințe ale acestui tablou e pierderea sensului vieții: „*Neliniștiți și plini de groază, privesc cum se destramă / În gol discernământul, înțelesul și cum sucombă / Sensul!*”

Valori ca **Noblețea, Candoarea, Iubiirea, Frumusețea** „sunt târâte în noroi”, spune poetul. Agentul acțiunii „a târi” nu este explicat, dar e ușor de a-l identifica.

Preocuparea obsesivă a poetului de moralitatea pierdută, călcată în picioare, este mai explicat pusă în evidență în capitolul *Luciferice flori* (calificativul *Luciferic* având o conotație negativă, semnificație evocată în poezia *Lucifer*). Un număr considerabil de poezii sunt consacrate valorilor umane și antipodului acestora. În acest caz, poeziile au ca titlu numele următoarelor vicii: *Ispita, Aroganța, Discordia, Ura, Neiertarea, Patima, Viclenia, Invidia, Deșertăciunea, Slava deșartă, Lenea, Minciuna, Încremenirea, Trufia*.

Un specific al poeziilor e funcția și semnificația ce o atribuie autorul semnelor de punctuație și semnelor grafice ale literelor. Valorile morale pierdute se scriu cu literă mare, semn ce vorbește despre importanța lor pentru ființa umană și rolul lor social.

Caracterul pe care și l-a apropiat societatea e, mai întâi de toate, necuviința ca însușire evidentă, având tangențe cu celelalte vicii. Pe lângă cele citate, autorul explicitează activitățile și spațiile de practicare a acestora: „*Necuviință în tot: în dans, lectură, în modă și în port... / Ceremonii, petreceri, orgii, saune, chefuri, tot felul de distracții.*”

Versurile ce urmează, ieșite dintr-o profundă durere, constituie nu numai întrebări retorice, ele sunt adresate tuturor cititorilor săi, concetățenilor și popoarelor ce cunosc consecințele teribile ale dezbinării naționale, unul din exemplele actuale e cel al Ucrainei: „*De ce vă urâți? Ce nu vă ajunge? Loc sub soare? / Cerul oare e prea mic? Pământul e prea strâmt? / De ce înfloresc vrajba între țări, între popoare? / De ce ați uitat de Dumnezeu, de datul Legământ?*”

E o chemare implicită spre iubire, spre o înțelegere între ființele umane, și între popoarele ce nu mai pun capăt războaielor civile, în particular, în lumea arabă, Siria, Egiptul, Venezuela etc. Întrebările puse, întrebări stereotipate, verbalizate prin intermediul cuvintelor registrului familiar, reproduc vocabularul și limbajul vorbirii interne pe care îl au cei ce prezervă încă și mai practică valori diferite de cele despre care vorbește poezia lui N. Bălțescu: ura, invidia, lăcomia, aviditatea etc.

Viciile societății, pornirile negative, stările psihologice pe care aproapele nostru le practică în viața de toate zilele sau pe care le creează la aproapele său, la nivel lingvistic sunt nume abstracte, care se supun greu definiției, determinării conținutului lor intern. Însă poetul le atribuie interpretarea sa proprie.

Printre calitățile umane supreme sau harurile cu care ne-a înzestrat Bunul Dumnezeu, **lubirea** e calitatea cărei autorul îi atribuie funcția determinantă, directoare. În viziunea autorului, acest sentiment, pe care trebuie să-l poarte mereu Omul, să-i

fie firesc, conform poetului e un sacrificiu, deoarece iubirea se consacră, ea nu așteaptă nimic de la cel ce-l iubește, ea se dăruiește cu desăvârșire, ea e Altul sau, în limba franceză, *c'est l'Autrui*, altruismul. Finalmente, ea e Însuși Dumnezeu, cum afirmă autorul nostru: „*A iubi e Legea Vieții în întregul Univers.*”

Dacă iubești pe Tatăl nostru, iubești și pe celălalt; dacă Bunul Dumnezeu are loc în sufletul tău, celălalt are loc, de asemenea, în sufletul tău...

Caracteristica epocii în care o trăim, a pornirilor și formelor de manifestare a Omului, expuse în poezia lui N. Bălțescu, are în calitate de reper antipodic, de punct de plecare adevărurile biblice, normele morale pe care le găsim pentru orice situație în Sfânta Scriptură. Cu regret, însă noi le căutăm, în cele mai dese cazuri, abia în momentul de plecare în lumea veșniciei. În acest context, autorul afirmă: „*Eternitatea se întrezărește în omul-pământean abia când apare în fața morții.*”

Poezia lui N. Bălțescu are un puternic filon biblic, fapt ce demonstrează cunoașterea în profunzime de către autor a Sfintei Scripturi. Cugetarea asupra învățămintelor cuprinse în Cartea Cărților ne cheamă să venerăm pe Dumnezeu, pentru că El e Ziditorul Lumii și Dătătorul de Viață, El întruchipează **Lumina, Frumusețea și Iubirea**. În poezia *Îndemn* autorul face un apel deschis, dar și disperat: „*lubiți-vă, oamenii! Fiți buni, frumoși, curați.*” În caz contrar: „*Veți călca în tină ce-i mai sfânt – Adevărul – care înseamnă / Lumină, Frumusețe, Dumnezeu.*”

Recurgând la importanța categoriei de timp pentru modul de viață ce l-am acceptat, poetul spune: „*Timpul de acum lucrează pentru timpul de apoi.*” Prin adverbele adjectivizate *de acum* și *de apoi* N. Bălțescu ne îndeamnă să conștientizăm viața *de dincolo*, conform Sfintelor Scripturi.

Timpul și temporalitățile, stările pe care le cunoaștem, pe care le trăim, îl face pe om

să simtă absurditatea existenței, expresie a poetului. Debusolat, flămând de sens, de iubire, de adevăr, hamletian, autorul se întreabă: „– A fi sau nu a fi? / Căderea din Netimp nu-i lasă înțelegerea de ce Lumea / Terestră atât de ușor sacrifică virtuțile blândețea, loialitatea; / Afecțiunea de dragul intereselor materiale” (Căzut din Netimp).

În fața unei lumi imorale, versurile recenzate poartă un număr considerabil de interogări, întrebări retorice. Iată câteva din aceste interogări din zbuciumul intern al autorului: „De unde, pământenilor, atâta ură și viclenie în voi? / Că doar ați fost zidiți în Marea lui Dreptate și iubire! / Ați înecat Pământul în durere și nevoi / Și îndreptați o lume plină de păcate spre pieire...” (Căzut din Netimp).

Culegerea se încheie cu poezia *La moartea Leonidei*, consacrată celei ce a întruchipat Națiunea, Limba Română, Dreptatea, Libertatea și Unirea, repere ale vieții sale, cea care a dat dovadă de rară dăruire, transformată în sacrificiu, de devotament nealterat, o personalitate marcantă a țării, ce continuă să trăiască în inimile și cugetele celor ce erau și continuă să fie alături de ea în mod virtual și vizionar în zilele actuale. Ea ne-a dat lecții de fidelitate poporului și pământului din care am ieșit și care ne-a servit drept sursă de existență, ne-a format calitatea omenescului prin munca de toate zilele. Erau lecții de luptă pentru cauzele nobile, care ne motivau și ne încurajau de a lupta pentru izbândă.

Unul dintre cei mai apropiați prieteni și sfetnici al militantei era dl Nicolae Roșca, alias Nicolae Bălțescu, ruda Leonidei, om ce purta poezia în el și pe care o pune pe hârtie cu mult mai târziu. Azi ne bucurăm de producția lui poetică inedită. Leonida îi încredința adeseori lucruri, ascunse în profunzimile sufletului și cugetului său. În apartamentul lui Mihai Iorga și al Leonidei erau prezenți dulcele Poet al umanismului nealterat, Grigore Vieru, și personalitatea marcantă a culturii naționale Ninela Ca-

ranfil. Leonida avea mulți adepți, dar cei cărora le încredința ideile și căile ce trebuiau să ducă la izbândă, erau, prioritar, personalitățile sus-numite.

În anii renașterii naționale numele acestei militante era pronunțat cu accente și sonorități semnificative. Forța cuvântului Leonidei, tonalitățile ce i le atribuia, vocea ei inconfundabilă, ideile exprimate în discursuri politice, ținuta sa majestuoasă la tribună și în viața de toate zilele, totul exercita o influență irezistibilă asupra celor ce se întruneau în parcuri, în piețe, la cenacluri, mitinguri... Ea ne-a marcat profund. Azi, cu mare regret, în zilele istorice ale țării numele Leonidei Lari răsună nemeritat de rar.

Capacitatea poetului de a sintetiza calitățile pertinente ale mult regretatei Leonida Lari, relația deosebită ce a avut-o cu Leonida, imaginea ei i-au alimentat creativitatea, pentru a reproduce imaginea Leonidei cu o exactitate rară. Poezia consacrată acestei militante vorbește în mod revelator despre relevanța, substanțialitatea și obiectivitatea de zugrăvire a unei firi poetice neordinare, turbulente, sigure, cu o forță incredibilă de a acționa, de a convinge și a birui. E o verbalizare a senzațiilor ce le-a resimțit poetul, a stărilor ce le-a trăit în ziua înmormântării Leonidei. Un șir de calificări cu reală valoare civico-poetică permit lui N. Bălțescu de a transmite generațiilor ce vin imaginea personalității: „Cerule azi e în doliu! O lumină sclipitoare, ce a ars / Năprasnic făclie în vâpăi pentru un neam, s-a mistuit... / Cercată de grea amărăciune și neputință! O voce, / Un tribun, ce a lansat un Crez al Națiunii, s-a stins...”

Versul ne vorbește în mod revelator despre durerea, regretul autorului pentru mistuirea zădarnică ce a cunoscut corpul și inima unei **Făclii**, ce ne-a fost **Leonida Lari**.

Conștiința și inima cer să pun în valoare forța, funcția performativă, modificatoare ce o au asupra cititorului și versurile ce urmează: „Cuvinte: a încetat să bată o

*inimă fierbinte! Ai fost adevărat / Bărbat, co-
borător din neamul geto-dac și-a Veșniciei /
Poarta ți se deschide larg, neînfricată Leonida
Lari, / A Basarabiei Ioana d'Arc!"*

Asociația între Ioana d'Arc și Leonida Lari o găsim extrem de reușită, grație naturii cauzelor pentru care au luptat cele două **Făclii** ale celor două popoare pe care le unește Latinitatea. Imaginea Leonidei este identificată de poet cu „*Dacia străbună, cu Țara întregită, cu țara văduvită de demnitate, de unitate și de iubire / Prea plină de trădări, nesocotită, ostilitate între / Semeni, obsedați de îmbogățiri rapide, cu*

oratori / Bolnavi de logoree, jinduitori de aur și glorie deșartă, / Neînțeleasă, ești în cumplită delăsare, sărmană Basarabie."

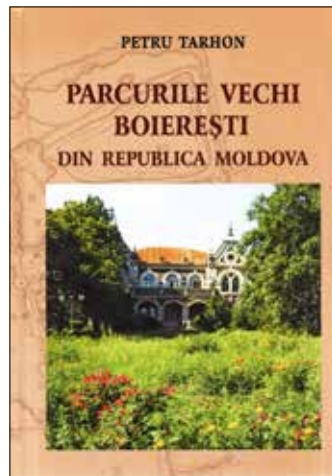
Poezia lui Nicolae Bălțescu respiră a cugetare, a spirit național și învățatură biblică, e un protest adresat societății, prin ea poetul își justifică poziția civică față de viciile sociale. Prin spiritualitatea biblică, prin problematica actuală vizând starea morală a societății, versul său înscrie o pagină aparte în lirica națională.

*Prof. univ. dr. hab. Ana BONDARENCO,
Universitatea de Stat din Moldova*

O CARTE DE ZILE MARI SAU STRIGĂT DURUT

Apariția monumentalei lucrări *Parcurile vechi boierești din Republica Moldova** (Chișinău, 2013) a fost așteptată cu sufletul la gură de majoritatea ecologiștilor, biologilor, botaniștilor, care au urmărit frumoasele și serioasele articole, inserate în prestigioasa revistă de la noi – **Natura**, redactor-șef al căreia este inimosul jurnalist **Alecu Reniță**. Esența acestor articole ținea de starea ecologică a parcurilor, grădinilor și conacelor boierești de pe această palmă de pământ românesc.

Autorul valoroasei lucrări la care ne referim este profesorul universitar, laurea-

mul Premiului de Stat (pentru manualul în două volume *Fiziologia plantelor*) dr. hab. **Petru Tarhon**. Lucrarea menționată apare sub egida Muzeului Național de Etnografie și Istoria Naturii, fiind elaborată în cadrul proiectului instituțional *Interpretarea științifică a patrimoniului muzeal în contextul sporirii interesului față de identitate și autenticitate* (director de proiect – dr. **Mihai Ursu**).

Lăudabil de menționat faptul că lucrarea a apărut cu susținerea financiară a Fondului Ecologic Național și Direcția cultură a Primăriei Municipiului Chișinău.

Pentru a accentua valoarea și necesitatea stringentă a apariției acestui volum, vreau să fac o retrospectivă în istoria civilizațiilor.

Știm cu toții că prima grădină a fost zămisliță de Spiritul Suprem, de Dumnezeu nostru. Această grădină, precum afirmă redevabilul umanist și filosof englez **Fran-**

* TARHON, Petru Gh. *Parcurile vechi boierești din Republica Moldova: istoria, fondării, starea actuală, structura compozițională, diversitatea dendroflorei și particularitățile ecologico-biologice ale plantelor*. Acad. de Științe a Moldovei, Muz. Naț. de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei. Ch.: Pontos, 2013 (FE-P Tipografia Centrală). 648 p. ISBN 978-9975-51-487-3.

cis Bacon, trebuia să devină cea mai pură dintre plăcerile omenești. Ea era menită pentru înmărmurirea în permanență a sufletului omenească. N-a fost însă să rămână așa... Și nostalgia pierderii acestui Eden, a acestui Rai, de atunci și până acum îl însoțește pe om.

Nu putem să nu amintim de Grădinile suspendate ale Semiramidei, din Babilon. Apropo, ele mai existau încă 16 secole mai târziu, când le-a văzut însuși **Alexandru Macedon**.

Mai este un episod interesant din viața Marelui Alexandru: când a intrat în Babilon, a avut o întâlnire cu Abdolonim, un împărat care a schimbat sceptrul regesc pe uneltele agricole, făurindu-și o grădină de toată frumusețea, unde trăia în tihnă și pace cu fiul său. Când Alexandru, ca mare cuceritor, a ajuns în acea grădină – a înmărmurit... Și, prima dată în viață, a regretat că n-a trăit așa cum trebuia, că a vărsat atâta sânge nevinovat. Acolo, în acea grădină, sufletul său a simțit miracolul de a trăi în armonie cu Natura.

Să ne amintim și de **Homer**, care în *Odiseea* sa a cântat grădinile din Alcinou...

Apoi grădinile datorate de faraonului egiptean **Ramses al II-lea**, pe vremea domniei lui s-au sădit 64 de grădini și parcuri.

Despre grădini ne amintesc poemele lui **Lucrețiu**, *Georgicele* lui **Virgiliu**, au urmat eseul lui **Francis Bacon**, descrierile lui **René Rapain**, apoi renumitul poem *Grădina* al lui **Jacques Delille** etc.

Așadar, am făcut această retrospectivă pentru a reînprospăta amintirea despre însemnătatea și ponderea grădinilor și parcurilor în viața civilizațiilor, atât a celor din antichitate, cât și a celor din secolele XVI-XVIII. La fel de importante rămân grădinile și parcurile și în zilele noastre, cu funcția lor polivalentă atât pentru Natură, cât și pentru Om și Societate.

Cartea *Parcurile vechi boierești din Republica Moldova* (648 de pagini) este o

lucrare bine structurată arhitectonic, constituită din două părți, fiecare dintre ele cuprinzând câte două compartimente, 279 de fotografii color, 21 de tabele și 10 scheme de mare valoare, care redau planul unor parcuri concrete.

În acest studiu monografic neobositul savant și pedagog **Petru Tarhon** elucidează următoarele teme: *Starea actuală a parcurilor și conacele; Istoria fondării parcurilor; Structura pozițională a parcurilor; Biodiversitatea florei dendrologice; Particularitățile biologice și ecologice ale plantelor lemnoase din aceste parcuri boierești*. Din această lucrare valoroasă aflăm că multe conace și parcuri boierești din satele Basarabiei au fost fondate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Excepție face parcul dendrologic din satul Miclești, raionul Criuleni, considerat cel mai vechi parc din Basarabia, fondat, încă în anul 1805, de către boierul **Andronache Donici**.

Majoritatea parcurilor și grădinilor au fost fondate de către nobili filantropi autohtoni (**V. Stroescu**, **C. Cazimir**, **Dumbrovski**, **P. Leonard**), dar și de moșieri străini (polonezi, armeni, nemți-austrieci, greci, ruși etc.). Autorul prezintă captivante date referitor la viața dinastiilor Stroescu, Dicescu, a Leonarzilor etc.

Inițial, pe acest „picior de plai”, au existat circa 50 de parcuri, grădini și conace boierești. Dar, după anul 1940, când Basarabia a fost ocupată de sovietici, aceste capodopere au fost considerate „burgheze” și regimul totalitar le-a expus la o degradare fără precedent.

În urma acestei acțiuni demolatoare, circa 20 de parcuri și conace au fost distruse în totalitate. Însă altele 29, chiar și în starea jalnică în care se află astăzi, prezintă un adevărat tezaur cultural, un patrimoniu istoric, care ne oglindește trecutul Neamului nostru. Conacele boierești, aceste vestigii culturale, create după proiectele unor

vestiți arhitecți, strigă, prin dărâmături, către noi că e timpul să ne luminăm sufletul și să purcedem la restaurarea lor, fiindcă ele reprezintă adevărate bijuterii arhitecturale, care aparțin întregului popor.

Noi, cei ce încercăm să supraviețuim într-o epocă, când factorul antropogen a luat o mare amploare și impune Mediului ambiant un impact negativ total, trebuie să ne mobilizăm eforturile întru restaurarea și îngrijirea acestor parcuri, care întrunesc mai bine de 30 de specii de conifere (*Pinopsida*) și 75 de specii de angiosperme (*Magnoliophyta*) – plante dendrologice decorative, în marea lor majoritate exotice.

Aceste parcuri, aceste opere de artă peisagistică, prin funcția lor polivalentă, constituie un obstacol contra eroziunii solului și alunecărilor de teren, îmbogățesc aerul (îmbâcsit de gaze de eșapament) cu oxigen și pot servi drept focare de cultură și de educație estetică și spirituală.

De aceea, am dat recenziei de față subtitlul *Strigăt durut* – fiindcă indiferența, care ne macină, face să dispară atâta valoare spirituală!

Cât se mai dăinuie prin rădăcini (și prin rădăcinile acestor plante, care strigă să le acordăm ajutorul nostru, dar și prin rădăcinile strămoșilor, din care ne tragem și noi seva), haideți, cu toții împreună – și Ministerul Mediului, și Partidul Verzilor, și Societatea civilă – să ne întoarcem cu fața spre acest impunător tezaur și să restabilim ceea ce a fost, ceea ce ne-au lăsat strămoșii, ca să putem dăinui peste vremi!

Așadar, consider că această temeinică lucrare a dlui prof. **Petru Tarhon** își va găsi, vorba poetei **Galina Furdui**, un loc aparte în Biblioteca Universului. Autorul a depus o muncă titanică pentru realizarea ei și sper ca studiul să ajungă la inimile oamenilor care-s legați de Natură și nu numai. Nu avem dreptul să fim risipitori!

Deci, cum spuneau anticicii: „*Glorie celui care te-a scris, Carte!*”

Iar domnului profesor îi urăm în continuare multă sănătate, perseverență și tenacitate în realizarea celorlalte cărți, pe care le are în program.

Dr. Eugenia MANEA-CERNEI

SENSEI SAU VIAȚA UNUI ANTRENOR

„Numai cel ce nu se teme de înfrângere, poate să învingă.”

Vasile Luca

Un antrenor celebru, figură emblematică în sportul autohton. Unii i-au zis „părintele luptei judo” din Republica Moldova, alții – „patriarhul judo-ului moldovenesc”. Cineva l-a supranumit „legenda sportului moldovenesc”. Altcineva a zis că este un antrenor „cu har divin”. Or, toate acestea poartă un singur nume – Vasile Luca.

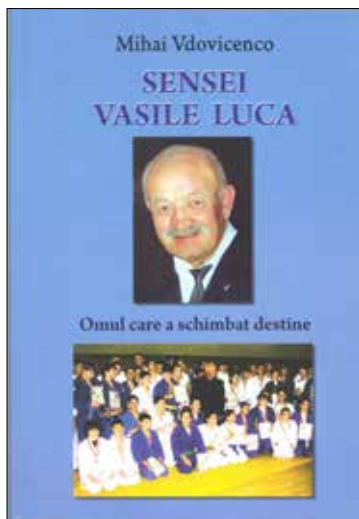
Toate, dar absolut toate calificativele mai sus enumerate i se potrivesc foarte bine titularului. Unul însă în mod deosebit îl reprezintă, și anume, acel care a și dat titlul cărții pe care o prezentăm – *Sensei Va-*

sile Luca*. Din vechea limbă niponă *sensei* înseamnă – *învățător*. Acest titlu se atribuie, de regulă, celor mai dotați, celor mai chemați învățători și, în special, celor care practică luptele marțiale.

Ei bine, eroul cărții noastre a practicat exact acest sport. Preț de 45 de ani a crescut și a educat generații întregi de judocani, care au purtat în lume faima judoului

* VDOVICENCO, Mihai. *Sensei Vasile Luca: Omul care a schimbat destine*. Pref. Zina Izbaș. Ch.: Pontos, 2013 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”). 192 p. ISBN 978-9975-51-398-2.

moldovenesc, iar odată cu el și numele legendarului antrenor. Vasile Luca a stat la cârma Liceului-internat republican cu profil sportiv mai bine de 40 de ani, de unde și-au luat startul sute de sportivi, care au reprezentat Republica Moldova la multiple campionate unionale, europene, mondiale și la Jocuri Olimpice, întorcându-se acasă cu aur, argint și bronz. Unii au devenit sportivi de clasă internațională, alții antrenori consacrați. Nu vom da aici

nume. Șirul acestora este greu de estimat. Iar dacă v-am suscitât interesul, atunci vă propunem să studiați *Anexa* de la sfârșitul cărții, în care sunt prezentate rezultatele sportive ale discipolilor lui Vasile Luca. Lista este impresionantă. În dreptul fiecărui nume stă fixat: clasamentul, medalii (aur, argint și bronz), distincții, țara și anul în care au avut loc competițiile, aria geografică și cronologică a acestora fiind una foarte extinsă. O bună parte din foștii discipoli ai lui V. Luca sunt prezenți în această extraordinară lucrare care cuprinde: mărturii, amintiri, impresii, cuvinte de mulțumire, de adânc respect, admirație, dar și grațitudine pentru *sensei* Vasile Luca. Îi regăsim și în pozele ingenios comentate de către autorul cărții.

De fapt, acest volum se vrea și un omagiu adus marelui antrenor.

Adunate cu multă scrupulozitate, rânduite cronologic, așezate cu mare iscusință, informațiile cuprinse între copertele cărții recenzate oferă cititorului interesat posibilitatea rară, dacă nu chiar unică, de a afla, satisfăcându-și bucuria cunoașterii, tot traseul vieții parcurs de Vasile Luca. Iar colajul fotografic, de altfel, foarte variat, ne poartă pașii prin biografia celebrului antrenor de

la începuturi până la *marea trecere*.

Mai găsim aici și mărturisiri, amintiri, toate câte le-a putut aduna Vasile Luca într-o viață de om. 75 de ani, atâta i-a hărăzit soarta (1936-2012), dar și atâția i-au fost îndeajuns ca să-și imprime numele în cartea de aur a judoului și a sportului moldovenesc.

Totul este cântărit, filtrat, trecut pe sub o lupă de expert: date exacte, cifre verificate, poze și imagini bine comentate – lucru care a solicitat autorului o muncă enormă de cercetare, de verificare, de depistare și regăsire a informației despre antrenor și discipolii acestuia.

Au trebuit eforturi mari pentru a restabili și a reconstitui anumite evenimente din biografia marelui antrenor, deci și din biografia judoului moldovenesc.

Și toate acestea grație străduinței autorului Mihai Vdovicenco, care este și discipolul lui Vasile Luca. Cartea s-a scris lung, aproape cinci ani. „A trecut ceva vreme de la momentul apariției ideii de a scrie o carte despre antrenorul și omul Vasile Luca. Sigur, vestea a ajuns la mulți, inclusiv la elevii săi. Involuntar au început discuții despre cum a fost, ce calități avea, ce a realizat, ce nu a reușit, ce și cum a greșit, cum poate ar fi trebuit să acționeze V. Luca în anumite momente și situații. Dar cert este un fapt și aceasta o subliniază majoritatea – Vasile Luca a fost o mare personalitate”, mărturisește Mihai Vdovicenco.

În mare parte evenimentele și faptele descrise de autor au fost trecute prin vizorul vigilent al antrenorului-pedagog. Se preconiza și o lansare frumoasă, cu prezența titularului, bineînțeles. N-a fost să fie. Vasile Luca a trecut *dincolo* fără să-și vadă

cartea lui cea mult râvnită care, de fapt, o fi însemnând și cartea vieții sale. Și acum, la depărtare de doi ani, de la *marea trecere*, discipolii lui Vasile Luca vin cu acest *cadou editorial* drept omagiu pentru *sensei*.

Pe lângă titlul cărții încărcat de sugestii, autorul ne propune și un subtitlu nu mai puțin sugestiv – *Omul care a schimbat destine*.

„Sensei Vasile Luca este cu adevărat omul care a schimbat destine. Dar și le-a făurit, implicându-se plenar în orientarea pe calea justă a vieții a sute de discipoli. Căci nu el își alegea elevii, ci ei țineau neapărat să ajungă la el”, precizează redactorul cărții, jurnalista și poeta Zina Izbaș. Câte au fost la număr aceste destine, cine sunt norocoșii care au trecut prin școala marelui antrenor? Răsfoiți cartea și veți afla. Un lucru este cert – a iubit copiii. „Chiar dacă la început acei care abia îl cunoșteau sau îi deveneau elevi, nu-i simțeau dragostea pornită din adâncul sufletului, peste un timp, având norocul să se afle mai mult timp lângă Domnia Sa, se bucurau din plin de ea”, se destăinuiește autorul.

Dincolo de calitățile sale de excelent antrenor și pedagog, Vasile Luca era un om de omenie. Știa să adune în jurul său oameni din cele mai diferite profesii. Acolo, în mica odăiță de la Liceu, venea multă lume bună. Puteai să-i întâlnești, nu rareori, pe actorii Victor Voinicescu-Soțchi, Mircea Voinicescu-Soțchi, Andrei Soțchi și Ion Arachelu, regizorii Vlad Ioviță, Mircea Chistrugă, poetul și scenaristul Anatol Codru. Aflându-se în acest mediu artistic, până la urmă, Vasile Luca se dă și el în actorie, filmându-se în câteva pelicule artistice și documentare produse la studioul „Moldova-film”. Iar întâlnirile cu celebrul regizor Emil Loteanu, erau de o revelație aparte. Alături de acest colos al cinematografiei naționale, dar și universale, Vasile Luca care, de altfel, a fost și un mare iubitor de Neam și Țară, nu putea vorbi decât într-o română perfectă. Venea în ospeție și

Serghei Lunchevici, mai des, Nicolae Sulac, legendarul rapsod al cântecului nostru popular. Cu Grigore Grigoriu îl lega o frumoasă prietenie. Au făcut cunoștință cu ani în urmă. S-a întâmplat la Bălți, lângă biserica din centrul orașului. „Se adunase multă lume. Ceea ce am văzut acolo ne-a șocat pe toți. Erau date jos crucile de pe biserică. Lumea nu îndrăznește să zică ceva. Lângă mine stătea un flăcău înalt, frumos, care a strigat:

– De ce distrugeți! Aici s-au rugat strămoșii noștri. Lăsați să rămână ca monument istoric, că nu încurcă la nimeni!

– Într-adevăr, zisei și eu, de ce distrugeți?!”

Bravul flăcău era chiar marele actor Grigore Grigoriu. Alineatul pe care vi l-am propus a fost reprodus de către autor din spusele lui Vasile Luca, mot-à-mot. Un lucru însă nu v-am spus, la comanda cărui demnitar de stat se răsturnau acele sfinte cruci de pe cupola bisericii. Or, răspunsul îl aflați tot în acest volum.

Cartea abundă în aforisme și citate, mottouri foarte bine selectate și așezate în contexte cât se poate de potrivite. Pesemne, autorul cărții s-o fi pătruns de vorba redutabilului lingvist Valentin Mândâcanu care spunea așa: „Cuvântul potrivit la locul potrivit.” Este și aceasta o muncă enormă, care solicită cunoștințe vaste nu doar în domeniul sportului. O adevărată surpriză este poezia dedicată lui Vasile Luca, în ziua când acesta împlinea 75 de ani, scrisă de Vitalie Radciov, un bun și mai vechi prieten cu care au frecventat împreună secția de sambo condusă de maestrul Andrei Doga. Acolo, în mica bisericuță din inima Chișinăului (fostul Gimnaziu de fete al Zemstvei, astăzi Biserica „Sf. Teodora de la Sihla”), unde se desfășurau antrenamentele, Vasile Luca avea să însușească alfabetul luptei sambo. „Alături de maestrul A. Doga, învăța lucruri care nu se studiau la facultate, mai ales, psihologia fiecărui

elev în parte, trăsăturile de caracter, cele fizice și intelectuale. Aceste cunoștințe i-au permis să descopere talente, să-i educe pe acei care abia începeau să devină personalități”, mărturisește autorul cărții.

Au rămas în umbră încă multe episoade, absolut inedite, din biografia antrenorului, pedagogului și omului Vasile Luca, pe care nici chiar familia Luca nu le-a știut până acum. Le las pe seama ta, dragă cititorule, ca să le descoperi și tu.

De fapt, cartea *Sensei Vasile Luca: Omul care a schimbat destine* „e ca și un reportaj continuu, eroul central al căruia este maestrul și învățătorul despre care este scrisă”. Este o adevărată cronică a judoului moldovenesc. Ea poate fi așezată în raftul celor mai valoroase lucrări din domeniul sportului de la noi, iar autorul ei merită toată grațitudinea și felicitările noastre pentru această *bucurie editorială*, atât de necesară și așteptată.

Și pe această cale ținem să-i mulțumim domnului Mihai Vdovicenco pentru mărinimosul gest de a ne fi dăruit 50 de exemplare de carte care vor îmbogăți colecția Bibliotecii USEFS. Cartea a fost lansată la Biblioteca USEFS într-o zi de miercuri a ultimei luni de toamnă a anului 2013. Într-o atmosferă caldă, agreabilă, oaspeții dragi, discipoli ai maestrului, prieteni și, desigur, familia Luca (soția Stela, fiica Nastia și feciorul Andrei), colegi de la Liceul-internat cu profil sportiv, comentatori sportivi, jurnaliști, profesori și studenți, rând pe rând, au depănat ghemul amintirilor despre dascălul lor iubit, despre acel care a fost un adevărat Sensei.

Iar de pe monitorul instalat în chiar mijlocul sălii ne priveau ochii jucăuși și plini de viață ai lui Vasile Luca...

În loc de epilog

De loc ușor să reconstitui o biografie, dar, mai ales, una atât de încărcată cum a fost cea a lui Vasile Luca. E teribilă această misiune, întrucât trebuie să te documen-

tezi temeinic, să alegi din vasta și bogata carieră principalele jaloane, momentele-cheie din viața și activitatea titularului. Dar cel mai indicat ar fi să cunoști eroul despre care scrii. Ei bine, autorul nostru Mihai Vdovicenco a întrunit toate aceste cerințe. Întâi de toate, este discipol lui Vasile Luca, este omul care a stat mereu în preajma învățătorului. Cartea a fost concepută împreună. Îi zicea adesea Învățătorul elevului său: „Tu vei fi acela care o va scrie.” Iar această frază l-a înaripat pe autor, l-a mobilizat, după care a purces la drum. Nu i-a fost ușor să scrie despre Vasile Luca, despre „omul care a știut să dea aripi fiecărui copil pe care l-a învățat arta judoului și l-a antrenat”, dar și-a asumat această, pe cât de nobilă, pe atât de grea misiune. Multe a deprins de la el, arta de a fi antrenor, dar mai ales arta de a fi Om. După ce s-a școlit pe la mai multe instituții de profil (Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Facultatea educație fizică și sport; antrenorat în domeniul artelor marțiale, karate în România; stagii de perfecționare, karate în Okinawa, Japonia), autorul nostru se înfățișează în fața învățătorului cu rezultate remarcabile: campion la lupta judo și sambo; multiplu campion național; campion și premiant la mai multe turnee unionale (URSS) și internaționale; campion al fostei URSS la judo (tineret) (Riga, Letonia) și cu Centura neagră 3 Dan karate Shotokan-Fudokan, 3 Dan karate Okinawa uechi-ryu.

Ce alte argumente s-ar mai cere?!

Nimic de mirare, de vreme ce Mihai Vdovicenco a trecut prin școala celebrului antrenor Vasile Luca. „Așa dascăl – așa discipol.”

La capătul acestui epilog vom reproduce motto-ul care deschide cartea și care este absolut sugestiv: „*Învățătorule, în fața Numelui Tău, smerit, permite-mi să îngenunchez...*”

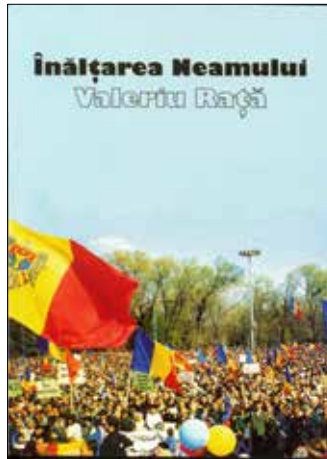
*Tamara COTOMAN,
șef, Serviciul achiziții, evidență și prelucrarea colecțiilor, Biblioteca USEFS*

VALERIU RAȚĂ: UN CÂNTĂREȚ AL ÎNĂLȚĂRII NEAMULUI PRIN DEMNITATE

„Să ne cunoaștem semenii pentru a ne regăsi sinele în ceea ce fac ei în cazul în care ni l-am rătăcit.” Aceasta a fost prima mea idee după lecturarea cărții *Înălțarea Neamului**, autor Valeriu Rață. Volumul cuprinde șapte grupe de versuri cu următoarele titluri: *Îmi cânt vatra mea străbună (civico-patriotice)*, *Mereu la datorie (social-militante)*, *Oază de cleștar (Limba Română)*, *Tânăr, veșnic, de neșpus (Mihai Eminescu)*, *Un dar ce vine de la zei (scrisul, cartea și biblioteca)*, *Floarea națiunii noastre (portrete, dedicații)*, *De dragul pământului (țarina și țaranii)*.

Venim cu toții dintr-un colț de țarină. Mi se făcuse dor de el, de redeșteptarea de la 1989, de toți semenii care au stat pe baricade și care s-au bucurat de rânduri în această carte ce conține fotografii inedite de conf. univ. dr. în economie Vasile Șoimaru. Personal, m-am regăsit în mulțimea reprezentată de imaginea de pe copertă. Retrăiesc un sentiment de mândrie pentru acei de atunci și pentru Valeriu Rață care i-a protejat și le-a dat azil de veci într-o carte. O merită toți cei despre care a scris, dar și toți ceilalți ce se intuiesc inimă a Pieței Marii Adunări Naționale.

Alături de cuvintele-cheie: *demnitate, Țară, neam, Limba Română, patriot, plugar etc., etc.*, sunt și *țarină, țărăna... Mă consider*

un copil al țarinei lui Valeriu Rață, care a scris pagini de neșters cu penița sufletului înmuiată în lacrima unui conglomerat de dureri provocate de mutilarea identității noastre naționale, a limbii și istoriei, dar și cea de bucurie, născută de sentimentul cutremurător de înălțare prin deșteptare, cu nou aflux de energii dătătoare de viață întru păstrarea mărgioarei, vorba poetului, a țarinei, ca început al tuturor începuturilor, într-o ne aminti nu periodic, ci în permanență că suntem lut din care Dumnezeu ne-a modelat după chipul și asemănarea Sa și că Dumnezeu, vorba lui Nicolae Dabija, a vorbit în limba română.

Bulgăre de humă, poezia lui Valeriu Rață respiră cu toate adâncimile originii, lăsând sfintele imagini să deruleze într-o cascadă uriașă de emoții răscolitoare, detronând toate dubiile în ceea ce privește zicerea lui Lucian Blaga că „veșnicia s-a născut la sat” și să ne scoată, în limpezimea gândului, din sicriul în care ne aflăm fără a fi murit, gând expresiv elucidat în inserțiunea din poemul *Demonism* de Mihai Eminescu: „O raclă mare-i lumea. Stelele-s cuie / Bătute-n ea și soarele-i fereastră / La temnița vieții. Prin el trece / Lumina frânta numai dintr-o lume, / Unde-n loc de aer e un aur, / Topit și transparent, mirositor / Și cald... / Ici în sicriu, sub cel capac albastru, / Și șintuit, și ferecat cu stele, / Noi viermuim în mase în cadavrul / Cel negru de vechime și uscat / Al vechiului

* RAȚĂ, Valeriu. *Înălțarea Neamului* : poezii. Pref. Iurie Colesnic. Ch., 2014 (Tipogr. „Balacron”). 196 p. ISBN 978-9975-128-08-7.

pământ care ne naște / Certându-ne-ntre noi, ființi ciudate, / Grețoase în deșertăciunea lor.”

Somnul nu are odihnă... Când sufletul, mânat de dor, își anunță zile libere, eul liric își ia zborul pe aripi de dor: „Somnul nu mă prinde iară – / Iar de țarină mi-i dor, / Din granit și labrador / Fug mai repede la țară. // Visul mi-i la un covor / Verde-n zi crepusculară, / Somnul nu mă prinde iară – / Mult prea des de el mi-i dor” (*De sătucul meu mi-i dor*). Despre aceste vacanțe neanunțate ale sufletului poetul nigerian Ben Okri sublinia: „Zilele sufletului sunt ceea ce determină adevărata transformare din crisalidă în fluture, din slăbiciune în înțelepciune, din copil în om în putere...” Acest „cineva” în putere – eul poetic – este determinat să deschidă ochii la clocot și să devină parte din el când „văzduhul miroase a pământ reavăn”, iar plugarul fiind văzut ca doi în unul, chip prin care se subliniază unul din tipajele misionarului („*Plugarul / ară în câmp – / prin aburii brazdelor / răzbate / virtutea și probitate / de gospodar*”) (*Pământul*), ce ne etichetează pe noi, cititorii, cu stare de spirit, și nu doar gospodăresc („*Când plecăm / din sat în lume, / fiecare dintre noi / își ia / pământul / pe umeri. / Sau măcar / ceva... / țărănesc, / adică pământesc*”) (tot acolo), diseminând celor din jur alesele calități ale sufletului, pe care Domnul ni le-a hărăzit în strictă concordanță cu *Decalogul*.

Culegerea de versuri a lui Valeriu Rață este un mers cu ochii deschiși spre încărcătura emotivă a cititorului prin prisma trăirilor eului, este nu pur și simplu o excursie printr-un itinerar poetic de valoare, ci cu diverse străfulgerări prin care renaște clipa consumată, invocând dialogul cu trecutul nu prea depărtat, ce nu poate să moară.

Poeziile lui Valeriu Rață sunt **proslăvire**: „*Slăvită fie Limba mea Română, / Căci ea ne ține Neamul la un loc... / Cu flori de tei, cu flori de busuioc... Lucoarea ei ne e la îndemână / În cuget clar și fără echivoc*” (Odă Limbii Române); **dăruire**: „*De țara mea în vers o cânt, / mă dăruii graiului / cel sânt. / Cu sufle-*

tul, mărinimos, / Mă dăruii graiului / miezos” (Mă dăruii graiului); **durere**: „*Să scoatem frontiera de la Prut, / Căci ea ne doare cum nu ne-a durut*” (Contra frontierei de la Prut); **rugă**: „*Vino și-ți apără Țara, / Neamul în speță latin, / Vino, căci grea e povara / Traiului cu un străin (Rugă către Voievod)*”; **întrebare**: „*Dar cât se poate oare de dormit? / Întreb prudent poporul umilit. / Și cât în casa noastră vor domni / Acei ce la obraz nu pot roși?* (Quo, vadis?); **atenționare**: „*Ostașii au intrat în veșnicie, / În clipe grele ale Țării tale, / În zile tulburi de năprăsnicie... / Se poate să-i uităm acuma oare?*” (Despre ei să scriem în anale); **constatare**: „*Le văd arzând – o torță înaintea, / Un far ce-arată calea orișicui... / Cuvintele pe file-ngălbenite – Cu ele toate tainele descui*” (Cuvintele); **elogiu** personalităților de cultură, artă, știință: „*Astăzi ni-i lucoare vie, / Chipul tău devine drag, / Temerara-ți poezie / Parcă-i iarba cea de leac...*” (Scrisoare de la sărbătoarea teiului); **un continuu imbold** de a fi mai buni decât suntem: „*Să ținem focul viu în vatră / Și limba s-o iubim mai mult, / Că vede steaua idolatră / Al nostru patos și tumult*” (Îndemn) și **o nețărmită iubire** pentru tot ce a scris cu flacăra inimii: „*Nu mai știi ce dar să-ți fac, / Țară cu grădini din vis, / Vei alege după plac: / Ori cuvintele-n și-rag, / Ori elanul meu aprins*” (Devotament).

Volumul *Înălțarea Neamului* de Valeriu Rață este o lecție de istorie scrisă nu în limbajul sec al arhivelor, ci în cel liric, istorie care astăzi, rețrăită de contemporani, va rămâne celor de mâine o sursă demnă de încredere că românii basarabeni vor trăi cât vârful de munte și apa în mare.

Lidia GROSU,
poetă, cercetătoare

P.S. Dedicăție lui Valeriu Rață:

„*Țarină pe marginea țărânei,
sunt unul din bulgărașii
ce se mistuie la rădăcina lanului de foc –
POEZIA.*”

L.G.

SPOVEDANII CE NE VOR AJUTA SĂ ÎNȚELEM MAI BINE EPOCA ÎN CARE TRĂIM

În prezent, mulți autori, respectiv, editori, se străduiesc să scoată de sub tipar cărți în care se pune accentul pe fapte senzaționale, de natură să uimească, să șocheze cititorii; de fapt – să-i zăpăcească, să-i deruteze. Din păcate, asemenea noutăți editoriale ocupă un loc important pe piața cărții de la noi. Cititorul care va avea curiozitatea să deschidă cartea, intitulată sugestiv **Sufletul meu și-a găsit alinarea în Cuvânt...: amintiri și reflecții***, va descoperi o lucrare mai puțin obișnuită. Măcar și din motivul că nu se încadrează în categoria tipăriturilor „la modă” – conform modei despre care am scris aici, în primele rânduri ale acestei cronici.

Nimic senzațional, nimic șocant nu veți găsi în cartea de față. Autorul ei – un cunoscut savant, om cu o impresionantă experiență de viață și pur și simplu un om foarte cunoscute, de o moralitate impecabilă – a decis să adune în câteva sute de pagini de carte un șir de amintiri despre anii trecuți și reflecții despre prezent și viitor. Nu i-a fost simplu să culeagă și să aleagă din noianul de amintiri, emoții, frământări, gânduri, idei care nu-i dau pace de mai mulți ani, ba poate chiar și decenii la rând. Însă după o îndelungată și atentă „cântărire” a faptelor, după ce a cernut grâul de neghină, iată că dl dr. Ion Soltan pune la dispoziția – și la judecata! – cititorilor roadele zburciorului său de om, savant și cetățean. În mod firesc, chiar și acum când manuscrisul a devenit carte, autorul mai este copleșit de emoții: Cine vor fi cititorii noii sale lucrări? Cum vor primi-o ei – cu interes, cu plăcere sau poa-

le cu indiferența tipică multor reprezentanți ai epocii în care trăim? Câți din ei vor înțelege corect mesajul pe care autorul a dorit să-l transmită? ș.a.m.d.

Într-un mod la fel de firesc, și cititorii ce vor deschide cartea își vor pune aceste întrebări, dar și multe altele. Tocmai din acest motiv, în rândurile ce urmează, vom expune, pe scurt, principalele idei și linii directoare ale noii scrieri a dlui dr. Ion Soltan.

Am menționat deja, dar repetăm: avem în față o carte de amintiri și reflecții mai puțin obișnuită. Neobișnuită, în primul rând, pentru că este o lucrare strict subiectivă, strict personală, în care autorul își expune propriile idei, gânduri, judecăți, concluzii, sugestii, recurgând, pentru confirmare, la spusele unor celebri savanți, dar și la opiniile unor oameni simpli din anturajul cotidian, fie aceștia de la Chișinău, fie din Coșnița natală, fie din alte localități mai îndepărtate pe unde l-a purtat soarta. Aducerile-ămintă sunt deosebit de emoționante, și nici nu se poate altfel, căci ele se referă la copilărie, adolescență, tinerețe, în bună parte și la maturitate. Nu se poate să nu fie emoționante, tulburătoare niște amintiri în care apare chipul mamei, privești ale salului natal, întâmplări și fapte legate de tovarășii de joacă, colegii de școală, de studii universitare, de muncă în cadrul Societății republicane „Știința” de propagare a cunoștințelor în popor. Pagini impresionante sunt consacrate celor mai dragi ființe: soția – doamna Olga, fiica Larisa, nepoata Ruxanda... pe lângă care trec, ca într-o peliculă de film vechi, numeroși prieteni din tinerețe și colegi de muncă, vecini, precum și oameni cu care autorul a avut, se prea poate, o singură ocazie de a sta de vorbă. Sunt prezentați cu precizie, dar și căldură mulți din colegii sau prietenii

* SOLTAN, Ion. *Sufletul meu și-a găsit alinarea în Cuvânt...: amintiri și reflecții*. Ch., 2014. 374 p. (Tipogr. „Sirius”). ISBN 978-9975-57-131-9.

care au făcut o strălucită carieră în știință, în cultura națională, în viața obștească. Fiecare personaj are însă un rol foarte bine determinat în pânza narativă a cărții, fiecare este zugrăvit cu exactitate, dar și cu măiestrie artistică. Și nicio vorbă, nicio replică, niciun gând din partea acestora nu sunt incluse în text întâmplător: dincolo de simplele cuvinte se găsesc bucurii și tristeți, întâmplări mai vesele și tragedii, deznădejdi și speranțe, visuri și realizări...

Alături de aceste ființe umane apar elemente ale naturii: case cu „horboțică” la ferestre, copaci și flori de câmp, păsări, insecte și animale domestice; apa și lunca Nistrului, atât de drag autorului ce a copilărit pe malul acestui râu și unde se întoarce mereu și acum – la rude, la mormintele unor oameni dragi, plecați pe alte tărâmurii. Nistrul este în scrierea dlui Ion Soltan nu un râu, ci o ființă vie: dumnealui adeseori stă de vorbă cu Nistrul, îi povestește cum decurge viața sa și a semenilor săi, îl întreabă, îndurerat, cum de a ajuns apa lui să despărță oameni, când această apă și frumusețile din jur trebuie să-i unească pe locuitorii de pe cele două maluri?! Granița actuală de pe Nistru, despărțirea artificială, din motive absurde, puse la cale de niște politicieni iresponsabili, de rea-credință, este o mare durere a dlui dr. Ion Soltan, de altfel, ca și a altor moldoveni originari din Transnistria. Este o rană mereu sângerândă, o temă la care dumnealui revine mereu, zilnic, în comunicarea cu semenii, și în multe pagini ale prezentei cărți.

Adeseori, autorul nostru își arată și îngrijorarea că în apele Nistrului nimeresc impurități, iar spațiile verzi și vietățile din ele scad pe an ce trece. Deși are o solidă pregătire socioumanistică, autorul este și un aprig ecologist, un sincer apărător al naturii ce se află și ea în fața unor primejdii nu mai mici decât cele cu care se confruntă omul.

Reflecțiile din prezenta carte au ca obiect principal omul, considerat pe bună dreptate drept cea mai valoroasă, dar și mai complexă ființă de pe Terra, din întregul Univers. Autorul nu ne impune propriile gânduri, observații, judecăți – dl dr. Ion

Soltan ne îndeamnă să reflectăm împreună cu dumnealui, uneori – împreună și cu eroii incluși în carte. Desigur, fiecare dintre noi, care mai rar, care mai des, ne gândim la diferite probleme legate de rostul nostru – al omului, adică, pe pământ. Sunt probleme ale vieții asupra cărora reflectează fiecă *homo sapiens*. Autorul cărții pe care ați deschis-o impresionează printr-o viziune proprie asupra multor probleme cardinale vizând omul, rolul lui în viață, în societate, la fel și relațiile ce există ori trebuie să existe între oameni.

Pentru dr. Ion Soltan, ca și pentru mulți mari gânditori din toate timpurile și din toate țările, omul este o valoare greu estimabilă, este produsul cel mai de preț al Naturii sau creația cea mai scumpă a lui Dumnezeu. Multe cazuri, întâmplări, situații, evenimente îmbucurătoare, dar și chiar conflicte, relatate de autor în carte, sunt, de fapt, niște pledoarii pentru drepturile omului: la o viață decentă, la studii și la ocrotirea sănătății; dreptul la demnitate, la o existență liniștită, mai ales atunci când anii se adună cu o viteză mai mare, afectând starea sănătății. Și, cu toate că este un sincer luptător pentru dreptatea ce se cuvine oamenilor, concetățenilor noștri, dl dr. Ion Soltan este cel care amintește neapărat și despre obligațiile pe care le avem – și acasă, în familie, și la locul de muncă, dar și ca cetățeni ai statului în care trăim. În opinia autorului, omul trebuie să aibă două porniri, două imbolduri, care devin și două calități de bază. În primul rând, să fie un om moral. Iar un om moral este omul credincios. Fără credință – fie în Dumnezeu, fie într-un ideal major, fie, pur și simplu, în necesitatea de a nu face degeaba umbră pe acest pământ – existența omului pierde enorm din valoare. Deci, omul moral este cel care face bine: celor apropiați, dar și celor din jur, poporului său, patriei sale, iar mai larg întregii omeniri.

Ca om ce a trăit cea mai mare parte a vieții într-o țară uriașă ca URSS, ai cărei ideologi și conducători pretindeau că aici se construiește societatea cea mai bună, mai dreaptă, mai cu perspectivă ș.a.m.d., este firesc ca autorul nostru să facă mereu com-

parații cu ce și cum a fost în perioada sovietică și cum este acum, la 20 de ani și ceva de independență a Republicii Moldova, când are loc o foarte lungă tranziție la o orânduire confuză, numită de obicei „de piață”. Dr. Ion Soltan compară obiectiv aspectele pozitive și cele negative – și din trecut, și din prezent – fără a opta categoric sau a recomanda ca unică bună una din aceste două orânduri în care au trăit bunicii, părinții noștri, ba și mulți dintre noi. Mai curând, în această carte veți găsi idei despre o cale de mijloc pentru dezvoltarea societății noastre, o cale ce ar lua tot ce a fost mai bun în trecut și ce este acceptabil pentru noi din lumea capitalului, din alte aspecte ale vieții specifice pentru țările dezvoltate din Occident. Important este ca omul nostru să aibă o viață bună și destoinică, indiferent cum se va numi forma de existență sau de guvernare aceasta este una din concluziile principale ale autorului.

Citind noua carte a dlui Ion Soltan, nu poți să nu observi că povestirea este curgătoare, scrisă într-un limbaj frumos, cu multe gânduri, idei, sugestii pline de înțelepciune. Mai ales paginile dedicate satului natal, celor mai apropiate ființe – mamei, fraților, soției, fiicei, nepoatei, prietenilor adevărați, colegilor corecți și talentați – aceste file sunt pătrunse de un călduros lirism, de o tensiune a expunerii ce provoacă puternice emoții. Unele crâmpie din lucrarea de față, prin căldură și emotivitatea expunerii, ne duc cu gândul la pagini de neuitat scrise de pana măiastră a lui Ion Creangă sau a lui Ion Druță, pagini care au încălzit sufletele atâtor generații de moldoveni!

Privită în ansamblu, cartea se prezintă ca un îndrumar de viață, un îndreptar pentru a ne construi bine relațiile cu cei din jur. Din acest punct de vedere, dl dr. Ion Soltan pune la dispoziția cititorilor o carte de căpătâi. Poate mai ales pentru tineri, deși în paginile cărții vor găsi răspunsuri la multe întrebări și cei adulți. Toți ne ciocnim cu întrebări, greutăți, probleme, dar nici pe departe întotdeauna putem găsi răspunsurile potrivite, care ne-ar ajuta să ieșim din

impas. Astăzi tinerii cad foarte des pradă unor ispite ale căror efecte negative se resimt peste ani: abuzul de internet, de video, jocuri de noroc, lenevia la carte sau în a-și ajuta părinții, pasiunea pentru distracții sub orice nivel al calității, dar costisitoare (pe seama părinților!...). Unii își găsesc „alinarea” în consumul de alcool sau de droguri, alții se complac în „competiții” stupide de a avea cât mai multe aventuri amoroase...

Nu avem nicio îndoială că cei ce vor avea interesul și răbdarea de a citi cartea lui Ion Soltan, vor începe a privi altfel la multe lucruri, la multe probleme existențiale. După care, încet-încet, dându-și seama că nu este deloc bine să obții ceva ușor, fără muncă, fără efort sau prin șmecherii; să te ții numai de distracții, să fugi de anumite datorii elementare față de părinți, de școală, de societate – vor încerca să schimbe câte ceva din viața lor. Apoi, vor prinde a căuta modele, exemple demne de urmat: oameni, fapte, idei, proiecte. Iar tânărul care are un model, se spune, e ca și cum ar avea o garanție că va reuși în viață, că va merge pe drumul cel drept. Cartea dlui dr. Ion Soltan este o pledoarie pentru ca noi să căutăm și să urmăm numai exemple bune, ferindu-ne de rele, de minciună, de greșală. În aceasta și constă valoarea cărții pe care vă propunem să o citiți și să meditați asupra celor citite.

Iar având în vedere aceste calități, credem că ar fi bine dacă această scriere ar intra în cât mai multe biblioteci: școlare, universitare, sătești, municipale, academice, personale. Bine ar fi ca noua carte să se afle pe masa fiecărui concetățean de-al nostru aflat la vârsta întrebărilor. Mulți vor găsi în această scriere a dlui Ion Soltan un bun prieten și un sfetnic folositor în situații dificile. Autorul și-a făcut datoria: a scris cartea și a editat-o. Rămâne să-și facă datoria și alții: să difuzeze lucrarea, să o citească atent, cu multă luare-aminte. Aceasta ar fi cea mai frumoasă expresie a recunoștinței și prețuirii noastre aduse celui care a trudit, a pus suflet în file ca să avem încă o carte ce merită a fi citită.

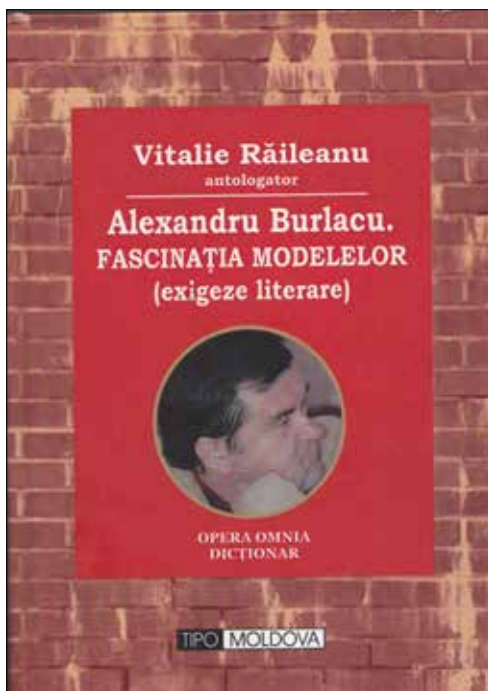
VI. PRISĂCARU

UN PANORAMIC AL APARIȚIILOR EDITORIALE (II)

Conotația dedaliilor
criticului A.I.B.

Sunt convins că acest volum de exegeze literare, completat cu o biobibliografie selectivă, intitulat *Alexandru Burlacu. Fascinația modelelor** va fi pentru mulți cititori o frumoasă surpriză. O astfel de carte ar fi trebuit de mult să fie alcătuită. Căci criticul și istoricul literar Alexandru Burlacu, mereu completat și de profesorul universitar, își are locul lui, bine stabilit, în istoria literaturii române basarabene. Și-a consacrat viața și talentul cunoașterii în profunzime a procesului literar contemporan, dar rămâne mereu un *nemulțumit de munca sa*, deoarece el dezavuează, adesea, rodul ei, care se bucură totuși de o foarte bună primire atât din partea colegilor de breaslă, cât și din aceea a studenților, masteranzilor și doctoranzilor. Această îndoită apreciere, la care râvnesc toți istoricii literari, și unii profesori universitari îndeosebi, este cheazășia cea mai sigură a calității monografiilor, studiilor, referințelor făcute de Alexandru Burlacu. Ea este într-adevăr academică, sinceră, generoasă și e lucrată cu tragerea de inimă a cercetătorului și istoricului literar care se dăruiește în întregime. Dumnealui este și un incurabil entuziast. Însă nu orice *prilej* îl îmbie să scrie cu aceeași plăcere, cu aceeași îndemănare lucrări diferite ca stil și ca... înfățișare. Fiind colegi de mai mult de un deceniu la Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, Sectorul

* *Alexandru Burlacu. Fascinația modelelor (exegeze literare)*. Alcăt. Vitalie Răileanu. Iași : Ed. Tipo Moldova, 2014. 482 p. (Col. Opera omnia. Dicționar) ISBN: 978-606-676-461-2.

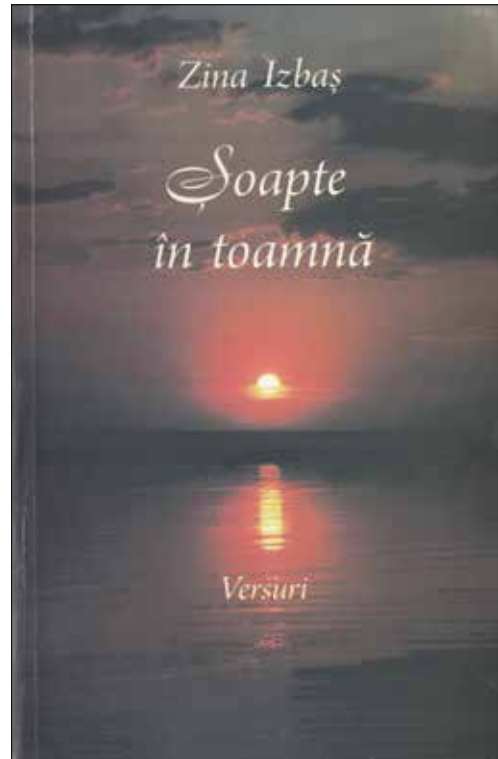
de literatură contemporană, i-am apreciat deosebita capacitate de a-și pune, întotdeauna, problema găsirii unei noi modalități de cercetare a procesului literar, în studiile sale succesive, și aceasta dăinuie, oarecum, unității ei... Cartea de față, ce cuprinde exegeze literare, comentarii, interviuri etc., descrie cu înțelegere viața și activitatea cercetătorului, istoricului literar și profesorului universitar Alexandru Burlacu și trebuie să le mulțumim tuturor celor care au găsit cuvinte potrivite pentru a *zugrăvi* Omul de știință Alexandru Burlacu, care, precum știu unii, are o deosebită satisfacție de a fi prețuit de prieteni și de îndrăgostiții adevăratei Literaturi artistice. Suntem siguri că toți care vor citi aceste

pagini vor avea sentimentul că dialoghează iar cu Alexandru Burlacu, înfățișat prin cuvinte proprii – cercetătorul literar, profesorul universitar, savantul, recunoscut în întreg spațiul cultural românesc. Iată de ce considerăm că suntem justificați dându-i o astfel de structură: *Conotația dedaliilor criticului Al. B.; Tabel cronologic; O scrisoare în loc de Argument* (semnată de scriitorul Vasile Vasilache); *Portrete și medalioane literare; Restitutio in integrum; Studii. Articole. Recenzii; Alexandru Burlacu par lui même; Interviuri. Anchete*; merită o atenție deosebită *Bibliografia selectivă* alcătuită și redactată de Margareta Cebotari, bibliograful principal al Bibliotecii „Onisifor Ghibu”.

Bine echilibrat și gândit, volumul de exegeze literare *Alexandru Burlacu. Fascinația modelelor*, publicat de Editura „Tipo Moldova” din Iași, se recomandă unui public larg de cititori și îndeosebi studenților, masteranzilor, doctoranzilor (de la Litere, Jurnalism și Științe ale Comunicării, Pedagogie ș.a.), inclusiv specialiștilor în studiul literaturii artistice.

Poemele destăinuie...

Talentata jurnalistă Zina Izbaș surprinde cititorul atent și cu volumele sale de poezie, iar recenta apariție editorială, intitulată aproape distinctiv *Șoapte în toamnă** (Ed. Pontos, Chișinău, 2013), îi invită la frumoase lecturi, cuprinsul căruia înregistrează și un prim semn bun al unei vocații poetice aparte. Universul delict și miniatural, „de ființe ce pot reveni prin iubire” este „confectionat” din recuzita destăinuirilor... (*Frumosul din interior*, p. 53): „E cert, l-am pronunțat de mii de ori, / Oriunde și oricui la modul serios, / Că uneori s-a meritat din plin, / Iar altelei... am fost mai generos: / Ș-acum n-am ce să mai zic decât / Că nu-mi prea pare rău de ce-am făcut, / Pentru că chiar a fost frumos să mint, / Când cineva avea moralul la pă-

mânt / Și... fiți de-acord că e un dar divin, / Atunci când paharu-i arhiplin, / Să lecuiești o rană inspirat / De un remediu unanim neaprobat. / În viață se întâmplă uneori / Să nu observi nici soare și nici stele, / Dorind lumina din interior / Să vină-atunci când inima ți-o cere. / Și nu contează că ești sus ori jos – / Aștepți răspuns cuvântului frumos / Din partea tuturor, fără excepții, / Așa cum pot s-aștepte doar poeții.”

Ceea ce nu se observă îndeajuns este că autoarea nutrește o secretă nostalgie a protecției pe care poeta ar voi să o capete pentru a apăra, a adăposti aceste *microființe* de eventuale „brutalități”: (*Nosce te ipsum*, p. 46): „Semănător de false speranțe, / Promotor de fantomatice idei, / Treci abil și ușor prin viață / Și nu-ți pasă de florile ei. / Poți să vânturi o lume întreagă / Și să crezi că ai la picioare, / Dar când lumea îți este mai dragă / Te surprinzi că n-ai nicio

* IZBAȘ, Zina. *Șoapte în toamnă* : versuri. Ch. : Ed. Pontos, 2013. 92 p. ISBN 978-9975-51-496-5.

valoare, / Și nu-ți pasă de cine te vede, / Nici de golul pe care-l crezi, / Ești un nimeni și nu ai ce pierde, / O minciună în care tu crezi. / Cum să faci, cum să dregi să pari altul, / Niciodată tu însuși să fi, / Să ai veșnic valabil mandatul / De om șmecher ce joacă pe mii. / Toate bune, frumoase, în fine, / Pân' traseul parcurs îl privești / Și nu-ți place deloc de tine, / Și urăști, spre final, cine ești."

Pornind și de la premisa că Zina Izbaș este o poetă „cu o înfățișare c-am ascunsă”, vom reține și faptul că poemele sale sunt un rezultat al unei sensibilități de o acuitate specifică. Imaginile mențin tainele actului creator, deși nu au o senzualitate precisă, contururile senzualității sale se destramă, realitatea se irizează ca sub suflarea unei amărăciuni ascunse a neliniștii chinului unui gând înalt, a unor aspirații incerte (*La sfat cu sufletul*, p. 39): „Am vrut să te părăsesc, suflete... / Am altă treabă de făcut, / Dar cum să mă despart de tine, căci / Doar tu mi-ai rămas și... un gând: / Cum să te abandonez supărat? / E nedrept să te las ca mâine, / E atât de trist și-adevărat / Că am hotărât să mai rămân cu tine. / Astfel tu cum să te împaci cu viața? / E frumoasă, dar și rea deseori, / Și-o să-ți spun adevărul pe față: / – Poate să se rupă la un salt spre nori. / Am decis să rămân deci cu tine, / Singur tu, singur eu – asta-i soarta. / S-ar putea să ne fie mai bine, / S-ar putea... să-ncercăm înc-o dată."

Iar dacă unele imagini sunt desăvârșit *lucrate* și se desprind de strofele poemelor ca niște *flori în plină învolburare*, forma în genere are ceva plutitor și abandonat, ca și când autoarea ar fi lăsat să cadă feroarea compoziției, într-o descurajată ezitare, în fața prestației redării (*Aș fi vrut*, p. 23): „Da, aș fi vrut ca această zi să nu fi venit, / I-am lungit cum am putut cărările, / Ca să nu mai regret cursul vieții zadarnic trăit / Și să nu aflu răspunsuri ce-mi omoară așteptările. / Da, am sperat ca un nebulon de cu zori / Că vei fi cea din visul frumos de atunci, / Când și iarba înflorește printre florile-flori / În război de petale și pe văi, și prin lunci. / Aș fi vrut să te țin cât mai mult pe o frunză, / Roua verde să-ți fie garantul iubirii, / Însă tu ai găsit convenabila scuză, / Că așa îți încalci obiectivele firii. / Și mi-ai smuls din rezervă cuvântul dur, / Nu l-am spus niciodată, deși l-am rostit, / În acea clipă de grație a suspinului pur, / Când striga așteptarea și tu n-ai venit."

Ceea ce surprinde într-un context diferent, sunt poemele cu dedicație, însă ele ar alcătui foarte fericit cuprinsul unui alt volum, cu un alt titlu.

Oricum, toate acestea ne îndeamnă să citim cu luare aminte cuprinsul volumului orientat spre *Șoapte în toamnă*, semnat de poeta și jurnalista Zina Izbaș, sperând că autoarea nu ne va lipsi de plăcerea unei reîntâlniri cu noi apariții editoriale.

Vitalie RĂILEANU,
critic literar

IN MEMORIAM

ÎNGERII L-AU LUAT PENTRU TOTDEAUNA PE GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ ÎN LUMEA LOR

Mai multe din scrierile fantasmagorice ale lui Gabriel García Márquez au printre personaje și... îngeri. Aceștia unori „fură” oamenii, ducându-i în lumi numai de ei știute. Iată că a venit și rândul marelui scriitor: într-o zi frumoasă de aprilie îngerii l-au luat în lumea lor pentru totdeauna. Este o pierdere enormă pentru literatura columbiană, cea latino-americană și cea universală.

Gabriel García Márquez s-a născut la 6 martie 1927, în municipiul Aracataca, aflat pe Coasta Atlantică Columbiană, ca fiu al lui Gabriel Eligio

García și al Luisei Santiago **Márquez** Iguarán. A fost crescut de bunicii materni, colonelul Nicolás Márquez și Tranquilina Iguarán, în Aracataca. Copilăria lui este relatată în memoriile sale: *Vivir para contarla* (*Să trăiești pentru a povesti*). În anul 2007 s-a întors în Aracataca, după o absență de 24 ani, pentru a primi omagiul adus în onoarea sa de către guvernul columbian la împlinirea celor 80 de ani de viață și 40 de la prima publicare a celui mai cunoscut roman: *Cien años de soledad* (*Un veac de singurătate*).

În 1936 moare colonelul Nicolás Márquez, motiv pentru care G. García Márquez vine în Sincelejo Sucre cu părinții săi. În scurt timp se mută în Barranquilla pentru a studia. În 1940 face primele clase în Colegiul (azi Institutul) „San José”, după care călătorește în Zipaquirá și termină ultimii doi ani și bacalaureatul în Liceul Național de Băieți (azi Colegiul Național „San Juan Bautista de La Valle”), în 1946. În 1947 se duce la Bogotá cu intenția de a studia

Gabriel García Márquez
(6.III.1927 – 17.IV.2014)

dreptul și științele politice în Universitatea Națională din Columbia, carieră pe care o abandonează pentru a pleca în Cartagena de Indias să lucreze ca reporter la ziarul *El Universal*, după ce la 9 aprilie 1948 este asasinat liderul popular Jorge Eliécer Gaitán și îi sunt arse câteva din scrierile sale din pensiunea unde locuia. La sfârșitul anului 1949 revine în Barranquilla, unde lucrează ca reporter și columnist la ziarul *El Heraldo*. La cererea scriitorului Álvaro Mutis, G. García Márquez se întoarce în Bogotá, în 1954, și lucrează

ca reporter și critic cinematografic la ziarul *El Espectador*. În 1958, după ce rămâne o perioadă în Europa, G. García Márquez se întoarce în America Latină și rămâne în Venezuela.

În Barranquilla s-a căsătorit cu Mercedes Barcha. Din căsnicia celor doi au rezultat doi băieți: Rodrigo (născut în 1959 în Bogotá) și Gonzalo (născut în Mexic trei ani mai târziu). În 1960, după triumful revoluției din Cuba, se duce în Havana și lucrează pentru agenția de presă creată de guvernul cubanez *Prensa Latina* unde se împrietenește cu Ernesto Guevara. În 1961 se instalează în New York fiind corespondent la *Prensa Latina*. Decide să se mute în Mexic atunci când exilații cubanezi nu erau de acord cu reportajele lui, iar CIA îl critică și amenință. În 1967 a publicat romanul, care i-a asigurat faimă mondială: *Cien años de soledad* (*Un veac de singurătate*), istorie care povestește trăirile familiei Buendía în imaginarul sat Macondo. Opera este considerată ca aparținând rea-

lismului magic. Se instalează în Barcelona (Spania) unde, din 1969, trăiește mai mulți ani stabilind legături cu numeroși intelectuali. Din 1975 locuiește în Mexic, Cartagena de Indias, Havana și Paris.

În 1981 decide să se retragă în Mexic, unde a locuit până la sfârșitul vieții. În 1982 primește Premiul Nobel pentru literatură, mai exact pentru romanele și nuvelele sale, în care fantasticul și realul se combină alcătuind o lume liniștită, dar bogată în imaginație și prin care reflectă viața și conflictele unui continent. A fost președintele unei grupări editoriale și proprietarul revistei *Revista Cambio* în Columbia, din 1988, dar în 2006 își vinde acțiunile. În 2002 publică autobiografia sa intitulată *Vivir para contarla* (*A trăi pentru a-ți povesti viața*). La 22 martie 2008 scriitorul celebrează nunta de aur cu soția sa Mercedes Barcha.

Gabriel García Márquez a primit Premiul Nobel pentru literatură (1982) în momentul în care era cel de-al patrulea scriitor latino-american care a luat acest premiu, fiind considerat unul dintre cei mai mari scriitori ai secolului al XX-lea. În nuvelele și romanele sale se reunesc, în mod firesc, fantasticul și realitățile de zi cu zi, scriitorul fiind inclus, de altfel, de mulți critici literari în categoria romancierilor realismului magic sau fan-

tastic sud-american. Cel mai bun roman al său este *Un veac de singurătate* (1967), dar cunoscute și apreciate sunt și *Toamna Patriarhului* (1975), *Cronica unei morți anunțate* (1981), *Dragostea în vremea holerei* (1985), *Generalul în labirintul său* (1989), *Povestea târfelor mele triste* (2004) etc.

Zeci de creații de G. García Márquez au fost dramatizate și puse pe scena teatrului. Și mai multe proze marqueziene au fost ecranizate, în circa 20 de producții mexicane el comparând ca scenarist și chiar regizor de film.

În afară de Premiul Nobel, deține numeroase alte însemne ale prețurii și recunoștinței, inclusiv premii pentru măiestrie jurnalistică. A primit distincții ale multor state latino-americane, dar și *Crucea Legiunii de Onoare* din Franța, înalte distincții din Germania, Italia, Rusia.

În 1999, medicii l-au diagnosticat pe G. García Márquez cu cancer incurabil. Din fericire, diagnosticul s-a dovedit a fi greșit. Dar atunci a scris un răvaș către cei dragi, *Păpușa de cârpă*, care a emoționat milioane de cititori, provocând un nou val de interes pentru creația sa. Modestă ca proporții, și această scrisoare-testament este reprezentativă pentru creația și personalitatea lui Gabriel García Márquez.

S-A STINS POETA TRĂIRILOR RECONSTITUITE

După cum nota criticul literar Alex Ștefănescu, „Nina Cassian este cea mai atrăgătoare femeie urâtă din câte s-au afirmat în literatura română. Eugen Barbu, malițios, i-a comparat înfățișarea cu aceea a lui Dante. Poeta însăși și-a făcut un portret terifiant, de o violență expresivitate, studiindu-se în oglindă cu o luciditate dusă până la cruzime, manifestare paradoxală a nesățiosului ei narcisism: „Mi-e dat acest obraz triunghiular, ciudat, / această căpățână de zahăr sau această / figură pentru pro-ra vapoarelor-pirat / și părul lung, lunar, pe țeastă.” (*Autoportret*, din *Disciplina har-*

fei). Dumnezeu a înzestrat-o pe poetă, în compensație, cu o inteligență scilicet, cu multiple aptitudini (pentru literatură, muzică, desen), cu spirit ludic. Ea a folosit toate aceste daruri ca mijloace de seducție, care s-au dovedit irezistibile. I-a cucerit pe bărbați, pe copii și chiar pe femei. Există până și cazuri de antisemiți care s-au declarat învinși de farmecul ei.”

Poetă, eseistă și traducătoare română, Nina Cassian (Renée Annie Cassian), s-a născut la Galați, într-o familie de origine evreiască (tatăl ei, I. Cassian-Mătășaru, era un traducător cunoscut). Avea apoi să se mute pe

rând cu familia la Braşov, unde Nina Cassian intră la Liceul „Principesa Ileana”, şi la Bucureşti, unde urmează cursurile Institutului Pompilian. Frecventează cercuri intelectuale de stânga şi intră la vârsta de 16 ani în organizaţia Tineretului Comunist, aflată atunci în ilegalitate, visând să mântuie „lumea de toate antagonismele fundamentale dintre sexe, rase, popoare, clase etc.” În paralel, primele ei încercări literare sunt generos încurajate de Tudor Arghezi şi Ion Barbu, ultimul fiind chiar îndrăgostit de tânăra poetă.

Nina Cassian
(27.XI.1924 – 15.IV.2014)

Debutază editorial în 1947, cu volumul de versuri suprealiste *La scara 1/1*. În urma unui atac ideologic lansat în ziarul *Scântea* la adresa ei, începe să scrie treptat şi poezie proletcultistă. „După un ocol de aproximativ opt ani”, cum singură avea să mărturisească, plin de aventuri naive şi compromisiuri, începând din 1956 se întoarce la poezia autentică. Începe să scrie în paralel şi literatură pentru copii, atrasă de posibilităţile estetice ale evadării în fantezie şi candoare, precum şi două volume de „proză subiectivă”, la persoana întâi. Realizează traduceri remarcabile din Shakespeare, Bertolt Brecht, Christian Morgenstern, Iannis Ritsos şi Paul Celan. Face şi traduceri „de serviciu”, mai ales din literatura rusă (Vl. Maiakovski, M. Gorki, K. Ciukovski ş.a.) Publică peste 50 de cărţi de poezie, eseuri şi proză, şi inventează o nouă limbă poetică, limba spargă. I se decernează în 1969 Premiul Uniunii Scriitorilor din România.

În 1985 Nina Cassian călătoreşte în Statele Unite ca profesor invitat, cu o bursă Soros, pentru a susţine un curs la New York University. După o lună află de arestarea şiuciderea în închisoare a lui Gheorghe Ursu, unul din prietenii apropiaţi, în al cărui jurnal confiscat de Securitate era menţionată „cu

părerile mele politice, evident anticeauşiste”. la hotărârea de a nu reveni în ţară. Imediat, apartamentul său din Româna este confiscat, iar cărţile îi sunt interzise şi retrase din biblioteci, până la căderea regimului Ceauşescu.

În Marea Britanie îi apare volumul de versuri *Call Yourself Alive* şi, în Statele Unite, *Life Sentence*, traduceri ale volumelor din ţară, precum şi volumele inedite *Take My Word for It!*, *Blue Apple* şi *Lady of Miracles*, care se bucură de succes. Susţine recitaluri de poezie şi publică în reviste americane.

A trăit mult timp la New York, iar „proiectul major al vârstei şi vieţii” sale este scrierea memoriilor, oglindă a „anilor furaţi şi dăruţi”, proiect ale cărui prime două volume, *Memoria ca zestre*, s-au bucurat de un ecou important în ţară şi de numeroase cronici. În anul 1994 i se decernează „Leul literar” de către New York Library. În 2005 lansează la Institutul Cultural Român din New York al treilea volum memorialistic, *Memoria ca zestre*. Editura americană „Norton” îi propune editarea poemelor sale scrise în limba engleză în cadrul seriei *Selected Works*, o performanţă pentru o poetă sosită din estul Europei.

„Dacă şi-ar fi concentrat întreaga capacitate de creaţie într-o singură direcţie, poeta ar fi ajuns departe”, consideră Alex Ştefănescu, pentru ca să continue: „A preferat, însă, să-şi risipească generoasa înzestrare pentru a obţine succese de-o clipă. În plus, a fost dominată mereu de o luciditate care a făcut-o să analizeze fiecare emoţie, să o distrugă prin analiză şi să o reconstruiască. Poezia ei este plină de trăiri reconstituite. Elanurile afective au fost înlocuite de comentarii inteligente asupra lor. Spaimelile obscure – de eseuri pe tema spaimelilor obscure. Jocurile – de o exemplificare savantă a spiritului ludic.”

SFĂTOSUL DE LA COLONIȚA A TĂCUT...

Frumos la chip, frumos la suflet, mereu îndrăgostit de viață și de lume, plin de voie bună și doldora de vorbe pline de duh, Ion Proca rămâne de-a pururi întruchiparea dragostei de Neam și de Țară, un mare maestru al cuvântului scris și rostit, un Ion Creangă de la Colonița – baștina acestui om de aleasă omenie, al cărui nume se identifică întru totul cu leagănul ființei Sale. Ai spus Ion Proca, e ca și cum ai spune Colonița, și viceversa. Numai cine nu a fost poftit și nu i-a trecut pragul casei, și nu s-a înfruptat din darurile lui Ion Proca?! Darnic și dornic – acesta e Ion Proca. Ți era plăcut să-l ascuți, să-l ai în preajmă, să te împărtășești. Cu o glumă de-a lui îți alunga un codru de disperare și-ți da atâta lumină și speranță, încât îți părea viața nemaipomenit de frumoasă, pe când credeai deja că nimic în lumea asta nu are sens, vroiai tot atunci, ca niciodată, să trăiești. Chiar dacă și bunul Dumnezeu l-a iubit nespus de mult și l-a chemat în ceruri, duhul sfătosului de la Colonița ne cuprinde ființa noastră ori de câte ori ne amintim de el, ori de câte ori ne înfruptăm din scrierile sale, fie poezie, fie proză sau publicistică. A fost un drag interlocutor, un mare maestru, născut nu făcut, în a meșteșugi cuvântul și a lega vorba. Îl puteai asculta ore întregi și tot vroiai să-l mai ascuți, că doar lumină, dragoste și voie bună emana prin cuvânt și prin chipul lui de om și domn. Dar câtă căldură, adevăr și lumină emană opera lui Ion Proca?! Se citește ușor, captivant, dovadă a unui mare talent. A publicat peste 20 de cărți, între care și romanele *Mareșalul umbrelor* (2001), *Când avea să moară Stalin* (2010). În tot ce a scris zvâcnește sufletul acestui popor dornic de viață în libertate, credință și adevăr. În opera sa voia bună, cumsecă-

Ion Proca
(1.12.1945 – 4.06.2014)

denia, frumosul și demnitatea Neamului tronează, întocmai cum a fost și rămâne din veac și până în veac Ion Proca. Să-i mulțumim Celui de Sus că a dat acestui Neam încă un sfătos, încă un om frumos, care și-a înălțat Monumentul Neuitării prin a făuri și a dăru. Veșnica lui pomenire.

12 iunie 2014

Doar o împărtășanie

Tulburătoare, zbcuimată, plină de dragoste și lumină viața lui Ion Proca, trăită în negura vremurilor de restriște, e deopotrivă cu opera sa, doldora de suflet, dor nemărginit și speranță. În totul și în toate freamătă această lume văzută cu toate ale ei – cu venire și plecare – cuprinsă în inima lui mare și rănită de dragoste de Neam și Țară. Ion Proca este autorul unei opere care poate să-ți placă sau nu, dar care cu certitudine nu te lasă indiferent, de-i vorba de poezie sau proză. Și aceste „poezii de suflet” mi-au răvășit sufletul. Ferice, Ion Proca! Extraordinare poezii. Dumnezeu n-a fost zgârcit cu tine și ți-a dat inimă mare, suflet de necuprins și har cu carul. Iar tu, loane, toată această zestre nu ți-ai asumat-o niciodată prin ani, ci cu mărînimie ai dăruit-o la toată lumea, parte ajungând și la mine, pentru care îți mulțumesc, frate drag. *Plecarea* ta chiar m-a dat la pământ... „Voi pleca și eu curând / Pentru secole-nainte, / Iar izvoarele plângând / Jilăvi-vor al meu dinte. // Răsări-va soare june / Peste-ntinderi de azur / Numai eu voi tot apune / Ca neghinele în ciur. // S-or iubi băiat și fată / Pe o pajiște cu flori, / Eu voi fi ca niciodată / Focul verde pe comori” (*Plecarea*).

loane, loane, dragă loane...

16 februarie 2014
Ionel CĂPIȚĂ

SECVENȚE COTIDIENE (IV)

Florin Piersic și eu – fiara

– Iată fiara! exclamă actorul Florin Piersic, râzând cu gura până la urechi, când mă vede.

Este salutarea pe care mi-o adresează în urma unei întâmplări nostime, așa zice, care a avut loc chiar în anul de debut al activității mele la Primăria municipiului Cluj-Napoca, unde îmi îndeplineam atribuțiile la Serviciul protocol.

Într-o bună zi, ne vine în vizită actorul Florin Piersic. Fiind bun prieten cu primul Gheorghe Funar, vizitele celebrului actor erau destul de frecvente. În majoritatea cazurilor, portarul ne dădea de veste când apărea distinsul oaspete în pragul primăriei: „*Atenție! Vine Florin Piersic.*” Și, odată cu apariția dumisale, în anticameră cafeaua îl aștepta pe măsuța pentru musafiri (ceea ce actorul aprecia, dar niciodată nu gusta), iar ofițerul de serviciu stătea gata să-i citească și să-i îndeplinească orice dorință. Într-un cuvânt, îl iubeam pe măsura talentului său și îi arătam această iubire cu orice ocazie. Știindu-se iubit de toată lumea și că fiecare își dorește să fie luat în seamă de el câtuși de puțin, Florin Piersic împărțea îmbrățișări, pupături și complimente în stânga și în dreapta, cu generozitate de bunic. Așa a procedat și atunci, în acel ianuarie 1998. L-a pupat în frunte, ca pe morți, zic eu, pe toți colegii mei, s-a uitat în jur dacă nu a mai rămas cineva nedăruit de atenția sa și tocmai bine m-a descoperit și pe mine, care stăteam cuminte într-un colț de cameră, la calculator. Nu a îndrăznit să mă pupe, că eram în total dezacord cu vârsta colegilor mei, unii fiind chiar mai tineri decât fiul meu, și nici nu mă mai văzuse vreodată, dar a întins mâna să mă netezească pe păr.

– Nu, vă rog, i-am zis categoric.

– De ce? a făcut ochi mari, sincer și neașteptat surprins. Lumea o fi plină și de ciuda(ți)te ca mine.

– Pe capul meu numai Dumnezeu și mama coboară mâna.

La aceste cuvinte, Piersic-ul meu și al tuturor, nu a comentat nimic, vădit pus în încurcătură. Ajutat de tânăra mea colegă, a lucrat, neîntrerupt, pe parcursul a patru ore la calculator, fără să scoată o vorbă (el, actorul poate cel mai volubil) către noi, jenat de propriul gest și de opoziția mea. Bietul Piersic! Așa ceva i se întâmpla poate pentru prima dată.

Altă dată, i-am reproșat că nu a fost destul de inspirat, dacă nu a păstrat o invitație și pentru organizatorul principal al spectacolului jubiliar – Florin Piersic împlinea vârsta de 65 de ani. Vai, ce scuze-temenele a înaintat actorul, care este curtenitor și drăguț cu toată lumea, iar eu l-am lovit tocmai în ceea ce dânsul are cu prisosință: bun-simț, generozitate, drăgălășenie, considerație și respect pentru cei ce știu să-i aprecieze arta. Apoi mi s-a plâns că el însuși și-ar fi dorit o invitație pentru un prieten, despre care a ținut să sublinieze că este cel mai bun epigramist al României. Aoleu! Devenisem curioasă și am întrebat:

– Cine este?

Dar când mi-a spus *cine este cel mai bun epigramist al României*, am contestat, nu pentru că nu era (și chiar nu era!) adevărat ceea ce spunea, ci doream să-l clatin puțin în fermitatea sa, ceea ce nu prea îndrăzneau admiratorii săi să-i facă:

– Epigramele prietenului dumneavoastră nu valorează nici cât o nucă.

Piersic a rămas tot atât de contrariat ca și în cazul cu mângâiatul pe cap. M-a întrebat însă cine, după părerea mea, este cel mai bun epigramist român.

– În toate timpurile – Păstorel, iar azi – Efim Tarlapan. Citiți, să vă convingeți.

A ieșit actorul Florin Piersic din Primărie, însoțit de un semn de interogare pe față mare cât statuia lui Avram Iancu

din Cluj-Napoca, dar și de prietenul său *celmaibunepigramistdinromânia*, care a asistat la discuția noastră fără să intervină cu un cuvânt măcar în apărarea scrișului său.

De atunci, maestrul mă întâmpină cu salutarea: „*lată fiara!*”

Zina CENUȘĂ,
31 ianuarie 2002

REVISTA „BIBLIOPOLIS”

Noi avem o dragă, dulce floare –
O revistă bine cunoscută...
Între cărți propice concrescută,
Răspîndește-n jurul său lucoare.

A dreptății spadă și redută,
E cea ce ne-a adus valoare...
Noi avem o dulce, dalbă floare –
O revistă bine cunoscută...

Veritabilă ambasadoare –
Locul prim în orișice dispută...
Ea ne dă profesiei amploare,
Și putere încă ne-ntrecută...

Consolarea noastră astăzi – floare,
O comoară... Nici nu se discută!

Valeriu RAȚĂ

EXTRAS DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rînduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
- Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
- Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
- Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține intergral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

